

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SEJERØ SOGNS HISTORIE

SEJERØ SOGNS HISTORIE

UDARBEJDET AF
RASMUS NIELSEN
CAND. PHIL.
KOMMUNELÆRER I NÆSTVED

EGET FORLAG

NÆSTVED
A/S NÆSTVED TIDENDES BOGTRYKKERI
MCMXXIII

Indhold.

	Side
Forord	7
Oplysninger	9
Indledning	11
Oldtiden (til ca. Aar 1000 e. Kr.)	17—30
Bopladsfundet ved Borrebjerg	21
Sølvfundet	29
Middelalderen (1000—1536)	31—38
Seyrarting	31
Kampe ved og paa Sejerø (bl. a. efter Sakso)	32
Sejerø som Krongods og Bispegods	37
Den nyere Tid (1536—1806)	39—158
Sejerø under Kronen (1536—1667)	39
Sejerø Landsret. — Sejerø pantsættes. — Under Svenskekrigen	46
Dragsholm Slots Lens Jordebog 1591	50
Poul Christensen og Arvinger (1667—1692)... ..	52
Sejerø Birk	56
Jens Rostgaard (1692—1710)	57
Kongen sælger sine Rettigheder	59
Frederik Rostgaard (1710—1741)	60
Sognefoged Søren Poulsen klager over Pastor Jens Sleth	62
Striden mellem Pastor Hornbech og Sognefoged Søren Poulsen	70
Pastor Otto Jørgensen Grundtvig og hans Strid med Degnen Christopher Breum	88
Stamhuset Krogerup (1741—1805)	102
Udskiftningen af Sejerø	103
Borgmester Rommedahl køber Sejerø 19. Juli 1805	135

	Side
Sejerøboerne bliver Selvejere 1805	145
1. Bønderne køber deres Gaarde og 22 Huslodder ..	145
2. De 20 Huslodder af den nedlagte Gaard sælges til 15 Husmænd	152
Folket (1536—1806)	154
D e n n y e s t e T i d (1806—1922)	159—222
Sejerø under Krigen 1807—14	159
Folket og de økonomiske Forhold. — Vejene. — „Sygen“. — Blodgang. — Læger. — Frederik den Syvendes Besøg. — Renderne. — Rævejagten. — Den sidste Rest af Fællesskabet forsvinder. — Mejerierne. — Strandinger m. m.	179
Sejerøs Forbindelse med Omverdenen	192
En Flyver bringer Post til Sejerø 1922. — Brevsam- lingsstedet og Postomdelingen	221
B y e r n e	223—243
1. Sejerby. — Anders Nielsen Skomagere Gaard. — Sejerby Bylav. — Sejerby Mølle. — Sejerø Kro. — Ildebrande	224
2. Kongstrup. — Kongstrup Mølle. — En Ulykke, der ramte Kongstrup 1788	238
3. Mastrup. — Ildebrand i Mastrup	241
4. Nordby	242
S e j e r ø K i r k e	244
P r æ s t e e m b e d e t	258
P r æ s t e r n e	264
S k o l e v æ s e n e t	284—302
Fundation og Stiftelse paa en Dansk Skole paa det Eiland Sejerø	285
1. Degneembedet. — 2. Lærereembedet ved Vester- skolen	293
1. Degnene	295
2. Lærerne ved Vesterskolen	301
S o g n e f o g d e r n e	303
S k i k k e	308
O v e r t r o	313
S a g n	315

Forord.

I denne Bog har jeg forsøgt at give en Skildring af min Fødeø Sejerøs Historie gennem Tiderne, for saa vidt som jeg har kunnet skaffe paalidelige Oplysninger, der kunde give en nøjagtig historisk Fremstilling af de forskellige Forhold.

For en Del Aar siden begyndte jeg at samle Oplysninger om Sejerø, men først for knap 3 Aar siden gav jeg mig for Alvor i Færd med at udarbejde en historisk Beretning om Sejerø.

Alt Arbejde paa denne Bog er udført i den Tid, der er levnet mig fra min egentlige Gerning, og derfor kan det godt være, at Bogen ikke er blevet saa fuldkommen, som den kunde være blevet, hvis jeg havde anvendt hele min Arbejdstid paa den.

Den ældre Tids Historie er fortalt, som jeg har forefundet den, uden noget Hensyn. Den nyeste Tids Historie er behandlet med et vist Hensyntagen til den nulevende Slægt, og flere Begivenheder er kun kort fortalt eller udeladt, da de hører Fremtidens Historieskrivere til.

Til Udarbejdelsen af Bogen er for det meste benyttet utrykte Dokumenter fra Arkiverne, enkelte trykte Kilder, mundtlige Meddelelser samt eget Kendskab til Øen.

Hist og her er nævnt, hvorfra Meddelelsen stammer; men at anføre det i hvert Tilfælde vilde fylde for

meget. Angaaende Kirken har jeg fra Nationalmuseet faaet en Del Oplysninger af en Optegnelse, udført af to af dets Embedsmænd 1895.

Jeg har givet Bøndergaardene Numre (Nr.) efter deres Beliggenhed i Byerne (se under Byerne), og naar en Gaard nævnes, nævnes i Almindelighed ogsaa dens Nr. Efter en Gaardmands Navn staar Gaardens Nr., hvis det kendes, f. Eks. Daniel Madtsen (G. Nr. 13). G. Nr. 13 er Gaard Nr. 13 i Sejerby.

Undertiden berøres historiske Begivenheder fra „Danmarkshistorien“; men de er kun kort fortalt her, da Pladsen ikke tillader det.

Denne Bog er ikke skrevet for Sejerøboer alene, men for enhver, der interesserer sig for Sognehistorie.

Jeg takker Direktionen for den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse for Understøttelse (200 Kr.) til Arkivundersøgelser, „Historisk Samfund for Holbæk Amt“ for Støtte og Hr. Professor Rønning og Schjønbergs Forlag for Tilladelse til at benytte „Den grundtvigske Slægt“.

Jeg takker for den Velvillie, jeg har mødt paa Arkiverne og Bibliotekerne, samt Tak til de Sejerøboer, der velvilligst har givet mig Oplysninger eller paa anden Maade har hjulpet mig.

Næstved, den 21. Februar 1923.

RASMUS NIELSEN.

Oplysninger.

- 1 Rigsdaler er 4 Rigsort eller Ort.
 - 1 Rigsdaler (Rdl.) er 6 Mark (Mk.).
 - 1 Mark er 16 Skilling (Sk.).
 - 1 Rigsdaler regnes for 2 Kr.
 - 1 Slettedaler er $\frac{2}{3}$ Rdl. eller 4 Mk.
-

Holtzpenge (holdspenget) maa være „Træpenge“.

- 1 Tønne (Td.) Hartkorn er 8 Skæpper (Skp.).
 - 1 Skp. er 4 Fjerdingskar (Fdk.).
 - 1 Fdk. er 3 Album (Alb.).
-

Rentekammeret svarer til Finans- og Indenrigsministeriet, Kommercekollegiet til Handelsministeriet.

Da enkelte Navne i Bogen er stavet lidt forskelligt fra Generalstabskortets Navne, sammenlignes disse Navne her.

I B o g e n.

Bukkebjerg.
Ebbetronen.
Eskebjerg.
Haløvrbjerg.
Nørrebjerg.
Reves.
Skelbjerg.
Sneerp.
Tynebjerg.

Paa K o r t e t.

Bukbjerg.
Eptronen.
Æskebjerg.
Haloverbjerg.
Nordbjerg.
Røverbakke.
Skjelbjerg.
Snerup.
Tynnebjerg.

Indledning.

Man ved ikke noget bestemt om, hvornaar Øen har faaet Navn, eller hvorfra dens Navn Sejerø stammer; thi de ældste Skrifter (Sakso), der omtaler Øen, er skrevet paa Latin, og Navnet er sandsynligvis derved blevet forandret.

I gamle Dage bestod den nuværende Ø af en hel Del Holme, og det er muligt, at de enkelte Holme først har faaet Navne; men det kan ogsaa være tænkeligt, at Holmene har haft et fælles Navn, og at dette har været Sireholmene eller Syreholmene, og da Holmene senere blev samlet til een Ø, fik den saa Navnet Syrø, hvilket Navn senere er blevet til Sejerø.

Angaaende Oprindelsen til Navnet „Sejerø“ mener nogle (deriblandt Sejerøboerne selv), at det kommer af Ordet „Sejr“, saaledes at Øens Navn betyder Sejrens Ø. Navnet kunde maaske nok komme af „Sejr“; thi der var en Kamp paa Øen 1132 (Bellum in Syrø) mellem Kong Niels og Erik Emund; Niels sejrede, og til Minde om dette Slag skulde Øen have faaet Navnet Sejrens Ø eller Sejerø; men det er dog usandsynligt; thi det var jo ikke Øen, der sejrede, og desuden skulde man saa tro, at Øen paa Latin maatte have heddet „insula victoriae“¹⁾ eller insula victoriosa; men den kaldes Syra insula (hos Sakso o. Aar 1200).

Desuden skulde man ogsaa synes, at det var mærke-

¹⁾ insula betyder Ø, victoriae, Sejrens.

ligt, at Øen først skulde faa Navn 1132, skønt den paa den Tid har været beboet i mindst 3000 Aar.

Der er dog ogsaa en Begivenhed, der tyder paa, at Øen slet ikke kan have faaet sit Navn af ovennævnte Slag, men at det i Virkeligheden er langt ældre. Der synes at være holdt et Ting paa Øen, idet der i „Suhms Danmarkshistorie“ omtales et Seyrarting (Aar 993), og Øen har da muligvis heddet Seyrarø (Øens Navn nævnes nemlig ikke), der saa senere ved Oversættelse til Latin er blevet til Syra eller Syrø.

Øen kan maaske ogsaa have heddet Syrø, selv om Tinget kaldes Seyrar. Syr, der betyder So, var nemlig et Mandsnavn i gamle Dage, og Øen kunde derfor have faaet Navn efter en eller anden Mand ved Navn Syr, der har boet paa den eller maaske har været Høvding der. Sejerø betyder sikkert Syrs Ø.

Syr kan betyde Planten „Syre“; men efter den er der ingen Grund til at tro, at Øen har faaet Navn.

Dens Navn kan maaske ogsaa komme af Ordet Sjør, der betyder Sjø-Strandbred; Ør betyder stenet Strandbred. Paa Sydøstenden af Sejerø er der en stenet Strækning, som hedder Ørren.

Her skal nævnes de forskellige Maader, Øens Navn staves paa gennem Tiderne. Hos Sakso kaldes Øen Syra insula (o. 1200), i Valdemar Sejrs Jordebog (1231) Syrø, Siiræ og Siræ, 1401 Seræ, 1542 Sere, 1561 Sere og Seyre, 1564 Seere, 1566 Seierøe, 1567—1605 Sere, Seerøe, Seyrøe, Seyerøe eller Sejerøe, 1619 Serrø, 1619—1700 Seerøe, Seyrøe eller Seyerøe, 1700—1800 Seyerøe, efter 1800 Seierø eller Sejerø; nu Sejerø.

Øen ligger i Sejerø Bugt og er omgivet paa alle Sider af den undtagen mod Nordvest, hvor Farvandet hedder Samsø Bælt eller Sejerø Sund. Sejerøbugten besejles kun af faa Skibe; Samsø Bælt er meget befærdet.

Fra Sydøstspidsen af Sejerø er der 9 km (knap 1¼ Mil) til det nærmeste Punkt paa Sjælland, Ordrup Næs, Faarevejle Sogn. Fra Sejerø til Odden er der 13 km

($1\frac{3}{4}$ Mil). Fra Sejerø Havn til Vrøj Møller er der 14 km (knap 2 Mil). Fra Sejerø Havn til Refsnæs Rev er der 23 km. (3 Mil). Afstanden i lige Linie til nærmeste Købstad, Kallundborg, er 23 km. Fra Sejerø til Samsø er der 25 km; fra Sejerø til Helgenæs (Jylland) er der 35 km.

Sejerø er eet Sogn. Dens Flademaal er $12\frac{1}{2}$ km² (0,22 □ Mil); den har 2271 Tdr. Land.

Dens Længde fra Nordvest (Gniben) til Sydøst (Revet) er 11 km ($1\frac{1}{2}$ Mil); den største Bredde (Tyvsbjerg Hage—Bulmos Hage) er 1850 m ($\frac{1}{4}$ Mil). Nordvestspidsen hedder Gniben, der ligger paa $55^{\circ} 55' 10''$ nordlig Bredde. Fra den strækker sig et Rev 2 km mod Nordvest; paa det ligger flere Stenrøser; $3\frac{1}{2}$ km fra Gniben ligger Sejerø Puller med 6 a 7 m Vand, afmærket med en Lystønde. — Sydøstspidsen hedder Revet, der forhen ogsaa blev kaldt Knobben; men dette Navn er nu gaaet af Brug. Revet ligger paa $55^{\circ} 51' 10''$ nordlig Bredde. Fra det tørre Land strækker Revet sig med ringe Vanddybde i en zigzag Retning mod Ordrup Næs; det ender med en Grusbakke, der hedder Kollen, omtr. $3\frac{1}{2}$ km fra Land.

Sejerø er ejendommelig ved sin langstrakte Form og sine to Bakkerækker (en langs med hver Side), der strækker sig i Øens Retning. De er igen hist og her delt i flere Bakkerækker eller Bakker, der ofte fremtræder med en egen stejl, kuppelagtig eller kamagtig Form. Næsten hver Bakke har sit eget Navn, der ofte ender paa Bjerg (Sejerøsk: Bier). Der er over 60 Bakker. Der er vel derfor intet Sogn i Danmark, der har saa mange Bakkenavne. Her skal nævnes de vigtigste Bakkenavne (Tallet bag ved Navnet angiver Højden i Meter), idet man begynder Vest fra langs Nordsiden: Gniben (18), Gnibehøj (11), Rødhals (13), Borrebjerg (20), Eskebjerg (26), Slaaenbjerg (21), Nørrebjerg (24), Skagelsebjerg (29), Skagelsehuk (14), Soelhøj (12), Lerbjergaas (11), Stenkistehøj (24), Ledagersbakke (19), Kilshoved (11), Knoldebjerg (27), Reves (Vest 11, Øst 10), Polkbjerg (V. 16, Ø. 17), Oles-

bjerg (17), Stibbjerg (11), Sørebjerg (9), Vossenbjerg (14), Fashøj (15), Mogensbjerg (16), Rishøj, Haløvrbjerg (21), Elmehøj (14), Pedersbjerg (V. 18, Ø. 19), Nølkbjerg (20), Lundehøj (21), Parkebjerg (15), Fratshøj (17), Kongstrup Møllebakke (17), Bukkebjerg (24), Eptronen (16), Skelbjerg (22), Nagelsbjerg (15), Brobjerg (15), Kongshøj (30), Nordre Klint (17), Lindehoved (19), Søndre Klint (12—13); langs Søndersiden fra Øst mod Vest: Tadebjerg (Ø. 11, Vest 10), Bisebjerg (16), Langebjerg (20), Grønnebjerg (27), Tyvsbjerg (20), Tynemonnehøj og Møllebakken (17), Kirkebakken (15), Borrebjerg (20), Lammehuk (13), Krogagersbakke (14), Gaasehøj, Brandebjerg (24), Bybjerg (26), Aasen (12), Tynebjerg (12), Studshøj (7), Marebjerg (11), Lydebjerg (7), Bidebjerg (6).

Den midterste Del er en sammenhængende Lavslette, der kun er hævet fra 1—3 m over Havets Overflade. Den værnes mod Havet af Strandvolde paa de Steder, hvor der ikke findes Bakker. Den har ogsaa forskellige Navne; de vigtigste skal nævnes: (Vest fra) Gnibe Mose, Vestre Fælle, Stakkesti Mose, Reves Mose, Frølk Mose, Sø, Store Mose, Ydder Tykke og Lange Mose.

Bakkerne og de højere liggende Flader bestaar af Ler¹⁾, blandet med Sand og Sten, medens Fælle og Moser²⁾ bestaar af Sand.

Frugtbar Jord findes omkring Sejerby og Kongstrup og enkelte andre Steder, medens den øvrige Del af Øen er mindre god Jord (se Boniteringen Side 104).

Kristtornlund (Sejerøsk: Majtornen) er paa Søndersiden af Pedersbjerg ca. 1 km fra Sejerby.

¹⁾ Ved Boring ved Mejeriet „Sejerø“ har man fundet 25 m Moræneler, 3 m løs Sandsten, 10½ m „Blød Kridtmasse“, derefter „Grønt Sand“. ²⁾ I Reves Mose fandt man bl. a. 3,1 m Saltvandsdynd, 1 m Tørv, 0,3 m hvidt Ferskvandsdynd og derefter Ler; i Ydder Tykke: 2,3 m Strandsand, 2 m Tørv med Fyrrelevninger, 0,3 m hvidt Ferskvandsdynd og derefter Ler (Rørdam og Milthers geologiske Undersøgelse: 1. Række Nr. 8).

Det er vildtvoksende Træer, der sikkert er flere Hundrede Aar gamle. Der er godt 40 Træer; forhen har der været nogle flere. Der er ingen Steder i Danmark, hvor der findes en saa stor Lund af den Slags Træer. Der er nu anlagt Have ved Lunden.

Der er 226 Gaarde og Huse.

Der er 4 Byer: Sejerby, Kongstrup, Mastrup og Nordby.

Den største Del af den nuværende Befolkning er knyttet til Øen gennem mangfoldige Slægtled. Enkelte fremmede har gennem Tiderne taget Ophold der og blandet sig med de oprindelige Indbyggere; i den nyeste Tid er ikke saa faa fremmede kommet hertil og bosat sig, medens en Del Sejerøboer til Gengæld har forladt deres Fødeø og taget Bopæl andetsteds. Beboerne blev ofte forhen kaldt Sireboerne, og de kaldes vist endnu med det Navn, f. Eks. i Saltbæk og paa Refsnæs. De kalder sig sjældent selv for Sejerøboer, men siger blot: „Folk her paa Landet (d. e. Øen) eller Landsens Folk“. Indbyggerantallet kan ca. 1600 ansættes til 250—300; 1787: 328 Indbyggere, 1801: 347 Indb., 1840: 532 Indb., 1860: 688 Indb., 1880: 761 Indb., 1890: 767 Indb., 1911: 856 I., 1916: 840 Indb., 1921: 856 Indb.

Sejerøboerne taler deres egen Dialekt¹⁾, der er ejendommelig ved sine lange u-Lyde, der i Almindelighed svarer til aa i Rigsdansk, og ved, at Navneordene har bevaret de oprindelige 3 Køn: f. Eks. Hankøn: i Man, Mani, Hunkøn: en Kvenj (Kvinde), Kvenjen, Intetkøn: ed Hus, Hused, samt ved, at man siger „han“ og „hun“ til Dyr og Ting. Sejerøsk har endvidere nogle Ord, der i Rigsdansk er forældet eller forsvundet, f. Eks. bale (nedtrampe), drøws (en langsom Person), Fæhus (Kostald), Guerdør (Gadedør), Kløemp (stenhaarde Jordknolde), Klødder (Blæretang), Perm (Bindet om en Bog), Stæes (Køkken)

¹⁾ Den sejerørske Dialekt er skildret af Sejerøboen, Magister P. K. Thorsen (d. 1920) i „Sprogarten paa Sejerø“ (1894).

og Øv (alle Slags Havplanter undtagen Tang). Til Gengæld mangler Sejerøsk o. 300 Ord af Rigsdansk. Sprogarten er ellers nu i stærk Tilbagegang, idet mange ynder at efterligne Rigssproget; der er i hvert Fald Udsigt til, at den gamle sejerøske Mundart gaar sin Undergang i Møde, hvad der vel dels skyldes Paavirkning fra fremmede, der bosætter sig paa Øen, og dels de moderne Samfærdselsmidler.

I administrativ Henseende hørte Sejerø gennem hele Middelalderen og indtil 1536 under Ods Herred, der tilsammen udgjorde Dragsholm Slots Len, og dette Len tilhørte til 1536 Sjællands Biskop, der lod det styre ved Lensmænd. Efter 1536 blev Dragsholm et kongeligt Len, og Lensmanden maatte aflægge Regnskab for Kongen. Efter 1536 kom Sejerø under Skippinge Herred¹⁾, men vedblev at staa under Dragsholm.

1660 afløstes Lensstyrelsen af Amtsstyrelsen, og Dragsholm Len blev til Dragsholm Amt, som altsaa omfattede Ods Herred og Sejerø, medens Resten af Skippinge Herred hørte til Kallundborg Amt. Det nuværende Holbæk Amt bestod 1660 af 4 Amter: Holbæk, Dragsholm, Kallundborg og Sæbygaards Amter. Fra 1671—1701 styredes Dragsholm, Kallundborg og Sæbygaards Amter under ét, fra 1707 alle 4 Amter under ét. Det nuværende Holbæk Amt oprettedes ved kgl. Resolution af 4. September 1793.

Sejerø hører nu under Skippinge Herred, Holbæk Amt (med Amtsstue i Kallundborg), Kallundborg Lægedistrikt, 2. Landstingskreds og Holbæk Amts 4. Folketingskreds samt 2. Udskrivningskreds, 369. Lægd.

I gejstlig Henseende hørte Sejerø tidligere under Skippinge Herreds Provsti, der ca. 1824 blev forenet med Ods Herreds Provsti, og Sjællands Stift. Sejerø hører nu under Ods og Skippinge Herreders Provsti og Roskilde Stift, der oprettedes 1922.

¹⁾ Før 1536 bestod Skippinge Herred af 4 Sogne: Føllesløv, Særslev, Vallekilde og Hørve; nu 10 Sogne.

Oldtiden

(til ca. Aar 1000 e. Kr.)

For mange Tusinde Aar siden var Danmark en stor Ismark. Da Isen smeltede, dannedes vort Fædreland af den Masse Ler (Moræneler), Sand og Sten, som Isen havde ført med sig fra de nordlige Lande. Sejerø blev ogsaa til paa denne Tid; men den havde ikke helt det samme Udseende, som den nu har. Den var dengang langt større, ja, mindst 3—4 Gange saa stor som nu. De nuværende Grunde i Havet nær Kysten ragede op over Havfladen og var fast forbunden med Øen, og den var maaske landfast med Sjælland. Den dækkedes af Skove af Eg, (senere) Fyr og Hassel. I denne Tid dannedes Tørven.

At Øen har haft en saa stor Udstrækning, er sikkert, thi hvorledes skal man ellers kunne forklare, at der findes Tørv i Havet ud for Saane, ved Tadebæk¹⁾ og mindst et Par Steder ved Nordøstsiden? Ja, der findes endog Træstubbe med Rødder i Havet nær Kysten.

Efter at denne Tilstand havde varet mange Aar, kom der en Sænkningstid, i hvilken Sejerø sank, og Havet steg. Da den var ophørt, bestod Sejerø af 20—30 Smaaøer eller Holme, det er de nuværende Bakker og højere liggende Dele. Der har maaske ogsaa været Bakker paa de Havgrunde²⁾, der nu omgiver Øen; men disse er gennem Tiderne blevet bortskyllet af Bølgerne i Stormvej, og det

¹⁾ Ved Tadebæk har man et Par Gange i det 19. Aarhundrede skaaret Tørv, naar det var meget lavt Vande.

²⁾ F. Eks. Tadebæksgrunden, Aasgrunden, Tynebjerggrunden Rønne ved Bidebjerg, Baden og Rønne ved Nordsiden.

bortskyllede Ler og Sand har bidraget til at opfylde Lavningerne mellem de nuværende Bakker, medens de store Sten er blevet liggende og ligger der den Dag i Dag.

Havet stod dengang mindst 3—4 m højere end nu, og det omgav Bakkerne og har sikkert bortskyllet noget af dem forneden; derfor har de faaet den ret stejle Form, som mange af dem forhen havde, og som nogle endnu har. Hvor Pløjning finder Sted, foregaar Udjævningen langsomt.

I Havvandet (Dybden har vel været fra 4—10 m) mellem Holmene (Bakkerne) levede Millioner af Hjertemuslinger (bl. a. *Cardium edule*). Efterhaanden som de døde, blev nogle af Skallerne tillige med Sand og Smaa-sten af Bølgeslaget skyllet hen til Kanten af Bakkerne. Paa den Maade er den saakaldte „Brændejord“¹⁾ dannet; den findes hovedsagelig langs Bakkerne. „Brændejords“-lagets Tykkelse er fra 1—2 m; nedenunder er der Ler, Sand eller Grus.

Holmene var ganske smaa, og deres Højde over Havet har været indtil 20 m.

Hele det indre af den nuværende Ø (Moser og Fælle-der), altsaa Lavningerne mellem Bakkerne, er dannet af Havet gennem Aarhundreder. I Lavningerne findes Strandsand eller Blaamergel, der indeholder Skaller af Hjertemuslinger.

Paa 3 Steder, nemlig mellem Bjerget og Brobjerg, mellem Knoldebjerg og Svaleklint og mellem Gniben og Rødhals har Havet skyllet tværs over Øen. Her i disse „Tværsunde“ bestaar Jorden udelukkende af Sand, blandet med rullede eller afslebne Sten.

For ca. 6000 Aar siden begyndte der en langsom Hævning af Øen, og den har fortsat sig helt op i den nyere Tid, og Smaaøerne voksede saa sammen til den nuværende Ø. Samtidig med Hævningen dannede Havet Strandvolde,

¹⁾ Saaledes kalder Sejerøboerne den Jord, hvor Sæden svides bort i tørre Somre.

hvis nuværende Højde er fra 2—6 m, f. Eks. mellem Bjerget og Mastrup, Sydvest for Bybjerg og Aasen, ved Elmebjerg o. s. v.

Moserne og Fællederne i det indre har gennem flere Aarhundreder staaet under Vand, efter at Øen har faaet sin nuværende Form. Afløbet for Store Mose var Tadebæk. Først i det 19. Aarh. blev de store Grøfter (Render) gravet, som fører Vandet fra Moserne og Fællederne ud i Havet, og disse er nu blevet Agerland.

Da Smaaøerne blev samlet til én Ø, var den noget større end nu. Ved Mastrup har Strandvoldene sikkert haft en større Udstrækning end nu, idet man mener, at der er skaaret lige saa meget bort, som der er tilbage¹⁾. Hvornaar Havet har ødelagt disse Strækninger, vides ikke.

Mellem Aar 3000 og 2000 f. Kr. er de første Mennesker landet og har taget Ophold paa Sejerø, som endnu paa den Tid har bestaaet af Smaaholme; thi der er et gammelt Sagn, der fortæller, at der boede en Mand paa den ene Ende af Øen (den nordvestligste Holm) og en Mand paa den anden Ende (den sydøstligste Holm) uden at ane hinandens Tilstedeværelse, og da de engang traf sammen midt paa Øen, blev de forbavsede, da de hver især mente

¹⁾ At Havet flere Gange har taget noget af Sejerø, er sikkert. Ældre Folk fortæller, at der i tidligere Tid var saa bred en Strandbakke langs Kysten fra Ørren til Saane, at man kunde køre der. Der fortælles ogsaa, at der langs Østsiden af Skagelsehuk var saa stor en Strandbakke neden for Klinten, at man f. Eks. kunde tøjre Kreaturer der.

Under de 3 store Stormfloder d. 24. Oktbr., d. 18. Decbr. og d. 31. Decbr. 1921 bortskylledes der flere m af Strandbakkerne rundt omkring hele Øen. Værst var det ved Svaleklint og Kileklint paa Nordøstsiden, idet Havet her tog flere m. Jord, og Strandbakken mellem Klinterne blev helt revet bort, saa Havvandet strømmede ind over den i Nærheden liggende lavere Del af Øen. Flere Steder blev Vejje langs Stranden ødelagte. Under de to sidste Storme gik det særlig ud over den søndre Side, idet Havet her ødelagde en Del af Landevejen i Saane, ved Tadebæk og paa Ørren. (De ødelagte Vejstykker blev i Februar 1922 gratis istandsat.)

at være alene paa Smaaøerne. Dette Sagn kan derfor godt være sandt.

Efter Sagnet ser det ud til, at de første Mennesker har boet paa den nuværende Øs Ender. Ved Sydøstenden (Revet) findes der ogsaa et Minde om, at der har været Mennesker, idet der er rejst en Langdysse (Stendysse), som er et Stenaldergravsted fra Tiden omkring Aar 2000—1500 f. Kr. Langdysser kaldes de Stendysser, hvor Randstenene danner en aflang Kreds. Stendyssen er ca. 10 m lang i Retning Øst—Vest og godt 5 m bred i Retning Nord—Syd. Midt paa Dyssen er der i Retning Nord—Syd et udgravet firesidet Kammer. Dækstenen, der hviler paa flere Sten, er ca. 2 m lang. Af Randstenene er der 5 ved Vestsiden, 5 ved Østsiden, 8 ved Nordsiden og 7 ved Sydsiden. Den er fredlyst (1891).

Endnu nogle Mindesmærker fra Oldtiden har Øen haft. En Runddysse, der var lavet af 4 Sten med en lav Dæksten, blev ødelagt i Midten af det 19. Aarhundrede. (Her danner Randstenene en Rundkreds). Den laa nær Vestergærde paa Horsekærlodden.

Ved Mastrup skal der have ligget en Runddysse, der ogsaa er forsvundet. Paa Grønnebjerg findes Rester af et gammelt Gravkammer. Paa Knoldebjerg har der flere Steder været Randsten at se.

De ældste Indbyggere paa Sejerø har levet af Jagt og Fiskeri, og deres simple Redskaber var lavet af Sten¹⁾ og Ben. En hel Del Stenredskaber (Knive og Økser) er fundet paa Øen (f. Eks. ved Udgravning i den lille Aas).

Senere lærte Beboerne at lave Redskaber af Bronze²⁾ og Jern³⁾. Agerdyrkning og Husdyrhold (Hesten, Koen

¹⁾ Denne Tidsalder kaldes derfor Stenalderen fra ca. 4000—1500 før Kr.

²⁾ Denne Tidsalder kaldes derfor Bronzealderen fra ca. 1500—400 før Kr.

³⁾ Denne Tidsalder kaldes derfor Jernalderen fra 400 f. Kr.—1000 e. Kr.

Faaret, Svinet og Hunden) blev nu almindeligt, og Skovene maatte derfor ryddes, og et Stykke Tid ind i Middelalderen har Øen vistnok været omtrent skovløs.

Medens man i Stenalderen ofte begravede de døde i Dysser, blev Ligene i den senere Bronzealder undertiden brændt og gemt i en Urne, der blev stillet ind i et lille Gravkammer i en Høj tillige med den dødes Vaaben og Redskaber. Denne Begravelsesmaade blev benyttet paa Sejerø, idet de fleste af Øens Bakker blev Gravsteder, og der siges at være henved 60 Gravhøje¹⁾ paa Øen. Mange af Gravene paa Toppen af Bakkerne er nu sløjfede for at give Plads for Agerland. Paa flere Bakketoppe kan man spore, at der har været gravet sandsynligvis efter Skatte, som man har forment var gemt i Bakketoppen (f. Eks. paa Bybjerg og Kongshøj).

De ældste Indbyggere har sikkert boet rundt omkring paa Smaaøerne; dog synes de særligt at have opholdt sig i Egnen omkring det nuværende Sejerby; maaske har deres Samlingsplads været her. At en Del Mennesker til Tider har opholdt sig her, viser Udgravningen ved Borrebjerg.

Bopladsfundet ved Borrebjerg²⁾.

Borrebjerg eller Borgbjerg (Paa Sejerøsk Borrebier) er en høj, isoleret Bakke, tæt Nordvest eller Vest for Sejerby; Toppen ligger 20 m, Foden 6—8 m over Havet. Flere Bakker af lignende Form findes paa denne Del af Øen. Men Borrebjerg er stærkest omdannet i det Ydre.

Toppen er afgravet, hvorved der er dannet en cirkelrund, plan Flade ca. 20 m bred. Den Jord, der er afgravet, synes at være lagt ud over Bakkens Side mod Nordvest. Fremdeles strækker der sig om den vestre og sydvestre

¹⁾ Paa flere af dem (f. Eks. Polkbjerg) har man fundet Urner fyldte med Ben; de har ofte staaet mellem 3—4 flade Sten og dækket af en eller flere Sten. Naar man fandt Urnerne, var de ofte helt skøre og smuldrede hen ved Berøring.

²⁾ Efter S. Müller: Bopladsfundene i Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie (1906) Side 170 flg.

Side en 5—6 m bred Afsats med jævn Overflade, kun ubetydelig udadskraanende.

Den løber i en Bue omkring Bakken med en Længde af 65 m; men i sit midterste Parti ligger den knap 4 m under Bakkens Top, medens begge Ender mod Nord og mod Syd, ligger ca. 3 m lavere. Afsatsen sænker sig fra Midten jævnt til begge Sider. Ganske saaledes er det ogsaa med den tilsvarende Afsats, der løber ved Bakkens østre Side. Her er dog alt utydeligere, idet der pløjes helt ind over Afsatsen; mod Vest gaar Ploven kun et Stykke op ad Bakkens Fod; men desuden arbejder den paa langs hen over Afsatsen. De to bueformige Udskæringer naar ikke helt sammen. Mellem deres Ender mod Syd ligger Bakkens jævne Skraaning, der skulde antages at være oprindelig; mod Nord er Forholdene stærkt forstyrrede ved Afgravning og Kultivering. Det hele Anlæg er saaledes vanskeligt at opfatte. Hvorledes Udseendet er, fremgaar af den folkelige Udtydning, at der har staaet en Mølle paa Toppen, og at Afsatserne var Opkørsler; men dette kan umuligt have været Tilfældet. Navnet Borgbjerg melder da ogsaa om en anden, vel baade ældre og rettere Opfattelse hos Folk. En nærliggende Bakke, hinsides en vandfyldt Lavning, ligeledes meget høj og liggende alene, kaldes Bybjerg. Her ses paa den Side, der vender mod Borrebjerg, en Afsats, der i eet og alt svarer til de alt omtalte; den har samme Bredde og danner en op- og nedadstigende Bue, der ikke naar Bakkens Top. Paa denne ligger en Højning, der synes at svare til Midtpartiet paa Borrebjerg; men den er stærkt forstyrret og næsten ukendelig i Formen, idet man har antaget den for en Gravhøj, hvad den iøvrigt nok har kunnet ligne, og saa er den blevet grundigt gennemført efter Skatte.

Det kan ikke afgøres, hvad disse Anlæg har været paa de to Bakker lige over for hinanden, nær Kysten og vidt synlige over Havet. Egentlig befæstede Pladser er det sikkert ikke. Afsatserne synes ikke at kunne være andet end opadførende Veje. De skulde antages at være

indrettede til Adgang og Opholdssted for mange Mennesker, der samledes om, hvad der foregik eller var anordnet paa det flade Midterparti. Var dette mulig en fælles Kultusplads eller et stort Offersted? At baade Midtfladen og Afsatserne er oprindelige og indrettede i den romerske Periode, de første Aarhundreder efter Chr., derfor bragte Undersøgelsen et afgørende Bevis. Kulturlag med Dyrekogler og Potteskaar fra denne Tid blev nemlig truffet paa 4 Steder i den vestre Afsats og ogsaa paa Bakkens Top, dog kun nærmest den østre Rand. Afgravningen af Toppen maa være foregaaet, før alle disse Skaar kom i Leje.

Det var Fund af Lerkarskaar, tilfældig fremkommet ved Jordarbejde¹⁾; der foranledigede de ret udstrakte Gravninger.

Oven paa Bakken fandtes intet, undtagen ved den østre Rand, og nedad Skraaning mod Sydøst var der heller intet at finde, idet Undergrunden viste sig under et tyndt Muldlag. Paa den vestlige Afstats saas vel Kulturrester, som før er nævnt, men kun meget sparsomme. Paa selve, de Flader, der er dannet til at færdes og bo paa, er der saaledes kun blevet efterladt lidt. Der maa derfor være gjort rent; det Affald, som altid fremkommer paa Menneskers Opholdssted, maa være skaffet til Side.

Yderst paa den østlige Side af Toppen og nedad Bakkens Skraaning fandtes der et indtil 40 cm tykt Lag Kulturjord (Muld), hvori nogle Potteskaar, en Del Dyrekogler og mange Sten liggende i uordentlige Hobe. Øjensynlig er dette Affald, som man har skilt sig af med ved at kaste det ned ad Bakkens Sider. Dog er ogsaa dette kun lidt; Hovedmassen maa være kommet længere bort. Ved Bakkens Fod mod Nordøst fandtes der et tykt Kulturlag, der indeholdt en Mængde Potteskaar, Knogler og

¹⁾ Sognefoged Anders Petersen meddelte Nationalmuseet, at der var fundet en Del Potteskaar ved Borrebjerg, hvorefter Udgravningen fandt Sted i 1897—98.

Sten, paa sine Steder indtil en Tykkelse af over $1\frac{1}{2}$ m. Det strakte sig som en Bræmme rundt om Bakken og, som det paa en mindre Strækning saas, fyldende en For-
dybning paa over 1 m. Udadtil tyndedes Kulturlaget ud, indad mod Bakken laa det tykt og, som det syntes, sluttede det sig til en stejl Afgravning. Oven over fandtes der et tykt Lag af Jord og Sten, der i senere Tider er skredet ned oven fra. Alt synes vel at kunne forliges med den Opfattelse, at hele Massen af Kulturlevninger ved Bakkens Fod er ført ned ovenfra som Affald.

Men dybere eller højere i Kulturlaget fandtes der paa den nordøstlige Side en Række af 5 Stenhobe, der i Fortsættelse af hinanden strakte sig i en Bue omkring Bakkens nederste Skraaning, og en anden Række af ganske tilsvarende Stensamlinger afdækkedes hen igennem den sydøstlige Side, ligeledes langt nede paa Bakken. De var alle smalle, højst 1—2 m, og naar de havde et større Omfang, langstrakte, indtil 5 m, stedse liggende vinkelret mod Bakkens Hældningslinie. Oftest var de højst uregelmæssige med Stenene liggende i ét til fire Lag, mest Smaasten, men af og til én eller nogle faa større Sten; undertiden laa de dog mere jævnt og fladt. Gennemgaaende dannede disse Stenhobe indad mod Bakken en nogenlunde lige eller indbuget Linie, medens de udadtil løb ud i Hjørner og Tunger. Megen Jord var der mellem Stenene og nogle Potteskaar og Knogler overalt, mellem dem, som under og udenfor. Det kunde nok antages, at Stenene er kommet ned ovenfra med det øvrige Affald, og at de ganske tilfældigt har lagt sig i Revler hist og her, med større Mellemlum. Henigennem Østsiden strakte Kulturlaget sig ligesom gennem Sydøstsiden, men her uden Stendynger. I hele dette Parti naaede Gravningen ikke Lagets Grænse indad mod Bakken, idet den senere nedskredne Jordmasse her var særdeles tyk. At Stenhobene er Levninger af et eller andet Anlæg, er dog ogsaa muligt. Men i hvert Fald kunde der ikke tænkes paa Husvægge; dertil svarer denne fortsatte Række af korte eller

lange, men ganske smalle Stenhobe paa ingen Maade. Snarere et Gærde eller Vold; men Stenene synes at være for smaa og deres Masse for ringe, idet den hele Tykkelse ikke oversteg 30 cm. Oftere laa der to Stenhobe over hinanden, adskilte ved Jord. Der kunde tænkes paa en Brolægning, paa en stenlagt Gang, der ikke vilde være ganske uden Mening ved Foden af Skraaningen, hvor nedstrømmende Vand har vanskeliggjort Opholdet. Men som Stene og Jord her laa, er det vistnok forstaaeligt, at en efterhaanden nedskreden Masse kan være kommet i Leje; Stene løber altid forud ned ad saadan en Skraaning og kan da lægge sig i Lag og Revler omtrent, som det her blev set.

Nogen stærk Indvending imod denne Opfattelse kan der ikke rejse sig fra, at der her blev fundet en Mængde Spidser til Kastespyd, som ellers ikke træffes paa Bopladserne. Tværtimod er det ret forstaaeligt, at Spydspidserne ligger nederst paa Bakken, hvorhen de maa have kunnet naa, naar de udsendtes ovenfra. Uden at Bakken var en befæstet Plads, kan der jo godt have staaet en Kamp om den.

Der blev ialt fundet 6 Spydspidser af Jern og 26 af Ben. De fleste Jernspyd er beskadiget, og kun 6 af Benspidskerne er hele; ved de øvrige er Odden afbrudt, eller de er fuldstændig splintrede. Paa den nordøstlige Side af Bakken fandtes 4 af disse Stykker, alle de øvrige paa den sydøstlige Side, hvor de fleste fandtes paa eller i 3 Stenhobe, enkelte under eller udenfor dem. 4 af Spydspidserne er forsynet med simple, indridsede Prydelser, Halvcirkler, Cirkler med Centrum, anbragte i én eller flere Rækker. I et af Stykkerne ses en Bennagle.

Da Benspidskerne har haft Skaft, som selvfølgelig ikke har kunnet bevares, i Lighed med Spydspidserne af Jern, ligger det nærmest at tro, at de har været anvendte paa samme Maade.

Man kunde vel tænke sig, at Benoddene har været brugte som Dupsko til Spyd, og Muligheden af, at de

kunde anvendes paa denne Maade, skal ikke bestemt nægtes. Dog er det lidet sandsynligt. Benspidserne er sikkert Spydspidser.

Men er Opdyngningerne paa Bakkens Sider og ved dens Fod at betragte som Affaldshobe, da maa Indholdet være som i andre Affaldslag paa Jernalderens Boplads. Og virkelig var der her ligesom ellers næsten intet andet end Lerkarskaar; kun nogle Søm og smaa Jernfragmenter, en Sten med Knusemærker, 5 Naale eller Prene af Ben og et Par tildannede Knogler, derimellem et Brudstykke af et ejendommelig tilskaaret Ben, en Form, der er fundet ved Vejleby paa Lolland. Dette Ben er et Okseribben, der er fladt afskaaret ved Længdekanterne og om begge Ender. Naar flere af denne Slags Ben blev bundet sammen, fik man en Plade, der muligvis har været brugt som Dæksplade for Brystet.

Hvad dernæst Lerkarrene angaar, da er de i et og alt som ellers. Der er Kar af alle Slags, fra de største til de mindste, som kendes fra Bopladserne, de groveste som de fineste; den almindelig forekommende sorte Skorpe indvendig i Kogekarrene ses ogsaa her; den ejendommelige Belægning med en fin Masse iagttages paa adskillige Skaar; der mangler ikke sjældne Stykker, et Brudstykke af en Si, en Bund med et gennemboret Hul i Midten, som ogsaa enkeltvis træffes i andre Bopladsfund. Det hele synes ligesom ellers at være Skaar af Brugskar fra det daglige Liv. Ogsaa Tiden er den sædvanlige. Den smukt facetterede Mundingsrand og de blank-sorter Kar henviser Laget til den romerske Periode; de meget store Kar med svær Mundingskant, hvorunder en fremspringende Liste eller et paalagt Baand med Fingerornamenter, forekommer i de fleste Fund fra samme Tid. Paa den anden Side er det som ofte ellers noget usikkert, om Fundet ikke strækker sig ned i Folkevandringstiden¹⁾, skønt udprægede Enkeltheder af senere Karakter synes at mangle.

¹⁾ Folkevandringstiden regnes fra 400—500 e. Kr. F.

Sønderbrydningen er snarere mere fremtrædende end ellers; der er kun faa haandstore Skaar. Den sædvanlige Blanding paa ét og samme Sted af Skaar, der har hørt til forskellige Kar, den overalt iagttagne Ufuldstændighed, idet der i alt Fald paa nogenlunde nærliggende Sted ikke fandtes samtlige eller dog de fleste Dele af Karrene. Paa dette sidste Forhold skal der dog ikke lægges særlig Vægt, da der jo her kun gjordes mindre Indsnit i de videre strakte Lag, og fordi den hele Masse af Skaar ikke er blevet fuldstændig prøvet med Hensyn til Sammensætning. Dette møjsommelige Arbejde er her ikke foretaget, fordi det paa Forhaand kunde vides, at der ved den begrænsede Udgravning ikke er fundet alt, saaledes at hele Kar vilde kunne sammensættes. Behandlingen er da anlagt saa snævert som muligt og indskrænket til det nødvendigste for at skaffe sikkert Bevis for, hvad det fundne egentlig er; alene Mundingsrandene er fuldt behandlede, men Resultatet heraf er tydeligt nok.

Der er noget over 300 Randskaar; men kun af et mindre Antal Kar har der kunnet sammenføjes 2 og 3 og af ganske enkelte nogle flere Stykker; ingen Mundingsrand er blevet fuldstændig; af særdeles mange Kar er der kun et enkelt lille Skaar. Flere af de Stykker, der er sammenføjet, har ligget i ringe Afstand fra hinanden, 1—3 m. To forenede Brudstykker af et mindre Hankekar fra den nordlige Side laa derimod skilte 6 m. Fire sammensluttende Randskaar af et meget stort Kar laa hver for sig spredte over 6—7 m. Et Skaar af et lignende Kar med fremspringende Liste under Randen, optaget paa den nordlige Side, passer i Bruddet med et Skaar fra den østlige Side; den indbyrdes Afstand er 25 m.

At to saadanne smaa Skaar skulde være skilte saa langt fra hinanden, naar Karret var gaaet itu nede ved Foden af Bakken, er det urimeligt at antage. Snarere maa det tænkes, at Itubrydningen er foregaaet oppe paa Bakken, og at Skaarene er med andet Affald førte ned, det ene mod Øst, det andet mod Nord.

Men til Bekræftelse heraf og dermed tillige af den hele Tydning af Fundet vilde det rigtignok være ønskeligt, om Skaar fra Toppen af Bakken kunde sammenføjes med andre fra Kulturlagene ved dens Fod, og helst maatte det da være saa, at der forneden laa det meste af et Kar og foroven kun et enkelt Stykke, der tilfældig ikke var kommet med ved Udrensningen. Udsigten til, at dette skulde findes, var rigtignok ikke stor, da der foroven kun er fundet saa faa Skaar, og da der forneden kun er udgravet en mindre Del af Laget. Dog er just det søgte blevet fundet og dermed Beviset for Rigtigheden af den her udviklede Opfattelse af Forholdene. Saa vigtig ses da den omhyggelige Undersøgelse at være og Mærkningen af samtlige Fundsager, naar det attraaede Bevis kan gives af et enkelt Potteskaar. Paa den sydøstlige Side, nederst paa Bakken, optoges 16 Skaar, der sammenføjede danner det meste af Overdelen af et mindre, tyndvægget Kar; men hertil passer et lille Stykke, der er fundet paa den østlige Side af Bakkens Top.

Det er bortført Affald, som findes forneden; paa selve Bopladsen foroven er der kun efterladt lidt. Spydene ved Foden af Skraaningen er Minder om en Kamp, og ikke saa fjernt fra det rette har Egnens Folk været senere i Tiden, da de gav Bakken Navn af Borgbjerg.

Der fandtes ikke sjældent Blaamuslinger i Lagene ved Borgbjerg, men ikke i større Samling.

Mellem et Antal af over 20,000 Knogler fra Borrebjerg var der Knogler af følgende Husdyr: Oksens Knogler fandtes i størst Mængde; men af Heste og Faar og Svin er der dog ogsaa mange. Sjældnen forekom Knogler af Ged og Høne, og ligeledes faa af And og Gaas. Hestens Knogler var baade af unge og gamle Dyr og sønderslaet ligesom de øvrige Ben; den har da vel ogsaa været spist. Knogler af Hunden mangler; dog spores dens Bid navnlig paa Faareknoglerne. Her findes Knogler af Ræv, men ikke af Krondyr og Raa.

Endvidere findes, som man kunde vente herude ved

Havet, et dog kun lille Antal Knogler af Sæler, Spækhugger og Marsvin samt af adskillige Strandfugle og nogle Ben af Torsk.

Sølvfundet. Til Oldtidsminderne hører ogsaa det store Sølvfund¹⁾, der bestaar af 18 Sølvsaager, nogle Brudstykker samt 143 Mønter. En Kvinde fandt et Par Sølvringe i 1858 paa den østre Ende af Reves Bakkerne (Matr.-Nr. 97 b) nær Nordstranden. Resten af Sølvfundet blev fundet i 1859 under en flad Sten paa samme Sted af Niels Sørensen. Fundet bestaar af: en Kæde med Torshammer. — 3 Halsringe; den ene er 16 cm i Tværmaal og 1 cm tyk; den er dannet af tre trinde, svære, mod Enderne tyndere Stænger, som er snoet sammeen. I Mellemrummene mellem dem er lagt en tynd Snor af to sammensnoede Traade. De yderste Stykker af Stængerne er hamret sammen til flade Plader, af hvilke den ene danner et Øje, den anden er afsluttet med en Hage. Den anden Halsring ligner den foregaaende. Den tredje er 12 cm i Tværmaal og er 4 mm tyk. Den ligner ellers de foregaaende. — 1 Armring af samme Slags med Spirallukke. — 2 Armringe, der er 7,2 cm \times 8,2 cm i Tværmaal og 1 cm tykke, er hver især dannet af 3 trinde, svære sammensnoede Stænger med en Snor af 2 Traade imellem. Mod Enderne er de sammenhamret til trinde, spidst tilløbende Stænger, hvis yderste Spidser er viklet om hinanden. — 2 Armringe af glatte, trinde Stænger med sammensnoede Ender; den ene bærer 4 Smaaringe. — 1 Armring, der er meget svær og med løs Skyder til Lukke. — 1 Fingerring, som er dannet af svære, flade Baand, bredest over Midten. — 3 Naalesmykker („Brystnaale“) med Baandmønstre, et bærer 3 Kæder med Filigranprydelser²⁾, et andet har 3 Dobbeltsløjfer, gennem hvilke der er lagt et Baand. —

¹⁾ Efter Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie (1912), Side 256.

²⁾ Filigranprydelser er lavet af Sølvtraade.

1 Ørenring (Tværmaal 1,8 cm), der er dannet af en spinkel, cirkelbøjet Bøjle, om hvis nederste Halvdel er lagt et tyndt Stykke Sølvblik med udslagne smaa Bukler og en Bølgelinie af fin Traad. Ved Bøjle's Underkant er der to Par smaa Ringe til Ophængning af Kæder. — 2 runde Blikskiver med indstemplede Hjulmønstre. — Svær, glat Kugle fra et Ringspænde. — Desuden nogle faa Kædestumper og Armringsbrudstykker, Stykker af Barrer og Stænger samt en Del Brudstykker af Filigransmykker, blandt hvilke nogle viser karolingisk Stil¹⁾, medens et Flertal er af østlig („bysantisk“) Art²⁾. — Fremdeles 97 kufiske³⁾ og 46 vesteuropæiske Mønter, den yngste fra Bruno af Köln (953—965). — Sølvfundet vejede ialt ca. 1880 g. Fundet stammer fra Vikingetiden omkring Aar 1000.

Paa Svinehøjene ved Mastrup er fundet nogle Broncesager. Paa Tynemonehøj er fundet et Guldarmbaand.

¹⁾ Smykkerne stammer maaske fra Frankrig.

²⁾ Bysants er Konstantinopel.

³⁾ Kufiske Mønter kaldes de ældste arabiske Mønter med Indskrifter i kufisk Skrift, opkaldt efter Byen i Kufa. Mønterne stammer sandsynligvis fra det 7. eller 8. Aarhundrede.

Middelalderen

(ca. 1000—1536).

Man ved ikke ret meget om Sejerø i Middelalderen. Det ser ud til, at Kongerne undertiden har holdt Ting der. Kongshøj menes at have været Tingsted; thi den hed i gamle Dage „Seyrarting“ eller „Søvarting“. Det fortælles, at der har ligget en Tingsten eller Hyldingssten paa Kongshøj; denne Sten blev senere slæbt til Præstegaarden og brugt til Trappesten ved Vestenden af det gamle Stuehus.

Seyrarting blev sandsynligvis holdt paa Sejerø Aar 993 under Kong Svend Tveskæg (985—1014). Tingstedet var rimeligvis Kongshøj. Grunden til, at dette Ting blev holdt, var, at der var udbrudt Strid mellem Strutharald, Jarl i Skaane, og Vefet, Jarl paa Bornholm, angaaende gensidige Plyndringer i deres Landsdele. De stod begge to under Kongen. Han stævned dem saa til at møde paa Seyrarting.

Kongen kom sejlende med 60 Skibe, Strutharald med 10 Skibe, og Vefet med 3 Skibe. De gik i Land paa Øen og slog deres Telte op, saaledes at Kongens Telt var midt imellem deres. Henimod Aften paa Tingdagen kom Vefets Sønner med 10 Skibe og gik bevæbnede til Tinge. En af Sønnerne, Bue, var iført en prægtig Kjortel, hvis Værdi var 5 Pund Guld; hans Hat havde samme Værdi, men alt dette tilhørte Strutharald, hvis Gaard Vefets Sønner havde plyndret, hvorfor ogsaa Bue sagde med høj Røst: „Kend din Kjortel og lad mig se, om du har Mod til at tage den igen“.

Nu var der ved at opstaa Strid; men Kongen gik imellem med sine Folk. Efter en lang Trætte blev man enige om, at Kongen skulde dømme i Striden; dog beholdt Bue Kjortelen og to Kister med Guld, som han ogsaa havde røvet fra Strutharald, og som han „plat ud“ nægtede at give tilbage.

Endelig fældede Kongen den Dom, at Bue skulde give Strutharald sine Klæder igen, men beholde Kisterne, og dennes (Strutharald) Datter Tofve skulde ægte Sigurd Kappe, en Søn af Vefet, og han skulde have til Ejendomme 3 Gaarde, han og hans Broder havde plyndret. Alle var fornøjet med denne Dom, især Sigurd, hvem Faderen tillige gav den tredie Part af alle sine Ejendomme. Efter Tinget forlod de alle sammen Sejerø.

Kampe ved og paa Sejerø.

I Middelalderen blev der ved Sejerø udkæmpet flere Søgslag, ligesom der ogsaa stod et enkelt Slag paa Sejerø.

Da Knud Lavard var dræbt i Haraldsted Skov ved Ringsted (6. Jan. 1131) af Magnus, en Søn af Kong Niels (1104—1134), udbrød der Borgerkrig i Danmark mellem Kong Niels og Magnus paa den ene Side, og Erik Emund, Knud Lavards Broder, paa den anden Side. Under denne Borgerkrig havde Erik Emund i Aaret 1131 samlet Tropper paa Sjælland og i Skaane, medens Niels samlede Krigsfolk i Jylland.

Erik var nu paa Vej med sin Flaade til Jylland, da han gjorde Ophold ved Sejerø og lod sine Folk gaa i Land der. Han vilde til Jylland for at kæmpe med Niels, idet en højbaaren Mand ved Navn Kristjern havde lovet at hjælpe ham.

Med Erik fulgte Roskildebispen Peder, der egentlig holdt med Niels, men frygtede Erik, og Eriks Halvbroder Harald Kesja, der hadede sin Broder, fordi Danskerne havde foretrukket ham ved Valget af Fører i Borgerkrigen.

Imidlertid delte Niels sin Hær i to Dele, af hvilke den ene skulde kæmpe til Søs, den anden til Lands. Niels vilde selv føre Landhæren mod Kristjern, medens Magnus fik Befalingen over Flaaden, og han sejlede saa fra Aarhus ad Sjælland til uden at vide, at Erik laa ved Sejerø. Han havde Medvind¹⁾). Hans Flaade sejlede spredt og uden Orden, nogle af Skibene forud for andre.

Da Erik fik at vide, at Magnus's Flaade kom sejlene, satte han sig i en Baad og opmuntrede paa det mest indtrængende sine Skibshøvidsmænd, snart alle paa én Gang, snart hver for sig, til at kæmpe tappert, især Peder og Harald, hvis Troskab han ikke stolede paa.

Erik vilde nu ikke angribe alle Magnus's Skibe paa én Gang, men angreb dem, efterhaanden som de kom, og slog Mandskabet ihjel.

Da Magnus langt borte blev var, hvilken Fare der var paa Færde, lod han straks Sejlene paa sit Skib tage ned og foretrak at kaste Anker (i Samsø Bælt) frem for at sejle videre, og desuden lod han blæse i Luren for at kalde sin spredte Flaade sammen. De fejge gav sig paa Flugt, de modige beredte sig til Kamp. Erik, der havde flest Skibe, lagde dem nu tæt sammen og omringede Magnus's Flaade, og Søslaget (Vest for Sejerø) begyndte 1131.

Da Magnus's Folk, Jyderne, saa, at de hverken kunde gøre sig Haab om at sejre eller om at slippe bort, vilde de først og fremmest sørge for deres Høvdings Frelse, før de tænkte paa deres egen, og det gjorde de da ogsaa med Fare for sig selv; thi de brød ind paa den fjendtlige Flaade, hvor den var tættest, og søgte at hjælpe Magnus til at flygte bort, da de ikke kunde skaffe ham Sejr; uden at ænse nogen Fare banede de Vej for den Baad, han var gaaet om Bord i, og da han var undsluppen, fortsatte de ikke des mindre haardnakket Kampen og holdt ikke op, før de alle var faldet eller taget til Fange. Da

¹⁾ Vinden var altsaa Nordvest.

Sejrherrerne plyndrede den overvundne Flaade, fandt de imellem Byttet en Mand, der havde svøbt sig ind i et Sejl, og da de mente, at han maatte være bange, siden han saa ynkelig var krøbet i Skjul, hængte de ham straks for hans Fejghed, for at han kunde lade Livet paa forsmædelig Vis.

Efter Sejren i Søslaget ved Sejerø sejlede Erik Emund til Limfjorden, hvor han fik at vide, at Niels havde besejret Kristjern, hvorfor Erik skyndsomt maatte forlade Jylland.

Aaret efter stod der et Slag paa Sejerø (bellum in Syrø) mellem Erik Emund og Kong Niels, i hvilket Slag Niels sejrede, medens Erik skyndsomt maatte forlade Øen (1132).

Efter Slaget ved Fodevig (1134) i Skaane sejlede Erik Emund med sin Flaade ad Jylland til. Paa Vejen dertil gjorde han Ophold ved Sejerø (sandsynligvis har hans Flaade kastet Anker i Bugten ved Skagelse Huk paa Nordsiden af Sejerø). Her fik han Meddelelse om, at Niels var dræbt i Slesvig, hvorhen han var flygtet efter Slaget ved Fodevig.

Erik Emund blev nu Konge i Danmark (1134—1137); men der fortælles intet om, at han blev valgt til Konge paa Seyrarting paa Sejerø, hvor han som meddelt ofte gjorde Ophold.

Sagnet fortæller, at han skal have ladet sin Halvbroder Harald Kesjas 9 eller 10 Sønner dræbe paa Østenden af Sejerø (1135) ved „Skansen“; det vides dog ikke bestemt.

Efter Kongemordet i Roskilde (1157) vilde Valdemar den Store flygte til Jylland. Esbern Snare, hans Fostbroder, skaffede ham et Skib, sandsynligvis ved Saltbæk Vig. Ved Nattetid gik Valdemar til Sø med sine Folk, og da Skibet kom ud i „Sejerøbugten“, opstod der en frygtelig Storm, og Havet kom i et usædvanligt Oprør. Mægtige Bølger overskyllede Stridsmændene, saa de blev i den Grad forfrosne, at de ikke kunde røre et Lem og derfor

ikke kunde sætte Sejlene, som Sejladsen krævede det. Stormen var saa stærk, at Raaen knækkede og faldt over Bord. Styrmanden gav Skibet helt til Pris for Vind og Vove; thi da han ikke vidste, hvordan han skulde styre, slap han Styret og lod Vinden raade, som den vilde. Medens Luften lyste af en Mængde Lyn, og Tordenbragene buldrede, drev det rasende Uvejr Skibet ind under en Ø, hvor de, da Ankeret ikke kunde holde Skibet, slæbte det paa Grund op imellem nogle Træer, hvis Grene de bøjede og stak ned i Spygatterne, for at det ikke skulde blive væltet og slaaet i Stykker. Man har gættet paa, at ovennævnte Ø var Sejerø eller Nekselø.

Under Valdemar den Store (1157—1182) førtes haarde Kampe med Venderne, der boede ved Østersøen i det nuværende Tyskland. Valdemars Hjælpere var to Brødre, Absalon og Esbern Snare. Esbern Snare, som tidt opholdt sig i Kallundborg, har sandsynligvis ogsaa været paa Sejerø; i hvert Fald har han da sejlet forbi Øen, hvad følgende Historie fortæller.

Esbern Snare var af Valdemar den Store blevet sendt til Norge, for at Norges Konge, Erling Skakke, kunde komme til Danmark og forhandle med ham. Esbern blev i Norge som Gidsel, medens Erling Skakke rejste til Danmark. I Jylland sluttede han og Valdemar Forlig, og da han kom tilbage til Norge, fik Esbern Lov til at rejse hjem, og han gik, rigt forsynet med Foræringer, Bue og Pile, om Bord paa Tues Skib, som var fulgt med Erling for at hente ham.

Da han lykkeligt var naaet Odsherred (vel Sjællands Odde), fik han af Spejdere der at vide, at henved 40 Skibe havde lagt ind under Sejerø, men om det var Handelskibe eller Sørøverskibe (Vender), vidste de ikke. Esbern besluttede straks at forsøge paa ubemærket at slippe forbi dem i Nattens Mørke ved at holde sig saa langt borte fra Land som muligt. Han havde ikke husket paa, at det vilde blive maanelyst. Medens han nu søgte at liste sig frem i Mørket, blev han pludselig røbet ved, at Maanen

kom op. Da Venderne i Maaneskinnet fik Øje paa hans Sejl, lagde de sig imod ham med deres Flaade. (Han var nu ved at sejle forbi Sejerø). Da Esbern saa dem, bød han sine Rorfolk tage deres Vaaben og brynjeklædte blive hver paa sin Plads, de andre tog han med hen i Forstavnen og bød dem angribe Fjenden til begge Sider med deres Kastespyd. Han bød dem ogsaa, naar det ved Hjælp af Sejlene var lykkedes dem at bryde gennem Flaaden, de havde imod sig, at samles om ham i Bagstavnen, og desuden paalagde han dem at være tavse under Kampen, for at de kunde høre hans Befalinger. Faldt han, skulde de adlyde Tove, og faldt ogsaa han, da skulde Esger raade, og faldt han med, da var vel Kampen ogsaa forbi.

Da Esbern vilde til at iføre sig sin Brynje, spurgte Styrmanden om, hvad han skulde skærme sig med, da hans Hænder var optaget af at styre. Esbern gav ham straks sin Brynje; thi han vilde hellere selv gaa uden Værn imod Fjenderne, end at Styrmanden skulde gøre det, og paa den Maade satte han Mod i sine Folk, der nu saa, at han ikke var bange for Fjenden.

Kampen begyndte nu, og det lykkedes Esbern ved sine Folks Tapperhed at bryde gennem Vendernes samlede og i Slagorden ordnede Flaade, og da de satte efter ham, afslog han deres første Angreb med en Regn af Pile. Det andet Angreb, som der blev sat endnu mere Kraft ind paa, afslog Esbern paa samme Maade.

Under det tredje Angreb spurgte Venderne, som undrede sig over, at et eneste Skib kunde forsvare sig saa drabeligt, hvem de kæmpede med. Esbern svarede, at det ingen Nytte var til, at de forskede efter Navne, da der intet Bytte var for dem at gøre her. Da en Mand ved Navn Erik Jurissøn, af fornem Byrd, men temmelig indskrænket, som Venderne havde taget til Fange og førte med sig, hørte hans Stemme, raabte han, saa højt han kunde, at det var Esbern, og at de aldrig fik fat i ham.

Da Venderne hørte det, begyndte de at forbande

hverandre, i Fald de ikke fangede ham, og roede alle paa én Gang ind paa Esberns Skib, men mistede kun mange Folk, medens ikke en eneste Sjællænder faldt. Imidlertid faldt Vinden af, og da det hidtil var den, der havde været Esbern til ikke ringe Hjælp, spurgte Folkene, om de skulde ro; men det forbød han dem, for at det ikke skulde se ud, som om de var bange. Da Vendernes Angreb blev haardere og haardere, blev han alligevel noget betænkelig og spurgte, om der ikke var en Flintesten i Skibet, og da han fik at vide, at der var en, bød han en af Folkene klatre op i Toppen af Masten og slaa Ild med den. Venderne troede nu, at han tilkaldte Hjælp og flygtede. Da Esbern mente, at han var kommen saa langt bort, at Venderne ikke kunde se ham, lod han Sejlet tage ned og roede i Havn (1170)¹⁾.

Sejerø som Krongods. Fra 1170—1536 er der næsten ingen Oplysninger at finde. Efter Sagnet skal Valdemar Sejrs Søn Valdemar den Unge (død 1131) være blevet hyldet til Konge paa „Søvarting“ (Kongshøj).

I Valdemar Sejrs Jordebog (1231) nævnes Sejerø (Syrø) som Krongods. Der nævnes Ordet „Hus“ bagefter „Syrø“; Hus skal betyde Borg, Fæstning eller Taarn, Hvor denne Borg eller Fæstning har ligget, kan ikke siges. Bakkenavnet „Borgbjerg“ (Borrebjerg) kan maa-ske hentyde til, at der paa eller ved Siden af denne Bakke har ligget en Borg; men da der ingen Spor findes af den, kan der intet bestemt siges derom. En lille Del af Sejerby udfor Borrebjerg kaldes nu „Slottet“; men der har sikkert aldrig været noget Slot. Skulde Borgen da have ligget her? Det er imidlertid ret usandsynligt. Snarere er Navnet „Slottet“ opstaaet paa samme Maade som f. Eks. Sneerp.

Det sandsynligste er, at det er Kirken, der i Jordebogen er hentydet til, idet den sikkert oprindeligt er blevet bygget som en Borg, der kunde bruges til Forsvar og til

¹⁾ Det var vel Kallundborg Havn.

Gudstjeneste. Hvis det er Tilfældet, da er Kirken sikkert bygget af Esbern Snare.

Efter Sagnet døde alle Øens Beboere i den „sorte Død“s Tid (1349) undtagen 6—7 Mennesker.

Sejerø som Bispegods. I 1370 nævnes Sejerø i Roskildebiskoppens Jordebog, og Øen er altsaa blevet Bispegods. Værdien af dens Tiende, der ydedes i Neg, var omtr. 1 Mark Sølv.

Under Grevens Fejde (1534—36) skænkes Sejerø (1534) til Sjællands Biskop Joachim Rønnow¹⁾ af Grev Kristoffer af Oldenborg, der havde erobret Sjælland og styrede det i Kong Kristian den Andens Navn. Kort efter bliver Rønnow og Kristoffer Uvenner, og Rønnow flygter først til Dragsholm, som var hans Len, og derfra sammen med flere Adelsmænd til Sejerø i Januar 1535. Han har næppe opholdt sig ret længe paa Sejerø²⁾, da han derved udsatte sig for at blive opdaget og falde i Grevens Hænder. Fra Sejerø flygtede han til Jylland til den udvalgte Kong Kristian den Tredje, som han underkastede sig og edelig tilsagde sin Lydighed.³⁾

¹⁾ Joachim Rønnow var Sjællands sidste katolske Biskop (1529—1536). Da han ikke vilde love ikke at modarbejde Reformationen, maatte han sidde i Fængsel, først i Dragsholm Slot, siden i Københavns Slot til sin Død 1544.

²⁾ Efter Arrild Hvitfeldts Krønike ca. 1604: „Nogen Tid derefter foer Bisp Jacob Rønnow til Jutland fra Serø, gaff sig offuer til Konningen, svor hannem Lydelse“.

³⁾ H. Knudsen: Joachim Rønnow S. 119.

Den nyere Tid.

(1536—1806.)

Sejerø under Kronen fra 1536—1667

(Dragsholms Slots Len)

Da Reformationen blev indført i Danmark 1536, blev alt Kirkens Gods inddraget under Kronen. Da Sejerø var Kirkegods, kom Øen derfor i Kronens Eje.

Lensmanden paa Dragsholm Slot¹⁾ styrede Sejerø i Kongens Navn ved Hjælp af en Sognefoged (Landfoged). Han blev valgt blandt Bønderne af Lensmanden. Fogeden skulde sørge for, at Bønderne leverede Landgilde (den aarlige Fæsteafgift) og Konge- og Kirketienden til Kongen. Han var i Almindelighed ogsaa Kirkeværge.

Bønderne ejede hverken Jord, Bygninger, Inventarium eller Besætning, men var Fæstere. De ejede kun Afgrøden. Ved Overtagelsen af en Gaard betalte de Fæstepenge. Fæstetiden var livsvarig. En Gaard gik i Almindelighed i Arv fra Fader til Søn (Arvefæste). En Gaard havde ofte to Fæstere, f. Eks. to Brødre eller Fader og Søn; undertiden stod kun den ene af dem for Gaarden, medens den anden blot boede der, og han blev da kaldt Indister (Indsider).

Bøndernes aarlige Afgifter var Landgilde og Tiende (vistnok $\frac{1}{3}$ til Kongen, $\frac{1}{3}$ til Kirken og $\frac{1}{3}$ til Præsten) samt kongelige Skatter. Desuden kunde der paalægges

¹⁾ Dragsholm er en Herregaard paa Sjælland inderst ved Sejerøbugten.

dem Pligtarbejde (Pligtrejser). Sejerøbønderne havde det dog langt bedre end de sjællandske Bønder, der sukkede under Vornedskabets og Hoveriets Aag, idet Sejerøbønderne til Dels var fri for disse Byrder. Kongen gav dem endvidere visse Rettigheder frem for andre. Ved et aabent Brev¹⁾ af 11. Juli 1542 gav Kristian den Tredie Bønderne den Frihed, at hverken de selv eller deres Sønner, der var og herefter vilde blive født paa Sejerø, skulde nødes til at fæste nogen Gaard her i Sjælland. Dette var en overordentlig vigtig Bestemmelse, da Sejerøboerne herved blev langt gunstigere stillet end Sjællænderne, der af Herremændene kunde tvinges til at tage den Gaard i Fæste, som han ønskede. Denne Bestemmelse er, saa vidt man kan se, aldrig blevet forandret, og den fik ogsaa senere sin store Betydning, da Kongen solgte Øen, idet Herremanden saa ikke kunde tvinge Bønderne til at fæste Gaarde paa hans Gods paa Sjælland.

I ovennævnte Brev stod der endvidere, at hvis nogen af Bønderne havde Lyst til at forlade Øen og bosætte sig andetsteds, var der intet til Hinder derfor. Dog skulde de have Kongens eller Lensmandens Tilladelse. Hvorvidt nogen har benyttet sig deraf, vides ikke; men det er dog næppe sandsynligt, da de ikke kunde faa det saa frit noget andet Sted.

Desuden meddeltes det Bønderne, at de ikke skulde tvinges til at føre deres Landgilde andetsteds hen end til København, Helsingør eller Dragsholm. De skulde heller ikke udføre andre Pligtrejser end dem, de plejede at udføre i Bispernes Tid.

Som Følge af de frie Forhold, hvorunder Sejerøboerne levede, opstod der paa Øen en Selvstændighedsfølelse, der gav sig til Kende derved, at de ikke vilde lyde

¹⁾ Det lyder saaledes: Til Bønder og menige Almue paa Sere Land! Vi Christian den Tredie gøre alle vitterlig, at vi nu af synderlig Gunst saa og paa det, at vore Undersaatter, Stiftets Bønder og Tjenere paa Sere, have tilladt osv. (Kancelliets (-Ministeriets) Brevbøger).

Lensmanden, der havde befaleet dem at gøre Sejlads som i Bispernes Tid. D. 9. Juli 1561 befalede Kongen dem da at udføre de Pligtrejser, som Lensmanden forlangte, eller ogsaa at gøre Ægt og Arbejde til Dragsholm Slot som andre Slotstjenere. Hvis de ikke adlød, vilde de tilbørligt blive straffet. Det ser ud til, at de er faldet til Føje, da der ingen Klager mere findes angaaende dette. Her støder man for første Gang paa den Stridbarhed, som har vedvaret lige til Nutiden.

Bønderne har ikke alene været Landmænd, men ogsaa Sømænd. De har ejet en hel Del Skibe, hvormed de ikke blot sejlede her i Danmark, men ogsaa til Udlandet. Hvor mange Skibe de har haft, vides ikke bestemt; men der menes, at omtrent 20 Skibe har hørt hjemme paa Sejerø, og nogle har haft én Mast, andre to, og de har været saa store, at de kunde bære mindst 500 Tønder Sæd.

Sejerøboerne har været dygtige Sømænd. Da den nordiske Syvaarskrig (1563—70) saa udbrød, maatte en Del af dem udføre Krigstjeneste om Bord paa Flaaden. 1564 skulde 10 Baadsmænd (Mariner) møde i København, og 1565 udskrevedes 30 Baadsmænd og 4 Tømmermænd. Baadsmændene fik 4 Gylden om Maaneden, og Tømmermændene fik Betaling efter Fortjeneste. Da det Antal Søfolk, Sejerø maa afgive, er forholdsmæssigt stort overfor andre Øer, ja endog overfor Købstæder, kan man slutte, at de fleste Sejerøboere har været Sømænd paa denne Tid.

Under Krigen havde Kongen Brug for mange Ting til Hær og Flaade. Lensmanden Frantz Lauritzen opkøbte i Fasten (1567) 6 Læster¹⁾ saltet Torsk i Ods Herred og paa Sejerø.

I tidligere Tid havde kun Købstæderne Lov til at drive Handel, og derfor klagede Borgerne i Kallundborg

¹⁾ 1 Læst er 22 Tdr. for Korn, 12 for Kalk og Sand og 18 for Kul.

til Kongen over, at Sejerøboerne sejlede til Kaarshavn (Korshavn) i Saltbæk Vig¹⁾ (mellem Illerup og Istedbjerg) i Skippinge Herred og drog flere Mil ind i Landet og solgte Kalk, Tømmer, Sten og Sild til Bønderne og købte Korn af dem. Klagen fra Kallundborgs Borgere synes at have indeholdt urigtige Oplysninger og ikke at være blevet undersøgt nøjere; thi de fik Medhold hos Kongen og han udstedte Forbud imod, at Sejerøboerne besøgte Korshavn. De klagede saa til Kongen og meddelte, at de fra Oldtiden af havde haft Lov til at sejle til Korshavn, og at det var den eneste Havn, hvor de kunde søge Tilflugt med deres Skibe, naar de kom fra Havet og Storm opstod. Sagen er saa blevet undersøgt, og Sejerøboerne fik den 4. August 1568 Kongens Tilladelse til atter at sejle til Korshavn og sælge Tømmer, Kalk, Sten og Sild til Bønderne og igen købe Korn. Dog maatte de ikke rejse ind i Landet og købe Varer, som de vilde sælge igen (Landkøb eller Forprang).

Det ser ud til, at Sejerøboerne ikke har rettet sig efter denne Bestemmelse; thi Borgerne i Kallundborg klagede paany i 1574 over, at Sejerøboerne sejlede med deres Skuder til Korshavn og solgte deres Varer dér og købte Huder, Skind og Korn og andre Købmandsvarer, som de drev Handel med igen til Skade for Borgerne i Kallundborg. I den Anledning udsendte Frederik den Anden et aabent Brev af 17. Juni 1574 om, hvorledes Sejerøboerne skulde handle. Kallundborgenserne var saa tilfredse med den ny Ordning, idet der ingen yderligere Klager fra dem nævnes.

¹⁾ Saltbæk Vig var kun en lille Vig eller Fjord paa Nordsiden af Nordvestsjælland ved Sejerøbugten lige overfor Sejerø. Vigens Længde var ca. 9 km, og Bredden fra 2—6 km. I Vigens Munding laa to Øer, Store Vrøj og Lille Vrøj, og der var to Indsejlinger, en østlig mellem Alleshave og Store Vrøj og en vestlig mellem Lille Vrøj og Molen. Sejerøboerne benyttede særlig den vestlige Indsejling. Korshavn var sikket en Naturhavn.

I det aabne Brev af 17. Juni 1574 bestemtes det, at de Sejerøboere, der var Landboere, sad for hele Gaarde og svarede fuld Skat og Tynge, maatte frit besøge Korshavn, sælge Tømmer, Kalk, Sten og Sild til dem, der vilde handle med dem, dog ikke mere end ialt 60 Læster Sild aarlig, og igen indkøbe Sædekorn, Brødkorn og andet til deres egne Huses Ophold, medens det skulde være dem forbudt at løbe ud til de omkringliggende Landsbyer og gøre Indkøb der eller købe Varer for at sælge dem til andre. Al Handel skulde altsaa foregaa ved Korshavn og ikke inde i Landet.

De Indbyggere paa Sejerø, der var Gaardmænd, men ikke sad for Gaarde (Indister), og som hidtil havde besøgt Korshavn, maatte herefter ikke besøge Korshavn, men skulde sejle til Købstæderne med deres Varer og sælge dem der. De maatte heller ikke være i noget Kompagniskab med Landboere, der var Gaardmænd. Overtrædelse af dette Forbud vilde medføre Tab af, hvad de havde at handle med, og tilbørlig Straf.

Sejerøboerne maatte udenlands sælge Sild og andre uforbudte Varer og igen købe, hvad de behøvede til deres Huses Ophold; men de maatte ikke sælge noget af de købte Varer til andre. De Varer, de førte hertil fra Udlandet, skulde der dog betales Told af. Denne Forordning af 1574 skadede sandsynligvis Sejerøboernes Handel meget.

I 1569 klagede Sejerøboerne til Kongen over, at deres Gaarde var satte for højt i Landgilde, hvorfor han gav Tilladelse til, at de fik „Oldinge“ (det er Taksationsmænd) paa deres Jord, og disse satte Landgilden ned; men trods dette krævede Fogeden Frantz Laursen paa Dragsholm den fulde Landgilde af dem. De klagede saa igen, og Kongen befalede saa Fogeden kun at opkræve den Landgilde, „Oldingene“ havde fastsat. Senere vilde

han saa sende Adelsmænd til Sejerø, for at de endelig kunde afgøre, hvor meget Bønderne skulde betale, og senere skulde Bønderne saa betale, hvad Adelsmændenes Ansættelse maatte overstige „Oldingenes“. Det har sikkert til Tider knebet for Bønderne at levere Landgilde og betale Skatterne, da kun de højere liggende Dele af Sejerø har været dyrket, og der har derfor ikke været ret meget Agerland. Aar 1579 var Øens Kornavl ringe, og de fik da Tilladelse til at give Penge eller Sild i Stedet for Madskatten (5. Febr. 1580).

I 1601 klagede en Gaardmand i Sejerby til Kongen over, at han maatte betale Landgilde efter Jordebogen, medens de andre Gaardmænd betalte efter det, som „Oldingene“ (1570) havde paalignet dem. Grunden til, at han betalte efter Jordebogen, var den, at han havde faaet sin Gaard efter Sognefogeden, og denne var ikke blevet lignet i Landgilde af „Oldingene“, da han som Sognefoged havde sin Gaard kvit og frit. I Anledning af denne Klage meddelte Kongen den 7. August 1601 Lensmanden Arrild Hvitfeld paa Dragsholm, at ovennævnte Gaardmand skulde ansættes til en ringere Landgilde, og at den forandrede Landgilde skulde indskrives i Jordebogen.

I 1618 høstede Bønderne ikke ret godt, og Lensmanden fik den 25. Marts 1619 Ordre til at laane Kronens Bønder paa Sejerø 11 Pund¹⁾ Byg til Sædekorn, og til næste Foraar skulde han indkræve det og føre det i sit Regnskab.

For at Kongen kunde holde Orden paa Havene, maatte han hvert Aar udruste Krigsskibe eller Koffardskibe. Til Bemanding af dem maatte Sejerø stille Baadsmænd. 1574 mødte 10 Baadsmænd i København, 1577 ligeledes 10, (1579) 10, (1580) 10, (1582) 10, (1583) 15, (1584) 12 og (1586) 8. De synes ikke at have været glade ved at tjene paa Krigsskibene; thi i 1584 rømte nogle;

¹⁾ 1 Pund er 3—4 Td.

det var dog ikke dygtige Sømænd, der var fra Sejerø dette Aar; men desuagtet havde de faaet samme Løn som Kongens andre Baadsmænd. De rømte flygtede hjem til Sejerø. Kongen befalede da, at naar saadanne Baadsmænd kom hjem og ikke havde nøjagtig Pasbord om, at de havde faaet Lov til at forlade Tjenesten, skulde de lade dem fængsle, tiltale og tage Dom paa deres Fingre, hvormed de havde svoret Kongen tro Tjeneste. Siden skulde Dommen udføres, eller de skulde sendes til Københavns Slot.

Kongen benyttede ofte de sejerøske Skibe til Transport af de Varer, som Dragsholm Slots Len skulde levere. I 1577 maatte Bønderne sejle 40 Læster Øl fra Dragsholm til København. I 1578 ligeledes 40 Læster Øl. De fik ingen Betaling derfor; det var Pligtrejser; men foruden disse fragtede Kongen undertiden de sejerøske Skibe. Det var især Kristian den Fjerde (1588—1648). Han var en stor Bygmester, der anlagde Byer og Fæstninger rundt om i Riget. Han havde derfor Brug for mange Skibe til at sejle Byggemateriale til de forskellige Steder i Danmark. Da han saaledes var ved at bygge Fæstninger ved Halmstad og i Baahus, befalede han 22. Aug. 1601 Lensmanden Arrild Hvitfeld at give Undersaatterne paa Sejerø Ordre til straks at sejle med deres Skuder til Mariager Fjord for at indtage saa megen Kalk, de kunde bære, da Henning Reventlow, Embedsmand i Mariager Kloster, ikke kan skaffe saa mange Skuder, som behøvedes til at sejle med Kalken. De skulde faa en rimelig Fragt for at sejle Kalken til Halmstad og Baahus, eftersom de fik Ordre til.

Naar de var kommet til Mariager, skulde de træffe Aftale med Henning Reventlow om, hvilken Betaling de skulde have for at sejle Kalk til Halmstad eller Baahus, og han skulde give dem et Bevis paa Fragtbeløbet, som

Lensmanden paa det paagældende Sted saa skulde betale dem. Efter at de havde afleveret den første Ladning Kalk, skulde de straks sejle til Mariager efter mere Kalk, for at al den Kalk, som om Sommeren skulde bruges til Bygningerne, snarest muligt kunde blive ført dertil.

Kongen opfordrede Sejerøboerne til at sende saa mange Skibe som muligt og ikke vise nogen Forsømmelse, da han ikke forlangte, at de skulde sejle gratis; men han vilde give dem en rimelig Fragt.

Medens Skibene gik i Fragtfart fra Mariager til Halmstad eller Baahus i Efteraaret 1601, hændte det, at Jens Poulsens Skude gik under paa en Rejse til Halmstad. Han selv blev dog reddet. Han indsendte Ansøgning om Erstatning. Kongen befalede da den 16. Februar 1602 Arrild Hvitfeld at betale ham den Fragt, han skulde have for den Kalk, han var ved at føre til Halmstad, da hans Skude gik under.

D. 29. Oktbr. 1605 befalede Kongen Arrild Hvitfeld, Rigens Kansler og Lensmand paa Dragsholm, at bestille alle de sejerøske Skuder, der var til at faa fat i, til uden Tøven at sejle til Mariager og laste Kalk og føre den til København, da Kongen har Brug for et stort Antal Læster Kalk til Bygningen ved Københavns Slot. Kalken skal føres til København inden Vinteren.

D. 19. Febr. 1619 fik Sejerøboerne atter Ordre til at sejle til Mariager Fjord for at indtage den Kalk, der var bestilt til Kongens Bygninger.

D. 20. Marts 1620 befalede Kongen Rentemestrene at betale Laurids Mikkelsen, der var fragtet til at løbe fra Mariager til København med 29 Læster Kalk, men i Storm og Uvejr mistede sin Skude og Kalk under Halsnæs Land, Halvdelen af den Fragt, han skulde have.

Sejerø Landsret. (1622—88). D. 4. Juli 1622 oprettedes Sejerø Landsret efter Ordre fra Kristian den Fjerde. Landfogeden (Sognefogeden) og fire af de bedste Mænd skulde udgøre Retten, og de skulde afsige Domme. Der skulde behandles Stedsmaal, Forlauff, Sagsfald og

hvad andet der hænder, indtil videre forordnes. Landsretten fik 1688 Navnet Sejerø Birk (herom senere).

D. 3. Juli 1625 afgav Retten følgende Kendelse, der blev sendt til Dragsholm, hvor man vel nok har rettet sig efter den:

„Kendes vi efterskrevne Olluf Christensen (Gaard Nr. 5), Landfoged paa Serøe, Morten Hansen (G. Nr. 20), Daniel Madtsen (G. Nr. 13), Dinis Jespersen (G. Nr. 3) og Michel Mogensen (G. Nr. 7) udi Serøeby og hermed vitterlig gør for alle, at efterskrevne Poul Offersen, Niels Offersen, Rasmus Mortensen udi Serøeby og Lauritz Michelsen udi Kongstrup er arme og elendige Mennesker og fattige Krøblinge og ikke kan taale eller udstaa nogen kongelig Skat eller Udgift, og at saa er udi Sandhed som foreskrevet staar, det vidner vi med vore Signeter her nedenunder. Serøeby d. 3. Juli 1625“. (Sognepræsten har sandsynligvis skrevet ovennævnte. — Nedenunder findes et Bomærke for hver af de fem).

Hvor store de kgl. Skatter — Ekstraskatter kaldet — har været for hver Gaardmand og Husmand — det er Husmænd, der er nævnt i det forrige — kan ikke siges med Bestemthed. For 1627 er der ogsaa en Meddelelse fra Olluf Christensen og 4 Mænd om, at en Del af Bønderne kun kan yde Halvparten af Skatten, og Halvparten opføres med 24 Sk., saaledes at hele Skatten pr. Gaard har været 48 Sk.; men det er dog næppe sikkert, at den har været ens hvert Aar.

D. 8. Maj 1630 meddeles, „at Gmd. Hans Jensen (Nr. 1) og Gmd. Michel Poulsen (Nr. 4) i Mastrup for kort Tid siden var kommet til tvende øde Gaarde, og at de derfor ingen Skat eller Udgift kunde vedstaa eller var mægtige at yde“.

For de følgende Aar til 1633 er der Meddelelser om, at Gmd. eller Hmd. ikke kan betale Skat „(Karine Nielskone paa Stakkesti i Sejerby og Morten Michelsen i Kongstrup er husarme“. Herefter findes ikke flere Meddelel-

ser om Skat før 1641; men de kan være bortkommet. Fra 1641—45 er der atter Meddelelser om Skat.

D. 15. Decbr. 1638 blev der holdt Møde i Landsretten af Dinis Jespersen, Landfoged paa Serøe, samt de fire forordnede Mænd: Anders Nielsen, Peter Andersen (Nr. 18), Jens Hansen (Nr. 14), og Søfren Jensen (Østerballe) (Nr. 19). Jørgen Mortensen, Skriver paa Dragsholm, havde nemlig stævnet Peder Jensen Smed og Niels Jensen (vel to Brødre), som tilsammen havde G. Nr. 6 i Sejerby i Fæste, for Retten i Anledning af, at de for Aar 1637 havde leveret 2 Tdr. Byg for lidt i Landgilde, idet de kun havde leveret 5 Tdr. 2 Skp., medens de efter Jordebogen skulde levere 7 Tdr. 2 Skp. De mødte begge i Retten og sagde, at de aldrig havde leveret mere end 5 Tdr. 2 Skp., og at deres Formænd heller ikke i Mands Minde havde givet mere om Aaret (Jordebøgerne fra 1591 til 1710 er uforandrede, hvilket viser, at de havde Ret). Til Vidnesbyrd herom fremførte de følgende Vidner: Hans Mortensen, som boede i den Gaard, kunde mindes udi 20 Aar, at ingen „Eidtgaard“ ydede mere end 5 Td. 2 Skp. Byg. Michel Povelsen, der var barnefødt i samme Gaard, kan mindes udi 51 Aar, at hans Fader Povel Michelsen aldrig videre har udgivet end 5 Tdr. 2 Skp. Daniel Madtsen (Nr. 13) kan mindes udi 50 Aar. Michel Mogensen (Nr. 7) udi 40 Aar. Hans Jensen (Nr. 19) i Østerballe udi 30 Aar. Niels Pedersen Snedker (Nr. 11) udi 30 Aar. Pofvel Mortensen (Nr. 20) udi 38 Aar. Matz Danielsen (Nr. 15) udi 20 Aar. Vidnerne var villige til at bekræfte det samme ved den højeste Ret. Efter at Vidnerne var afhørt, fældede Retten den Dom, at de to ovennævnte frifandtes for Tiltale. Jørgen Mortensen fik ikke de 2 Tdr. Byg.

Sejerø pantsættes. Det var ret almindeligt, at Kongen pantsatte sine Godser. Saaledes blev Sejerø pantsat d. 16. Jan. 1651 til en Enke, Karen Rasmus Jensen i København. Efter hendes Død beholdt Arvingerne Øen i Pant. I Jordebogen 1662 staar der: „Nu raa-

der Hans Nanssøn, Præsident, derfor, Hans Møllengraff og Dithmer Bøeften."

Under Svenskekrigen 1658—60. I nævnte Aar var Svenskerne Herre over hele Danmark undtagen København, og de røvede og plyndrede alle Vegne. Sejerø blev ogsaa frygteligt hærget. Svenskerne afbrændte alle Gaardene i Mastrup, 4 Gaarde i Sejerby og Halvparten af 3 Gaarde i Kongstrup. De afbrændte Præstegaarden og plyndrede Kirken, hvor de bl. a. tog gamle Sølvykalke, en Messehagel og en ny Messeskjorte, og „ogsaa formente de Kirken sin Tiende og Rettighed". De røvede fra Bønderne, saa de blev fuldstændig forarmede (Jordebogen 1662).

Sandsynligvis har Svenskerne ødelagt Sejerøs store Handelsflaade, og en ny formaaede Sejerøboerne ikke mere at skaffe til Veje. Vel fik de nogle Baade igen; men de blev ikke saa store, og deres Antal blev heller ikke saa stort. Skibe, der sejlede til Udlandet, har de sikkert ikke haft efter 1660. Senere blev det forbudt dem at sejle udenlands, idet Kongen ved et aabent Brev af 28. Jan. 1682 meddelte, at Sejerø, Samsø og andre Øer herefter skulde lade sig nøje med Sejladsen og Handelen imellem Rigerne, Provinserne og Byerne, og forhandle deres Varer der og købe, hvad de behøvede.

Dragsholm Slots Lens Jordebog 1591.

Serølandet.

Den ældste Jordebog, der er bevaret, er fra 1591, og den indeholder Bøndernes Navne og deres Landgilde. Fra 1602—51 er der Jordebøger for omtrent hvert Aar. — Gaardenes Rækkefølge her er uden Tvivl den, der er nævnt under Byerne. I Sejerby, hvor der er 20 Gaarde, bliver Nr. 1 altsaa den nu nedlagte Gaard o. s. v. I Kongstrup er der 10 Gaarde (Nr. 8 og 9 her er de to nu nedlagte Gaarde), og i Mastrup 4 Gaarde.

Serøby.

Nr.	Navn	Landgilde
1	Søffren Brun og Morten Brun:	4 Pund Byg, 1½ Svin, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
2	Christoffer Nielsen:	1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
3	Poul Andersen:	1 Sk. grott ¹⁾ , 1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
4	Rasmus Matzen:	1 Sk. grott, 1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
5	Matz Hansen:	1 Sk. grott, 1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
6	Søffren Nielsen:	1 Sk. grott, 2½ Pund 4 Skp. Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.

¹⁾ 1 Sk. grott regnes fra 9—16 Sk. dansk.

Nr.	Navn	Landgilde
7	Mogens Søffrensen:	1 Sk. grott, 3 Pund Byg, ½ Svin, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
8	Laurits Mogensen:	1 Sk. grott, 1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
9	Rasmus Jørgensen:	1 Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
10	Mogens Rasmussen:	1 Sk. grott, 1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
11	Anders Søffrensen:	2½ Pund Byg, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
12	Hans Willumsen:	1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
13	Matz Michelsen:	1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
14	Niels Jensen:	2½ Pund Byg, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
15	Jens Michelsen:	1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
16	Matz Mortensen:	1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
17	Jens Nielsen:	1 Pund Byg.
18	Peder Stisen:	1½ Pund Byg, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
19	Niels Rasmussen:	2 Pund 10 Skp. Byg, ½ Svin, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
20	Morten Hansen:	2 Pund 10 Skp. Byg, ½ Svin, ½ Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.

Kongstrup.

De 9 første Gaarde er lige store.

1	Morten Michelsen:	1½ Pund Byg, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Havre, 2 Høns.
2	Søffren Nielsen:	do.
3	Tyge Jørgensen:	do.
4	Niels Jensen:	do.
5	Kristen Andersen:	do.

Nr.	Navn	Landgilde
6	Matz Nielsen:	do.
7	Michel Jensen:	do.
8	Jens Nielsen:	do.
9	Michel Søffrensen:	do.
10	Michel Jensen: 1 Pund Byg.	

Mastrup:

- 1 Niels Søffrensen: 1½ Pund Byg.
- 2 Jesper Jensen: do.
- 3 Niels Andersen: do.
- 4 Mogens Søffrensen: do.

Desuden leveres aarligt af Sejerø: 4 Stude, 5 Seche, 32 Oste og 16 Ol Æg.

Poul Christensen og Arvinger,
Ejere af Sejerø fra 1667—1692.

Den 1. Maj 1667 købte Poul Christensen Sejerø af Kong Frederik den Tredie for 14507¼ Rdl. 4 Sk.; det var 50 Rdl. pr. Td. Hartkorn, idet dette dengang var 290 Td. ½ Skp. 1½ Fdk. Før Købet havde han Øen i Pant, og den Sum, den var pantsat for, var lig Købesummen. Hvornaar han har faaet den i Pant, kan ikke siges; men det er sket efter 1662. Muligvis har han købt Pantretten af Rasmus Jensens Arvinger.

Poul Christensen boede paa Limbgaarden i Kallundborg og var islandsk Købmand¹⁾). Efter hans Død var hans Søn, Christian Poulsen, Ejer af Sejerø. Han nævnes som saadan 1685.

Ved Købet forbeholdt Kongen sig Retten til Told, Accisse, Vrag, Jus patronatus²⁾) og Birkerettighed samt Ret til at tilbagekøbe Øen; men han benyttede aldrig Tilbagekøbsretten. Nedenfor gengives Skødet ordret efter Skødebogen.

¹⁾ d. e., han havde Ret til at handle paa Island.

²⁾ Kaldsret.

Skøde

Pofvel Christensen, Fyn,
Schøde paa Seyer-Øe Land
til Ejendomb som (med mere)
till Karen Rasmus Jensens
var Pandtsat: 16. Januar 1651.

Fr. 3.

Giøre alle witterligt, at eftersom woris Lannd og Pro-
vintzs Seyer-Øe, efter rigtige Transporter hidtil hafver
wærit Pandtsat til os elskelige Pofvel Christensen, Fyen,
Borger her udi woris kongl. Residents frii Riigs- og
stabelstad, Kiøbenhavn, og Residerende paa Limbgaarden
udi Kallundborrig, og hand nu allerunderdanigst Anholder
og Begierer, wi hannom samme Pandtegods Naadigst til
Ejendomb wilde bevilge for dend Summa, det hafver
wærrit Pandtsat, nemblig hver Tønde Hartkorn for
50 Rigsdaler : etz.

Da hafver Wi naadigst afstaaet, saasom Wi og nu
med dette wort Aabne Bref |: for — Fjortten Tusinde,
femb Hundrede og siuff Rigsdalere En Ort og fire Skil-
linge, Daler er beregnet til 96 sk. danske :| Allernaadigst
tilschøder og afhænder fra os oc woris Kongl. Arf: Succes-
sor¹⁾ udi Regieringen i forne: Woris Riger Danmark og
Norrige til i forne: Pofvel Christensen, Fyn, oc hans
Arvinger i forne: Seyer-Øe Land, skylder

Aarligen

Nemblig udi

Seyer-Øe By.

(Landgilden er som i Jordebogen 1591 og anføres
derfor ikke her.)

Navn	Hartkorn
1 Rasmus Nielsen Brun og Anders Nielsen	17 Tdr. 1 Skp.
2 Hr. Søfren Marcussen	6½ — 2 Fdk.

¹⁾ Efterfølgere.

Nr.	Navn	Hartkorn
3	Hans Oelsen	7 — 3½ —
4	Jørgen Hansen	7 — 3½ —
5	Anders Pedersen	7 — 3½ —
6	Mads Nielsen	12 — 1½ — ½ —
7	Peder Nielsen og Christen Jørgensen	11½ — 3½ —
8	Peder Hansen	7 — 3½ —
9	Niels Mogensen	4½ — 2 —
10	Niels Jensen	7 — 3½ —
11	Niels Pedersen, Snedker	10 — 2½ —
12	Anders Michelsen	6½ — 2 —
13	Søfren Nielsen	6½ — 2 —
14	Peder Pedersen	6½ — 2 —
15	Peder Jensen og Peder Sø- rensen	10 — 2½ —
16	Olluf Nielsen og unge Peder Andersen	6½ — 2 —
17	Morten Søfrensen	4 — —
18	unge Michel Jensen	6½ — 2 —
19	Michel Nielsen og Rasmus Søfrensen	10 — 4½ —
20	unge Peder Nielsen og Pe- der Nielsen	10 — 4½ —
Mastrup		
1	Anders Rasmussen	6 Tdr.
2	Anders Jensen Jyde	6 —
3	Laurits Andersen	6 —
4	Rasmus Jensen	6 —
Kongstrup		
1	Rasmus Nielsen	6 Tdr. 2½ Skp.
2	Laurits Andersen	6 — 2½ —
3	Jens Jørgensen	6 — 2½ —
4	Niels Rasmussen	6 — 2½ —
5	Søfren Jensen	6 — 2½ —
6	Knud Jensen	6 — 2½ —
7	Rasmus Nielsen	6 — 2½ —

Nr.	Navn	Hartkorn
8	Anders Rasmussen	6 — 2½ —
9	Jørgen Jensen	6 — 2½ —
10	Jørgen Jensen og Niels Jørgensen	4 — —

Giffuer Aarligen af Landet 4 Øxen, 32 Oste, 16 Oel Eeg (Æg), 5 Seche og 6 Dalers holdspenge.

Hvilche forbeschrefvene Seyerøe Land, Gaarde oc Goeds med ald deris Eyendomb, Landgilde, giesterie, stedtzmaal, Sagefald, Wornede sønner, oc dets Rettighed af føde oc Uføde, samt ægt, Arbejd, oc ald anden Herlighed, visse oc uvisse Indkomst, Rente oc rette tilliggelse være sig af Agger, Eng, Schouf, March, Krat, Hede, Kiær og Moeser, Fischevand, Fægang, Tørvegraft, Liungslet (Lyng); vaadt oc tørt, inden Marchscheel og Uden, aldels indtet undertaget udi nogen maade, som der nu tilligger os fra alders tiid dertilligget haffuer (saa vit os haffuer wærit berettiget) os bør der til at ligge med rette forne Poffvel Christensen oc hans Arfuinger skal oc maa følge, anamme hafve, niude (nyde) och beholde, och sig saa niuttig (nyttig) giøre, som de self best will, Heed og Land til Ævindeligh Eyendomb, doch os oc woris kongl. Arff Successorer udi Regieringen, Souverænitet, kongl. Regalier, og høyheder af forne Goeds, saa som Tolld, Accisse, Wrags, samt Jus patronatus, Bircherettighed, og hvis Contributioner¹⁾ proquoto Ordinarie och Extra Ordinarie ²⁾ ofuer det hele Land, er oc worder paabudden uforeschrevet oc os aldels forbeholden. Item, naar wi eller worris kongelige Arfsuccessorer Naadigst kunde bliffue tilsinds eller os tilpas kommer forskrefne Goeds os igen at tilforhandle, da det at komme os igien til Løesen fra hver særdelis, som det

¹⁾ Skatter.

²⁾ proquoto Ordinarie och Extra Ordinarie, baade ordinære og ekstraordinære.

da Eyer eller hafuer udi Possession¹⁾ epter deromb worris udgangene Forordning sub Dato d. 1. Decbr. 1664, och det proportionaliter²⁾ for lige Priis, som det nu ut supra³⁾ af os er afhændit foer nemblig á Tønde Hartkorn for 50 Rdl. tilligø med billig Erstattning for paa Goedssit da gjorde Nødwendige oc beviselig Melioration⁴⁾; och wille wi naadigst Aar oc daug tilforn lade ansige, naar Wi samme Godts epter forberørte Conditioner indløese oc betale wille. Forbindendis alle etz: d. 1. Maj 1667.

Under wort Signet.

(Frederik Rex.)

Sejerø Birk (1688—1806). Den 14. Maj 1688 oprettedes Sejerø Birk, der afløste Sejerø Landsret. Kong Kristian d. Femte (1670—1699) udsendte 1688 et „aabent Brev angaaende Under- og Overret for Sejerø og Nekselø“. Dette Brev var egentlig blot en Bekræftelse paa Kristian d. Fjerdes udsendte Brev. Sognefogeden, der nu ogsaa blev kaldt Birkefoged eller Birkedommer, skulde sammen med fire af de bedste Mænd (de saakaldte Stokkemænd⁵⁾) udgøre Birkeretten. De skulde dømme „udi de tvistelige Sager, som kunde opstaa mellem Indbyggerne, og hvis den dømte ikke var tilfreds med Dommen, kunde han appellere til „Sjællandsfars Landsting“. Nekselø, som hidindtil ikke til noget vist Tingsted skal have ligget, blev henlagt under Sejerø Birk.

I 1693 var Jens Rostgaard (Se Side 57) paa Sejerø. En Gaard i Sejerby blev valgt til Tingsted, og der blev indrettet Arrest i den. Denne Gaard kaldes nu „Tinggaarden“ (G. Nr. 16) og ligger paa Østsiden af Sejerby lige over for „Vangledet“. I dennø Gaard er der i en Egebjælke, der sidder over Muren mellem Kostald og Vaskerhus, udskaaret følgende:

IENS ROSTGAARD ELSE IVERSD.

1694.

Kongens aabne Brev blev forelagt Sognefoged Chri-

¹⁾ Besiddelse, ²⁾ forholdsvis, ³⁾ som ovenfor, ⁴⁾ Forbedring.

⁵⁾ Senere var der 8 Stokkemænd.

sten Christensen, der saaledes blev Øens første Birkedommer. Der blev nu truffet Bestemmelse om, at der skulde holdes Ting hver fjerde Uge, „med mindre nogen Sag skulde forefalde, som efter Loven uden Ophør maatte have sin Gang, da skulde han holde Ting hver ottende Dag, indtil samme Sag kommer til Ende“. Fogden blev advaret og alvorligt foreholdt tillige med de 4 Mænd at udføre, med Flid betragte alt, hvad de fik med at gøre, og dømme retfærdigt efter Loven og med god Samvittighed, enten det blev mellem Indbyggerne under dem selv, fremmede eller mellem Husbond (Herskabet) og Indvaanerne.

En Protokol blev autoriseret til Brug ved Sejerø Birk 1693; den er desværre bortkommet; den vilde sikkert kunne have givet Oplysning om mange Ting.

Naar en Foged tiltraadte sit Embede, aflagde han Ed. Christen Christensen lovede at dømme ærligt og retfærdigt, saa længe han var Foged, „saa vidt Gud vilde give Lykke til.“

Sejerø Birk bestod til 1806, hvorefter Øen kom under Skippinge Herred (Tingsted Kallundborg). Fra Sejerø Birk er bevaret en Skifteprotokol fra 1770—1805.

Undertiden var der ansat en Skriver¹⁾ ved Sejerø Birk.

Jens Rostgaard,

Ejer af Sejerø fra 1692—1710.

Han blev født d. 3. Sept. 1650. Han var Søn af Sønderjyden Madz Rostgaard og Margrethe Jensdaatter. Han kom fra Sønderjylland 1662 efter Farbroderen Hans Rostgaards Ønske. Han drog senere udenlands, kom hjem og deltog i den skaanske Krig (1675—79). 1684 blev han

¹⁾ „21. Søndag e. Tr. 1726 blev der kastet Jord paa Niels Søfrensen, Gmd. her af Sejerby og Skriver til dette Birketing (64 Aar), men ingen Ligprædiken blev holdt; hvad Aarsagen dertil var, med videre, overlader jeg til Gud,“ skriver Hornbech i Kirkebogen.

Hans Rostgaards Efterfølger som Ridefoged og Amtsskriver over Kronborg Amt. Han ægtede 1687 Else Iversdaatter († 1741). 1703 blev han Krigs-og Land-Comisarius over Sjælland, Møen, Falster og Laaland. 1710 nævnes han som Raadmand i København. Han ejede og boede paa Farumbaard. Han døde 1715 og blev begravet i Farum Kirke, hvor der endnu er en Marmortavle til Minde om ham.

Den 23. Novbr. 1692 købte Jens Rostgaard Sejerø af Poul Christensens Arvinger, nemlig Christian Poulsen, Fyn, Islandsk Købmand og Borger udi den kongl. Residensstad København, Hr. Hans Poulsen, Fyn, Sognepræst til Taarnby paa Amager, og Chr. Pedersen Helt, kgl. Majestæts Raadstueskriver i København paa sin Hustru Dorthe Poulsdatters Vegne. Jens Rostgaards Skøde paa Sejerø blev læst paa Sjællandsfars Landsting d. 22. Febr. 1693 og paa Sejerø Lands Ret d. 10. Maj 1693. I Skødet findes Bøndernes Navne og deres Landgilde, der er uforandret fra tidligere Tid, hvorfor den ikke medtages her.

Bøndernes Navne.

Sejerby.

1 Oluf Jensen, 2 Jens Pedersen, 3 Anders Nielsen Skomager, 4 Hans Pedersen, 5 Jørgen Andersen, 6 Mads Nielsen, 7 Christen Jørgensen, 8 Søvren Pedersen Stakkesti, 9 Niels Michelsen, 10 Mogens Andersen, 11 Oluf Jespersen, 12 Niels Hansen, 13 Søvren Michelsen, 14 En øde Gaards Jord, som bruges af Christen Christensen, 15 Christen Christensen, 16 Peder Rasmussen, 17 Hans Andersen, 18 Hans Rasmussen, 19 Pofwel Søvrensen, 20 Søvren Pedersen Vesterballe.

Mastrup.

1 Christen Knudsen, 2 Rasmus Andersen, 3 Laurits Andersen, 4 Anders Rasmussen.

Kongstrup.

1 Morten Rasmussen, 2 Søvren Pedersen Smed, 3 En øde Gaard, som bruges af Christen Pofwelsen, Mads Niel-

sen og Michel Pedersen, 4 Mads Nielsen, 5 Søvren Pedersen, 6 Michel Pedersen, 7 Jens Andersen, 8 Christen Pofwelsen, 9 Rasmus Pedersen, 10 Legs Gaard.

Desforuden gives aarligt af alt Landet 4 Øksen, 32 Oste, 15½ Ol Æg, 5 Seche, 6 Daler Holtzpenge.

Jens Rostgaard besøgte flere Gange Sejerø. 1696 foretog han en stor Reparation af Kirken, og den kostede første Aar 600 Rdl. Til Minde herom satte han en Stenplade over Sakristidøren (Se Kirken). Han byggede et Hus i Mastrup og anlagde en Have der, den saakaldte „Herkskabshave“. Den nævnes i Udskiftningsdokumentet, men er forlængst nedlagt.

Kongen sælger sine Rettigheder 1695. Skønt Jens Rostgaard var Ejer af Sejerø, havde Kongen dog visse Rettigheder, idet han ejede Kirken, Kirketienden m. m. Da Kong Kristian den Femte var kommet i Gæld til sin Køkkeninspektør, Christen Nielsen, der forhen havde været Amtsforvalter over Frederiksborg Amt og Jægerspris Gods, overlod han ham (1695) til Betaling af Gælden, der var 488 Rdl. 34½ Sk., Sejerø Kirke, Kirketiende, jus patronates samt „de til Præstegaarden og Degneboligen knyttede Herligheder“ og Birkerettighed. Chr. Nielsen fik overdraget disse Rettigheder for sig og sine Arvinger, idet Kongen saa fraskrev sig dem for sig og sine Arvinger; dog skulde Chr. Nielsen altid søge den kgl. Ratifikation og Fuldbyrdelse i Kancelliet, naar han havde kaldet en Præst til Sejerø.

Kirketienden var paa denne Tid: 2 Pund 1 Skp. Rug og 3 Pund 8 Skp. Byg eller efter Landgilde og Afgifters Maal efter Forordningen af 30. Aug. 1687: 7 Tdr. 1 Fdk. 1 Otk. Rug og 13 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. Byg.

Sandsynligvis har Chr. Nielsen solgt ovennævnte Rettigheder allerede 1696 til Jens Rostgaard, da denne i 1696 lod Kirken reparere.

Frederik Rostgaard,

Ejer af Sejerø fra 1710—1741.

Frederik Rostgaard¹⁾ blev født d. 30. August 1671 paa Krogerupgaard som Søn af den sønderjydske Bonde Hans Rostgaard, der havde faaet Krogerup²⁾ i 1661 af Frederik den Tredje som Belønning for tro Tjeneste i Svenskekrigen 1658—60. Som 13aarig mistede Frederik Rostgaard sin Fader, og Fætteren Jens Rostgaard blev hans Formynder. Fr. Rostgaard blev Student 1687. 1690 foretog han en Udenlandsrejse, der varede i 9 Aar. Rejsen gik til Tyskland, Holland, England, Frankrig og Italien. Han studerede Statsvidenskab, Lovkyndighed og Sprog. Efter Hjemkomsten blev han Geheimearkivar (1700). Herved kom han i Forbindelse med Storkansleren Konrad Reventlow, hvis uægte Datter Conradine Reventfeld han ægtede 1703. 1702 blev han optaget i Adelstanden. Senere fik han Titlerne Justits-, Etats- og Konferensraad. 1709 blev han Medlem af Højesteret og 1720 Formand i Højesteret. 1721 blev han Oversekretær i det danske Kancelli, et af de vigtigste Embeder i Danmark.

Da han nu indtog en saa ophøjet Stilling, fik han en Del Fjender blandt den gamle Adel, og 1725 blev han pludselig afsat fra sine Embeder, idet han blev beskyldt for at have modtaget Bestikkelser ved Besættelsen af Embeder; men ved Undersøgelse viste det sig, at han kun havde taget mod Gaver af dem, der havde faaet Embede. Disse Gaver skænkede han til Staten. Da han nu pludselig fik sin Afsked, tabte han Modet, og da han frygtede for at komme til at lide samme Skæbne som Griffenfeld, flygtede han fra København til Helsingborg (Sverrig). Da Kong Frederik den Fjerde sendte Bud efter ham, fulgte han godvillig med til København. Paa Grund af, at han

¹⁾ Chr. Brun: Fr. Rostgaards Liv og Levnet (1870).

²⁾ Krogerup er en mindre Herregaard (460 Td. Land) ca. 9 km fra Helsingør.

var af fornem Slægt, undgik han almindelig Rettergang. Han blev dømt fra sine Embeder og forvist fra København. Han solgte alle sine Ejendomme der og forærede Universitetet sin Bogsamling og Haandskrifter. Han tog saa Ophold paa Krogerup. Noget efter fik han atter Lov til at komme til København. 1729 blev han Amtmand over Antvorskov og Korsør Amter, og 1730 Translatør ved Øresund Toldkammer. 1731 tog han sin Afsked fra alle sine Embeder. Resten af sit Liv levede han paa Krogerup og tog ivrigt Del i Pasningen af sine Ejendomme: Krogerup, Sejerø, Nekselø og Anholt.

Han døde d. 25. April 1745.

Med sin Hustru Conradine Revenfeld (født 1687, død 22. Oktbr. 1770) havde Fr. Rostgaard 7 Børn, hvoraf de 4 døde som smaa. Den ældste Datter Conradine Sofie (f. 1704, d. 1758) var gift 2 Gange, første Gang med Ritmester Frederik von der Maase (f.²⁷₅ 1696, d. ²²₈ 1728) og anden Gang med Cancelliassessor Oluf Brun (d.³⁰₁₂ 1760).

Fr. Rostgaards Omsorg for Sejerø. Fr. Rostgaard købte i 1710 Sejerø af sin Fætter Jens Rostgaard og tilskødedes Øen d. 21. Juni 1710 (Sjællandsfars Landstings Protokol): „Kendes jeg, Jens Rostgaard, og herved gør vitterligt at have efter min kære Hustrus Vilje og Samtykke solgt, skødet og afhændet Sejerø fra mig, min Hustru og begge vore Arvinger.“ (Bøndernes Navne er her de samme som i 1692; man maa blot have afskrevet Navnene af Skødet 1692; thi det er utænkeligt, at der ingen Forandring af Navnene er sket i Løbet af 18 Aar). Der bemærkes dog, at Jens Rostgaard sælger samtidig sit i Mastrup „opbygte Hus“.

Fr. Rostgaard var sikkert hver Sommer en Tur paa Sejerø. Han satte stor Pris baade paa Øen og dens Beboere, hvad han viste ved mange Lejligheder. Han skænkede mange Ting til Kirken og byggede Skolen 1740. Han sørgede for, at Gaardene i Sejerby blev lige store.

Han lod anlægge 4 smaa Lunde; den ene Lund er den saakaldte „Skov“ paa Langebjerg; en anden Lund menes at have ligget ved Vestsiden af Eptronen. Hvor de to andre har ligget, vides ikke. I Lundene blev flere Gange sat Agerhøns; men de blev ødelagt af Rovfugle.

Han udvirkede, at en anselig Fordring paa Baadsmandskat blev eftergivet, og at Øen ikke skulde betale Udskrivningen med Penge, men stille de unge Karle til Matroser.

Han havde et Hus, hvori han boede, naar han kom til Sejerø. Mon dette Hus har ligget i Sejerby paa det Sted, som nu kaldes „Slottet“, og mon ikke den Del af Byen har faaet Navnet „Slottet“ efter Huset? Otto Grundtvig meddeler 1758, at Huset siden Fr. Rostgaards Død er ved at forfalde.

Fr. Rostgaard udstedte 1736 et Gavebrev til Københavns Universitet paa 4200 Rdl. Der medfulgte en Obligation paa Summen, og han satte Sejerø eller saa meget af sine Midler i Pant, som var nødvendige til at udrede Summen. Denne Pantsættelse af Sejerø har vist ingen Betydning haft, idet Gavebrevets Penge blev skaffet til Veje af Rostgaards Midler.

Paa Fr. Rostgaards Tid var der paa Sejerø flere store Stridigheder, som vil blive omtalt i det følgende.

Sognefoged Søren Poulsen klager over Pastor Jens Sleth. 1724.

D. 24. Juni 1724 indgav Sognefoged Søren Poulsen en skriftlig Klage over Pastor Jens Sleths Forhold i Embedet og Levned til Fr. Rostgaard. Han sendte Klagen til Biskoppen, som i et Brev af 27. Juni meddelte Provst Peder Olufsen i Skippinge Herred, at en Provsteret skulde nedsettes til Undersøgelse af Sleths Forhold. Den 6. Juli

tilsagde to Stævningsmænd fra Følleslev og Sørslev Jens Sleth og Søren Poulsen samt nogle Vidner til at møde for Provsteretten, der d. 18. Juli 1724 blev sat i Sejerø Kirkes Sakristi. Til Stede var Peder Olufsen, Sognepræst i Vi-skinde-Aunsøe og Provst i Skippinge Herred med sine Assessorer, Hr. Gregers Veile, Præst i Føllesløv, og Hr. Oluf Schytte, Præst i Vallekilde, de to Stævningsmænd samt de stævnede. Til Anklager var beskikket hæderlig og vellærde Peder Zimmermann, Sædedegn til Følleslev og Sørslev; han fremlagde den skriftlige Stævningsseddel af 6. Juli. Derefter fremstod de to Stævningsmænd og tilstod ved Ed efter Loven at have forkyndt Stævning for Vidnerne. Jens Sleth kom saa for Retten, og Søren Poulsens Klage over ham blev oplæst. Efter at have hørt den erklærede han angaaende Klagen saaledes, at han ikke vidste, han havde forset sig noget enten i eller u d e n for sit Embede, og hvis noget imod Forhaabning og uden hans Vidende skulde have tildraget sig, maatte sligt være sket „udi den ham nu næsten halvandet Aar sær paakommen Svaghed“, der ej aleneste har strakt sig til hans egen Person, men endog til næsten alle hans Tjnestefolk, hvorom alle hans Sognefolk kan vidne. Han vil saa iøvrigt afvente Vidnernes Udsagn og Øvrighedens allernaadigste Betænkning.

Zimmermann kaldte nu Vidnerne ind, og „Eden af Lovbogen med Forklaring“ blev tydelig oplæst for dem, og de blev alvorligt foreholdt at vogte sig for Mened og forblive ved Sandheden. Sleths Procurator Laurids Busch fra Himmelev begærede, at Vidnerne maatte blive indkaldt hver for sig, hvilket Retten efter Loven tilstod.

Jens Rasmussen vidnede paa Fogdens Spørgsmaal, at Sognepræst Sleth d. 24. Juni 1724 — St. Hansdag — kom saa drukken og beskænket hen i Sejerø Kirke og skiden og ilde tilredt, at han ikke kunde forrette Gudstjenesten, bandede og ønskede Djævelen i alle deres Hjerter, som var her i denne Guds Menighed, gik saa ud i Vaabenhuset med Messeskjorten paa Akslerne, skældte og tiltalte den hele

Menighed. Hr. Busch tilspurgte Vidnet (J. R.), 1) om ikke Jens Sleth d. 24. Juni, efter at der var ringet til Prædiken, indfandt sig efter Sædvane i Kirken for at forrette Gudstjenesten. Vidnet svarede Ja hertil. 2) Om Sangen blev begyndt og fuldendt før Prædiken, og om Sleth da holdt sig fra Prædikestolen; hvortil Vidnet svarede, at Sangen ikke blev begyndt anderledes end, at Sleth straks begyndte den Salme: Alleneste Gud i Himmerig, hvorefter der ikke blev sunget mere end disse Ord, idet Menigheden da gik ud af Kirken. 3) Om Degnen ikke var til Stede og forrettede Læsningen i Kordøren og begyndte Sangen med den sædvanlige Kyrie, før Præsten begyndte sit: Alleneste Gud i Himmerig; hvortil Vidnet svarede, at Degnen ikke var til Stede. Sognedegn Christoffer Breum, der var til Stede i Retten efter Indstævning, svarede hertil, at Jens Rasmussen, som i hans Fraværelse forestod Embedet, vilde gerne have begyndt Sangen og anden Tjeneste, men maatte ikke for Præsten. Hr. Busch lod denne Forklaring blive ved sit Værd, og hvorvidt samme kan gælde, vil Tiden lære. 4) Hvorledes kan han sige, at Præsten var drukken, saa han ej kunde forrette Gudstjenesten, siden Menigheden gik ud af Kirken, før de Salmen: „Alleneste Gud i Himmerig“ havde udsunget, og om Præsten ikke, som meldt er, da han fornam, at Menigheden var gaaet ud af Kirken, gik efter den med Messeskjorten paa for at bede den gaa tilbage, og „da er muligt Ærmerne af Messeskjorten faldet af Armene“. Vidnet svarede, fordi Præsten ikke forrettede sit Embede. 5) Om Præsten ikke var beføjet at tiltale Menigheden, da den gik ud af Kirken, før Gudstjenesten var forrettet, og hvori det bestod, at Præsten saa ilde og skiden ud. Vidnet svarede, fordi Præsten ikke havde toet sig. 6) Om Vidnet ikke er vidende om Præstens og hans Hus' sær paakommen Svaghed uden nogen dertil given Anledning af Drukkenskab. Vidnet svarede, at han ved, at Præsten har været svag; men om den vedvarer, ved han ikke.

Det andet Vidne, Søren Pedersen, der tjente hos Sø-

ren Nielsen i Sejerby, fremstod for Retten og med Ed og oprakte Fingre vidnede, at Præsten Sleth var drukken i Kirken St. Hansdag 1724 og begyndte at læse før Prædiken den sædvanlige Bøn: Herre! Jeg er indkommen i dette dit hellige Hus for at høre, hvad du Gud Fader, min Skaber, og saa ikke mer af den Bøn. Han begyndte saa at læse lidt af Fadervor og begyndte saa for Alteret: Allestede Gud i Himmerig, og ikke mer end disse Ord, hvorpaa Menigheden gik ud af Kirken, og der skete ikke mer den Dag. Søren Poulsen spurgte saa Vidnet (S. P.) om, hvordan Præsten om Aftenen før St. Hansdag og samme Dags Eftermiddag var skikket, da han gik paa Gaden; hertil svarede Vidnet, at Aftenen før St. Hansdag kom Præsten ind i Søren Poulsens Gaard og skældte Søren Poulsen ud for en Skælm og en Horeunge og sagde, at „den røde Lue skulde brænde over ham“, og at Præsten St. Hansdag om Eftermiddagen gik paa Gaden skiden i Ansigtet, med Kalot paa Hovedet uden Paryk, med Strømpe paa det ene Ben og ingen paa det andet og med Skoene paa Hælene.

Hr. Busch spurgte, om Vidnet ikke vidste, at Præsten og hans Hus nogen Tid har været og er besat med en sær Svaghed, hvortil Vidnet svarede ja. Paa Buschs Spørgsmaal angaaende Degnen svarede Vidnet, at Degnen ikke var til Stede i Kirken, da han var rejst til Jylland. Degnen Breum sagde saa, at den, som betjente hans Embede i hans Fraværelse, bekender, at han vilde gerne have begyndt, men maatte ikke for Præsten, som viste ham fra sig og bad ham gaa Djævelen i Vold. Jens Sleth benægtede, hvad Degnen sagde.

Niels Olufsen, der tjente hos Michel Jensen, Sejerby, fremstod for Retten og vidnede, at da han om Morgenen St. Hansdag var i Jens Sleths Hus og bestilte en Barne-daab for Niels Andersens Hustru i Sejerby i hendes Mands Fraværelse, var Sleth drukken og sagde, at Ild og rød Lue skulde gaa over Søren Poulsen og hans Hus. Vidnet sagde endvidere, at han Aftenen før St. Hansdag hørte, at Sleth

skældte Søren Poulsen ud for en Skælm. Han fortalte saa, hvad der var sket i Kirken St. Hansdag, og at 2 af Præstens Piger har været og er besat med en sær Svaghed; men om Præsten havde en saadan Svaghed, vidste han ikke.

Jens Nielsen, der tjente hos Fogden Søren Poulsen, fremstod og vidnede, at Aftenen før St. Hansdag kom Præsten i hans Husbonds Baggaard, skældte hans Husbond ud for en Skælm og sagde, at Ild og Lue skulde gaa over hans Gaard og alt det, han ejede; han vidnede som de forrige om Begivenheden i Kirken St. Hansdag, og at han samme Dags Eftermiddag saa Præsten drukken og ilde besudlet paa Gaden. Han vidnede ligesom Niels Olufsen om Præstens og hans Pigers Svaghed. Peder Laursen fremstod saa og vidnede som Jens Nielsen.

Søren Poulsen vilde for Uhøfligheds Skyld ikke fremføre flere Vidner, skønt han godt kunde. Han begærede saa paa Herskabets Vegne dette Provstevidne beskrevet „til Herskabets Efterretning“, hvilket blev tilstaaet ham af Retten.

Efter at Biskoppen havde faaet Meddelelse om ovennævnte Forhør over Jens Sleth, blev han suspenderet fra sit Embede d. 29. Juli 1724. Biskoppen gav Provsten Ordre til at holde Ret, og d. 10. Aug. blev Retten sat i Bjergsted Kirke. Peder Olufsen, Veile og Schytte var mødt for at dømme om Sleths Forhold i Embede og Levned. I Retten mødte som beskikket Aktor Otto Vildsbeck. Da Sleth hverken selv eller ved Fuldmægtig mødte, blev Sagen udsat til d. 31. August.

D. 23. Aug. meddelte Sleth Provsten, at han vilde give Afkald paa sit Embede, og at han havde indgivet sin Afskedsbegæring til Rostgaard; men da han endnu ingen Meddelelse om Afsked havde faaet, begærede han Sagen udsat 14 Dage. D. 23. Aug. blev Sleth stævnet ved to Stævningsmænd, Thomas Hansen i Følleslev og Anders Larsen i Havnsø, til at møde d. 31. Aug., hvilken Dag der

blev holdt Retsmøde i Bjergsted Kirke. Sleths Sag udsattes i 14 Dage; dog paastod Otto Vildsbeck, at hvis der til den Tid ikke forelaa Meddelelse om Sleths Afsked, skulde Sagen afgøres ved Dom.

D. 14. Sept. blev Retten sat i Bjergsted Kirke i Haab om, at Sleth enten personlig eller skriftlig for Retten skulde tilkendegive sin Tilstaaelse og Afskedsbegæring fra sit Embede, hvad han d. 23. Aug. havde meddelt Provsten; men ingen af Delene er sket, ikke heller er nogen mødt paa hans Vegne. For at han nu ikke skal klage „paa nogen Overilelse af Retten, blev Sagen udsat til den 2. Oktober“.

D. 2. Oktbr. blev der holdt Retsmøde i Bjergsted Kirke. Otto Vildsbeck mødte og forment, at der i Dag kunde ske Dom i Sagen, da den to Gange var opsat. For Sleth mødte ingen; men hans Svoger Amtsskriver Jørgen Fogh i Roskilde havde paa Sleths Vegne i et Brev af 23. Sept. begæret, at Sagen maatte opsættes i 3 Uger, og lovet, at Sleths skriftlige Afskedsbegæring skulde blive indsendt til Provsteretten, saa det ikke skulde være nødvendigt at foretage videre i denne Sag. Retten bestemte da, at hvis Sleths Afskedsbegæring blev fremlagt i Retsmødet d. 25. Oktbr., vilde den lade Sagen falde.

D. 25. Oktbr. fremlagdes i Provsteretten i Bjergsted Kirke efterfølgende lange Indlæg fra Sleth (uden Dato 1724): „Ædle og velærværdige Hr. Provst med tiltagne og vellærde Assessorer, samtlige mine Velyndere og Venner! Efterdi Hans Højædle Højærværdighed Hr. Biskop Worm paa det forhen over mig anbefalede og udi Sejerø Kirke d. 18. Juli 1724 førte Provstevidne efter Fogden Søren Poulsen paa Sejerø hans indgivne Klage for Tjenesteforsømmelse sidste St. Hansdag med videre, ydermere haver behaget at lade Sagen gøre afhængig af Vidner og mig til Dom for denne respective Provsteret votere, hvor mig en Tid efter anden forelægges at møde, ihvorvel hans Højærværdighed havde gjort mig Løfte, at Sagen skulde ophøre, naar jeg godvilligt gav Afkald paa Embedet. Klagemaalet,

som Fogden gør udi en Skrivelse af 24. Juni 1724, er meget haard, fuld af Uforskammethed, næsten hver Dag Fuldskab og Forargelse, at jeg hverken kan eller bør forrette min Tjeneste, især St. Hans, da en meget stor Forargelse og Guds Fortørnelse af mig baade i Kirken og udenfor er blevet øvet, hvilket han vil skaffe gode og fornøjelige Vidner paa." Han fortæller saa, at i Provsteretten 18. Juli var der 5 Vidner, 2 af Fogdens egne og 3 andre Tjenestekarle, som Fogden selv eksaminerede. Han fortsætter saa: „Thi jeg har aldrig intertioneret („fornærmet“), mindre sat noget ondt i Værk mod den gode Mand (S. P.) ... fordi jeg maaske har rørt hans Samvittighed somme Tider efter mit Embedes Pligt, saa har han derfor altid efterstræbt mig og villet mig ilde. Hvad øvrigt der kan være sagt i Overilelse af min Svaghed, ved han selv vel er ikkun løse Ord, som ingen skader uden mig selv, der baade i Tiden af Sygdoms Heftighed og efter Tiden af Sorrow og Fortrydelse maa lide derunder.“ ... Om Jens Rasmussen, som han kalder „Formand for Vidnerne“, siger han, at han tidt er „drukken, utoet og skiden“. ... „Den Svaghed, de kalder Fuldskab, har deres forøvede Haardhed mig forvult, fordi jeg straffede det, som var ondt og ugudeligt iblandt dem, og med tilbørlig Nidkærhed stræbte at udrydde de gamle Daarligheder og daarlige Indbildninger, som var gængse imellem dem; og den Sag har jeg henstillet til den retfærdige Gud, hvis Øjne staar aabne over alle Menneskers Veje o. s. v. Imidlertid tilstaar Vidnerne, at jeg betidelig efter min Pligt mødte i Kirken og udi Degnens ulovlige og utilladelige Fraværelse begyndte den sædvanlige Bøn før Tjenesten og intonerte den sædvanlige Kirkesalme: Alleneste Gud i Himmerig; men derpaa, siger Vidnerne, gik Menigheden ud af Kirken. Her er jo klarlig bevist, at intet af mig blev forsømt, men det var Menigheden, som brød Tjenesten, og i Stedet for, at de skulde have istemmet og fuldført den begyndte Salme, gik de ud af Kirken. Efter hvis Indskydelse dette skete, er ikke ubekendt, og om det

nøje blev undersøgt, vilde vel min Anklager Søren Poulsen i dette, som i alt, blive Ophavsmand". ... Søren Poulsen vilde nu benytte Lejligheden til „at føre sin Bitterhed ud mod mig, nu da jeg lider af denne Svaghed, og det er jo ikke uhørt, at en Præst for Altret kan blive overilet af en Svaghed, uden at Menigheden derfor straks behøver at forlade Kirken og derved vanhellige Guds Hus." ... Han nægter at have bandet, men indrømmer, at han i haarde Ord har tiltalt „denne formastelige Menighed“, og at han muligvis er gaaet efter den, „dog ikke uden for Guds Hus“, og da „de ej vilde vende tilbage, har jeg ladet dem gaa efter deres Hjertes Trods.“... Det eneste forkerte, han har begaaet, er, at han ikke blev i Kirken, skønt der kun var tomme Stole; men han beder om ikke at blive straffet derfor. Han siger, at Degnen, der i mange Uger har været borte uden Tilladelse — men det bliver ikke paatalt — hemmeligt har ophidset Menigheden mod ham. Han paa-
staar stadig, at Menigheden er Skyld i, at Gudstjenesten ikke fuldendtes St. Hans, og at hele Landet (Øen) ved, at han er svag; men Vidnerne vil ikke sige det for at gavne ham („Den gode Gud paa et Par Aarstid har hjemsøgt mig og mit Hus med Elendighed og Svaghed“). ... Han skriver, at hans Levned og Lære ikke kan være Provsten og Herredspræsterne ubekendt, og at de vil kende ham som „en ret Herrens Tjener“, hvad hans Menighed undtagen Søren Poulsen ogsaa vil bevidne; ganske vist har Søren Poulsen sendt en Klage „paa samtlige Indbyggers Vegne“. „Jeg nægter ikke, at jeg i de sidste Par Aars Tid kan have udi mit Levned faldet til menneskelige Skrøbeligheder, da den gode Gud har syntes at skjule sig for mig, og var end af menneskelig Skrøbelighed en Vildfarelse begaaet, mon den ikke kristeligere kunde være skjult end aabenbaret.“ ... Da han ikke mere mener at have Kræfter til „at arbejde i Vingaarden“, har han indgivet sin Ansøgning om Afsked til Rostgaard. Han beder saa Provsteretten om at lade Sagen falde; „skulde det ikke ske, tvivler jeg ikke paa deres Retsindighed ved Dommen

efter Loven.“ ... „Min Anklager har jeg overladt i Guds Haand, og jeg skal ikke aflade at bede Gud for hans Omvendelse.“ ... Til sidst beder han, om de ikke vil tale hans Sag hos Biskoppen og Rostgaard, „saa at „en Pension af Kaldet aarlig maatte gives mig til Underhold for min Hustru og trende Børn, ligesom jeg i 19 Aar har maattet svare Pension til min Formands efterladte Enke.“

Endvidere fremlagdes i Provsteretten Sleths Ansøgning om Afsked (af 26. Aug. 1724) til Rostgaard: Sleth har indgivet sin Ansøgning om Afsked, fordi „den naadige Gud har ligesom betaget mig de Naturens gode Ting, som allene kommer fra hans faderlige Haand, og hjemsøgt mig med en stor Svaghed, i Særdeleshed Sindets Svaghed.“ Han ansøger om at faa 50 Rdl. i aarlig Pension, „saa længe jeg i saa slet Tilstand lever, som ikke kan vare uden ganske faa Aar; thi det er mig umuligt saa pinagtigt at lide over 4 a 5 Aars Tid i det højeste, og forinden forbarmer sig dog den gode Gud og forløser mig.“

Desuden fremlagdes i Provsteretten Fr. Rostgaards Meddelelse om, at Jens Sleth havde faaet sin Afsked uden Pension.

Efter ovenskrevne Omstændigheder blev Sagen hævet.

Striden mellem Pastor Hornbech og Sognefoged Søren Poulsen. (1726—1734).

Denne Strid mellem Sognepræsten Hornbech og Sognefogeden Søren Poulsen er ganske ejendommelig og særegen. Aarsagen til den er ikke helt klar¹⁾. Har Præsten i sin Prædiken været for haard mod Sejerøboerne? Thi han synes ikke alene at have haft Søren Poulsen til Fjende, men ogsaa mange af de andre Bønder. Han har vist ikke haft mange Venner. Eller har Søren Poulsen tænkt at kunne jage ham bort, ligesom han i 1724 havde faaet Jens Sleth afsat? Ganske vist er de Midler, han bruger denne

¹⁾ Denne Sag er genfortalt efter en Mængde Breve, Dokumenter, som findes i Landsarkivet. Sagen var ogsaa beskrevet i Sejerø Birks Protokol; men den er bortkommet.

Gang, af en helt anden Art, idet han optræder paa en ganske ulovlig Maade overfor Hornbech. Hvorfor han gør dette, kan ikke oplyses. Han har maaske slet ingen gyldig Grund haft dertil; men han har blot haft Lyst til at drille og plage Præsten. Han har sikkert kun været en stridslysten Person, som fik Medhold hos en Del af Bønderne.

Striden begynder med, at Søren Poulsen 4. Søndag i Advent 1726 angriber Hornbech „udi i sit Embede inde i Kirken“ med mange Eder og Forbandelser, Gud til Fortørnelse og Menigheden til Forargelse; han sagde, at Præsten aldrig skulde nyde sin Jord, som han havde haft tilforn, og at han skulde drive hans lange Karl af Landet som en Skælm, dersom han pløjede. Sandsynligvis har Fr. Rostgaard faaet dette at vide, og da han det følgende Aar kom til Sejerø, fik han tillige med Biskoppen stiftet Forlig mellem dem.¹⁾ Et Par fredelige Aar randt saa hen.

I Efteraaret 1729 brød Striden atter ud, idet Søren Poulsen nægtede at levere Brød og Vin til Kirken. Fr. Rostgaard ejede Kirken, og han skulde levere, hvad den skulde bruge, og Sognefogeden skulde sørge derfor. I Efteraaret 1729 tillyste Hornbech fra Prædikestolen Skriftemaal og Altergang; men Søren Poulsen lod, ved Degnen Breum skikke Bud til Præsten, at han havde intet Brød og Vin, saa at Præsten kun kunde afholde Skriftemaal, hvis han vilde, og han lod sige, at han selv vilde tage mod al den Ulykke, som „kunde paakomme“. Degnen afsagde saa paa selve Skriftedagen dem, der var tegnet til Altergang.

Hornbech meddelte fra Prædikestolen Menigheden den følgende Søndag, at han paa egen Bekostning vilde lade hente Brød og Vin fra Kallundborg, hvis Vind og Vejr tillod det, saa at Menigheden „ikke til Saligheds Befordring skulde fattes sligt, hvorpaa Søren Poulsen udtrinede af sin Stol i Kirken og sagde, at han havde nok

¹⁾ Fr. Rostgaards Brev af 22. Jan. 1732.

baade af Brød og Vin; men han havde nægtet det for at have sin egen Vilje," og han slog sin Haand i Stolen og sagde mange utilbørlige Ord.

Følgen af disse Forhold blev, at Hornbech ikke kunde berette en dødssyg Kvinde, der ønskede den hellige Nadver. D. 14. Oktbr. 1729 kom Jens Mogensen til ham og bad ham om at give Søren Nielsens syge Hustru Alterens Sakramente; men Søren Poulsen vilde ikke levere Brød og Vin dertil. Ikke des mindre gik Præsten til den syge og trøstede hende med Guds Ord. Han bad Jens Mogensen og Søren Nielsen bevidne, at han var mødt, men uden Brød og Vin. Konen døde uden at faa den hellige Nadver.

Midt i Novbr. 1729 rejste Hornbech til Provst Veile i Føllesløv og fortalte ham, hvorledes Forholdene var paa Sejerø. I et Brev af 7. Decbr. meddelte Provsten Biskop Worm om Hornbechs Besøg hos ham, og Provsten skrev bl. a., „at Hornbech to Gange har lyst til Altergang, men Degnen har efter Fogedens Ordre paa selve Skriftedagen afsagt de tegnede, eftersom der intet Brød og Vin var, med Paaskud, at Vinen var spildt paa Vejen fra Kallundborg, endog der er Tinflaske at føre det i ..." I nogle Uger blev Altergangen opsat af nævnte Aarsag.

Den 10. Jan. 1730 kom Jakob Sjøfrensen, Rasmus Pedersen i Sejerby og Jens Michelsen i Kongstrup samt Hornbech, der endnu var svag efter 3 Ugers Sygdom, til Provsten. Paa Menighedens Vegn bad de ham om ved Henvendelse til Fr. Rostgaard at skaffe dem Brød og Vin; thi de syntes, at det var urimeligt, at „en ganske Menigheds Sjæle skulde være underlagt een Mands fri Myndighed, fordi han af Herskabet havde faaet stor Magt." De meddelte, at i mange Uger var der ikke holdt Altergang. Provsten spurgte Præsten, om han vilde holde Kirken med Brød og Vin, hvad han ikke var uvillig til. Provsten indberettede ovennævnte til Biskoppen d. 16. Jan. 1730.

I den følgende Tid skaffede Præsten selv Brød og Vin; men Søren Poulsen forhindrede ham snart i at gøre det.

Den 17. Juli 1730 kom en af Øens Beboere og hans

Medhjælper til Hornbech og spurgte ham, om han ikke vilde have Bud med til Kallundborg, hvorhen en Baad paa Fogedens Befaling skulde sejle. Hornbech gav dem en Flaske til Vin til Altergang næste Søndag. Fogeden, der selv skulde til Kallundborg, fik undervejs at vide, hvad Flasken skulde bruges til. Vinen blev saa købt, men Fogeden forbød, at den blev taget med til Sejerø, og den blev i Kallundborg.

Ved Altergangen den følgende Søndag havde Hornbech alligevel netop saa meget Vin, som han skulde bruge; men da han intet havde til syge — om nogen forefaldt —, rejste han d. 26. Juli i egen Person til Kallundborg for at være med Vished forsynet baade for syge og tilstundende Altergang. Samtidig rejste han til Provsten og fortalte ham, hvorledes Fogeden plagede ham. D. 30. Juli indberettede Provsten Sagen til Biskoppen, og denne klagede (8. Aug.) herover til Fr. Rostgaard og meddelte ham, at han i Forening med Provsten havde bestemt, at Præsten selv skulde sørge for Brød og Vin mod at faa 6 Rdl. 2 Mk. aarlig.

Man skulde nu synes, at Fr. Rostgaard burde have afskediget Søren Poulsen fra Fogedembedet, da han nægtede at levere Brød og Vin; det skete imidlertid ikke. Da Fr. Rostgaard ikke fik nogen anden Klage end den fra Biskoppen, mente han, at der var Fred paa Sejerø; men det var der langt fra.

Da Fogeden mærkede, at han ikke kunde hindre Præsten i at passe sit Embede, begyndte han at plage ham paa anden Maade. Han bemægtigede sig nogle Jorder, som han ikke vilde give Præsten nogen Tiende af. Han pløjede ind paa Præstens Mark og lod sætte Skelsten paa den. Han hindrede, at Vandet løb bort fra Præstegaarden. Han hindrede og forbød Husmændene at yde Hornbech den ordinære Tjeneste og Villighed, som Loven billiger, og han forbød Mølleren at male for ham.

Han tiltog sig den Myndighed at udvise Præsten Tørveskær; herved ordnede han det saaledes, at Hornbech

kun fik halvt saa mange Tørv, som de forrige Præster havde faaet.

Anden og Tredie Pinsedag overtraadte han Kongens Forordning ved at befale Sejerøboerne, at de absolut baade før og under Gudstjenesten skulde køre Korn ud til et Skib her ved Landet.

Han borttog Kirkens Timeglas, som fra gammel Tid af har tilhørt den (det bruger han nu i sit eget Hus), og d. 17. Maj 1731 tog han Alterlysene uden at skaffe andre.

Hornbech, der omtales som en gudfrygtig Mand, fandt sig taalmodig i alt dette¹⁾. Han haabede nemlig at overvinde det onde med det gode. Forholdene blev imidlertid værre og værre.

Søndag d. 5. August 1731 kaldte Sognefoged Søren Poulsen en Del af Menigheden til Gadestævne i Sejerby, og mens Forsamlingen hørte paa det, skældte han Præsten ud for en lang, kroget Hund, en Landstryger og Skælm, forhaanede hans Prædiken og raabte, at man gerne maatte fortælle ham det. Præsten var ikke til Stede; han var gaaet ud i Marken.

D. 10. Aug. 1731 kaldte Søren Poulsen alle Sognemændene (Gaardmændene) fra de 3 Byer sammen i Kirken, gjorde dem adskillige Spørgsmaal (maaske om de vilde støtte ham mod Præsten), bød dem lægge Haand paa Kirkenøglen, hvad de ogsaa lod sig overtale til; dog benægtede nogle af dem senere under Forhøret ved Sejerø Birkeret at have lagt Haand paa den. Selv tog han Nøglen og sagde, at Præsten ikke mere skulde faa Lov til at komme i Kirken. Efter at han havde laaset Døren, spurgte Degnen Breum, hvorfor han gjorde dette, og hvad han havde i hans Embede og med Kirkens Nøgle at bestille. Søren Poulsen svarede, at han tog den paa Herskabets og Kongens Vegne, og, fortsætter Degnen i sit Brev til Biskoppen, „siden haver den ikke været i Kirkedøren, saa den sædvanlige Morgentjeneste i Guds Hus, som mig i mit

¹⁾ Hans Brev af 9. November 1731.

Embede af Højvrighed er paalagt at holde, er siden for- medelst Nøglen Bortværelse ikke blevet holdt. Men i Søndags (12. Aug.), da det var paa sædvanlig Tid, at Gudstjenesten skulde begynde til Højmesse, og jeg da kom til Kirken, fandt jeg Døren ganske aaben, men ingen Nøgle i den, og blev den saaledes staaende til noget efter Aftensangstjenesten var til Ende, da den atter blev tillukt, af hvem ved jeg ikke“.

Kort efter rejste Hornbech til Provsten og fortalte ham, at han agtede at rejse Sag mod Fogeden, og i et Brev af 17. Aug. indberettede Provsten Sagen til Biskop Worm og bad ham om at henvende sig til Fr. Rostgaard, for at denne skulde befale Fogeden at levere Nøglen fra sig. Rostgaard foretog sig dog intet. Søren Poulsen beholdt Nøglen.

Da Præsten den følgende Søndag (d. 19. Aug.) kom til Kirken for at holde Gudstjeneste, kunde han ikke komme ind, da Døren var laaset. Han lod da Breum og to Gaardmænd Jens Nielsen og Peder Nielsen i Sejerby gaa hen til ham („udi hans Gaard i Sejerby“) for at faa Nøglen; men han svarede dem, at „han leverede Nøglen til ingen andre end Provsten, som han i Morgen vilde rejse til. Vilde nogen prædike, kunde de prædike i Vaabehuset, hvis ikke, kunde de lade være.“

Præsten holdt saa Gudstjenesten i Vaabehuset, og Menigheden stod dels her og dels paa Kirkegaarden; men Altergang og Barnedaab kunde ikke forrettes. To Børn, som skulde være døbt, blev den næste Søndag (d. 26. Aug.) døbt i Præstegaarden; thi Præsten kunde heller ikke denne Søndag faa fat i Nøglen, skønt de to ovennævnte Gaardmænd allerede om Lørdagen (25. Aug.) havde været hos Fogeden og begæret Nøglen. Han svarede, at „han ingen Nøgle leverede fra sig, og at han kun vilde levere den til Provsten eller sit Herskab, og vilde de ind i Kirken, da kunde de bryde Kirkedøren op og bruge deres Magt, som de selv bedst syntes.“ Det hjalp heller ikke, at de Søndag Morgen (26. Aug.) gik paa Præstens Begæring til Søren

Poulsen og forlangte Nøglen; han var ikke hjemme, og hans Hustru svarede, at „han var rejst af Byen og havde taget den med sig.“

Imidlertid havde Hornbech besluttet sig til at anlægge Sag mod Søren Poulsen, da han ikke længer kunde finde sig i hans Adfærd over for ham. Han foretog meget nødvendig dette Skridt. D. 15. Aug. 1731 blev Søren Poulsen stævnet til at møde ved Sejerø Birketing d. 23. Aug. Kl. 9 Formiddag. Han var jo selv Dommer der, men han kunde ikke dømme i sin egen Sag. Hornbech henvendte sig saa til Byfoged Otto Pedersen Friis i Kallundborg og By- og Raadstueskriver Frans Pedersen Floor samme Sted; disse to mødte saa ved Sejerø Birk d. 23. Aug. 10 Vidner mødte og vidnede i Sagen. Det var Præstens Hensigt at gaa til Forlig med Fogeden; men Fogeden mødte ikke. Derimod sendte han kort efter (25. Aug.) et Brev til Byfogeden og bad om, at Sagen maatte udsættes 8 á 14 Dage, da „jeg imidlertid med højkrystalig Øvrigheds Tilladelse skal søge efter en Mand, som upartisk vil antage sig for mig at udføre mit Svar“ (skriver han).

D. 1. Sept. 1731 henvendte Hornbech sig til Stiftsbefalingsmanden (Stiftamtmanden) Johan Ludvig von Holstein¹⁾ med Anmodning om, at Byfoged O. P. Friis maatte tage sig af hans Sag, og von Holstein udnævnte saa O. P. Friis til Sættedommer i Sagen. Der blev valgt 8 Stokkemænd, som skulde overvære Retsforhandlingerne og være med at dømme. Disse var: Niels Olsen, Jens Madsen, Jens Laursen, Peder Søfrensen, Mads Knudsen, alle i Sejerby, Christen Rasmussen, Søren Laursen, Niels Erichsen, alle i Kongstrup. Hornbechs Fuldmægtig („Sagfører“) var Lind, og Søren Poulsens Fuldmægtig var Knud Jensen, begge fra Kallundborg.

D. 16. Oktbr. 1731 befalede von Holstein O. P. Friis at arrestere Søren Poulsen og indsætte ham i Sejerø Birks Arresthus og beslaglægge alt hans Gods og Midler. „Lan-

¹⁾ Fr. Rostgaard udtalte senere sin Forundring over, at Hornbech ikke henvendte sig til ham eller til Amtmanden over Dragsholm.

dets Indbyggere ingen undtagen skulde uopholdelig være ham paa Anfordring følgagtige og assisterlige“. 4 Mand ad Gangen skulde holde Vagt over Søren Poulsen, at „han aldeles ikke kan faa Lejlighed til at undslippe, og hvis nogen nægter at være med, skal han alvorligt tiltales og straffes“.

Da Søren Poulsen nu frygtede sin velfortjente Straf, bad han indstændig Hornbech om Forlig og Sagens Ophør, idet han tilbød stor Pengebøde og Erklæring (Undskyldning). Da Hornbech var tvivlraadig, spurgte han i et Brev af 6. Novbr. 1731 Provsten til Raads om, hvorvidt han skulde gaa til Forlig med Søren Poulsen, og hvis han kan gaa til Forlig, om han da kan blive paa Landet, eller om han skal lade Sagen dømmes ved Retten. Det hedder endvidere i Brevet: „Det er Deres Velærværdighed vel bekendt, hvor uhørligt og ukristeligt Fogeden Søren Poulsen her paa Landet haver ikke alene aabenbart med ædru og beraad Hu skældt og beskyldt mig aldeles direkte paa min Ære, gode Navn og Rygte for Skælm, Hund, Landløber og flere Udtryk, og at han stundom har nægtet Brød og Vin for Menigheden og til sidst ligesom rebelleret mod Gudstjenesten, idet han har tillukt Kirkedøren, taget Nøglen i sin Gevalt, og uagtet alle mindelige Begæringer hverken har villet oplukke eller levere Nøglerne fra sig, saa at Menigheden om Søndagen har maattet staa i Vaabenhuset og paa Kirkegaarden, og ingen Skriftemaal, Altergang, Barsedaab kunde forrettes¹⁾ ... Meget andet slemt imod mig har jeg baaret med Taalmodighed, indtil det endelig er blevet saa ufordøjeligt, at jeg tror, en Tyrk eller Hedning vilde have skammet sig ved at forøve saadant, langt mindre havde det været at formode, at en Kristen skulde kunne være saa malicieuse (ondskabsfuld) baade mod Gudstjenesten og mod mig hans Sjælesørger. Dette har og faldet mig des vemodigere, at denne Søren

¹⁾ Efter Kirkebogen ser det ud til, at Søren Poulsen har afleveret Kirkenøglen i Sept. 1731.

Poulsen er i Herskabets lange Fraværelse den eneste verdslige Øvrighed paa Landet, baade Birkefoged, Foged over Landet og Kirkevæрге, der hellere skulde assistere med den verdslige Øvrighed til Guds Ære og Justitiens Befordring ...“

Provsten svarede ikke paa dette Brev; han vilde ikke blande sig i Sagen. Hornbech gik ikke til Forlig med Fogeden, og han anlagde saa Kontrasag mod Præsten.

Imidlertid gik Sagen sin Gang med Retsmøder. Knud Jensen tog stadig Udsættelse for at foretage Under søgelsler.

I Efteraaret 1731 ansøgte O. P. Friis Holstein om Til ladelse til at holde Ret i Kallundborg, da daarligt Vejr gjorde det besværligt at komme til Sejerø, nu da Vinteren nærmede sig. Holstein vilde ikke tillade ham at holde Ret i Kallundborg.

Nu skete der en frygtelig Begivenhed: Præstegaarden brænder Natten mellem Fredag d. 9. og Lørdag d. 10. Novbr. 1731. Hornbech fortæller derom i et Brev til Provsten d. 14. Novbr. 1731: „Jeg maa med største Vemodighed, Suk og Graad tilkendegive Deres Velærværdighed, hvorledes min Præstegaard, sidstleden 9. November om Natten imellem 11 og 12 slet, ved en ulykkelig og forunderlig Ildebrand er lagt udi Aske.“ Han kalder den „forunderlig“, fordi Ilden opstod i „den yderste Ende af Gaardens vestre Længe, hvor aleneste oven paa et Loft laa Halmtag, nedenunder var et Avnhaus, som var imellem to Lader, adskilt fra dem ved Gavle, og paa det Sted, hvor ingen Folk kom, hverken med Ild eller Lys, var desforuden min Avlskarl ved Klokken halv 11 slet samme Aften inde i ovennævnte Avnhaus uden Lys eller Ild og udtog til Bæsterne Avner — men da aldeles intet fornåm til nogen Røg, Damp, langt mindre Ildebrand, førend han saa vel som hele Gaardens Folk, jeg selv tilligemed andre, som i en Hast ved Anskrig og Klokkegang, saa da, hvorledes Ilden alt oven paa dette Hus blussede, som da gav sig alt mere og mere hen ad Længen, indtil den hele Gaard med

Korn og Foder, saavel som adskillige Kreaturer blev opbrændt; og saa forunderlig som denne Ildebrand var, hvis man betragtede Stedet, hvorfra den rejste sig, Tiden, naar den rejste sig, om Natten, da de fleste Folk laa i den tryggeste Søvn, Maaden, hvorledes den rejste sig, som var noget hastig, uden nogen foregaaende Røg eller Damp. Vinden, som var Østen, bar aleneste paa denne Gaard og ingen anden; thi skønt det blæste temmelig haardt, saa fjøjede den sig dog ud ad Marken til andre Guds Børn uden Skade (Gud være lovet!); saa farlig var den (Ildebranden) i Henseende til, at vi alle i Præstegaarden var falden i Søvn, — undtagen en Pige, som vilde forføje sig til Seng og da i det samme fornam, hvorledes det skinnede og blinkede i en Hast for hendes Øjne, som alt blev større og større, hvorpaa hun straks opvagtes, som ellers maatte blive indebrændt, saa at mine Folk og uvedkommende er ganske uskyldige og fri for denne Gerning, hvilket de ved deres Saligheds Ed kan og vil bekræfte mine Venner ved jeg og befriede derfor; ved Umenneskers Hænder er det gjort¹⁾). Resten overlader jeg til den alvidende og retfærdige Gud, som ser og dømmes alting. Beder derfor al lerydmygst velærværdige Hr. Provsten, som altid forhen

¹⁾ Erindringen om Præstegaardens Brand 1731 har holdt sig til vore Dage. Ifølge Overleveringen skulde 7 Gaardmænd af Had til Hornbech have sluttet sig sammen for at stikke Ild paa Præstegaarden. Føreren for dem boede efter Sagnet i Gaarden ved Stenbæk. Da Ilden var paasat, gik han hjem og lagde sig til Sengs.

Efter en anden Overlevering var der om Aftenen d. 9. Novbr. 1731 3 Gaardmænd forsamlet i Gaard Nr. 10 i Sejerby for at raadslaa om at tage Hævn over Hornbech. De 3 Mænd var: Manden i Gaarden der, Manden fra G. 3 og Manden fra G. 17. De blev enige om at stikke Ild paa Præstegaarden i den ondes Navn. Mellem Kl. 11—12 samme Aften listede de hen og satte Ild paa Præstegaarden. Da Præsten opdagede Ilden, forsøgte han at slukke den, men kunde ikke, fordi den var paasat i den ondes Navn. Han sagde da ved sig selv: „Spøg nu, Satan, for du har Magt!“

haver haft et faderligt og kærligt Hjertelag for mig i alle mine Ansøgninger, om endnu at ville lægge den sidste Barmhjertighed til den første og ved et Par Ord give mig Oplysning, hvorledes jeg skal gøre Oprejsning for mit store, lidte Tab. Jeg ligger nærmere Døden (end) levendes, ellers havde jeg selv haft den Ære mundtligt at raadspørge Hr. Provsten

Hornbech var altsaa sikker paa, at Branden var paasat.

Hornbech meddelte d. 16. Novbr. 1731 Holstein om Præstegaardens Brand, og han beordrede d. 24. Novbr. O. P. Friis til at holde Ret paa Sejerø og afhøre Vidner angaaende Branden. Den 11. Decbr. blev Retten sat i Kallundborg. Tjenestepigen Anna Rasmusdatter, der tjente hos Hornbech under Branden, men som nu tjente i Kallundborg, vidnede, at da hun mellem Kl. 11—12 d. 9. Novbr. var gaaet i Seng, hørte hun Angstskrig fra en af sine Medtjenerinder, Anna Juel. „I en Fart saa jeg tillige med hende, at Ilden til Præstegaardens Afbrænding tildrog sig af en Længe ud til Marken, fra Gaarden, hvor aldeles ingen enten af mig selv eller af nogen af Gaardens Folk havde noget at bestille hverken med Ild eller Lys. Jeg var sammen med en Medtjenerinde Eva ude i Haven ved den Længe, der først kom Ild i, kort i Forvejen“. Hun vidnede, at „Ilden maatte være opstaaet i Taget; thi ellers maatte Røgen af Avnerne, som Underhuset var fuldt af, have ytret sig som et Forvarsel, da vi for saa ganske kort Tid tilforn var der og aldrig fornam noget dertil, saa at jeg med mine Medtjenere kan med en god Samvittighed vidne, at jeg ikke har været Aarsag til denne Ildebrand; men den maa være kommen af skarnagtige Mennesker ...“ „og takker jeg Gud, som frelste min kære Husbond, hans Søster og mine Medtjenere“. Hun aflagde saa Ed.

Tjenestepigen Eva Christiane Sørensdatter, der ogsaa blev afhørt i Kallundborg, aflagde et Vidnesbyrd, der var overensstemmende med det foregaaende, hvorefter hun aflagde Ed.

Lørdagen d. 12. Decbr. 1731 blev der holdt Ting paa Sejerø, og de førnævnte 8 Stokkemænd var til Stede. Hornbech mødte i Retten og „gav tilkende med Vemodighed og Graad, hvorledes hans Præstegaard med Foder og Korn, baade tærsken og utærsken, samt en Del af hans Kreaturer var brændt“ o. s. v. Hans Forklaring blev bekræftet af hans Tjenestefolk: Søren Olsen, Hendrik Povelsen, Peder Pedersen og Anna Sørensdatter, og de aflagde derefter Ed paa, at de ikke paa nogen Maade selv havde været Aarsag til Branden, men at den var „gjort ved onde Mennesker“, da der hverken var Torden eller Lynild.

Dernæst fremstod Peder Jørgensen, Jørgen Sørensen, Rasmus Pedersen og Søren Pedersen, alle boende i Sejerby, som alle endrægtelig vidnede „ved Ed efter Loven“, at det desværre var dem bekendt, at Præstegaarden her i Sejerby, tillige med Korn og Foder med videre, er afbrændt, og at Ilden havde taget sin Begyndelse i forbeholdte Længe, hvad de saa, da de efter Anskrig kom og hjalp til at redde; de var ellers gaaet i Seng, og saa hørte de Klokkerne klemte og ellers for Resten erklærede de „under samme Ed“, at de eller deres Husgesinder ej er Medvidner i samme Ildebrand men ønsker, Gud vilde det aabenbare.

Efter at dette var passeret, begærede Hornbech et Tingsvidne (en Afskrift af Retsforhandlingen) beskrevet „til allerunderdanigst Betjening paa sine behørigte Steder“. Dommeren samtykkede i, at det begærede Tingsvidne blev beskrevet.

Der blev ikke holdt flere Forhør om Branden, og den blev uopklaret.

I et meget overstreget Brev (hvis det da ikke er en Kladder) af 14. Decbr. 1731 ansøgte Hornbech Kongen om Hjælp af Stiftets Kirker til Præstegaardens Opførelse, saaledes som det dengang var Skik efter Ildsvaade. I Brevet fortalte han om Processen med Fogeden, Ildebranden og om, hvorledes han blev husvild, men kom til at bo

i en fattig Enkes Hus („Jeg og mine maatte retirere os ud om Natten, omtrent nøgen med bare Fødder, hvorefter jeg og de da var ganske husvilde, til en fattig Enke, der boede i Nærheden, forbarmede sig og af Medynk tog mig til Huse“).

Ingen af Bønderne har villet have ham i deres Hus, skønt man skulde mene, at de bedre havde kunnet huse ham end en fattig Enke. Det tyder maaske paa, at de har ikke sat Pris paa ham.

Under og efter Branden var Hornbech ikke rask. Han kom ikke mere i Kirken efter Branden¹⁾. Man mærker i hans sidste Brev (14. Decbr. 1731), at det er en syg Mands fortvivlede Raab om Hjælp. Hans Søster, Elisabeth Hornbech, der holdt Hus for ham, fortæller senere²⁾, at Fogedens Adfærd krænkede ham og Præstegaardens Brand pinte ham meget, saa han Dag for Dag blev svagere og svagere. Den 29. Decbr. 1731 døde han af Sorg over Forholdene paa Sejerø. Han blev begravet paa Kirkegaarden d. 14. Jan. 1732. Provst Weile holdt Talen over ham og forrettede Jordpaakastelsen. Samme Dag kastede han Jord paa Søren Poulsens Hustru. Der var maaske nogle, som i deres stille Sind tænkte, at det var underligt, at Fogedens Hustru skulde dø samtidig med Præsten.

Imidlertid var der midt i Novbr. 1731 blevet holdt Retsmøde paa Sejerø. Medens Præstens „Sagfører“, Niels Lind, vil have Sagen afgjort snarest, ønsker Fogedens „Sagfører“, Knud Jensen, Sagen udsat i 14 Dage, hvad der ogsaa skete. Senere udsættes Sagen til Jan. 1732.

O. P. Friis synes ikke at have været tilfreds med de 8 Stokkemænd, der vist ikke altid mødte; thi han ansøger Holstein om at faa Lov til at vælge de 8 Mænd i Kallundborg; men han svarer d. 22. Jan. 1732, at de 8 Mænd skal være fra Sejerø, og at de skal møde i Retten

¹⁾ Det fortælles, at Hornbech skal have sagt: „Hvis jeg bliver rask og kommer i Kirken igen, skal den Mand, som satte Ilt paa, komme krybende op ad Kirkegulvet til Alteret hos mig“.

²⁾ Hendes Brev til Kongen af Marts 1732.

„uden nogen Slags Indvending eller Udflugt“. Skulde nogen af dem uden lovlig Aarsag ikke give Møde, skulde de pantes for 4 Sk. danske, som uddeles til de fattige.

Da Søren Poulsen ikke vil udlevere Sejerø Birks Justits-Protokol, spørger O. P. Friis d. 22. Jan. 1732 Holstein, om han ikke skal udlevere den, for at denne Sag kan blive beskrevet deri. Holstein svarer, at han skal udlevere den, da det ellers vil blive meddelt til Kongen. Sandsynligvis har han saa udleveret den, da der intet nævnes derom mere. Maaske er den ogsaa først kommet frem, da hans Bo blev taget under Skiftebehandling.

Omsider har Fr. Rostgaard fra Biskoppen faaet Meddelelse om Præstegaardens Brand og Præstens Død. D. 22. Jan. 1732 sender Rostgaard et Brev til O. P. Friis; heri skriver han, at „Hornbech ikke har meddelt ham det mindste om Processen med Søren Poulsen eller hans Henvendelse til Stiftamtmanden. Søren Poulsen meddelte ham heller intet før d. 27. Aug. 1731, da Processen var i fuld Gang. Fra Hornbech fik han hverken Bud eller Brev om Præstegaardens Brand. — Han har stiftet Forlig mellem dem, da han var paa Sejerø, og sammen med Biskoppen stiftet Fred mellem dem. Den allerhøjeste maa vide, hvem af Parterne der først har givet Anledning til Trætte, og hvem af dem der ikke vilde bekvemme sig til Forlig Striden kunde være afgjort ved Erklæring, Afbigt og Pengemulkt, aabenbart Skrifte; onde Mennesker har pustet til Ilden og ophidset Parterne til Forbitrelse. Jeg s u s p e n d e r e d e (vel omkring Nytaar 1732) S ø r e n P o u l s e n, hvilket var alt, hvad jeg kunde gøre mod en Mand, der stod for sin beskikkede Dommer, og af ham efter Loven enten kunde fældes eller frikendes“.

Søren Poulsen blev altsaa suspenderet ved Nytaarstid 1732; han blev afskediget fra sit Embede som Foged og Kirkeværge, efter at Dommen var afsagt.

Efter Præstens Død arbejder Fogedens Sagfører ivrigt paa at faa standset Sagen uden Dom, og han spørger

Lind om, paa hvis Vegne han nu optræder, og Lind svarer, at han optræder paa Hornbechs Arvingers Vegne (nemlig Broderen Jørgen Hornbech og Søsteren Elisabeth Hornbech).

For at Sagen nu ikke skal blive standset, befaler Kong Kristian den Sjette d. 26. Jan. 1732 paa Biskoppens Forslag, at Generalfiskalen¹⁾ Hans Ursin skal anlægge Sag mod Søren Poulsen.

Den 28. Jan. 1732 blev Retten sat paa Tinggaarden (Anna Ibsdatters Gaard) i Sejerby. Vidner blev afhørt og tilspurgt angaaende 13 Anklagepunkter mod Søren Poulsen; disse er nævnt i det foregaaende. Nogle vidnede nødigt imod ham. De fleste Vidner indrømmede dog, at Beskyldningerne mod Søren Poulsen var sande. Hans Kontrasag blev ogsaa behandlet. Han havde ogsaa 13 Anklagepunkter mod Hornbech, nemlig Katekisation, Etassiet (?), Bededags Bønners Læsning, Strandforordningernes Læsning, at Præsten ikke skulde være fornøjet med Tiende og Offer, om Morgenbønners Holdelse, syges Besøgelse, om Forligelighed med Menigheden, Lys i Kirken, Præstens Rejser fra Landet, om Altergang, at Præsten har raabt: Vé over de ugudelige, men Velsignelse over de gudfrygtige. Han fremførte 52 Vidner i sin Sag. Hvad de sagde, omtales ikke. Efter Opramsning af de 13 Punkter staar der: Alle disse Anklagepunkter udviser ikke, at Præsten har gjort noget strafværdigt i Sammenligning med det, Søren Poulsen har forøvet mod ham.

Der blev ialt afhørt 70 Vidner i Sagen og Kontrasagen; men naar de enkelte Vidner er afhørt, omtales ikke.

Der nævnes ikke flere Retsmøder efter 28. Jan. Sikkert har der været holdt flere.

Den 19. Febr. 1732 skriver O. P. Friis til Holstein om, at der snart vil falde Dom i Sagen og spørger, om Søren Poulsen skal vedblive at sidde arresteret, naar Dommen er faldet, hvis han agter at appellere, og om

¹⁾ Regeringens Sagfører ved Forbrydelser mod Embedsmænd.

„Sejerø Lands Mænd uden Modsigelse Dag og Nat skal holde Vagt over ham og hans Bohave“. Den 1. Marts 1732 svarer Holstein, at Sejerøboerne skal lyde O. P. Friis i et og alt.

Den 3. Marts 1732 faldt der Dom over Søren Poulsen ved Sejerø Birk, og det blev en haard Dom. 1) Han skal bøde sine 3 Mark, 2) gaapaa Bremerholm¹⁾ i 3 Aar, 3) landsforvises samt 4) betale 120 Rdl. i Omkostninger.

Søren Poulsen var ikke tilfreds med Dommen. Han sendte derfor Ansøgning til Kongen om Tilladelse til at appellere Sagen til Sjællandsfars Landsting. Den 25. Juli 1732 gav Kongen Tilladelse dertil, hvis han kunde betale Omkostningerne.

Imidlertid havde O. P. Friis taget hans Bo under Skiftebehandling d. 26. Marts 1732 i Anledning af hans Hustrus Død (31. Decbr. 1731). Til Hjælp antog han Rasmus Pedersen og Søren Pedersen i Sejerby. Der findes en Liste over hans Sager og deres Vurdering. Her nævnes enkelte Ting: Gaasebænke (á 1 Rdl.), 1 Jernkakkellovn med Træben (Bilæggerovn á 9 Rdl.), 1 Malmpande (1 Mk.), 1 Malmgryde (2 Mk. 8 Sk.), 1 Haandkværn (1 Rdl., 4 Mark), 12 Siebøtter, Blaargarnslagner osv. Paa Kornloftet: 10 Tdr. Rug á 6 Mk. 8 Sk., 26 Tdr. Byg á 4 Mk. 8 Sk., 2 Tdr. Ærter á 6 Mk. 8 Sk., 2 Tdr. Malt á 4 Mk. 12 Sk. og 1/2 Td. Boghvede (2 Mk.). Hans Besætning var: 8 Heste (á 2—3 Rdl.), 2 Plagge, 3 Føl, 6 Køer (á 2—3 Rdl.), 2 Stude, 11 Faar og 4 Svin; men den tilhørte Fr. Rostgaard og kunde derfor ikke røres. Desuden havde han Part i følgende: 1 Halvpart af Ingeborg Madsdatters Hus paa Østerballe i Sejerby (2 Rdl.), 1 Halvpart af en stor Baad med 4 Aarer, Sejl og andet Redskab (7 Rdl. 2 Mk.), 1/4 Part af en anden Fiskerbaad (1 Rdl.) og 1/2 Part i den store Vejrmølle, som staar Sønden for Byen (53 Rdl.

¹⁾ Bremerholm er et ældre Navn paa Gammelholm i København. Her laa Orlogsværftet, hvor grove Forbrydere maatte arbejde i Jern.

2 Mk.). Desuden har han en hel Del til Gode af Penge og Sæd hos Bønderne.

Den 3. April 1732 var der atter Møde i Skifteretten, og de, der skyldte Søren Poulsen Penge, fik Tilhold om at betale. Der blev holdt Skifteretsmøde d. 23. April, 15. Maj¹⁾, 3. Juli, 23. Juli og 14. Aug. Paa sidstnævnte Dag mødte Søren Poulsen i Retten „ledig og løs af sin Arrest“ og meddelte, at han havde indsendt Ansøgning om Sagens Optagelse ved Sjællandsfars Landsting. Han maa altsaa være løsladt af Arresten først i August. I Retsmødet d. 26. Aug. meddelte han, at han havde modtaget Kongens Tilladelse til at appellere.

Fr. Rostgaard meddeler Skifteretten d. 23. Aug., at Søren Poulsen ikke har aflagt Regnskab for kgl. Skatter for Aar 1731. Han har derfor til Gode hos ham 580 Rdl. 4 Mk. 6 Sk. Forskellige andre Fordringer paa Boet beløber sig til 2—300 Rdl. (deriblandt Jørgen Hornbechs Krav paa 120 Rdl. og 20 Rdl. „til Fortæring og Logement“). Desuden skulde Søren Poulsen betale O. P. Friis og Skriveren for deres Rejser og Tidsspilde samt Omkostningerne ved Arrestvagten.

Boets Vurderingssum nævnes ikke; men ret meget kunde der næppe blive til ham selv og hans to Døtre.

Endelig d. 17. Decbr. 1732 faldt Dommen ved Sjællandsfars Landsting. Birkeretsdommen blev noget formildet, idet Landsforvisningen bortfaldt og Omkostningerne nedsattes. Søren Poulsen dømtes paa Sjællandsfars Landsting 1) til at give Hornbechs Arvingen offentlig Erklæring om, at han har talt i „ubesindig Hastighed“ om Præsten, hvortil han ingen Grund har haft, og ganske tilbagekalde de udtalte Ord, der ikke skal være Hornbech (i hans Grav) til ringeste Æres Forklejnelse, enten paa hans Person, Liv og Levned eller Lærdom, men de maa være og blive magtesløse. 2) H a n

¹⁾ I dette Møde protesterede Generalfiskalen ved Lind mod, at Skiftet tilendebragtes, før Sagen endtes.

skal bøde 30 Rdl. til vor Frelser's Kirke paa Kristianshavn. 3) Paa Grund af Forseelse mod Kirken og Menigheden dømtes han til at arbejde 3 Aar i Jern paa Bremerholm, naar han først har udstaaet Kirkens Disciplin (det er „aabenbart Skrifte“). 4) Han betaler Hornbechs Arvinger 40 Rdl. som Omkostninger ved Sejerø Birk, medens han frifandtes for Omkostningerne ved Landstinget, da ingen af Hornbechs Arvinger var mødte. Omkostningerne udredes af Søren Poulsens Midler og Formue.

Over et halvt Aar gik, førend Dommen blev forkyndt for Søren Poulsen. Den 21. Juli 1733 spørger Pastor Grundtvig Provsten om, hvorledes han skal forholde sig i Anledning af, at Søren Poulsen vil til Alters. Grundtvig mener, at han ikke kan tages til Alters, før han har staaet „aabenbart Skrifte“¹⁾; men Søren Poulsen mener sig berettiget dertil uden „aabenbart Skrifte“, da han endnu ikke har faaet Sjællandsfars Landstings Dom forkyndt. Provsten vil ikke afgøre Sagen, men retter Forespørgsel derom til Biskoppen (27. Juli). Hans Svar findes ikke; men 12. Søndag efter Trinitatis (i August 1733) stod Søren Poulsen „aabenbart Skrifte“ i Kirken. Den før saa mægtige og overmodige Foged maatte knælende ved Altret højt og tydeligt bekende sin Synd for Menigheden, førend han fik Lov til at komme til Nadverbordet.

Kort efter kom han til Bremerholm, hvor han kun var godt 1 Aars Tid. Den 8. Oktober 1734 blev han, der var gammel og syg, efter Ansøgning sat paa fri Fod, idet General Løvenørn gik i Forbøn for ham efter Opfordring af Fr. Rostgaard.

Han vendte saa tilbage til Sejerø og var fra nu af en fredsommelig Mand.

¹⁾ Aabenbart Skrifte i Kirken bestod deri, at den, der havde begaaet en Synd, maatte højt og tydeligt for Menigheden bekende sin Synd knælende i Koret, hvorefter han fik Adgang til Kirkens Naademidler. Det aabenbare Skriftemaal ophævedes ved Forordningen af 8. Juli 1767.

**Pastor Otto Jørgensen Grundtvig og hans Strid med
Degnen Christopher Breum¹).**

(1732—1760).

Otto Jørgensen Grundtvig blev født den 16. April 1704 i Kregome, hvor hans Fader Jørgen Hansen Grundtvig var Præst († 1712); han var gift med Anna Enochsen. Otto var deres yngste Søn. Kort efter Faderens Død kom han 9 Aar gammel til at gaa i Roskilde Latinskole. Han fik Hjælp dertil, dels af sin Farbroder Niels Hansen Grundtvig, Præst i Svallerup, og dels af sin Moster Maren Isaaksdatter Strømbech, der var Frøkenpige paa Jomfruklostret i Roskilde. Otto holdt saa meget af Musik, at han undertiden blev borte fra Skolen for at gaa med Spillemand ud paa Landet. Hørerne (d. v. s.: Lærerne) klagede over ham til Mosteren. Hun irettesatte ham, og det hjalp. 1723 blev han Student og læste saa et Par Aar ved Universitetet.

I København kom Otto Grundtvig undertiden i Besøg hos en Johan Løvenstein, der var gift med et Søskendebarn til Otto Grundtvigs Moder. De havde to Døtre, Anne Inger Bjørn og Marie Elisabeth.

En teologisk Kandidat Søren Jacobsen var trolovet med Anne Inger Bjørn, og da han blev Præst paa Sejerø 1724, rejste Otto Grundtvig, der jo var lidt i FAMILIE med ham, til Sejerø, da han havde Besvær med at skaffe Penge til sit Ophold i København. Grundtvig blev kun kort Tid paa Sejerø, idet Søren Jacobsen fik andet Embede 1725 i Hvalsø.

Derefter kom Grundtvig til sin Broder Isaak, der var Præst i Frederiksborg. Her var han i 5 Aar. Grundtvig besøgte ofte Søren Jacobsen, og her traf han atter sammen med ovennævnte Marie Elisabeth, der var hos sin Søster. Hende blev han saa trolovet med. Der kunde ikke være Tale om Ægteskab, før han fik Embede; men det fik han dog snart.

Sejerø Præstekald var nu ledig, og Otto Grundtvig

¹) Fortalt efter Fr. Rønning: Den grundtvigske Slægt (1904).

søgte og fik det. Den 20. Jan. 1732 blev han kaldet af Fr. Rostgaard, og d. 20. Febr. blev han ordineret af Biskop Worm. I Marts rejste han saa til Sejerø, hvor han kom til at virke i omtrent en Menneskealder. 2. Søndag i Fasten blev han indsat i Embedet.

Det var ingenlunde rare Forhold, den unge Grundtvig gik ind til. Præstegaarden var jo afbrændt nogle Maaneder før hans Ankomst, og han maatte straks tage fat paa dens Genopbygning¹⁾). Inventar var der intet af, saa han fandt „en ganske øde Plads for sig.“

Sagen mod Fogeden Søren Poulsen var endnu ikke endt. De foregaaende Præster havde haft Stridigheder med Bønderne eller en Del af dem. Sejerøboerne havde derfor ikke noget godt Lov paa sig; de var berygtede for deres Stridbarhed og Drikkeri.

Bag i Kirkebogen for 1663—1724 har Grundtvig noteret paa Græsk følgende Karakteristik af Sejerøboerne: „Et misundeligt Folk, lovløst, opsat paa Svig og Vinding, der dyrker deres Kvinder og deres lastefulde Sæder mere end et fromt Liv“; og i en anden Antegnelse bemærker han, at Pauli Ord om Indbyggerne paa Kreta: „Kretere ere altid Løgnere, slemme Dyr, lade Buge“²⁾) kan anvendes paa Sejerøboerne. Hans Søn, Jørgen Grundtvig, der blev hans Efterfølger, har nedenunder tilføjet: „En stor Sandhed. — Dette Vidnesbyrd er sandt“.

Det fortælles, at Sejerøboerne ikke gik ret meget i Kirke i de første Aar, Grundtvig var Præst paa Sejerø. De gik i Stedet for hen paa Kroen; men snart skulde det blive anderledes. En Søndag før Gudstjenesten viste Grundtvig sig pludselig paa Kroen, hvor en Del Sejerøboer var til Stede. En Mand ved Navn Mads Jyde³⁾), der boede i Gaard Nr. 2, trak sin Kniv og gik hen imod Præ-

¹⁾ Han fik kgl. Bevilling paa at maatte nyde 1 Rdl. af hver Kirke i Stiftet til Præstegaardens Genopbyggelse.

²⁾ Her efter Rørdams Oversættelse.

³⁾ Han kaldes ogsaa Jens Langkniv.

sten. Præsten blottede sit Bryst og gik ham uforfærdet i Møde, idet han udbrød: „Stik kun til, om du tør!“ Da Mads Jyde tøvede, skal Grundtvig, der er bekendt for sit Mod og Kæmpestyrke i Aand og Haand, have slaaet ham Kniven ud af Haanden, hvorefter han jagede dem alle ud af Kroen og sagde: „Nu gaar jeg i Kirke; følg mig, hvo der vil!“ Præsten lod Højmessesalmen før Prædiken, hvori han tog haardt fat paa vedkommende, afsynge igen til Slutning, og da brød næsten alle de tilstedeværende i Graad, fortæller Sagnet.

Efter Kirkebogen for 1724—1814 nævnes her følgende fra Grundtvigs Tid. 1. Søndag i Advent 1735 stod Morten Frandsen aabenbart Skrifte, fordi han havde drukket sig fuld, den Dag han gik til Alters. Samme Aar (1. S. e. T.) stod Grundtvigs Tjenestedreng Peder Rasmussen aabenbart Skrifte for et Tyveri, han havde begaaet hos forh. Foged Søren Poulsen, hos hvem han havde tjent det foregaaende Aar. Den anførte Søndag var han første Gang til Alters. Det er maaske den samme, som under Navnet Peder Rasmussen Snedker i 1745 (4. S. e. H. 3. K.) stod aabenbart Skrifte for Lejermaal med Johanne Mortensdatter (Datter af ovennævnte Morten Frandsen), der endnu ikke var blevet konfirmeret. Hun var ganske vist født 1723, men Grundtvig kunde først i Foraaret 1745, „efter 4 Aars Arbejde med hende“, lade hende blive konfirmeret.

De Bryderier, han havde med sin Menighed, var intet i Sammenligning med de alvorlige Bryderier, han havde med Degnen, Christopher Sørensen Breum. Rostgaard havde i sit Kaldsbrev udtrykkelig fremhævet blandt Grundtvigs Pligter, at han skulde føre alvorligt Tilsyn med Degnen, at han „alvorlig oppasser sit Embede“. Og det kunde i høj Grad behøves.

Lige straks saa det ud til, at der skulde blive et venkabeligt Forhold mellem Præstegaard og Degnebolig. En Maanedes Tid efter Grundtvigs Ankomst fik Breum en Datter, og Præstekonen holdt hende over Daaben. Men

Sagerne fik snart et andet Udseende. Breum var nemlig fordrucken og forsømte jævnlig sine Embedspligter. D. 4. Aug. 1732 sendte saa Grundtvig Bud til ham om at komme hen i Præstegaarden. Han vilde dels meddele ham noget angaaende en forestaaende Provstevisitats, dels give ham en Irettesættelse i Anledning af hans forargelige Levned. Da Degnen var kommet op i Præstens Studereværelse, som var paa Loftet, begyndte denne at foreholde ham hans usømmelige Adfærd; men Degnen, som samme Dag havde drukket bravt, havde aabenbart drukket sig „Mod“ til; for han begyndte at bruge grove Ord, greb Præsten i Ansigtet, rev ham, ja, fik endog sin Lommekniv op og tilføjede ham et Snit i Næsen. Saa mente Præsten, han maatte have Folk til Hjælp, og stampede i Gulvet. Nedenunder i Stuen var der nogle Tjenestefolk og Huslæreren Johan Friis. Det var et aftalt Tegn, at Præsten stampede i Gulvet, naar han vilde tale med nogen nedenunder, og da de, der var i Stuen, tilmed havde hørt en hel Del Stampen af Fødder oppe paa Studerekammeret, gik de alle derop. Da de kom ind i Værelset, saa de, at Præsten var blodig i Ansigtet af adskillige Rifter, havde et Skaar i Næsen, at der var Blod paa Dynen, i Sengen og paa Gulvet. Degnen stod lidt fra ham, og ved hans Fødder laa der en sammenfoldet Lommekniv, som han i det samme stak til sig, idet han sagde: „Selst slyngert! Den (Kniven) har du vristet af min Lomme, da du endevendte mig“. Præsten raabte til en af Tjenestekarlene, at han skulde jage Degnen ud af Værelset; men Degnen gik bort af sig selv uantastet.

Da Grundtvig et Par Dage efter (9. Aug.) skulde skrive til Rostgaard om nogle Reparationer ved Kirken, benyttede han Lejligheden til at underrette ham om det forefaldne: „Jeg bemærker hermed en meget grov, ugudeligg og formastelig Passage, som vores elskelige Sogndegn har forøvet imod mig osv.“ Desuden meldte han Sagen for Provsten og anmodede om en retslig Forfølgelse mod Degnen. Da Breum hørte dette, blev han bange og tilbød

at gøre Præsten Afbigt, hvis han lod Sagen falde; men ðet vilde Præsten — for sit Embedes Prestiges Skyld — ikke gaa ind paa uden at denne Afbigt skete offentlig; men da Degnen ikke foreløbig vilde gaa ind paa det, kom Sagen for Retten. Nu blev Grundtvig bange for, at den vrede Degn, naar han var drukken, skulde gøre en Ulykke ved Nattetider paa nogen eller noget; han fik derfor Sognefogeden til at lade 2 Mænd patrouillere hver Nat gennem hele Byen.

Provsteretten blev sat d. 18. August 1732 i Føllesløv Kirkes Sakristi af Provsten, Hr. Gregers Weile, med Hr. Pastor O. Schytte fra Vallekilde og Hr. Pastor Wilsbech i Bregninge som Assessorer. For Grundtvig mødte Hr. Knud Jensen fra Kallundborg for at føre Sagen for ham. Vidnerne blev afhørt, og K. Jensen begærede Hensand paa 4 Uger. Provsteretten mødtes igen d. 15. Sept. I Mellemtiden havde Breums Kone, Maren Jensdatter Finding, som var en brav og afholdt Kone, flere Gange bøn-faldet Præsten om, for hendes og hendes umyndige Børns Skyld, at tage mod et mindeligt Forlig. Det var Grundtvig da ogsaa tilbøjelig til, især da Breum, hvis Mod var blevet knækket, gik ind paa at affatte en Skrivelse, (som blev oplæst i Provsteretten), hvori han tilstod, at han højlig havde forgrebet sig paa sin kære Sognepræst; det hedder endvidere heri: „Saa beder jeg herved ydmygst og hjærtelig om Forladelse for det jeg samme Tid, saavel med Ord som med Gerninger, saa ubetænksom og skammelig forøvede, saasom jeg og rent ud og uden Forbehold erklærer, at jeg ingen Aarsag havde enten til bemeldte Gerning eller til de ved min strafværdige Hidsighed af mig imod ham udsagte ubekvemme Ord, og lover og forpligter jeg desforuden saaledes i og uden mit Embede at forholde mig med al Ærbødighed og Lydighed imod min kære Sognepræst, at han ingen Aarsag skal faa herefter til nogen Klagemaal imod eller over mig; men skulde jeg, det Gud forbyde, falde hen til nogen Opsætsighed, Uskikkelighed i Liv og Levned eller modvillig Forsømmelse i mit Em-

bede, tilstaar jeg gerne, at ikke alene denne Sag efter de førte Vidner maa staa mig aaben for, men endog, at jeg for alt det mig overbevises herimod at handle, vorder tiltalt, dømt og straffet efter Lovens største Strenghed". — Grundtvig gik saa ind paa at lade Sagen falde, „naar Degnen Christoffer Breum afbeder hans begangne Forseelse udi Præstens Medhjælperes og fire andre af Menigheden deres Overværelse i Præstens Hus, hvor Degnen da ikke aleneste oplæser det af ham indgivne Indlæg, men endog den hele Akt og betaler Processens Omkostninger med 6 Rigsd. 4 Mk." Breum bad om at maatte afbetale paa denne Sum efter Tid og Lejlighed, dog saaledes, at alle Pengene skulde være udbetalte Pinsedag 1733. Det gik Grundtvig ind paa, og dermed var Sagen til Ende.

Breum tænkte nu paa at komme fra Sejerø, da Forholdene herefter ikke var særlig behagelige for ham. I December 1733 sendte han en Ansøgning til Biskoppen om at blive forflyttet; men han fik intet Svar. Saa prøvede han paa ny. D. 27. Juli 1734 indgav han nedenstaaende kostelige Ansøgning til Biskop Worm:

„Som Naade og Baade ere fast at anse som de tvende Støtter, der stode paa Salomons Tempels Forhus, de havde Kraft og Styrke, saa har og Naade og Baade Nytte og Fornøjelse; begge Dele har jeg her at søge hos Gud og deres Højjærværdighed og derfor — som Moses siger: Jeg bad Herren om Naade samme Tid og sagde: „Kære, lad mig fare over og se det gode Land" — saa beder jeg og herved, næst Gud, Deres Højjærværdighed, som min højeste Øvrighed, at han vil af Naade bevise mig den Baade at forflytte mig fra dette elendige Levebrød her paa Sejerø til et bedre Brød i Sjælland, saasom det ikke alene er tilladt og befalet hannem af Gud, men endogsaa af vores naadigste Konge, at hjælpe de fortrængte og elendige, som i lang Tid har sidt ved slet og ringe Brød, til et bedre; vil derfor i Jesu Navn bede Deres Højjærværdighed, som slig Magt er overdraget baade af Gud og Kongen, at Retfærdighed og Naade maa begge blive ved Magt i at for-

flytte mig fra denne Pergamum og Ephesum til et roligere, fredsommeligere og bedre Levebrød, hvorved jeg nogenlunde kunde faa min fattige Hustru og 5 smaa Børn opfødt, saasom jeg nu her fast en 12 Aars Tid haver lidt og stridt, og kan nu ikke længere, som Gud bedst ved, og min Sognepræst, om forlanges, nok skal vidne med mig til al Fornøjelse ... Herre! Lad mig finde Naade for denne Mands (Biskoppens) Øjne, at jeg dog maa glædes igen efter de Dage, du har plaget mig, at de Ben maa blive glade, som du har sønderslaget. Herre, vor Gud, han ved bedst, med hvad Møje og Modgang — at jeg intet skal tale om ussel Tilstand — jeg nu næsten 12 Aar har forrettet denne mig firedobbelte paalagde Byrde i Degneembedet, med hverdags Morgenbøn i Kirken og hver Helligdags Aftensang at forrette, da jeg dog aldeles intet nyder derfor andet, end at mig imod al Fornuft, Lov og Billighed er betaget den Julerente af Flæsk, Gaas, Oste, Æg og sligt, som andre Degne mod fire Gange ringere Umage nyde ...“ Heller ikke denne kraftige Henvendelse hjalp. Breum blev paa Sejerø.

Breum var nu nogenlunde rolig et Par Aar. Rostgaards Besøg paa Sejerø (1734) har maaske ogsaa bidraget dertil, idet han da sagde til Degnen, at hvis der paa ny blev klaget over ham, skulde han faa med ham (Rostgaard) at bestille. Under dette Besøg fik Rostgaard noget at vide, som gjorde ham vred. Sognefogeden klagede nemlig over stærke Smerter i Haand og Arm. Som Grund dertil angav han, at han var blevet bidt i Tommelfingeren af en gal Hund; men nøjere Forespørgsler bragte for Dagen, at det var Breum, der havde bidt Sognefogden i sin Forbitrelse over, at denne havde gjort Bemærkninger om, at hans Ko gik omkring paa Kirkegaarden og traadte ærlige Folks Gravsteder ned.

Breum var altsaa ikke helt fredsommelig endnu. Desuden var han doven og passede ikke sit Embede ordentligt.

I Sejerby laa Degneboligen, hvori der ogsaa var

Skolestue for Børnene fra Sejerby. Desuden skulde Degnen paa visse Dage i Ugen læse med Børnene fra Kongstrup og Mastrup i de Huse i dem, som blev anvist til det Brug. Degnen holdt ikke meget af at gaa til Kongstrup og Mastrup for at holde Skole, og han greb ethvert Paa-skud for at blive fri. I Sommerhalvaaret læste han slet ikke med Børnene i de nævnte Byer; han kom med den Undskyldning, at der ingen Børn mødte, da de skulde hjælpe til med Markarbejdet. Otto Grundtvig fik Provsten til at paatale dette Forhold under hans Besøg paa Sejerø Sommeren 1735. Provsten erklærede, at Degnen paa de fastsatte Læsedage i alle Tilfælde skulde møde i det Hus, hvor Børnene skulde samles; kom der ingen, burde han lade Ejeren af Huset bevidne, at han var mødt, men ingen af Børnene.

Provstens Formaning hjalp dog ikke synderligt. Den 17. Novbr. 1735 var Præsten et Ærinde i Kongstrup. Han steg af sin Vogn uden for Peder Rasmussens Gaard og gik derind. Her traf han Degnen, hvem han spurgte, om han den Dag havde læst med Ungdommen der i Byen; her-til svarede Degnen: Ja. Saa spurgte Præsten videre, om han havde læst i Peder Rasmussens Gaard, hvortil denne selv svarede nej; Breum var først lige kommet ind til ham. Saa gik Præsten ud af Gaarden og hen til Vognen, og Degnen gik bagefter og begyndte at blive grov og spørge om, hvad det skulde betyde, at Præsten altid var efter ham og ikke kunde lade ham passe sit Embede i Ro. Degnen sagde endvidere: „Her kommer denne Løbeknægt (Præsten) og kiger mig i R . . . “. Peder Rasmussen var fulgt med ud, og Grundtvig tilkaldte Nabogaardmanden, Hans Christensen¹⁾, der var uden for sin Gaard, og han bad dem begge være Vidne til, hvad der foregik. Breum blev dog ikke forknyt. Han sagde til Præsten, at „han vilde give ham det, han gik fra i Gaar“. Desuden brugte

¹⁾ Ovennævnte Gaardmænd boede vistnok i de to nu nedlagte Gaarde (G. 8 og 9).

han andre slemme Ord. Saa spurgte Grundtvig ham, om han ikke vilde gaa ud og læse med Børnene i Mastrup. Hertil svarede Breum: „Nej! i Dag gaar jeg intet; men om jeg gaar i Morgen eller en anden Dag — hvad da?“ Det kunde jo være Præsten lige meget, hvornaar han læste. Grundtvig svarede saa, at han vilde lade ham stævne for Retten. Hertil svarede Degnen: „I skal lige saa snart svie, som jeg skal komme til at klø“.

Grundtvig kørte saa hjem. Da han senere paa Dagen kom til at tænke paa de ovennævnte Ord af Degnen, blev han noget betænkelig, for det var jo ligefrem en Trusel mod ham. Og hvad kunde Degnen ikke finde paa at gøre i Fuldskab! Præstegaarden var jo brændt 1731, og mange mente da, at Ilden var paasat af en eller anden, der vilde hævne sig paa Præsten. Dette kunde maaske ske een Gang til. Og forøvrigt mente ikke blot Grundtvig, men ogsaa andre Sejerøboer, at det kunde blive farligt at lade Breum gaa frit omkring.

Den 22. Novbr. 1735 meddelte Grundtvig ovennævnte Sag til Rostgaard, og et Par Dage senere fik han Sognefoged Jens Mogensen til at sende en Skrivelse til Rostgaard; heri meddeler Gaardmanden, at Breum næsten altid er drukken, og at man maa frygte for ham Dag og Nat. Grundtvig bad Rostgaard om Hjælp; thi han var jo hans verdslige Øvrighed, og efter kgl. Reskript af 3. Decbr. 1734 skal al Øvrighed staa Præsterne bi med at faa straffet de i Svang gaaende Synder, bl. a. Fylderier og Drukken-skab. Hvis Degnen ikke bliver „straffet og afskaffet“, kan hverken han (Grundtvig) eller nogen anden Præst være paa Sejerø.

Rostgaard indberettede saa (6. Decbr. 1735) Sagen til Biskoppen og bad om, at Breum maa blive afsat (at Biskoppen „befrir Sejerø Land fra denne Pest“), og at der maa blive beskikket „en skikkelig, from og ædru Degn“ i hans Sted. Forinden havde Grundtvig indberettet Sagen til sin kirkelige Øvrighed og faaet Provsteret ned-sat. D. 22. Novbr. 1735 mødte to Mænd af Sejerby hos

Degnen og stævnedes ham til at møde d. 30. Novbr. i Føllesløv Kirkes Sakristi for Provsteretten; men Degnen mødte ikke i Føllesløv. Vidnerne blev afhørt, og Beretningen om Retsmødet ender med: „Hr. Grundtvig begærede denne Forretning beskrevet, som af Retten blev tilstaaet“.

Imidlertid havde Rostgaard kort før Jul 1735 truffet personlig sammen med Biskoppen og givet ham mundtlig en Del Oplysninger om ovennævnte Sag, og Biskoppen lovede at gribe ind, naar Klagens Berettigelse var godtgjort. Rostgaard fik nu en Afskrift af Provsterettens Forhandlinger og sendte den til Biskoppen (20. Jan. 1736). Imidlertid havde Provsten grebet ind. Han meddeler den 13. Decbr. 1735 Grundtvig, at han havde paalagt Degnen at levere Kirkenøglen til Præsten og at afhente den hos ham, hver Gang den skulde bruges. Det gjorde Breum imidlertid ikke. Han fortsatte sit forargelige Liv, skønt det saa truende ud for ham. Saaledes kom han engang til Morgenbøn saa drukken, at han ikke kunde læse forstaaeligt op af Bogen, men vrøvlede og sprang fra en Bøn til en anden uden at blive færdig med nogen af dem, til stor Forargelse for de nærværende, hvoraf nogle kom til at le. Saaledes gik det ogsaa 3. Juledag til Aftensang. Efter Gudstjenesten løb Degnen ind i en Mands Hus og skældte Folkene der ud, fordi de havde let ad hans Læsning i Kirken.

Provstens Brev til Breum havde altsaa ikke forbedret ham; det var snarere blevet værre med ham. Grundtvig klagede atter over ham til Provsten og bad ham om at vise ham til Rette. Det var dog ikke Grundtvigs Mening at ruinere ham; han havde tværtimod meget ondt af hans ærlige Hustru og mange smaa Børn. Grundtvig var dog overbevist om, at Degnen ikke vilde forbedre sig.

Breum begyndte nu at blive forskrækket og undskyldte sig i et langt Brev til Grundtvig: „Herregud! hvor det skær mig i mit Hjerte, at jeg nu sukkende maa forrette den daglige Gudstjeneste, Morgenbøn i Kirken, som

Jeg i Guds sande Frygt har upaaklagelig forrettet nu en 14 Aar, men kan nu ikke, som det sig burde, saasom jeg paa ingen Maade kan holde eder den til Maade; thi enten er det for tidlig eller for sildig, da det dog altid holdes paa een Tid. I har jo selv sagt de forrige Aaringer til mange, endog til fremmede, i min Nærværelse, at I forundrede eder paa, hvorledes jeg saa akkurat paa en vis Tid hver Morgen kunde holde Morgenbøn, da jeg dog hverken havde Sejerværk eller mange Tider kunde se Solen. Og Deres Velærværdighed kan ikke nægte, at han jo for to Aar siden selv sagde, at efterdi jeg havde intet vist at gaa efter, og mig ikke heller her enten kunde eller var imponeret nogen vis Tid, da, naar jeg ringede ved sædvanlig Tid, og tøvende saa længe derefter med Bønnens Holdelse, at de, som vilde komme, kunde gaa fra deres Hjem til Kirken, da var det den rette og bedste Tid, hvilket I ogsaa selv efterlevede, og da gik alting gudeligt og fornøjeligt til; men nu paa nogen Tid har jeg aldrig kunnet gjort eder til Maade". Breum kan derfor ikke forstaa, hvad Præsten har at udsætte paa hans Forrettelse af Morgenbønnen og fortsætter: „Har jeg ellers med noget fortørnet Deres Velærværdighed, som dog er mig uvitterligt, beder jeg herved om Forladelse, og vil fremdeles herefter rette mig efter eder i alle mulige Ting, som ærbødig Tjener. Deres Velærværdighed imponered mig i Dag d. 28. Jan. ved Kirken, at jeg i Solens Opgang skulde ringe til Morgenbøn, straks derpaa hente Nøglen, bære den til Kirken og straks begynde Tjenesten; nu maatte det jo være meget latterligt, om jeg baade skulde hente Nøglen, bære den til Kirken, staa der en lang Tid og forgæves bære den igen tilbage til eder, saasom det er hele 3 Uger, mangen Gang og derover, at der ikke kommer et eneste Menneske til Morgenbøn; hvad Folk ikke har nu at snakke om den usædvanlige, forargelige og alle til Fortræd Nøglens Hentelse, da vilde de nu faa". Breum foreslaar saa, at Nøglen først hentes, naar der kommer nogen. „Vil Deres Velærværdighed betænke denne Sandhed, vil jeg forsikre, at

baade den store Gud selv og Menigheden skal glædes derved og al Aarsag til Forargelse uddø. Jeg vil og derhos tilbede mig den Gunst og Godhed, at Deres Velærværdighed vil ikke mere være min Øvrighed for at laste mig og sætte mig uforskyldt i Miskredit hos min højere Øvrighed og Menigheden, end for at haandthæve og forsvare mig i mit besværlige og ringe Embede“.

Dagen efter, at Breum havde skrevet dette Brev til Grundtvig, skrev han til Biskoppen, at da han havde hørt, at hans Præst havde klaget over ham, bad han indtrængende Biskoppen om at skaffe sig „retskaffen Underretning“ om, hvad der er gaaet for sig, og ikke uden videre tro paa Præstens Meddelelse. Breum skriver endvidere: „Den Guds Mand har altid fra sin Adkomst her til Stedet og Embedet uden al Aarsag forfulgt mig, og dog ikke hidindtil har kunnet fuldbringe sit Forsæt...“ Til sidst beder han om at blive forflyttet til et andet lidet Stykke Brød, „paa det at jeg, som af Modgang er fordærvet, og som er falden i Frygt, ja som daglig sukker, at mig bedrøvet er givet Livet i Hjertet, engang kunde finde Naade for min højmægtige Øvrigheds Øjne“. Endelig ønsker han, at Biskoppen maa blive „en Øjesten i Guds Øje“, og at han „maa sættes som Signetring paa Guds Finger“.

Provsten havde stævnet Degnen til at møde hos sig straks efter Helligtrekongers Dag 1736; men Breum kom ikke, skønt han ikke blev hindret af Vejret i at komme til Sjælland. Da Grundtvig imidlertid havde ønsket, at der skulde tages blidt paa Degnen for Konens og Børnenes Skyld, slap Breum ogsaa denne Gang med at blive alvorligt irettesat.

Breums Opførsel maa vel nu være blevet noget bedre; thi der er ingen Klager fra de følgende Aar; men han holdt dog ikke helt op med at drikke.

Den 2. Marts 1741 havde han været i Kongstrup, og da han langt ud paa Aftenen gik derfra, var han som sædvanlig fuld. Den følgende Morgen fandtes han liggende ude paa Kongstrup Mark, halvdød af Kulde. Grundtvig

skriver om ham i Kirkebogen: „Den barmhjertige Gud gav ham dog Tid til Omvendelse til 12te i samme Maaned, da han, som man vist haaber, døde salig ... O, forunderlige Guds Domme og uendelige Langmodighed og Naade!“

I de 28 Aar, Grundtvig var paa Sejerø, viste han sig som en dygtig og nidkær Præst, hvad man har mange Vidnesbyrd om. Hans Provst, Hr. Weile, skriver (8. Juni 1738) efter en Visitats til Biskoppen: „Hr. Grundtvig er en god, skikkelig, retsindig, flittig og med Forstand nidkær Præst for Guds Ære og Menighedens Opbyggelse, søger at faa og har og faaet en Del til Bedring af dette særdeles fortrædelige Folk; saa findes der og en god og ret oplyst Ungdom, hvortil bidrager, at Sejerøboerne er „et frit Folk, der ikke er underkastet Trældom“, saa at Præsten uden Vanskelighed kan faa Lov at beholde de unge“.

I Anledning af Provstevalg (efter Weile) 1754 skriver Pastor Schytte i Vallekilde om Grundtvig, at han vil stemme paa ham til Provst, da han er „ustridig den habilleste Mand med Sjæls- og Legemskraft, da hans 22 Aars Præstevirksomhed har baaret kendelig Frugt hos et vanskeligt Folk“.

Salmedigteren N. F. S. Grundtvig, Sønnesøn af Otto Grundtvig, har skildret sin Bedstefader saaledes:

„Han var en Præstemand, fuld af Helligaand og Tro, myndig i sit Embede, fuld af Salvelse i sin Tale og retskaffen i sin Vandel. Rostgaard befalede Indbyggerne at lyde ham som sig, og alt stødte da sammen for at give ham en sjælden Anseelse i Menigheden“. Det var ogsaa nødvendigt, thi Sejerøboerne var „haarde, ryggesløse Folk“, som ej uden Grund mistænktes for at have druknet en af hans nærmeste Formænd. Mange af Ungdommen forlod Øen for at undgaa hans skarpe Tilsyn og Overhøring; „men udvortes Ærbarhed blev herskende, en Guds Ords Kundskab udbredtes, som hardtad forbavsede Bisperne Hersleb og Harboe“; utvivlsomt vandt han mange for Kristendommen. Endnu for flere Aar siden var hans Minde saa levende blandt Sejerøboerne, at gamle Mænd blottede Hovedet, naar der taltes om ham.

Som Otto Grundtvig havde Bryderier og Ærgrelser i sin Virksomhed som Præst, saaledes var heller ikke hans private Liv frit for Sorger og Bekymringer. Han havde 12 Børn, af hvilke de 11 blev født paa Sejerø. Det ældste døde som lille inden Ankomsten til Sejerø. De øvrige er:

1) Trone Birgitte, f. 20. Juli 1732. Gift med Birke-dommer Hald i Næstved.

2) Jørgen (se Præst Nr. 14).

3) Johan, f. 22. Novbr. 1734, Student fra Roskilde 1750. Præst paa Odden 1766—1776; derefter Præst i Udby og Ørslev 1776—1813. Fader til N. F. S. Grundtvig.

4) Ninne Christine, f. 9. Jan. 1736, levede ugift i sin Faders Hus indtil hans Død.

5) Christian, f. 11. Novbr. 1737, blev Degn i Vallekilde Hørve 1762. Præst i Gladsakse 1780—97.

6) Jacob Bjørn, f. 22. Novbr. 1738, blev Landmand.

7) Niels, f. 6. Septbr. 1740, rejste til Rusland og døde der.

8) Anne Cathrine, f. 10. Novbr. 1741, gift 8. Oktbr. 1771 med H. Chr. From, resid. Kapellan ved Sortebrødre Kirke i Viborg.

9) Christiane, f. 31. Jan. 1743, gift 9. Jan. 1770 med Købmand Lavrits Siersted i Holbæk.

10) Enoch, f. 11. Maj 1744. Student fra Slagelse 1764; død 1785 som Præst i Ude- og Oppe-Sundby (Fred. Amt).

11) Frederikke Severine, f. 9. Maj 1747, gift 8. Oktbr. 1771 med Nic. Ed. Balle, der senere blev Sjællands Biskop. Hun døde 1781.

Den 13. Febr. 1755 mistede Grundtvig sin Hustru, og han skrev i Kirkebogen: „Gud samle os med Glæde paa den store Samlingsdag.“

Da Sejerø Sognekald kun var et lille Embede, tænkte O. Grundtvig efter nogle Aars Forløb paa at søge andet og bedre Embede. D. 23. Maj 1739 sendte han Ansøgning til Biskoppen om Aarby Sognekald. Han klager heri over de 2 Mils Søvej, Manglen paa „Ildebrand“, sin Gæld paa Grund af Præstegaardens Opbyggelse o. s. v. Han fik dog

ikke Aarby. Han søger atter Aarby 1744, men fik det ikke. Nogle Aar efter lader Konferensraad Adeler (Dragsholm) ham vide, at han kunde vælge at faa ekspectance enten paa Faarevejle eller Vallekilde-Hørve; han valgte sidstnævnte og fik 1755 ekspectance paa dette Kald. Da Pastor Schytte i Vallekilde saa døde 16. Decbr. 1759, fik Grundtvig altsaa dette Kald. Han blev dog efter eget Ønske Juledagene over paa Sejerø. Han holdt Afskedsprædiken 20. Jan. 1760, hvorefter han saa forlod Sejerø efter 28 Aars Virksomhed der.

Den 20. Oktbr. 1772 blev han gift med Anna Margretha, Enke efter Provst Friis. Han døde i Vallekilde den 29. Novbr. 1772.

Stamhuset Krogerup,

hvoraf Sejerø udgjorde en Del fra 1741—1805.

Før sin Død fik Frederik Rostgaard gjort sine Ejendomme: Krogerup, Sejerø, Nekselø og Anholt til et Stamhus (1741), og i sit Testamente af 8. Juni 1741 bestemte han følgende. Hans ældste Datter Conradine Sofie udelukkedes fra Arv, fordi hun havde indgaaet sit andet Ægteskab mod Forældrenes Ønske. Hendes Børn af første Ægteskab arver Fr. Rostgaard; thi alle hans egne Børn undtagen Conradine Sofie var døde. Conradine Sofie og Frederik von der Maase havde 4 Børn: Anna Catrine, Frederikke Conradine, Frederik og Gotfried (død 1754 uden Afkom). Krogerupgaard og Anholt fik Frederik von der Maase. Sejerø og Nekselø tildeltes de to Søstre, Anna Catrine og Frederikke Conradine. Værdien af de to Øer ansattes til 5000 Rdl.

Fr. Rostgaard var den første Besidder af Stamhuset Krogerup og Ejer af Sejerø fra 1741 til sin Død 1745. Efter hans Død arvede Anna Catrine (født 31. Jan. 1722 og død 31. Jan. 1786) Sejerø (Frederikke Conradine nævnes ikke; hun var maaske død paa denne Tid). Anna Catrine blev gift d. 15. Maj 1740 med Adolf Henrik von Staffeldt (født d. 1. Decbr. 1717 og død 20. Oktbr.

1759), og han ejede Kongsdal ved Ondløse. Han var altsaa Ejer af Sejerø fra 1745—1759. Anna Catrine giftede sig anden Gang d. 24. April 1761 med Generalløjtnant A n d r e a s H a u c h, der var født d. 23. Juli 1708 og døde 19. Maj 1782. Han var Ejer af Kongsdal og Sejerø fra 1761—1782. (Se Kirken.) Da Anna Catrine ved sin Død 1786 ikke efterlod sig nogen Børn, kom Sejerø ifølge Arv under Besidderen af Stamhuset Krogerup, F r e d e r i k A n t o n A d a m v o n d e r M a a s e (1786--1805), der var Søn af Frederik von der Maase; han blev født 5. Jan. 1773, 1789 Sekondløjtnant ved Garden til Hest, 1791 Kammerjunker, 1798 Ritmester, 1801 Adjutant, 1808 Kammerherre, R. af Dbg. samt Staldmester. Han var gift med Vilhelmine von Løvenskjold. Han døde 13. Aug. 1821.

Den 19. Decbr. 1800 fik von der Maase kgl. Bevilling til Stamhusets Ophævelse imod at oprette en Fideikomiskapital. Han solgte Krogerupgaard 1804. Han vilde ogsaa gerne sælge Sejerø og opfordrede Bønderne til at købe deres Gaarde; men kun Tadebækgaardens Fæster, Jens Nielsen, købte sin Gaard 1803 eller 1804 for 1000 Rdl. Hvorfor de øvrige Gaardfæstere ikke købte den Gang, kan ikke siges.

Udskiftningen af Sejerø.

(1795—1796).

Slutningen af det 18. Aarhundrede er de store Landboreformers Tid. Ved disse Reformer opnaar Bønderne at blive frie Borgere, efter at de i mange Aar havde staaet under Godsejernes Kommando. Sejerøbønderne havde ellers levet under temmelig fri Forhold, idet Godsejeren boede langt borte fra Øen.

Ved Forordningen af 23. April 1781 ophævedes Fællesskabet, og snart efter opfordrede Regeringen Godsejernerne til at lade Bøndernes Jord udskifte og sørge for, at nogle af Gaardene blev flyttet ud fra Landsbyerne.

Udskiftningen bestod i, at hver Gaard fik sin Jord samlet eller kun fordelt paa 2 eller 3 Steder, medens den tidligere havde ligget paa mangfoldige Steder, og herefter

skulde hver Gaardmand selv dyrke sin Jord, medens Gaardmændene tidligere havde dyrket Jorden i Fællesskab. (Se Byerne).

Kammerjunker Frederik Anton Adam von der Maase besluttede da at foretage Udskiftning af Sejerøs Jorder. I den Anledning kom der i 1795 en Landmaaler Egebech til Sejerø for at opmaale og kortlægge Øen. Han udarbejdede et stort Kort over den, hvorpaa alle Loddernes Grænser tydeligt blev afsat, da Udskiftningen fandt Sted. Endvidere skulde Jorden takseres (boniteres) og sættes i Hartkorn, hvilket blev udført af Kaptajn og Landinspektør Recke tillige med to edsvorne af det kgl. Rentekammer antagne Taksationsmænd, nemlig Sognefoged og Selvejergaardmand Lars Nielsen af Stavnholt og Sognefoged og Selvejergaardmand Klaus Jensen af Gjordløse, begge fra Københavns Amt. Til Stede ved Taksationen var Sognepræsten Clausen, Degnen Pedersen og Bønderne.

Den 24. Oktbr. 1795 kom ovennævnte Mænd til Sejerø, og d. 26. Oktbr. og følgende Dage foretoges Taksationen af Sejerbys Jorder. Fra 1.—3. Novbr. takseredes Kongstrups Jorder, og fra 3.—4. Novbr. Mastrups Jorder.

Sejerby.

Sejerbys Jorder blev vurderet som følger, idet Taksationstallet regnedes fra 0 til 24').

Nørrevang.

Elmebjergs Ager	10	Askens Ager	10
Riishøj	10	Sand Ager	12
Riishøj Eng Nord.	8	Elmebjerg	4
Haløvrbjerg Ager og Stykke	8	Dyvel Ager { $\frac{1}{2}$	8
Fasenhøj { $\frac{1}{2}$	8	{ $\frac{1}{2}$	12
{ $\frac{1}{2}$	12	Vossenbjerg Ager.	8
Ome Tofte	8	Stibjerg Stykker { $\frac{1}{2}$ N.	6
Smaa Snøvels Ager { $\frac{1}{2}$ N..	8	{ $\frac{1}{2}$ S.	12
{ $\frac{1}{2}$ S.	12	Bøgehøj Ager	10
Store Snøvels Ager { $\frac{1}{2}$ N..	10	Eng Nord	8
{ $\frac{1}{2}$ S.	12	Sand Stykke	4

1) Efter Takst 24—20 skal der $6\frac{2}{3}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn.

Østervang.

Andersens Tofte	22	Jens Nielsens Tofte Vesten	
Tyre Eng	10	for Dito	18
Fasehøj Eng	10	Stade Stykket { $\frac{1}{2}$ Vester	18
Store Mogensbjerg Eng	8	{ $\frac{1}{2}$ Øster	18
Have Eng { $\frac{1}{2}$ N.	12	En Dito Ager Skifte	
{ $\frac{1}{2}$ S.	10	Nord for { $\frac{2}{3}$ Sønder	16
Grave Ager	18	{ $\frac{1}{3}$ Nord	20
Christen Nielsens Toft	18	Ellekærs Ager { $\frac{1}{3}$ Vester	16
Mellemste og Sønder Tyre Eng	6	{ $\frac{2}{3}$ Øster	18
Eng Nord	14	Stranden	4
Vossenbjerg Eng	10	Rys Stykker	18
Triangel Eng	14	Smaa Kløveager	16
Smaa Mogensbjerg og Tyre		Smaa Kløve Eng	8
Enge	6	Mellem Dito	8
Niels Pedersens Tofte	16	Store Kløveager	14
Frisebrønds Eng	10	Lang Ager { $\frac{1}{4}$ Nordvest	16
Nordre Lang Eng	10	{ $\frac{1}{4}$ Nordøst	12
Dito	8	{ $\frac{1}{4}$ Sydvest	16
Toftebrink Ager { $\frac{1}{2}$ N.	12	{ $\frac{1}{4}$ Sydøst	14
{ $\frac{1}{2}$ S.	14	Humper	10
Jens Nielsens, Peder Søren-		Store Kløve Eng	6
sens, Peder Rasmussens,		Smaa Rør Eng	4
Ole Sørensens og Anders		Store Dito	6
Mogensens Toft med Eng		Præste Eng	8
Sønder	20	Degne Eng	8
Peder Rasmussens og Jens		Grønnebjerg Ager Østen for	
Pedersens Tofter	22	Bakken	10
Kirke Tofte { $\frac{2}{3}$ Nord	18	Vesten for Bakken	14
{ $\frac{1}{3}$ Syd	16	Bakken	4
Tillæg ved Toftebrink	14	Langmøre { $\frac{1}{2}$ Øster	12
Dito ved Kirketofte	10	{ $\frac{1}{2}$ Vester	14
Mølle Tofte	16	Rodlands Ager	10
Dito Skifte Sønden for	18	Langebjergs Ager { $\frac{1}{3}$ Nord	12
Tillægs Eng	12	{ $\frac{2}{3}$ Sønder	14
Tyvsvbjerg	12	Langebjergs Have	8
Skrænten	4	Sumper Nord for	8
Tyvsvbjerg Mose	4	Langebjergs Eng	6
Strand Tofte	20	Bissebjergs Eng	6
Dito Skifte Sønden for	16	Lores Eng { $\frac{2}{3}$ Nord	4
Skrænten	4	{ $\frac{1}{3}$ Sønder	8
Tillæg Vesten for Kirke-Toften	22	Bissebjerg Ager og Mosen	10
Degnejorden	22	Bakken	4
Jens Nielsens og Søren Jen-		Vester Møesumper	12
sens Tofte ved Kirken	20	Degnejord Ager og Mose	10

Sylene og Tillæg	6
Strandagre	6
Knoldebjerg og Tillæg	8
Svaleklint	12
Mosen ved do.	0
Mosen ved Knoldebjerg	0
Stakkesti Mose	0
Kiilsaas	8
Dopper ved Strandøre	6
Resten ved Dopperne	4

Kiilevang.

Store Agre { ½ Vester ...	14
{ ½ Øster	12
Tillæg	12
Led Agre	14
Stenkærs Agre og Tillæg ...	12
Horsekærs Agre	10
Sand Agre { ½ Sønder ...	10
{ ½ Nord	2
Tillæg	10

Skagelsevang.

Bøel Agre	12
Tillægs Stykker	10
Soelhøj Agre	12
Lunde Agre { ¼ Vester	16
{ ¼ i Midten ...	14
{ ¼ Øster	12
Braadebæks Agre	16
Skrænten	4
Gaulstykker	16
Eng Sønder	0

Nørrebjergsvang.

Øster Gaulstykker	14
Eng Nord	8
Smaa og store Nørrebjerg Agre	16
Heste Ager { ½ Nord	16
{ ½ Sønder ...	12
Eskebjerg Agre { ½ Vester	10
{ ½ Øster...	14

Gaulstykker { ½ Vester ...	12
{ ½ Øster	10
Skrænten	4

Vester Fæled.

Slaaenbjerg	8
Bakken	4
Orme Mose	4
Ormebjerg	6
Borrebjerg	8
Stranden	4
Rødhalse	8
Tillæg Vesten for Rødhalse og Gnibe Sandstykker	2
Gnibens Agre { ½ Nord ...	6
{ ½ Sønder ...	2
Sandskrænter	0
Dopper mellem Bidebjerg og Sandstykker	2
Bidebjerg	6
Lydebjerg	6
Dopper mellem Lydebjerg og Marebjerg	2
Marebjerg	8
Dopper mellem Marebjerg og Sandstykker	2
Sandstykkerne	4
Nordre Sandagre	4
Søndre dito	6
Marebjerg Vad	0
Gnibe Vad	0
Gnibe Mose	0
Gnibe Holme	4
Dopper mellem Vejen og Tyne- bjerg Gjerde	6
Leerbekaas	10
Dopper mellem dito og Vejen	6
Resten af Dopperne i denne Vang	4

Tynebjergvang.

Yderste Tynebjerg	8
Tillægs Stykker	10
Grønnegaards Agre	12

Tynebjerg Agre	12
Mellemste dito	16
Østen dito	14

Kongstrup Mark.

Præste Agre	16
-------------------	----

Mastrup Mark.	
Præste Agre	10

Alle Haver og Gaardspladser til Sejerby	22
--	----

Kongstrup.

Vester Toft Vang.

Tyre Enge	6
Pedersbjerg Enge	6
Majtors Enge	8
Karlofst Enge	2
Have Enge	12
Trante Agre	16
Smaa Laanehøj Agre	14
Fruer Enge	6
Vester Agre Eng	6
Hardelykke	16
Vester Agre	18
Vester Toft Agre	20
Øster Toft Agre Nord for Skrænten	20
Sønden for dito	12
Mose Ender	4
Sønden Enge, Norden Skifte	4
Sten Agre	12
Frattes Agre	16
Gærde Agre	18
Hør Agre	18
Indre Pedersbjerg Enge	6
Nellikebjerg og Eng	12
Bron Agre	14
Store Laanehøj Agre { ½ N	16
{ ½ S	12
Broe Enge	6
Vospebjerg Enge	6
Vester Tofte Eng	6
Præste Agre	16
Eng Vester	8
Vester Toft Eng	12
Øster Toft Eng	6
Rende Eng { ½ V	4
{ ½ Ø	8

Sønden Skifte	10
Ydre Skiden Ager	18
Inder dito { ½ V	16
{ ½ Ø	14
Povels Tofte	18
Eng Nord	12

Pandebjergvang.

Gaul Agre	12
Lang Agre	12
Langmøre	14
Tornspjeld	14
Hylle Agre	14
Mose og Sønden for	6
Pandebjerg (Parkebjerg)	14

Vester Fæled.

Bondemose og Dopperne til Byen	5
Drengaaas	4
Resten af Dopper	5
Top Agre	8
Bode Agre	6
Ydretykke	4
Indre Pedersbjerg	10
Sal Agre	8
Ydre Pedersbjerg	6

Møllevang.

Nelle Agre	18
Mølle Agre { ½ N	18
{ ½ S	14
Elmespjeld	16
Heste Agre	16
Lang Agre	16

Skelbjergvang.		
Bukkebjerg	{ $\frac{1}{2}$ V	8
	{ $\frac{1}{2}$ Ø	6
Eng Vester	12
Ebbetron Ager	{ $\frac{2}{3}$ N	12
	{ $\frac{1}{3}$ S	4
Søndre Vejle Ager	{ $\frac{1}{3}$ V ...	12
	{ $\frac{1}{3}$ N ...	6
	{ $\frac{1}{3}$ Ø ...	12
Skelbjerg Agre	{ $\frac{1}{3}$ Sønder ...	12
	{ $\frac{1}{3}$ Midten ...	6
	{ $\frac{1}{3}$ Nord	12
Pannetofte	12
Krogager	12
Guldringe Agre	14
Norden Vejle Ager	{ $\frac{1}{2}$ V ...	12
	{ $\frac{1}{2}$ Ø ...	14
En dito Skifte langs Stranden		12
En dito imellem Vejle Ager og Krog Agre	12
Øster Ager	6
Alle Dopperne	6
Ørevang.		
Vester Øre Agre	{ $\frac{1}{2}$ Vester	10
	{ $\frac{1}{2}$ Øster	8
Øre Agre	8
Mellemste Øre Agre	8
—————		
Alle Gaards- og Havepladser		20

Mastrup.

Indelukket.		Tofterne samt den øvrige
Store Breder	16
Gaulstykker	{ $\frac{1}{2}$ N	16
	{ $\frac{1}{2}$ S	12
Agerskiftet imellem Store Breder og Gaulstykket	14
Lang Ager	10
Navle Ager	10
Øre Ager	10
Rør Ager	10
Led Ager	10
Gaulstykker	10
Et Agerskifte mellem Bjerget og Gaulstykket	16
Alle Engene i denne Vang	10
Stenørevang.		
Ager og Eng	4
Tykke Sten	2
Fælleden Østen for Byen.		
Strandbakken	8
Engen	6
Dyveltoften	10
Stenstykket Sønden for Vejen	2	
		Agerjord
		6
Kongshøjvangen.		
Breder	14
Eng Nord for	12
Mørke Agre	12
Havre Agre	12
Svinehøj	12
Galioter	12
Kongshøj Agre	12
Dyvels Breder	10
Knopurter	10
Smalle Agre	8
Lang Agre	10
Skovs Agre	8
Linnehøj Agre	8
Skrænten	4
Sandbreder	10
Præste Agre	10
Revets Holme	8
Revets Mose	8
—————		
		Alle Gaards- og Havepladser
		8

Der var før Udskiftningen 32 Gaarde, nemlig 20 Gaarde i Sejerby, 8 G. i Kongstrup og 4 G. i Mastrup, som tilsammen var ansat til 149 Td. 6 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. matrikuleret Hartkorn, og Præstens Jord paa 4 Td. 1 Skp. 2 Alb. privilegeret Hartkorn¹⁾ samt Degnens Jord paa 1 Td. 2 Skp. 1½ Alb. privilegeret Hartkorn og desuden en Del jordløse Huse.

I „Udskiftningsdokumentet“ kaldes en Gaard (G. Nr. 1) i Sejerby for „en øde Gaard“, hvilket vil sige, at den ikke havde nogen selvstændig Fæster, men var bortfæstet til en anden Gaardfæster, nemlig unge Jens Nielsen, der foruden denne Gaard havde Gaarden (G. Nr. 2) ved Siden af i Fæste („han havde to Gaardes Andele“).

Denne „øde Gaard“ blev saa nedlagt („den nørlavte Gaard“), idet Kammerjunker von der Maase ifølge Plakaten af 8. Juni 1787 godvillig gav unge Jens Nielsen nogen Erstatning for at afstaa den; dens Hartkorn var 4 Td. 3 Skp. 2 Fdk. Der blev saa kun 19 Gaarde i Sejerby.

Den nedlagte Gaards Jord blev nu delt i 20 Huslodder, som hver især skulde være fra 19—24000 □-Alen af allerbedste Jord.

Efter at Vurderingen (Taksationen, Boniteringen) af Sejerø havde fundet Sted, blev Gaardenes Areal udregnet i Forhold til Hartkornet, og deres Beliggenhed blev fastsat; paa Markerne blev der pløjet Furer eller nedrammet Pæle som Skel.

Hver Gaard i Sejerby fik lige meget Hartkorn, nemlig 4 Td. 3 Skp. 2 Fdk.; men da Jorden var af forskellig Bonitet (Godhed), blev Antallet af Td. Land ulige stort. Hver af de 8 Gaarde i Kongstrup fik lige meget Hartkorn, nemlig 4 Td. 6 Skp. 1 Fdk. ⅓ Alb. og ulige mange Td. Land. Hver af de 4 Gaarde i Mastrup fik ogsaa lige meget Hartkorn, nemlig 5 Td. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. og ulige mange Td. Land.

¹⁾ Af privilegeret Hartkorn blev der betalt mindre i Skat end af det øvrige Hartkorn. Det gælder dog ikke mere.

Udskiftningsplanen blev da saaledes:

A. Sejerby.

I. Jordstykker, bestemte til Skov.

Af Sejerbys Overdrev blev der Nordvest for Byen udlagt et Stykke Jord paa 117 Td. til Skovs Opelskning for, om muligt, med Tiden at forebygge det Tab, Agerdyrkningen led ved Brugen af Gødningen til Brændsel. Paa Øen er der nemlig for Tiden ca. 600 Faar, hvis Gødning altsammen medgaar til Ildebrændsel, og man kan omtrent regne, at en Fjerdedel af al Kvæggødning bruges til Brændsel¹⁾.

Paa dette Stykke Jord, som skal omgives af Stengær-

¹⁾ Dette Stykke Jord paa 117 Tdr. Land fik Navnet „Herskavens“ (Herskabets Jord), fordi Herskabet (von der Maase) havde ovennævnte Rettigheder der. „Herskavens“ ligger omtrent midt paa Øen. „Herskavens“ grænser mod Nordøst til Havet, mod Sydøst til Huslod Matr.-Nr. 35 a, Nørrevangsgaarden og „Hørhaven“, mod Sydvest til Landevejen ved Matr.-Nr. 22 og mod Nordvest til Matr.-Nr. 36 og 9 c og Præstens Fæled. „Herskavens“ Hartkorn, der oprindeligt var indeholdt i Gaardenes Hartkorn, men blev udskilt deraf ca. 1852, er 2 Td. 5 Skp. I Album.

Der blev aldrig lavet Stengærder; men derimod blev der opkastet „Grøvter“ (Jordvolde), hvoraf en Del er bevaret den Dag i Dag, f. Eks. over Knoldebjerg, langs Præstens Fæled og ved Stendosvejen. (Dette Navn stammer maaske fra, at der engang har ligget en Stendysse her).

Der blev heller aldrig plantet nogen Skov. Grunden var vel sagtens den, at von der Maase solgte Øen (1805) til Rommedahl, og da han atter (1805) solgte Gaardene til Bønderne, forbeholdt han sig dette Jordstykke, som den Dag i Dag kaldes „Herskavens“. Han lod heller ikke nogen Skov plante. Efter hvad Sejerøboerne fortæller, forærede han „Herskavens“ til Bønderne. I Skippinge Herreds Skøde- og Pantebog findes ingen Meddelelse om, at han har solgt det til Bønderne, der i 1810 nævnes som Ejere af det (en Protokol i Matrikulearkivet). Sandsynligvis har de faaet det som Foræring 1806, da han i dette Aar fraskødede sig alle de andre Jordstykker, han havde forbeholdt sig.

Bønderne plantede heller ikke Træer, men benyttede det til Græsning i Fællesskab, hvorefter de senere i 1852—54 delte det

der, skal der opelskes passende og hastig groende Træarter, og i denne Skov nyder samtlige Sejerø's Gaardboere med Tiden lige Andel og derfor ogsaa tager lige Andel af det halve Hegn.

Da Kongstrups og Mastrups Gaardmænd faar Part i dette Stykke Jord, er der ved Markskels Ligning taget den fornødne Jord fra disse Byers Jorder.

Denne Skovs Indhegning staar indtil videre under Godsejerens Bestyrelse og anvises til sin Tid Bønderne; dog har hverken Kammerjunker von der Maase eller efterkommende Ejere nogen Andel eller Ret selv til Skoven, end alene Jagttrettighed og Administration.

Endvidere er der udlagt en liden P l a n t a g e¹⁾ paa

i 32 Lodder. Delingen skete paa følgende Maade: Jordstykket deltes først i 4 parallelle Stykker ved 3 Delingslinier (nuværende Store Rende, Nordbysvejen og Revesvejen) i Retningen Nordvest—Sydøst. Derefter deltes de 4 Stykker ved Delingslinier i Nordøst—Sydvest, saaledes at Stykket Nord for Revesvej kom til at bestaa af 13 Stykker (Matr. Nr. 86—98), og Stykket mellem Revesvej og Nordbysvej deltes i 19 Stykker (Matr. Nr. 99—117), Stykket mellem Nordbysvej og Store Rende i 14 Dele og Stykket mellem Store Rende og Landevejen i 18 Dele. Et Stykke af de 13 Stykker hørte enten sammen med et Stykke af de 14 eller 18 Stykker, og et Stykke af de 19 Stykker hørte enten sammen med et Stykke af de 14 eller 18 Stykker. Saadanne to Stykker kaldes en Lod („Herskavlod“) og har et Matr. Nr. Hver Gaard fik een Lod.

Mærkeligt er det, at „Herskavens“ blev delt i 32 Lodder, skønt der kun er 31 Gaarde. Der blev altsaa een Lod (Matr. Nr. 87) tilovers, og den gav Bønderne saa til Jordmoderen; men da hun rejste fra Øen ca. 1869, tog Bønderne den igen og fæstede den bort for 44 Kr. aarligt. Noget efter 1900 solgte de den til Fæsteren. Lodden kaldes endnu Jordmoderloden. Ingen af Bønderne ejer nu deres Herskavlod. Der er nu ca. 11 Husmandsbrug paa „Herskavens“.

- ¹⁾ Det er den saakaldte „Skov“ paa Langebjerg. Rommedahl solgte den d. 28. Sept. 1805 (Skøde 30. Juli 1806) for 25 Rdl. kontant til Pastor Raffenberg, der den 22. April 1809 atter solgte den til Købmand Carl Munthe, Nykøbing S., for 310 Rdl. Han solgte den d. 14. April 1810 til Peder Thorsen, hvis Slægt nu ejer den.

2⁰_{|14} Td. Land i den søndre Ende af Sejerbys Jorder, for derpaa at opelske passende Træarter til Udplantning (paa „Herskavens“); men de Træer, som allerede staar her, tilhører ene og alene Kammerjunkeren.

II. Præstens Jord.

Præstens Indlod bliver at udlægge Vesten for Præstegaarden over Søholme, Store Agre, Roelykke, Stendyvel og Søgrave ved en lige Linie, som løber fra Byen til Stranden i Vester. Denne Indlod indeholder 26 Tdr. Land.

Ligeledes har Præsten 1¹_{|21} Rettighed af Sejerbys Overdrev og faar udlagt en Ud lod Nordvest for den anførte Skovindhegning. Denne Overdrevs Andel indeholder 23³_{|14} Td. Land, hvorved Præstegaarden intet videre for Fremtiden har paa den øvrige Mark.

III. Degnelodden.

Degnens Jord, der i alt indeholder 8⁵_{|7} Td. Land, er Sønden for Byen imellem Kirken, Stranden og Møllen over Kirketoft og Strandagre, hvori er udlagt:

- 1) Degnens i fællig havende Jorder,
- 2) for 3 Høveders Græsning, hvortil han havde Rettighed paa Overdrevet, nemlig 1 Høved som Skoleholder og 2 for Degnejorden,
- 3) samt en Huslod af den tilkøbte Gaardslod (G. Nr. 1).

Endnu har Degnen Rettighed til at samle Kokasser paa Overdrevet til Brændsel, hvilket vedvarer, saa længe Overdrevslodderne ej er indgrøftede; men til sin Tid bliver dette ham at erstatte enten i Skovudvisning i den opelskende Skov eller ogsaa paa anden billig Maade.

IV. Bøndergaardene.

1.

En Indlod Nr. 1, **Toftebrinkslodden** kaldet, Østen for Byen over Tofterne, Toftebrink, Kirketofterne og Langeng; til samme Lod hører en Overdrevs lod Nr. 1 Vester paa Landet af Gniben og Gnibe Sandstykker.

2.

En Udlod Nr. 2, **Veddinglod** kaldet, Vesten for Byen over Veddinge Agre, Langagre, Smaaagre, Dyngeagre og Søggrave; til samme hører en **Overdrevslod** Nr. 2 Vester paa Landet over Bidebjerg, Rødhals Agre og Dopperne samt en **Englod** i den søndre Ende af Store Mose.

3.

En Indlod Nr. 3, **Krogagerlod** kaldet, Vesten for Byen over Krogagre, Langenge, Præstemose Ager og Tofter og den gamle Fægyde. Hertil hører en **Overdrevslod** Vester paa Landet grænsende til Overdrevslod Nr. 2 samt en **Englod** i Store Mose ved Siden af Englod Nr. 2.

Anm. De Numre, Gaardene har i „Udskiftningsdokumentet“, retter sig efter Overdrevsloddernes eller Udloddernes Beliggenhed fra Gniben af mod Sydøst, og Gaardenes Rækkefølge her er ikke Rækkefølgen efter Beliggenhed i Sejerby. Disse Numre er kun benyttet her og i de to følgende Købekontrakter den 19. Juli og den 26. Aug. 1805 og er ikke benyttet andre Steder i Bogen. Gaardenes Numre efter Rækkefølgen i Sejerby er vedføjjet bag efter Numrene her. (Se under Byerne).

En Indlod ligger ved Gaarden, en Udlod et Stykke fra Gaarden.

Det Navn, en Indlod eller en Udlod har i „Udskiftningsdokumentet“, er givet den ved Udskiftningen. Navnet stammer fra en Storer.

Ved hver Gaard er angivet, hvor mange Dele G. nu (1922) er delt i. Kun Delingen af G. i større Parceller er omtalt, medens Smaaparceller (Byggegrunde eller lign.) ikke er omtalt, men kun medregnet i Antallet af Delene; f. Eks er G. 1 delt i 7 Dele, hvoraf de 3 Dele er større Parceller og er omtalt, medens de 4 er Byggegrunde og derfor ikke omtalt, da det vil tage for megen Plads.

Gaardenes Fæstere fra 1778—1805 og Ejere fra 1805—1922 er meddelt, og Familieforhold er angivet i korte Træk, saa vidt det vides. Søn, Svigersøn o. s. v. foran et Navn betyder Søn, Svigersøn o.s. v. af den foregaaende. Køberens Navn er trykt med fede Typer. Andre Ejere af Gaardparceller er sat i Parentes.

Nr. 1 er G. 16 (Matr. Nr. 8). 55 Tdr. Land. Den ligger

4.

En **I n d l o d** Nr. 4, **Stadelod** kaldet, imellem Præstens og Degnens Jorder over Ærtetofter, Stadestykker, Strandtofter og Bytofter; hertil hører en **O v e r d r e v s l o d** grænsende til Overdrevslod Nr. 3 samt en **E n g l o d** i den søndre Ende af Store Mose Sønden for Englod Nr. 2.

5.

En **U d l o d** Nr. 5, **Sørebjerglod** kaldet, Norden for Byen over Snøvels Agre, Bøgehøj, Askens Agre, Sørebjerg, Sandagre og Elmebjerg Mose. Hertil hører en **O v e r d r e v s l o d** Nr. 5 grænsende Sønden for Overdrevslod Nr. 4.

6.

En **U d l o d** Nr. 6, **Langebjerglod** kaldet, over Grønnebjerg, Langmøre, Rodland og Bisebjerg Agre. Hertil hører en **O v e r d r e v s l o d** Nr. 6 Sønden for Overdrevslod Nr. 5.

paa sin gamle Plads i Byen. Rasmus Pedersen sælger 1851 Gniben („Fyrlodden“) til Staten. Ca. 1870 deles G. i to Dele: Indlod og Overdrevslod. Hele G. er nu delt i 7 Dele. — Gaardens Fæstere og Ejere i Rækkefølge fra 1778—1922: Unge Peder Rasmussen, Søn Peder Pedersen, Broder Rasmus Pedersen, Søn Peder Rasmussen, Søn Jørgen P. Pedersen; G. solgt til Niels A. Pedersen.

Nr. 2 er G. 5 (Matr. Nr. 23). 53 Tdr. Land. Veddingelodden ligger Nordvest for Præstegaarden og grænser til Søndrestrand. Efter Sigende skulde denne Gaard have været udflyttet ved Udskiftningen; men det skete dog ikke. Den fik i Stedet for tillagt Eskebjerggaardens Gaardsplads; dette Jordstykke blev kaldt „Flødestykket“. Nogle Aar efter Købet deler gl. Jens Sørensen Gaarden mellem sin Søn Søren Jensen og Svigersøn Anders Christensen. Da ingen af dem kunde klare sig, købte Sognefoged Friis hele Gaarden (1837). Efter hans Død (1857) deles G. igen i to Dele, saaledes at hver Ejer faar et Stykke af hver af de 3 Dele, hvoraf G. bestod. Senere er den ene Del atter delt i to Dele. Delt i 10 Dele. Gaarden laa paa sin gamle Plads ved Vangeddet, men er nu nedrevet. — Søren Olsens Enke, gl. Jens Sørensen, Søn Søren Jensen; Ole Jørgensen Friis, Plejesøn Jørgen Pedersen „Friis“ (og Rasmus Nielsen, Svigersøn Søren Pe-

7.

En Ud lod Nr. 7, **Tynebjerglod** kaldet, over Tynebjerg, Grønnegaard, Sandstykker og Sandagre. Hertil hører en Englod Nr. 7 i Store Mose ved Frisebrønd.

8.

En Ud lod Nr. 8, **Eskebjerglod** kaldet, over Eskebjerg, Heson Agre, Slaaenbjerg, Ormebjerg, Borrebjerg, Rødhalse Agre og Gnibe Mose og faar herved alt samlet.

9.

En Ud lod Nr. 9, **Nørrebjerglod** kaldet, over Nørrebjerg Agrene og Gavlstykkerne, hvorved alt er samlet.

dersen, Søn Ole Peder Pedersen), Svoger Niels Andersen, Søn Anders M. Nielsen (og Svigersøn Mogens P. Andersen).

Nr. 3 er G. 10. Matr. Nr. 10 har Krogagerlodden og Englodden, 29 Tdr. Land; Matr. Nr. 20 har Overdrevslodden paa Lydebjerg, 42 Tdr. Land. Gaarden ligger paa sin gamle Plads nederst i Byen. Den var ved Købet delt i to Dele, men blev samlet 1839, hvorefter den ca. 1875 deltes i 4 Dele: Krogagerlodden og Mosen hørte til Gaarden, medens Overdrevslodden deltes i 3 Parceller; efter 1900 er den ene Parcel delt i to. 7 Dele. — Mogens Andersen, Søn Peder Mogensen (Matr. Nr. 10) [og Søn Søren Mogensen (Matr. Nr. 20)], Søn Peder Pedersen, Søn Anders Pedersen, Svoger Jørgen P. Jørgensen, Søn Karl Jørgensen.

Nr. 4 er G. 2 (Matr. Nr. 3). 66 Tdr. Land. Gaarden ligger paa sin gamle Plads ved Gadebroen. Den deles ca. 1860 i 2 Dele: Stadelod og Mose hører til Gaarden, medens Overdrevslodden bebygges, og denne deles i 1890'erne i to Dele. Stadelod og Mose deles i to Dele i 1880'erne. 5 Dele. — Niels Jensen, Søn unge Jens Nielsen, Søn Niels Jensen, Søn Niels Peder Nielsen (og Søn Anders Nielsen); Jørgen Pedersen.

Nr. 5 er G. 9 (Matr. Nr. 13). 82 Tdr. Land. Sørebjerglodden kaldes Nørrevangsgaarden, der er udflyttet 1852. Den deles 1859 i 3 Dele: Gaardspladsen i Byen, Sørebjerglod og Overdrevslod („Lyngen“), der bebygges. Sørebjerglod deles 1898 i to Dele. Hovedparcl. deles 1912 i 3 Dele. Overdrevslodden er delt i 3 Dele. 10 Dele. — Unge Rasmus Rasmussen, unge Jens Sørensen, hvis Enke ægtede Niels Pedersen (Dyrlæge), Søn Jørgen Nielsen, Søn Karl Jørgensen; G. solgt til Jørgen P. Rasmussen, Søn Hans Peder Rasmussen.

10.

En Ud lod Nr. 10, **Soelhøj** lod kaldet, over Soelhøj, Lunde Agre, Braadebæk Agre, Leerbækaas og Dopperne, hvorved alt er samlet.

11.

En Ud lod Nr. 11, **Horsekær** lod kaldet, over Leerbækaas, Horsekær, Strandkær, Ledagre og Dopperne; hertil hører en Eng lod Nr. 11 i Store Mose.

12.

En Ud lod Nr. 12, **Kiile** lod kaldet, over Ledagre, Kiilsaas, Svaleklint, Store Agre og Dopperne; hertil hører en Eng lod Nr. 12 i Store Mose mellem Englodderne Nr. 7 og 11.

Nr. 6 er G. 17 (Matr. Nr. 5) 80 Tdr. Ld. Gaarden ligger paa sin gamle Plads. Langebjerglodden, der i 1880'erne deles i to Dele, ligger ca. 1 km fra G. Overdrevslodden, der i 1880'erne deles i to Dele, ligger ved Vestergærde. For nylig bortsolgt fra G. 5 Dele. — Niels Nielsen, Svigersøn **Ole Sørensen**, Svigersøn Søren Nielsen, Svigersøn Rasmus Rasmussen, Svigersøn Søren Jensen, Svigersøn Niels P. Jørgensen.

Nr. 7 er G. 15 (Matr. Nr. 21). 62 Tdr. Land. Den kaldes Tynebjerggaarden; den blev udflyttet 1797 eller 98. Den ligger paa Vester nær Sønderstrand. Jens Nielsen deler i 1870 G. i 5 Dele. — Rasmus Nielsen, Søn Niels Rasmussen, Søn Jens Nielsen, Søn Jens Jensen, Søn Jens P. Jensen.

Nr. 8 er G. 6 (Matr. Nr. 19). 88 Tdr. Land. Den kaldes Eskebjerggaarden, blev udflyttet 1797 og ligger paa Vester nær Nordstrand. Øens største Gaard. Den var udelt til ca. 1905. Nu delt i 4 Dele, hvoraf Hovedparcl. udgør langt den største Del. — Søren Dinesen, Søn **Peder Sørensen**, Søn Rasmus Pedersen, Svigersøn Jørgen Rasmussen; Anton Sørensen, Broder Peder M. Sørensen.

Nr. 9 er G. 20 (Matr. Nr. 18). 85 Tdr. Land. Det er Gaarden i Sneerp. (Dette Navn er dannet i Midten af det 19. Aarh.; paa Generalstabskort staar fejlagtig „Snerup“). Den blev udflyttet 1797. Den blev delt 1849 i 2 Dele. Jens Jensen delte i 1865 Hovedparcl. mellem sine Sønner Jens Jensen og Anders Jensen. Hovedparcl. deltes atter i 3 Dele i 1890'erne. 5 Dele. — Jens Pedersen, Søn **Jens Jensen**, Søn Jens Jensen, Søn Jens Jensen, Søn Niels A. Jensen.

13.

En Ud lod Nr. 13, **Kløveagrelod** kaldet, over Kløveagre, Langagre, Humper og Kløveeng. Hertil hører en Overdrevslod Nr. 13 grænsende (mod Nordøst) til Hovedlodderne Nr. 11 og 12.

14.

En Ud lod Nr. 14, **Ellekærslod** kaldet, over Mølletofter, Tyvsbjerg, Ellekær, Langagre og Rysstykker; hertil hører en Overdrevslod Nr. 14 mellem Præstens Overdrevslod og Overdrevslod Nr. 13 samt en Englod i Store Mose Østen for Hovedlodden.

Nr. 10 er G. 3. Soelhøjlodden var ved Købet delt i 2 Dele: Gaarden ved Bøel (Matr. Nr. 16): 36 Tdr. Land og Skagelsbjerglod (Matr. Nr. 17): 12 Tdr. Land. Gaarden ved Bøel er udflyttet 1797 eller 98. Den er ikke delt senere. G. ved Bøel: Søren Jensen, Søn **Anders Sørensen**; Jørgen Jensen (fra G. Nr. 9), Søn Rasmus Jørgensen, Søn Kristoffer Jørgensen. Matr. Nr. 17 fra 1805: **Anders Larsen**; Jørgen Nielsen, Broder Peder Nielsen, hvis Enke ægtede Jørgen Sørensen, der (1873) delte Lodden mellem Stedsønner Rasmus Pedersen (og Anders Pedersen), Søn Peder N. Pedersen; Lodden solgt til Kristian Jensen; Lodden solgt til Peder Christensen.

Nr. 11 er G. 14 (Matr. Nr. 15). 58 Tdr. Land. Gaarden ved Hørsekær blev udflyttet 1798 og ligger ved Vestergærde. Hørsekærlodden deltes ca. 1870 i 2 Dele, og Englodden fraskæres. 3 Dele. — Gl. **Peder Sørensen**; Jørgen Jørgensen; G. solgt til Peder Thorsen, Søn Anders Pedersen, Søn Anders M. Andersen; Gaard solgt til Peder Andersen.

Nr. 12 er G. 8 (Matr. 14). 66 Tdr. Land. Gaarden ligger Sydøst for Nr. 11. Efter „Udskiftningsdokumentet“ skulde den udflyttes 1799; men efter Folketællingen 1801 ser det ud til, at G. endnu ikke er udflyttet, da den staar opført paa sin sædvanlige Plads. Kiilelodden deles i 1853 i 2 Dele, og Englodden fraskæres 1860. I 1870'erne samles Kiilelodden igen; senere deles den atter i 2 Dele. 3 Dele. — Christen Jakobsen, Søn **Jacob Christensen**; Peder Corneliussen (Hmd. Nr. 28; han stammede fra Odden), Søn Peder Pedersen, Søn Søren Pedersen, Søn Niels H. Pedersen.

Nr. 13 er G. 18 (Matr. Nr. 7). 61 Tdr. Land. Gaarden blev udflyttet 1870 og ligger paa Kløveholm ved Landevejen

15.

En I n d l o d Nr. 15, **Borrebjerglod** kaldet, over Gaase-
tofte, Borrebjerg, Krogagre, Bytofter og Stempemose;
hertil hører en O v e r d r e v s l o d Nr. 15 ved Indhegnin-
gen over Knoldebjerg og Strandagre samt en E n g l o d i
Store Mose Norden for Nr. 11.

16.

En U d l o d Nr. 16, **Brandbjerglod** kaldet, over Dyne
Ager, Langeng, Præstemose og Gaasehøj Agre, Brande-
bjerg, Bakkelykke, Fløjelsaas og Dopperne, hvorved alt er
samlet.

til Kongstrup. Kløveagrelod er udelt. Overdrevslodden er
bortsolgt; den ligger ved Saane og grænser til Vestergærde.
Vesterskolen er bygget paa en Parcel af den. 4 Dele. —
Jørgen Poulsen, hvis Enke (Mette Eriksdatter) ægtede
Anders Mogensen, Anders Mogensens Enke; G. købt af
gl. **Peder Rasmussen** (G. Nr. 14), G. solgt (1811) til Poul
Jørgensen (Søn af Jørgen Poulsen), Søn Anders Poulsen,
Svigersøn Jens P. Andersen, Søn Anders M. Andersen.

Nr. 14 er G. 19 (Matr. Nr. 4). 53 Tdr. Land. G. ligger
paa sin gamle Plads nær Kirken. Sejerøs eneste udelte G.
— Gl. **Peder Rasmussen**, Søn Rasmus Pedersen, Søn Rasmus
Rasmussen, Svigersøn Niels Andersen, Søn Anders R.
Andersen.

Nr. 15 er G. 7 (Matr. Nr. 9). 45 Tdr. Land. Borrebjerg-
gaarden ligger paa sin gamle Plads. Borrebjerglod og Mosen
hører nu til G. Overdrevslodden deltes ca. 1870 i to Dele.
5 Dele. — **Peder Jørgensen**, Søn **Rasmus Pedersen**, Søn **Peder**
Rasmussen, Søstersøn Jens Nielsen, Svigersøn Jørgen P.
Pedersen.

Nr. 16 er G. 4 (Matr. Nr. 22). 58 Tdr. Land. G. ligger
paa sin gamle Plads Nordvest for Gadekærret. Niels Rasmus-
sen deler i 1867 G. mellem sin Søn og sine Svigersønner:
Niels P. Nielsen (Gaasehøj), Jens Andersen (Brandbjerg)
og Peder Andersen (Aasen). 4 Dele. — Unge Niels Jensen,
Søn unge **Rasmus Nielsen**, Søn Niels Rasmussen, Søn Rasmus
Nielsen, Svigersøn Søren Jensen.

Nr. 17 er G. 11 (Matr. Nr. 11). 43 Tdr. Land. Det er
den nederste G. paa Østsiden; den ligger paa sin gamle
Plads. Hans Pedersen deler i 1865 G. i 3 Dele. 7 Dele. —

17.

En I n d l o d Nr. 17, **Vossenbjerglod** kaldet, over Hørhaven, Dopperne, Stibjerg, Ormetofter, Vossenbjerg og Fasehøj Eng, hvorved alt bliver samlet.

18.

En U d l o d Nr. 18, **Elmebjerglod** kaldet, over Fasehøj, Dyvel Agre, Sandstykker, Elmebjerg, Riishøj, Haløvrbjerg Agre og Mogensbjerg Agre, hvorved alt bliver samlet.

19.

En U d l o d Nr. 19, **Tadebæklod** kaldet, over Tadebæk Agre, Helagre, Rørmose Agre, Korsagre, Bisebjerg og Lores Enge, hvorved alt bliver samlet.

Peder Christensen Møller, Søn Niels Pedersen Møller, Søn Niels Nielsen, Svigersøn Niels Pedersen; G. solgt til Pastor Winsløv; G. solgt til Hans Pedersen (fra Møen), Søn Rasmus Hansen; G. solgt til Kristian Pedersen.

Nr. 18 er G. 12 (Matr. Nr. 12). 75 Tdr. Land. Efter Sigende skulde denne Gaard have været udflyttet ved Udskiftningen; men Fæsteren (Niels Chr.) fik Tilladelse til, at G. blev liggende; den blev saa tillagt et lille Stykke Jord bag ved G.; dette kaldtes „Flødestykket“. G. laa paa den Plads, hvor Vindmotoren nu staar. I 1873 deles G. i 2 Dele, og den ene Del bebygges (Gaarden ved Mogensbjerg); til G. i Sejerby hørte saa den anden Halvdel; denne G. udflyttedes ca. 1897—98, den sidst udflyttede G., „Stengaarden“ kaldet. 3 Dele. — Christen Nielsen, Søn Niels Christensen, hvis Enke ægtede Hans Pedersen Bagge (Nordmand; en af „Krigsfolkene“), Svigersøn Jørgen Rasmussen, Søn Niels Jørgensen (G. ved Mogensbjerg) [og Svigersøn Anders Nielsen (Se G. Nr. 4), Søn Jens P. Nielsen; G. solgt til Niels A. Jensen], Søn Jørgen Jørgensen.

Nr. 19 er G. 13 (Matr. Nr. 6). 59 Tdr. Land. Tadebæksgaarden blev udflyttet 1799; før laa den paa Pladsen bag det Hus, der ligger Syd for Vindmotoren. Den deles 1862 i 2 Dele. 3 Dele. — Gl. Rasmus Rasmussen, Jens Nielsen, Søn Søren Jensen, hvis Enke ægtede Søren Pedersen, Jørgen Hansen (Søren Jensens Svigersøn), Søn Søren Jørgensen (og Søn Peder Jørgensen, Søn Anders M. Jørgensen), Svigersøn Ole S. Rasmussen, G. solgt til Niels P. Hansen.

V. Huslodder.

Paa Sejerby Bøndernes Jorder er aflagt 16 Huslodder, hvoraf hver Husmand betaler til samtlige 19 Gaardmænd 3 Rdl. aarlig for hver Huslod, og de 3 Rdl. betaales Mikeldsdag til Fogeden, som igen leverer hver Bonde sin Andel deraf efter Bevis, hvilket i ethvert Aars Regnskab til Godsejeren anføres. Husafgiften og Renter af de Penge, der er lånt til Udflytning, betaales til Godsejeren.

Hvad de 20 Huslodder angaar, da betaales ligeledes af hver Lod 3 Rdl. til Godsejeren, imod at han igen selv betaler alle kongelige Skatter af dette udlagte Hartkorn, samt giver dem en passende Flytningshjælp, dog med Forbeholden selv at udstede Fæstet paa enhver især, naar de bliver fæsteledige¹⁾.

¹⁾ Der var altsaa udlagt 36 Huslodder paa Sejerbys Jord, heraf var de 16 af Bøndernes Jord og havde indtil videre Hartkorn fælles med Gaardene, og Bønderne købte dem (1805) sammen med deres Gaarde. De 20 var af den nedlagte Gaard, og hver Lods Hartkorn var 1 Skp. 3 $\frac{1}{10}$ Fdk.

Efter Udskiftningsplanen ser det ud til, at alle Huslodder skulde være af den bedste Jord og maaske ligge nær Byen, og deres Areal skulde derfor kun have været knap 1 $\frac{1}{2}$ Td.; men saadant blev det imidlertid ikke. Bønderne har muligvis ikke syntes om det. Ved Udskiftningen følger man i hvert Fald ikke Udskiftningsdokumentet, idet de 20 Husl. er fra knap 1 $\frac{1}{2}$ Td. til ca. 5 Tdr., og de 16 er fra ca. 1 $\frac{1}{2}$ — 6 Tdr. Land, og Huslodderne kom til at ligge spredt over hele Sejerbys Jord, ja ofte paa helt afsides liggende Egne, saa det blev besværligt at komme til dem. Meningen med disse Lodder var ikke, at Husmændene skulde kunne leve af dem alene. Lodderne var kun til at holde 1 eller 2 Køer paa, og Husmændene maatte ligesom tidligere arbejde for Bønderne, og Bønderne pløjede for dem. Først henimod 1900 fik Husmændene ved Køb udvidet deres Ejendomme, saa at de blev uafhængige af Bønderne, og de kunde saa selv holde den nødvendige Hestekraft. Den moderne Husmandsbevægelse kendte man ikke 1795.

Den 36. Huslod blev aldrig udskiftet, men henlagt til Bøndernes Jord; der blev altsaa kun 35 (15 af Bøndernes Jord); heraf blev 1 Lod (Matr. Nr. 27 paa Tyvsbjerg) solgt 1804 til

K o n d i t i o n e r,

paa hvilke Husmændene paa Sejerø faar Jord:

1) Af enhver Huslod i Sejerby betales til Mikkelsdag aarlig 3 Rdl., som leveres til Fogeden, der saa vel til mig som til Bønderne reparerer Pengene.

2) Enhver, som flytter, han tilkommer 50 Rdl.s Hjælp imod at betale aarlig 2 Rdl. eller 4 p. C. af Kapitalen, og behøver han ikkun 25 Rdl., da betales kun 1 Rdl. og saa fremdeles. Den, som bygger selv, har ingen Renter at betale²⁾).

3) Ligesaa betaler han den nuværende Grundskat, hvoraf den højeste staar for 80 Sk. og den ringeste 24 Sk. aarlig.

4) Enhver, som flytter, skal bekomme 10 Stykker 3 $\frac{1}{2}$ Alen lange Egebjælker uden Betaling.

Peder Hansen for 200 Rdl., 4 Lodder blev solgt til Bønderne 1805, alle af de 15; tilbage var der saa 10 saakaldte „Fæstelodder“, der ligger saaledes: Matr. Nr. 45 og 46 ved Vandkær, 47 paa Kløveholm, 48 paa Reves (Nordøst for Nørrevangsgaarden og hører nu til den), 49 paa Rødhals, 50 paa Bidebjerg, 51 (2 Huslodder) paa Marebjerg, 52 og 53 ved Vestergærde. Af disse 10 Huslodder svarede Husmændene efter 1805 Fæstetaxt og Kirketiende til Bønderne, medens der af de 20 Husl. kun svarede Kirketiende til Bønderne.

Noget efter 1805 solgte Bønderne Matr. Nr. 53. Til Gæld kom alle 31 Bønder til at eje Matr. Nr. 30 paa Bidebjerg. Hvorledes det gik til, kan ikke bestemt siges; sandsynligvis har Ejeren, Hans Pedersen, ikke kunnet klare sig i Nedgangstiden, og Bønderne har da overtaget hans Lod og fæstet den bort. 1897 solgte Bønderne den første Fæstelod, der ligger paa Marebjerg, og 1908 solgte de de 3 sidste Fæstelodder.

Om de 20 Huslodder se Side 148 og 152.

²⁾ 9 Husmænd flyttede (1797—1800) ud og laante 50 eller 25 Rdl. Følgende Lodder blev saa bebygget: De 2 paa Bidebjerg, 2 paa Rødhals, 1 paa Marebjerg (Matr. Nr. 51), 1 ved Knoldebjerg, 1 paa Reves (Matr. Nr. 35), 1 paa Kløveholm (Matr. Nr. 32) og 1 ved Vandkær (Matr. Nr. 45). Enkelte andre Husmænd flyttede lidt senere ud for egen Regning. Udflytningen fortsattes i det 19. Aarhundrede.

5) Udflytterne er fri for Afgifter det Aar, de flytter.

6) Men de, som bliver liggende, betaler straks de 3 Rigsdaler.

7) 3 Aar fra Udskiftningen skal Hegnet være færdigt.

8) Saa snart Huset er bygget og Lodderne indfredet, skal enhver nyde frit Fæste paa Hus og Jord.

9) Hvor Fogeden anviser Byggeplads, der er enhver forpligtet til at bygge, og der skal paases, at Haverne bliver lagt i Sønner.

10) Da Kongstrups og Mastrups Huslodder er fra 20—2400 □ Alen større end Sejerbys, bliver der af disse Huslodder aarlig at svare til samtlige Bønder af hver By 4 Rdl.

11) Saa gives ogsaa af enhver Huslod den fornødne Tiende til Præsten, og den er akkorderet til 5 Mk. aarlig paa Embedstid, og disse Penge skal betaales, før Sæden maa indkøres.

12) Af disse Jorder svares til Bonden ingen Tiende, men alene den anførte aarlige Afgift.

13) Saa bekommer ogsaa enhver Husmand, som flytter, fri Transport af Materiale og Pligtarbejde, som udføres af samtlige Bønder.

VI. Andre Bestemmelser vedrørende Udskiftningen.

1) Til Tangkørsel er udlagt en Plads paa 2 Skp. Land paa Græsningslodden Nr. 13 i den nordvestre Ende, samt en Vej 8 Alen bred over den nordre Ende af bemeldte Lod, hvortil samtlige Øs Beboere har Rettighed.

2) Endvidere udlægges til Tangkørsel 2 Skp. Land paa Tynebjergloddens Nr. 7, hvortil den fornødne Vej er anlagt i 8 Alens Bredde, og alle har Ret til at hente Tang her.

Til 1 og 2. Disse Rettigheder angaaende Tang ophørte sikkert, da Bønderne købte Gaardene. Tangpladsen paa Nr. 13 laa ved Vestergærde.

3) Vejen til Udlodden Nr. 2 bliver fra Byen langs det østre Skel af Præstens Lod i 8 Alens Bredde.

4) Vejen til Udlodden Nr. 16 bliver den førnævnte Vej og langs det østre Skel af Udlodden Nr. 2 i 8 Alens Bredde.

5) Strandvejen mellem Mastrup og Sejerby vedbliver som forhen og er 12 Alen bred.

6) Vejen mellem Kongstrup og Sejerby vedbliver som forhen og er 8 Alen bred. Fra denne Vej gøres paa Kløveagrelodden Nr. 13 en ny Vej 8 Alen bred til Englodderne Nr. 2, 3 og 4 og Plantagen („Skoven“).

7) Vejen til Englodden Nr. 7 og til Udlodden Nr. 18 anlægges 8 Alen bred fra Smedens Hus over Fogedens Lod og Englodden Nr. 7, hvorfra en Vej igen gaar over Englodderne Nr. 12 og 11 til Nr. 14 og 15 og er 6 Al. bred.

8) Til Lod Nr. 5 anlægges en ny Vej fra Byleddet langs med Hørhavegærdet og er 8 Alen bred.

9) Vejen fra Byen over Overdrevet til Grønnegaards Agre forbliver som forhen og gøres 12 Alen bred, hvorfra den siden i samme Bredde gaar over Overdrevslodderne Nr. 2, 3 og 4 til de der liggende Huslodder [paa Bidebjerg].

10) Vejen til Udlodderne Nr. 11 og 12 forbliver som forhen 8 Alen bred.

Til 3 og 4. Det er Vejen fra Vangeleddet forbi Borrebjerg („Borrebjergvejen“).

Til 5 og 6. Vejene fra Sejerby til Kongstrup og fra Sejerby til Mastrup er altsaa ældgamle Veje. Mærkeligt er det, at medens Vejen fra Sejerby til Mastrup er 12 Alen bred, er Vejen fra Sejerby til Kongstrup kun 8 Alen bred. Den sidstnævnte Vej er Skovvejen, der er ny.

Til 7. Det er Vejen gennem „Gabet“ (ny Vej). Smedens Hus er nederste Hus Sydøst for „Gabet“. Fogedens Lod er de 3 Huslodder Nordøst for Byen.

Til 8. Det er Stibjergsvejen til Nørrevangsgaarden og Huslodderne paa Reves og Nørrevang (ny Vej).

Til 9. Det er Vejen til Tynebjerg og Bidebjerg.

Til 10. Det er Vejen til Gaardene ved Kilshoved og Horsekær.

11) Vejen til Udlodderne Nr. 9 og 10 forbliver og gøres 8 Alen bred og over Lod Nr. 9 anlægges Vej til Lod Nr. 8 langs det gamle Gærde.

12) Over Toftebrinkslodden Nr. 1 skal Vandet fra Gadekærret have sit Afløb, og maa fornødent gøres for at fiskes og renses, skal samme være uforment, dog paa Tider Græs og Sæd ej deraf tager Skade.

13) De nødvendige Afledninger for Vand skal uforment tillades, hvor fornødent gøres.

14) Vejen til Overdrevslod Nr. 15 gaar langs det søndre Skel af Præstens Udlod og er 6 Alen bred.

15) Endvidere blev vedtaget, at ingen, hverken Gaardmand eller Husmand, maa pløje nærmere end 4 Alen fra begge Sider af Delingslinierne for at faa den nødvendige Græstørv til Grøvterne, med hvilket Fogeden haver den nødvendige Opsigt.

16) Hvor Fogeden anviser enhver Udflyttergaard. Byggeplads, skal den opføres, saaledes at Stuelængen kommer til at ligge i Sønder og Haven bag samme.

17) Tre Aar fra Udskiftningens Dato skal enhver Lod være indgrøvtet.

B. Kongstrup.

Denne By bestaar af 8 Gaarde, hver paa 4 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. $\frac{1}{8}$ Alb. matrikuleret Hartkorn, som alle bliver givet lige boniteret Tdr. Land. Efter Situationen bliver der 4 Indlodder og 4 Udlodder, som saaledes bliver at udskifte.

I. Bøndergaardene.

1.

En U d l o d Nr. 1, **Pedersbjerglod** kaldet, over Pedersbjerg, Nelliikebjerg, Hyrdegren og Majtorn-Enge, hvorved alt bliver samlet.

Til 11. Det er Vejen til Sneerp og Eskebjerg.

Til 14. Det er Vejen ved „Præstens Fæled“ til Knoldebjerg.

2.

En Ud lod Nr. 2, **Parkebjerglod** kaldet, over Frattes Agre, Sten Agre, Langagre, Langmøer, Tornspjeld, Parkebjerg og Drenggeaasen, hvortil en Eng lod Nr. 2 er udlagt i Store Mose af Laanehøj og Fruer Enge.

3.

En Ud lod, **Laanehøjlod** kaldet, over Eskel Agre, Laanehøj, Trantes Agre, Broagre og Høreng; hertil hører en Overdrevs lod Nr. 3 Sønden for Byen af Østergreene og Dopperne.

4.

En Ind lod Nr. 4, **Nøragerlod** kaldet, over Nøragre, Povelstoffer, Skidenagre, Gærdeagre og Dopperne langs med Stranden; hertil hører en Eng lod Nr. 4 af Bro Enge og Kartørste Eng.

Anm. De Nr., Gaardene har her, retter sig efter Loddernes Beliggenhed fra Nordvest mod Sydøst, og Gaardenes Rækkefølge her er ikke Rækkefølgen efter Beliggenhed i Kongstrup. (Se ivotrigt Anm. under Sejerby).

Nr. 1 er G. 4 (Matr. Nr. 1). 62 Tdr. Land. G. grænser til Sejerbys Jord mod Nordvest og Sydvest og naar den nordre Strand ved Drenggeaas. Den blev udflyttet mellem 1796—1800. Efter at en lille Parcel paa Drenggeaas var skilt fra G. (ca. 1850—60), deltes G. ca. 1890 i 4 Dele. 6 Dele. — Niels Pedersen, Anders Sørensen, Peder Christensen, **Peder Christensens Enke**, der ægtede Anders Rasmussen; Jørgen Nielsen; Mads Jensen, Svigersøn Jørgen P. Jensen; G. solgt til Niels P. Nielsen.

Nr. 2 er G. 5 (Matr. Nr. 2). 52 Tdr. Ld. G. ligger paa sin gl. Plads. Skram Christensen deler i 1857 G. i 3 Dele, saaledes at baade Parkebjerglod og Englod deles i 3 Dele.— Hans Pedersen Søn **Christen Hansen**; G. solgt til Peder Christensen, Søn Peder Skram Christensen, Søn Kristoffer Pedersen.

Nr. 3 er G. 6 (Matr. Nr. 3). 47 Tdr. Land. G. ligger paa sin gl. Plads. I 1850 deles G. i 2 Dele: Laanehøjlod og Overdrevs lod (Ørren). — Rasmus Sørensen, Søn **Søren Rasmussen**, Søn Ole Sørensen; Søren Pedersen (Se G. Nr. 19), Søn Ole Sørensen, Søn Peder Sørensen; G. solgt til Niels A. Pedersen; G. solgt til Peder M. Pedersen.

5.

En Indlod Nr. 5, **Vestertoftelod** kaldet, over Vestertoftte Agre, Vester Agre, Hvedestykker, Skidenagre, Vospebjerg og Vestertoftte Eng; hertil hører en Overdrevslod Nr. 5 over Øster Agre og Stenøre.

6.

En Indlod Nr. 6, **Østertoftelod** kaldet, over Heste Agre, Østertoftte Agre, Sønderenge, Rendeenge, Østertoftte—Engmose-Ender og Dopperne, hvorved alt er samlet.

7.

En Indlod Nr. 7, **Bukkebjerglod** kaldet, over Nelle Agre, Mølle Agre, Langagre, Elmespjeld, Pandetoftte, Bukkebjerg og Dopperne; hertil hører en Englod Nr. 7 i Store Mose af Vospebjerg Eng.

Nr. 4 er G. 8 (Matr. Nr. 4). 44 Tdr. Land. Det er Gaarden Nordøst for Gaden; den ligger paa sin gl. Plads. Englodden (Kløveholm) fraskæres G. ca. 1870 og bebygges. 2 Dele. — Gl. **Peder Pedersen**, Søn **Jørgen Pedersen**, Brodersøn **Peder Hansen**, Svigersøn **Peder Hansen**; G. solgt til **Niels J. Nielsen**.

Nr. 5 er G. 7 (Matr. Nr. 5). 44 Tdr. Land. Gaarden ligger paa sin gl. Plads. Overdrevslodden ligger paa Ørren og grænser mod Syd til Mastrups Jord og mod Vest til Stranden. G. deles 1850 i 2 Dele. 3 Dele. — **Jens Sørensen**, hvis Enke ægtede **Ole Christensen**; **Rasmus Sørensen** (Søn af S. R. Nr. 3), Søn **Anders Rasmussen**, Svigersøn **Julius Pedersen**.

Nr. 6 er G. 3 (Matr. Nr. 6). 53 Tdr. Land. G. ligger paa sin gl. Plads. 1872 solgtes et lille Stykke Jord Nord for Byen til G. Nr. 4. 3 Dele. — **Rasmus Hansen**, hvis Enke ægtede gl. **Jørgen Jensen**, **Hans Rasmussen** (Søn af **Rasmus H.**), Søn **Niels Hansen**, Svigersøn **Peder M. Thorsen**; **Kristoffer Hansen**.

Nr. 7 er G. 1 (Matr. Nr. 7). 49 Tdr. Land. G. ligger paa sin gl. Plads. G. deles 1863 i 2 Dele, I 1890'erne frasolgtes Mosen. 3 Dele. — **Rasmus Pedersen**, Søn **Peder Rasmussen**; G. solgt til **Jens Christian Sørensen**, der 1851 byttede med **Peder Jensen** fra **Eskebjerg**; G. solgt 1864 til **Rasmus Ras-**

8.

En Ud lod Nr. 8, Skelbjerglod kaldet, over Ebbetron Agre, Krogagre, Skelbjerg Agre, Vejle Agre, Guldringe og Dopperne; hertil hører en Eng lod Nr. 8 i Vestertofte Enge.

Saa beholder ogsaa enhver Lod sin Gaards- og Haveplads i Byen med det Tillæg, som paa Kortet er anført og er iberegnet enhver Lod.

II. Huslodder.

Da denne Bys tilliggende Lodder kun er et lidet Areal i Forhold til Hartkorn, saa bliver her kun 4 Huslodder at aflægge hver fra 21—24000 □-Alen, og af hver Huslod svares til Bønderne 4 Rdl., som betales til Øens Foged paa samme Maade, som ved Sejerby er anført.¹⁾

III. Andre Bestemmelser vedrørende Udskiftningen.

1) Vejen til Byen udlægges over Mølle Agre og Vejle Agre.

mussen (G. Nr. 14), Søn Jørgen Rasmussen, Svigersøn Søren P. Sørensen.

Nr. 8 er G .2 (Matr. Nr. 8). 51 Tdr. Land. G. blev udflttet 1796—1800. Skelbjerglod deltes i 1870'erne i 3 Dele. Gaardspladsen og Eng lodden er frasolgt. 5 Dele. — Peder Christensen, Søn Anders Pedersen, Svigersøn Jens Hansen (en af „Krigsfolkene“), Søn Hans Jensen, Søn Rasmus Hansen.

¹⁾ Der er egentlig 5 Huslodder, idet der i det sydøstre Hjørne af Kongstrup er en lille Huslod paa godt $\frac{1}{2}$ Td. Land, „Vænget“ kaldet. De øvrige Huslodder er fra 2—5 Tdr. Land, hvad der ikke stemmer med „Udskiftningsdokumentet“. En Huslod ligger ved Møllen, de øvrige 3 paa Ørren; disse blev bebygget nogen Tid efter Udskiftningen. Alle Lodderne er forlængst solgt til Husmændene undtagen en, der ligger ved Tadebæksrenden. Det er nu Øens eneste Fæstehuslod.

Til 1. Det er Vejen forbi Møllen til Mastrup. Den gik Norden om Bukkebjerg, forbi Skelbjerggaarden, mellem Skelbjerg og Ebbetronen og ud over Lange Mose til Mastrup. Den blev nedlagt, da den nuværende Landevej fra Møllen til Ørren blev anlagt.

2) Vejen til Skelbjerglod Nr. 8 afsættes fra den gamle langs med det østre Skel af Laanehøjs Udlod Nr. 3.

3) Vejen til Udlodderne Nr. 1, 2 og 3 gaar fra Byleddet over Fratteshøj, Langøre Mose og siden uden om samme.

4) Vejen til Englodderne Nr. 7 og 8 afsættes fra den gamle Vej over Vester Agre Enge.

5) Tangpladsen bliver tilfælles for alle Byens Beboere, saavel Gaard- som Husmænd, neden for de 3 Huslodder under Bakken, og til Tangkørsel fra Byen af følges den gamle Vej.

6) Iøvrigt bliver alt, hvad Udskiftningens videre Fremme angaar, paa samme Maade at iagttage, som er anført ved Sejerby, og som her er anvendelig.

C. Mastrup.

Efter Situationen kan ingen Gaard fra denne By udlyttes; alle 4 Gaarde bliver derfor liggende.

I. Bøndergaardene.

1.

Nr. 1 eller **Langagrelod** kaldet over Langagre, Navleagre, store Breder, Øreagre og Gaulstykker; hertil hører en Græsningslod Nr. 2 over Øreagre, Stenrevler og Tofte samt en Udlod over Skovsagre, Linnehøj og Langagre.

2.

Nr. 2 eller **Ledagrelod** kaldet over Dyveltofter, Strandbakker, Øreagre, Gaulstykker, Broagre og Ledagre; hertil er udlagt i Kongshøjvangen L o d d e n Nr. 2.

Til 3. Det er Vejen til „Lejligheden“ (dette Navn er opstaaet omkring Midten af 19. Aarhundrede). G. ved Pedersbjerg har oprindelig haft Vej til Kongstrup. Den nuværende Vej fra G. til Sejerby—Kongstrupvejen er anlagt senere.

Til 4. Det er Vejen fra Eske ud i Mosen.

3.

Nr. 3 eller **Kongshøjlod** kaldet over Mørkeagre, Kongshøjagre og Dyvelbreder; hertil er udlagt en U d l o d Nr. 1 over Øreagre og Tykkesten, og den grænser mod Øst til Græsningslod Nr. 2 og mod Vest til Kongstrup Markskel.

4.

Nr. 4 eller **Svinehøjlod** kaldet over Knopurter, Haveagre, Galioter, Svinehøjbreder, Tofter og Stenrevler. En U d l o d over Sandagre, Breder og Langagre.

II. Huslodder.

Fra Byen er udlagt 4 Huslodder; men da der kun er 2 Husmænd, bliver kun de 2 Lodder taget i Brug af dem for en Afgift af 4 Rdl. aarlig.¹⁾

Anm.: Gaardenes Rækkefølge her er den oprindelige Rækkefølge. (Se forøvrigt under Sejerby.)

Nr. 1 (Matr. Nr. 4). 51 Tdr. Land. 2 Dele. — **Anders Nielsen**; Søren Mogensen (fra G. Nr. 3 i Sejerby), Svigersøn Christen Jensen, der i 1851 deler G. mellem Søn Mogens Christensen (og Dattersøn Jens Christensen), Søn Niels Chr. Christensen.

Nr. 2 (Matr. Nr. 1). 62 Tdr. Land. 2 Dele. — **Mads Jensen**, Søn **Anders Madsen**; **Peder Nielsen**, Svigersøn **Jens Christensen**, Søn **Niels Jensen**, Søn **Rasmus Nielsen**; G. solgt til **Jens P. Christensen**.

Nr. 3 (Matr. Nr. 2). 65 Tdr. Land. 2 Dele. — **Geert Pedersen**, Svigersøn **Hans Jørgen Pedersen**, Søn **Jens Hansen**, Svigersøn **Rasmus Andersen-Møller**.

Nr. 4 (Matr. Nr. 3). 54 Tdr. Land. 2 Dele. — **Søren Pedersen**, Stedsøn (?) **Jens Rasmussen**, **Mogens Sørensen** (Søn af S. M. Nr. 1), Søn **Jens Mogensen**, Søn **Niels Jensen**; G. solgt til **Rasmus Pedersen**.

¹⁾ De 4 Huslodder ligger paa Sydøstsiden af „Bjerget“, saa langt borte fra Mastrup som muligt. De er fra 3—9 Td. Land. De 3 Huslodder ejes nu af 2 Gaardmænd i Mastrup.

III. Andre Bestemmelser vedrørende Udskiftningen.

1) Vejen fra Sejerby til Mastrup vedbliver over Fællederne Nr. 1 og 2.

2) Vejen fra Byen til Udlodderne og Huslodderne forbliver som forhen.

3) Samtlige Bys Beboere af Gaardmænd og Husmænd nyder fri Adgang til Kilden.

4) Hvad iøvrigt Udskiftningen angaar, da henvises til Sejerbys forhen vedtagne, og som her er anvendelig.

Efter at Udskiftningsplanen, som er meddelt i det foregaaende, var færdig, kom Kammerjunker F. v. d. Maase til Sejerø omkring d. 1. Sept. 1796 og havde tillige med Landmaaler Egebeck en Sammenkomst med Bønderne for at overveje Delingsplanen, og han meddelte dem, at de kunde gøre Indsigelse mod den paa et nær forestaaende Landvæsenskommissionsmøde paa Øen, hvis de var misfornøjede med den.

Den 14. September 1796 blev der holdt et Landvæsenskommissionsmøde paa Sejerø (maaske i Skolen), paa hvilket der skulde tages den afgørende Bestemmelse om Udskiftningen af Fællesskabet. Her mødte Kallundborg Amts Landvæsenskommissarier, Kammerraad Grønberg af Kelleklinte og Kammerraad Vindersleff til Lerkenfeldt paa egne og Amtmand, Kammerherre Baron Løvenshjolds Vegne efter Kammerjunkerens Begæring. Desuden mødte Kammerjunker v. d. Maase, Sognepræsten Clausen, Degnen Petersen, Øens Lodsejere samt Kaptajn og Landinspektør Recke, som medbragte Kortet over Øen. Kommissionen behandlede først Udskiftningsplanen angaaende

A. Sejerby.

Landinspektøren fremlagde for Kommissionen den nedskrevne Taksation og Udskiftningsplan over Sejerbys Gaarde og Huslodder samt Præstens og Degnens Lodder og viste den Delingslinierne paa Kortet, hvorefter den

Til 3. Kilden ligger Nordøst for Mastrup og kaldes ogsaa Hampedal.

nøje betragtede og overvejede hele Planen, og til sidst blev alt tydeligt oplæst for alle vedkommende, og Kommissionen afæskede Erklæringer fra alle om, hvorvidt enhver især var fornøjet eller ikke. Kammerjunkeren, Sognepræsten og Degnen erklærede sig fuldkommen fornøjede med Delingsplanen og de paa Kortet afsatte Delingslinier og Punkter.

Saa blev Planen oplæst og forklaret for Sejerbys Jordbrugere, og de erklærede „paa Kommissionens Anfordring“, at de havde ikke det mindste mod Planen at erindre, og ved Kommissionens gentagne Tilspørgsel samtykkede de „med Tavshed og Stiltienhed“ og altsaa antog den.

Derefter drøftedes U d f l y t n i n g e n af 7 Gaarde¹⁾. Disse nedrives i Sejerby, og det brugbare Materiale af de nedrevne Gaarde benyttes til Gaardenes Opførelse ude paa Marken. Herskabet bygger og bekoster enhver Stuelænge paa 9 Fag med Loft og Indretninger, Døre og Vinduer, Skorsten og Bagerovn; derimod bygger Udflytterne selv 30 Fag Udhus for egen Regning, hvorfor de godtgøres af Herskabet 3 Rdl. pr. Fag. Stuelængens og de 30 Fag Udhuses Tækning med Langhalm og videre, Gulv, Brolægning og Udhusenes Indretning udfører de for egen Regning imod, at de derfor til sin Tid tager den kgl. Præmie.

Kammerjunkeren lovede og forsikrede, at trende Gaarde skulde blive udflyttede paa de længst fraliggende Lodder det første Aar, tvende det andet Aar og de sidste tvende i det tredie eller sidste Aar, og hvorefter enhver efter Loddens Tilfald maa vide at rette sig.

Endvidere blev det bestemt, at da Lodderne Nr. 11 og 12 er de sletteste og magreste, skal efter Løfte hver af Brugerne af Lodderne Nr. 1, 13, 14, 4, 2, 15, 3, 17 og Præsten Clausen i 2 Aar afgive og udkøre 10 Læs Kogødning

¹⁾ De udflyttede Gaarde beholdt ikke deres Gaardspladser i Byen; de blev tillagt de Gaarde, der grænsede til dem.

aarlig til rette Tid til de 2 ovennævnte Lodder, ligesom og Herskabet tilstaar disse 2 Lodders Brugere 2 Aars Frihed for Afgift, hvorimod de øvrige 5 Udflyttere kun faar et Aars Frihed, men ingen Gødning.

Desuden giver Udlodden Nr. 19 og Indlodden Nr. 15 hver 20 Læs Gødning aarlig udi 2 Aar til Udlodden Nr. 9.

Disse og andre Udflyttere har Ret til at kræve Kørsel og Pligtarbejde, som de nu eller siden kan behøve, af Godset eller Øens øvrige Gaardbeboere, altsammen forordningsmæssig og saaledes, som enten Forordninger, Plakater eller Rentekammer-Resolutioner tilholder og bestemmer.

Med Hensyn til Hegnet blev det bestemt, at enhver (Gaardmand eller Husmand) skal tage halvt Hegn mod hinanden, og ingen maa efterlade eller nægte at møde, naar Naboen kalder til Hegn; udebliver nogen, idømmes han 2 Marks Mulkt til Sognets Fattige for hver Dag.

Udflytningsplanen blev saa oplæst for Jordbrugerne, og da ingen af dem paa Kommissionens gentagne Spørgsmaal ytrede den mindste „Modbydelighed“, erklærede Kommissionen den for vedtaget.

Derefter fremtraadte Husmændene, og deres Vilkaar angaaende Lodder og Udflytning blev oplæst og forklaret for dem, og samtliges Svar lød paa, at de fuldkommen var fornøjede og tilfredse.

Her i Byen eksisterer ingen Tyrejord, heller ingen almindelig Tørvemose.

Til sidst drøftede Kommissionen de paa Kortet afsatte Veje.

B. Kongstrup.

Efter at Landinspektør Recke havde forelagt denne Bys Udskiftningsplan for Kommissionen, blev samtlige Byens Beboere indkaldt for at fornemme, om de havde noget at erindre mod samme og de paa Kortet afsatte Lodder. Kommissionen spurgte dem da, om de var fornøjede med Taksationen og de Lodder, der var blevet dem forevist. De svarede enstemmigt ja.

Endvidere blev det bestemt, at da Lodden Nr. 1 ansaas for at være den ringeste, skulde Lodden Nr. 3 give 25 Læs Gødning i 2 Aar, Nr. 5 ligeledes, Nr. 4 30 Læs aarlig og Nr. 7 20 Læs aarlig, hvilket tilsammen udgør 100 Læs Kogødning, som køres af de leverende til Stedet paa rette Tid; heraf faar Udlodden Nr. 1 aarlig 60 Læs og Indlodden Nr. 6 40 Læs aarlig, og desforuden faar den, som faar Nr. 1 aarlig 4 Rdl. af Husafgiften forlods.

Hvis nogen Gaard i Fremtiden skulde udflyttes fra denne By, bliver Udflytningsvilkaarene de selv samme som i Sejerby.

Bestemmelserne vedrørende Hegnet i Sejerby gælder ogsaa for Kongstrup og Mastrup.

Tyrejord og Tørvemose eksisterer ikke.

C. Mastrup.

Landinspektøren fremlagde og oplæste Udskiftningsplanen for Kommissionen og Byens Beboere, og disse erklærede sig tilfredse baade med Taksationen og Lodderne.

Det blev bestemt, at Lodden Nr. 2, der blev anset for den svageste og magreste, skulde have af hver af de øvrige 3 Gaardbrugere 20 Læs Gødning aarlig i 2 Aar, og enhver udkører sin Gødning til Jorden.

Denne Bys Jorder er i Almindelighed af en saa slet Bonitet, at ingen Udflytning kan anvendes paa Udmarksjorden.

Der er ingen Tyrejord eller Tørvemose.

Efter at Kommissionen for sit Vedkommende nøje havde betragtet og overvejet Udskiftningsplanen for hele Øen, erklærede den, at den ikke fandt nogen grundig Indvending imod den. Til sidst blev alt, hvad der var passeret paa Kommissionsmødet, oplæst for alle de tilstedeværende, og alle erklærede sig vel tilfredse.

Hermed var Udskiftningsplanen for Sejerø vedtaget.

Saa vel Hr. Kammerjunker v. d. Maase som Præsten, Hr. Clausen, begærede hver for sig en udførlig Afskrift vedrørende Udskiftningen fra Amtskontoret af Landvæsenprotokollen, hvilket blev tilstaaet dem.

Saaledes passeret, stadfæstet under vore Hænders Underskrifter.

Sejerby, den 14. September 1796.

R. Grønberg. A. Windersleff.

A. v. d. Maase. Clausen. Recke. Petersen.

Borgmester Rommedahl køber Sejerø

d. 19. Juli 1805.

Købekontrakt,
hvorefter

Jeg Frederik Anton Adam von der Maase, Deres kongelige Majestæts Kammerjunker samt Generaladjutant, Løjtnant og Ritmester i den kgl. Livgarde til Hest saa og Adjutant hos Hans kgl. Højhed Kronprinsen, sælger herved til Hr. Kammerraad og Borgmester samt Byfoged Jørgen Peder Rommedahl¹⁾ i Kallundborg de mig tilhørende 2 Jordegodser og Øer, Sejerø og Nekselø kaldet, Dragsholm Amt her i Sjælland paa følgende Konditioner:

1.

Sejerø Land, hvoraf jeg forhen har solgt en Gaard (Tadebæksgaarden) til Jens Nielsen i Sejerby, — der er saa tilbage 145 Td. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartkorn — Sejerø Kirke med Jus patronatus & vocandi samt Korn- og Kvægtienden efter Loven, staaende for 20 Td. og 1 Skp. Hartkorn, og Nekselø Land, hvis Hartkorn er 25 Td. 6 Skp. 1 Fdk. (tilsammen 171 Td. 1 Skp. 2 Alb.), alt efter den vedføjede Jordebog af 17. d. M., sælger og overdrager jeg herved til Kammerraad Rommedahl med deres Byg-

¹⁾ Rommedahl var Borgmester i Kallundborg fra 1801 til sin Død 1808.

ninger, Besætning, Inventarium, Ejendomme, Herligheder og Rettigheder, og jeg har intet i nogen Maade undtaget eller derfra reserveret uden alene, hvad der i næstfølgende 3. Post er bestemt. Købesummen er 36000 Rdl.¹⁾, hvoraf de 5000 Rdl. betales mig til Decbr. Termin imod Kvittering paa denne Købekontrakt og Resten til 11. Juni Termin 1806 med et Aars Rente saaledes: Kontant 5000 Rdl. og for de øvrige 26000 Rdl. gives lovlig Panteobligation med Første Prioritets Ret enten i det samlede Bøndergods, eller om samme udstykkes, da maa disse 26000 Rdl. fordeles paa Bøndergaardene, saaledes at der i hver Tønde Ager og Engs Hartkorn bliver staaende 150 Rdl. paa Første Prioritets Panteobligation, som den køvende Bonde udsteder, og denne Kapital skal staa uopsagt fra Sælgerens Side i 15 Aar fra 11. Juni 1806, hvad enten Kapitalen bliver samlet i det hele Gods paa een Panteobligation, eller den bliver fordelt paa flere Obligationer, naar Debitorerne til rette Tider erlægges til Kreditor her i København en aarlig Rente af 4 pCt. i 2 Terminer, nemlig til 11. Decbr. og 11. Juni, hver Gang det halve.

2.

Køberen træder fra Dato i alle Dele i mit Sted som Ejer af førnævnte Gods, er derfor berettiget til at administrere paa lovlig Maade efter eget Behag, har fra Dato alle deraf faldende Afgifter, som Beboerne er pligtige at svare, enten i Penge, Varer eller Arbejde, saavel som derpaa værende mulige Restancer efter Jordebogens Fæstebreve eller andre Dokumenter, og har Ret til at sælge samme enten samlet eller i flere Dele, da Sælgeren for Eftertiden ingen Ret har til Godset uden vedrørende Købesummen og dens Betaling, saaledes som første Post bestemmer.

3.

Ved dette Salg har Sælgeren taget følgende Reservationer og Betingelser:

¹⁾ Nekselsø kostede 6500 Rdl., Sejerø altsaa 29500 Rdl.

a. Gaardmændene Peder Rasmussen, Rasmus Pedersen og Niels Pedersen Møller af Sejerby og Gaardmand Jørgen Jensen af Kongstrup har faaet Løfte om, at saafremt de vilde afstaa deres Gaarde, skulde en af deres Sønner faa den i Fæste; de to Gaardmænd af Sejerby og Jørgen Jensen har betalt Indfæstningen til Sælgeren og bliver altsaa Køberen uvedkommende; men Niels Pedersen Møller har ikke betalt, og hans Indfæstning tilfalder altsaa Køberen; disse har vel, som meddelt, faaet Løfte om, at deres Sønner skulde faa Gaardene i Fæste; men Fæstevilkaarene er ikke bestemt, og det overlades derfor til Køberen at affatte dem overensstemmende med de kgl. Anordninger.

b. Gmd. Geert Pedersen af Mastrup har faaet Løfte om, at han eller Arvinger skal have Huslod Nr. 21, som Sidse Jordemoder nu har i Fæste, naar hun enten ved Døden skulde afgaa eller godvillig afstaar den.

c. Et lignende Løfte har Niels Mogensen faaet, at naar hans Moder Mette Sørensdatter enten ved Døden skulde afgaa eller vilde afstaa Huslod Nr. 19, skulde han faa den i Fæste.

d. Husmand Peder Hansen¹⁾ i Sejerby er Selvejer, og han er altsaa dette Køb ganske uvedkommende.

e. Gmd. gl. Peder Rasmussen af Sejerby har faaet Løfte om, at naar Anders Mogensens Enke ved Døden afgaar, skulde han erholde hendes Gaard til Købs for 1000 Rdl., hvoraf han har betalt 500 Rdl. til Sælgeren, og Sælgeren tilbageleverer ham saa disse 500 Rdl., saa snart dette Køb træder i Kraft.

f. Sælgeren forbeholder sig at overdrage den Rettighed at kalde Præst til Sejerø Kirke til Hans Majestæt Kongen i Stedet for Sognepræsten Raffenberg, saa snart denne maatte vorde allernaadigst forflyttet, og herefter følger denne Rettighed Kirken.

g. Huslod Nr. 25, som Degnen Pedersen bruger uden

¹⁾ Han købte 1804 en Huslod (Matr. Nr. 27) paa „Bakken“.

at svare Afgift, er paa samme Vilkaar lovet hans Kone, hvis hun skulde blive Enke.

h. Kirkens Tiender er for nærværende Tid indbefattet i Bøndernes Landgilde, hvilken Akkord Køberen forbindes til at opfylde i nuværende Fæsteres Tid; men ved Fæsteforandringer kan Køberen efter eget Ønske gøre Akkord, om han vil have Tienden i Penge eller in natura, alt efter de almindelige Love.

i. Den gamle Foged Peder Møller nyder en Pension paa 20 Rdl. aarlig, som Køberen betaler ham hans Livstid. Hans Søn, Niels Pedersen Møller, som er Gaardmand i Sejerby, forretter Tjenesten for ham og faar derfor en aarlig Løn af 20 Rdl., saa længe Køberen vil benytte ham ved Fogedtjenesten. Disse af Sælgeren gjorte Løfter forbindes Køberen til at opfylde; men da disse Løfter gør nogen Forandring i den første Jordebog, som Sælgeren leverede Køberen til Efterretning, saa forbinder Sælgeren sig til at erstatte Køberen for de oppebaarne Indfæstninger og givne Løfters Opfyldelse med 1000 Rdl., for hvilke 1000 Rdl. Sælgeren forbinder sig til at give Køberen lovlig Skadesløsbrev, naar Køberen faar Skøde paa Ejendommen, nemlig 11. Juni 1806; men Køberen har dog ingen Ret til at fordre denne Kapital udbetalt, før alt Godset paa Sejerø er solgt eller udstykket. For Resten indestaar Sælgeren for, at ingen Forbindelser eller Byrder hæfter paa Godset, der kunde sætte Køberen ude af Stand til at udbringe samme ved Fæsteforandringer i Henseende til Afgift og Indfæstning saa fordelagtigt, som Landets almindelige Love hjemler enhver anden Jordegodsejer.

4.

Køberen skal blive tilstillet inden næstkommende August Maanedes Udgang en attesteret Optegnelse over de Omkostninger, som er anvendt til det solgte Gods Opmaaling, Udskiftning og Udflytning samt Grundforbedring, hvilken Kapital skal tilhøre Køberen, og deraf skal samtlige Godsets nuværende Fæstebønder svare aarlig lovlig Rente af 4 p. C. i Overensstemmelse med Forord-

ningen af 15. Juni 1792, hvorefter Køberen retter sig; dog skal Bønderne ikke betale Renter af større Kapital end 4500 Rdl., da Renter af den øvrige Kapital er dem eftergivet.

5.

Køberen ejer de Kapitaler, som efter Jordebogen er udlaaet til 11 Husmænd, og er berettiget til deraf faldende Renter fra sidste Juni Termin.

6.

Da Sælgeren saaledes herved afhænder Sejerø og Neksøl uden nogen videre Reservation end foran i denne Kontrakt er benævnt, saa følger heraf, at Skovene paa begge Steder og alle de Ejendomme, Herligheder og Rettigheder, som iøvrigt maatte findes paa disse Øer eller tilhører samme, hvad enten saadant findes udtrykkeligt indført i vedføjede Jordebog eller ikke, overdrages Køberen som en retmæssig tilkøbt Ejendom, der fra Dato tilhører ham.

7.

Den Reparation, som i denne Sommer er foretaget ved Sejerø Kirke, er Køberen uvedkommende og skal ikke komme ham til Udgift.

8.

De til Godsets og dets Administration henhørende og nødvendige Dokumenter, saasom Udskiftnings- og Taksationsforretningernes originale Kort og Beregninger samt Fæstereverser, Afskrivnings- og Kassebog, Fæste- og Skifteprotokoller samt alle øvrige Dokumenter, Godset vedkommende, sørger Sælgeren for at levere til Køberen efter Revers inden næstkommende August Maanedes Udgang, og de Dokumenter eller Protokoller, som maatte findes hos Fogeden paa Sejerø, har Sælgeren i Dag ved denne Kontrakts Slutning beordret ham til straks at overlevere til Køberen, og Fogeden beordres til for Eftertiden at anse Køberen for sin Husband og vise ham tilbørlig Lydighed i alt, hvad lovligt er.

9.

Køberen skal blive underrettet om umyndiges Mid-

ler eller Børnepenge, som maatte hæfte paa Godset og indestaa under samme Skifte-Jurisdiktion og Overformyndieriet og faa lovlig Attest derfor senest til næste 11. December.

10.

Imod førnævnte Købesums rigtige Betaling til de Tider og paa saadan Maade, som denne Kontrakts første Post bestemmer, forbinder Sælgeren sig til inden 11. Juni at meddele Køberen et lovligt Skøde paa forbemeldte Ejendomme, fri for Hæftelser i alle Maader, og da Køberen har betalt det stemplede Papir til denne Købekontrakt, saa betaler Sælgeren det stemplede Papir, som udfordres til Skøde.

11.

Tilstaar jeg Jørgen Peder Rommedahl at have indgaaet foranstaaende Købekontrakt med Højvelbaarne F. A. A. von der Maase og forbinder mig til paa anførte Vilkaar at udbetale ham for Sejerø og Nekselø Godser 36000 Rdl., nemlig 5000 Rdl. til næste 11 Decbr. og de øvrige 31000 Rdl. til 11. Juni 1806 med et Aars Rente, dog saaledes at jeg betaler 5000 Rdl. kontant og for de øvrige 26000 Rdl., som skal staa uopsagt fra Kreditors Side i 15 Aar fra 11. Juni 1806, forskaffer jeg lovlig Første Prioritets Panteobligation enten samlet i det hele Bøndergods eller i mindre Dele, saaledes at en Td. Hartkorn sættes i Pant for hver 150 Rdl. Køberen forbinder sig til at opfylde alle øvrige Poster i denne Kontrakt. Saaledes at være kontraheret, sluttet og indgaaet stadfæstes under vore Hænder og hostrykte Signeter i undertegnede gode Mænds Nærværelse som Vitterlighedsvidner.

København, den 19. Juli 1805.

Fr. A. A. von der Maase. J. P. Rommedahl.

Som Vidner:

Bruun, Kaptajn. Moltke, Artilleriløjtnant.

(Denne Kontrakt er tinglæst ved Skippinge Herredssting d. 16. Aug. 1806 og indført i Skøde- og Pantebog Nr. 2 S. 477).

Sejerby.

Nr.	Hartkorn				Bøndernes Navne	Landgilde og Kirke Korn			Smaaredsel pr. Gaard			Faar	Lam	Hønsæg	Ost	Ærter	Vibæg	Faar
	Td.	Skp.	Fdk.	All.		Rdl.	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.							
1	4	3	2		Peder Pedersen	32											10	1/2
2	4	3	2		gl. Jens Sørensen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	} 1/2
3	3				Peder Mogensen	21	2										8	
	1	3	2		Søren Mogensen	10	4										4	
4	4	3	2		unge Jens Nielsen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
5	4	3	2		unge Jens Sørensen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
6	4	3	2		Ole Sørensen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
7	4	3	2		Niels Rasmussen	32											10	1/2
8	4	3	2		unge Peder Sørensen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
9	4	3	2		Jens Jensen	32											10	1/2
10	3				Anders Sørensen	21	2										8	
	1	3	2		Anders Larsen	10	4										4	
11	4	3	2		gl. Peder Sørensen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
12	4	3	2		Jacob Christensen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
13	4	3	2		Anders Mogensens Enke	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
14	4	3	2		gl. Peder Rasmussen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
15	4	3	2		Rasmus Pedersen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
16	4	3	2		unge Rasmus Nielsen	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	1/4	10	
17	4	3	2		Niels Peder Møller	7	5		2	3	11	1/2	2	2	4	2 1/4	10	
18	4	3	2		Niels Kristensen	32											1	1/2

Jordebogen 1805.

Kongstrup.

Nr.	Hartkorn				Bøndernes Navne	Landgilde og Kirke Korn			Smaaredsel pr. Gaard			Faar	Lam	Hønsæg	Ost	Ærter	Vibæg	Faar	
	Tdr.	Skp	Fdk	Alb.		Rdl	Mk.	Sk.	Rdl.	Mk.	Sk.								
1	4	6	1	1/8	Peder Kristensens Enke	26												10	1/2
2	4	6	1	1/8	Christen Hansen . . .	26												10	1/2
3	4	6	1	1/8	Søren Rasmussen . . .	7	4	8	2	1			2	2	4	2 1/4		10	
4	4	6	1	1/8	gl. Peder Pedersen . . .	7	4	8	2	1			2	2	4	2 1/4		10	
5	4	6	1	1/8	Ole Kristensen . . .	7	4	8	2	1			2	2	4	2 1/4		10	
6	4	6	1	1/8	gl. Jørgen Jensen . . .	7	4	8	2	1			2	2	4	2 1/4		10	
7	4	6	1	1/8	Peder Rasmussen . . .	7	4	8	2	1			2	2	4	2 1/4		10	
8	4	6	1	1/8	Anders Pedersen . . .	7	4	8	2	1			2	2	4	2 1/4		10	

Mastrup.

1	5	5	2	2	gl. Anders Nielsen . . .	7	3	4					1	2	4			10	1
2	5	5	2	2	Peder Nielsen . . .	7	3	4					1	2	4			10	1
3	5	5	2	2	gl. Geert Pedersen . . .	7	3	4					1	2	4			10	1
4	5	5	2	2	Jens Rasmussen . . .	24												10	1 1/2

Sejerby.

Husmændenes Navne	Betaling af Lodden		Husbondsh. og Karleskat	Nr.	Husmændenes Navne	Betaling af Lodden		Husbondsh. og Karleskat
	Rdl.	Mk. Sk.				Rdl.	Mk. Sk.	
Hans Pedersen	3		5	19	Mogens Andersens E.	3		2
Peder Larsens Enke	3		5	20	gl. Søren Nielsen	3		3
Mogens Pedersen	3		5	21	Sidse Jordemoder	3		2
Jens Sørensen	4		5	22	Søren Pedersen Møller	3		2
Søren Christensen	3	3	5	23	Christian Smed	3		5
Ditto	3			24	Erik Larsen	3		5
Peder Nielsen	3		5	25	Degnen Pedersen	Frigiven		
Ditto ¹⁾				26	Peder Hansen	3		5
Niels Jensen	7		5	27	Jens Olsen ⁴⁾	3		
Ditto				28	Peder Corneliussen	3		5
Niels Frederiksen	3		5	29	Christen Hansen	3		5
²⁾				30	Kristen Mortensens E.	3		5
gl. Bernt Nielsen	3		2	8	Niels Blasen	3		5
gl. Rasmus Jacobsen	3		4	8	Peder Møller ⁵⁾			
Niels Sørensen	3		5	33	Ditto			
Niels Jensen	3		5	34	Ditto			
Mikkel Pedersen	3		5	35	Niels Jensen	3		
				36				
Kongstrup.				Mastrup.				
Søren Olsen Møller	4		5	1	Samuel Jensen	4		2
gl. Anders Sørensen	4		2	8	Hans Brodersen	4		5
Jørgen Christensen	4		5	3				
Niels Jørgensen	4		5	4				

De 8 Bønder i Kongstrup deler de 16 Rdl.

De 4 Bønder i Mastrup deler de 8 Rdl. og bruger i Fællesskab de 2 Lodder (Nr. 3 og 4).

Sejerø Sogns Kirke med Korn- og Kvægtiende er ansat for 20 Td. 1 Skp. Hartkorn.

¹⁾ Denne Lod er fra den nedlagte Gaard, som han har en Pensionsret fra. — ²⁾ Bortlejes aarlig til den højtbydende for ca. 3 Rdl. — ³⁾ Bortlejes aarlig for ca. 3 Rdl. — ⁴⁾ Eftergivet Husbondshold og Karleskat, da han er Underfoged. — ⁵⁾ Nr. 32 for det færske Fiskeri, de andre til Fogedlønnen. — ⁶⁾ Formodes at være henlagt til Skødejorden.

De jordløse Husmænds Navne. Sejerby.

Nr.	Husmændenes Navne	Husbondsh. og Karleskat			Nr.	Husmændenes Navne	Husbondsh. og Karleskat		
		Rdl.	Mk.	Sk.			Rdl.	Mk.	Sk.
1	Enken Karen Jensdatter				12	Anders Kristensen . . .	5	1	
2	Jørgen Pedersen . . .	5	1		3	Mette Karlsdatter . . .	2	2	
3	gl. Rasmus Nielsen . . .	2	8		14	Niels Pedersen ¹⁾ . . .	1	2	8
4	Jens Rasmussen . . .	5	5		5	Peder Rasmussen . . .	2	2	8
5	Peder Pedersen . . .	5	5		16	Rasmus Pedersen . . .			
6	Gert Pedersen . . .	5			17	Ane Margrethe Larsdatt.	2	2	
7	gl. Peder Sørensen . . .	1	8		18	Rasmus Jørgensen . . .	5	1	
8	Niels Jensen . . .				19	Karen Eriksdatter . . .	2	8	
9	Jørgen Jørgensen . . .	3			20	Jacob Sørensen . . .	5	1	
10	Søren Jensen . . .	5			21	Ane Kristensdatter . . .	1	8	
11	Anders Larsen . . .	1	8						

Kongstrup.

1	Søren Anholt . . .	5		4	Poul Jørgensen . . .	5	
2	Ane Hansdatter . . .	2		5	Ole Jensen . . .	4	8
3	Hans Pedersen . . .	2	8				

Navne paa de Husmænd, der svarer Renter af laante Penge.

Nr.	Husmændenes Navne	Kapitalens Størrelse Renter for et Aar		Nr.	Husmændenes Navne	Kapitalens Størrelse Renter for et Aar	
		Rdl.	Rdl.			Rdl.	Rdl.
1	Hans Pedersen . . .	50	2	6	Niels Sørensen . . .	50	2
2	Peder Larsens Enke	50	2	7	Niels Jensen . . .	50	2
3	Mogens Pedersen . . .	50	2	8	Erik Larsen . . .	25	1
4	unge Jens Sørensen	50	2	9	Kristen Hansen . . .	25	1
5	Søren Kristensen . . .	50	2	10	Niels Jørgensen . . .	50	2

Af Sejerby Mølle svares aarlig 4 Rdl. i Grundskat og aarlig 5 Sække, som betales med 4 Rdl. 1 Sk., og til Fattige 3 Sk.

Af Kongstrup Mølle svares i alt 1 Rdl. 3 Mk. 8 Sk.

Kjøbenhavn d. 17. Juli 1805.

v. d. Maase.

¹⁾ Niels Pedersen betaler 1 Rdl. for en Have. Nr. 1, 2 og 3 i Kongstrup svarer aarlig for en Have 1 Skp. Sennop, hvorfor hver betaler 1 Rdl. 3 Mk.

Sejerøboerne bliver Selvejere 1805.

1. Bønderne køber deres Gaarde og 22 Huslodder d. 26. August 1805.

Købekontrakt, hvorefter

Jeg Jørgen Peder Rommedahl, Borgmester i Kallundborg, sælger herved Sejerø til efterskrevne Gaardmænd i Sejerby, Kongstrup og Mastrup Byer paa bemeldte Sejerø Land paa følgende Betingelser:

1.

De 18 Gaarde, som jeg ejer i Sejerby, og som for nærværende Tid haves i Fæste af Nr. 1 Peder Pedersen, Nr. 2 gl. Jens Sørensen, o. s. v. (se Jordebogen 1805), sælger jeg herved til førnævnte Fæstere, undtagen den Gaard, Anders Mogensens Enke har i Fæste, hvilken Gaard af forrige høje Ejer i Forvejen er udlovat til Gmd. gl. Peder Rasmussen, som altsaa nu er Køber til denne og sin egen i Fæste havende Gaard Nr. 14. Disse 18 Gaarde, hvis Hartkorn ialt er 79 Td. 7 Skp., tillige med 10 Huslodder, som haves i Fæste af følgende gode Husejere, nemlig Nr. 1 Mogens Pedersen (Matr. Nr. 49), Nr. 2. og 3. Søren Kristensen (Matr. Nr. 51), Nr. 4. Bernt Nielsen (Matr. Nr. 52), Nr. 5. Michel Nielsen (Matr. Nr. 48), Nr. 6. Christen Hansen (Matr. Nr. 45), Nr. 7 Christen Mortensens Enke (Matr. Nr. 46), Nr. 8. Peder Larsens Enke (Matr. Nr. 50), Nr. 9 gl. Rasmus Jacobsen (Matr. Nr. 53), (hver Husmand svarer 3 Rdl. aarlig af Lodden; Søren Kristensen svarer dog 6 Rdl. 3 Mk.) og Nr. 10 Degnen Pedersen (Matr. Nr. 47), som har Lodden fri for Afgift, saa længe han selv og hans Kone lever, samt Part i Kirken og dens Tiende, sælges herved for 25200 Rdl., hvilket bliver for hver Gaard med Bygning, Besætning, Inventarium og Kirketiende samt Part i førnævnte 10 Huslodder 1400 Rdl.

Gmd. gl. Jens Nielsen, som af forrige Ejer har købt

den 19. Gaard i Sejerby, sælges herved ligeledes denne Gaards Andel i Kirken for 250 Rdl.¹⁾.

2.

Endvidere sælges til efterskrevne af førnævnte Gaardmænd i Sejerby, nemlig Nr. 1 Ole Sørensen den Huslod²⁾, som haves i Fæste af Selvejerhusmand gl. Christian Smed, Nr. 2 unge Jens Sørensen den Huslod, som han selv har i Fæste³⁾, Nr. 3 Gmd. Rasmus Pedersen den saakaldte Vrindskelod⁴⁾, som til næste Mikkelsdag er fæstledig, og Nr. 4 Anders Larsen den saakaldte Hattelod⁵⁾, som han selv ligeledes hidtil har haft i Brug, hver Lod for 200 Rdl. undtagen Hattelodden, som overlades Anders Larsen for 150 Rdl.

3.

De 8 Gaarde i Kongstrup, hvis Hartkorn er 38 Tdr. 2 Skpr. 1 Alb., sælges ligeledes til deres Fæstere, nemlig Nr. 1 Anders Rasmussen, Nr. 2 Christian Hansen, o. s. v. (se Jordebogen). Disse Gaardmænd køber deres i Fæste havende Gaarde med Bygning, Besætning, Inventarium og Part i Sognekirken og dens Tiende tilligemed 4 Huslodder, der er udlagt af bemeldte Gaardes Jorder, for 9600 Rdl., hvilket bliver for hver Gaard med dens Part i Kirken og dens Tiende 1100 Rdl. (Huslodderne koster altsaa 200 Rdl. pr. Stk., og disse Penge betaler Bønderne ogsaa; 100 Rdl. til hver Gmd.).

De 4 Huslodder er bortfæstet til efterskrevne Husmænd, som selv ejer deres Huse, nemlig Nr. 1 Søren Olsen Møller, Nr. 2 gl. Anders Sørensen, Nr. 3 Jørgen Christen-

¹⁾ Efter Sigende maatte gl. Jens Nielsen betale de andre Gaardmænd 100 Rdl. for at faa Part i de 10 Huslodder og „Her-skavens“.

²⁾ Matr. Nr. 26 paa Møllebakken. ³⁾ Matr. Nr. 40 ved Rødhals. ⁴⁾ Matr. Nr. 42 i Vestervang. Navnet kommer af, at en Gaardmand afbenyttede den en Tid gratis imod at holde Vrinsk (Hingst). ⁵⁾ Den har Form som en trekantet Hat og ligger paa Vestsiden af Skagelse Huk; den hører nu til Gaarden ved Bøel.

sen og Nr. 4 Niels Jørgensen, og hver svarer aarlig 4 Rdl. af Huslodden til Gaardmændene. Da disse Huslodders Hartkorn er indeholdt i Gaardenes Hartkorn, er Gaardmændenes berettiget til at faa Kirketienden af dem. Dog forbeholder Sælgeren sig den for dette Aar. Paa samme Maade forholder det sig med Kirketienden af Huslodderne i Sejerby og Mastrup.

4.

De 4 Gaarde i Mastrup, som haves i Fæste af Nr. 1 Anders Nielsen, o. s. v. (se Jordebogen), sælges nævnte Fæstere med Bygning, Besætning og Inventarium tilligemed Part i Sognekirken og dens Tiende samt de 4 Huslodder, som ved Udskiftningen er taget fra de 4 Gaarde, hvoraf Huslod Nr. 1 haves i Fæste af Samuel Jensen og Nr. 2 af Hans Brodersen, og hver svarer aarlig 4 Rdl. af Lodden, og de 2 Lodder bruges af Gaardmændene selv, for 4000 Rdl., hvilket bliver for hver Gaard med dens Part i Kirken og dens Tiende 900 Rdl. samt for hver af de 4 Huslodder 100 Rdl.

5.

Da samtlige Sejerø Lands Gaardbeboere saaledes i Forening har købt deres Sognekirke med dens Korntiende, saa følger deraf, at de tilsammen, hver efter sit Hartkorn, udreder de Omkostninger, som udfordres til Kirkens forsvarlige Vedligeholdelse, og skatter af Kirkens Hartkorn, som er 20 Tdr. 1 Skp., samt betaler Kirkens Expencer og Udgifter til Brød og Vin. En Fortegnelse over Kirkens Ornamentter og Inventarium skal blive overleveret til Køberne af Fogeden Niels Pedersen Møller, saaledes som de nu forefindes og er mig overleveret efter Specifikation.

6.

Til Skolelæreren betaler Køberne i Aar og fremdeles aarlig til sædvanlig Tid 10 Rdl. i Skoleløn, som lignes paa Hartkorn.

7.

Den gamle Foged Peder Møller er af Godsets forrige

Herskab tillagt en aarlig Pension af 20 Rdl., som udredes af Køberne efter deres Hartkorn for i Aar og fremdeles aarlig, saa længe han lever.

8.

Køberne er berettiget til aarlig at faa de Grundskatter og Husbondshold, som de jordløse Selvejerhusmænd er pligtige at betale, og Grundskatter af Sejerby Mølle og Kongstrup Mølle samt Renterne til næste 11. Decbr. og fremdeles af de Kapitaler, som nogle Selvejerhusmænd har laant af forrige Ejer til deres Huses Udflytning. Over disse Indtægter skal Køberne faa en Fortegnelse overensstemmende med den mig af v. d. Maase under 17. Juli d. A. overleverede Jordebog inden næste Mikkelsdag imod Kvittering fra Fogeden.

9.

De 20 matrikulerede Huslodder¹⁾, som er gjort af den ved Udskiftning nedlagte Gaard i Sejerby, forbeholder jeg mig og er dette Køb aldeles uvedkommende uden alene for saa vidt Kirketienden angaar, hvilken ydes til Gaardmændene.

Den saakaldte Skov²⁾ eller de faa Træer, som er udi den, samt det ved Udskiftningen til Ejeren udlagte lidet Stykke Jord til Skovs Opelskning og Træers Plantning forbeholder jeg mig, og bliver dette Køb ganske uvedkommende, som min egen Ejendom, som jeg er berettiget til at behandle og disponere over efter eget Behag.

10.

Jagten paa Landet saavel af Harer som Fuglevildt samt Fiskeri i Landets Søer og Karudsdamme forbeholder jeg mig, saa længe jeg bor i Kallundborg, men efter den Tid ejer Køberne disse Rättigheder. Ligesaa forbeholder jeg mig Strandret her paa Øen i nævnte Tid.

¹⁾ Se næste Afsnit.

²⁾ Se under Udskiftningen.

Saa længe jeg har Ejendommen eller Jagt og Fiskeri paa Sejerø, skal Landets Beboere være pligtige til ligesom hidtil at transportere mig uden Betaling til og fra Landet, naar jeg det behøver og forlanger, med forsvarlige Baade og Folk, dog ej højere end 5 a 6 Gange aarlig.

11.

Ligesom Gmd. gl. Peder Rasmussen, der har købt Anders Mogensens Enkes i Fæste havende Gaard, er pligtig til som Ejer at opfylde hendes Fæstevilkaar, saa er han ogsaa berettiget til at modtage af hende, hvad hun efter sit Fæstebrev er pligtig til at yde i Landgilde og Kirke-tiende samt Skatter o. s. v., alt efter hendes Fæstebrev, hvoraf Peder Rasmussen skal blive overleveret en Genpart af Fogeden inden næste Mikkelsdag¹⁾. Ligesaa skal Køberne af Huslodder, som andre har i Fæste, være forpligtet til at opfylde Fæstevilkaarene imod at hæve hos Fogeden, hvad disse er pligtige til at betale til Ejerne.

12.

Alle Fæsteforbindelser, som Køberne har staaet i med Ejeren (saavel virkelige som expectante Fæstere), er ved dette Køb aldeles ophævet, saa at Køberne fra Dato anses som Selvejere; følgelig betaler de ingen Landgilde eller Tiendepenge til mig for Eftertiden; men derimod betaler de et Aars Rente af Købesummen til 11. Juni 1806.

13.

De kgl. Skatter af Hartkorn og Personer betaler Køberne ligesom hidtil til dette Aars Udgang til Fogeden, som derfor gørkler paa Amtstuen; men fra 1. Jan. 1806 og fremdeles betaler Køberne selv deres Skatter paa den kgl. Amtstue uden Ansvar for mig.

¹⁾ Dette Fæsteforhold mellem gl. Peder Rasmussen og Anders Mogensens Enke (Mette Eriksdatter) varede vistnok til 1811, da hendes Søn Poul Jørgensen købte Gaarden.

14.

For at forcere Køberne til at erholde Ejendomsret har Sejerøs forrige Ejer v. d. Maase forbundet sig til at lade staa hos Køberne 150 Rdl. pr. Td. Hartkorn uopsagt fra hans Side i 15 Aar fra 11. Juni 1806. Af de 150 Rdl., som skal staa i Første Prioritet, svares 4 p. C. i Rente, og Rentepengene betales til v. d. Maase i København i 2 Terminer. Skulde Køberne behøve andre Pengelaan for at betale de købte Ejendomme, og de vil søge om et passende Pengelaan enten i den kgl. Kredit- eller Enkekasse eller andre offentlige Stiftelser imod Panterettighed næst efter førnævnte 150 Rdl. pr. Td. Hartkorn, da lover jeg ej alene at assistere dem med Ansøgning om et saadant Laan, men endog, om det forlanges, at give min Kaution oven paa Pantet til vedkommende Stiftelse; dog skal hver Køber betale til mig af sin egen Kasse mindst 200 Rdl. af den Købesum, som hans Gaard med Part i Kirketienden samt de 10 Huslodder i denne Kontrakts første Post er ansat for. Enhver Køber, som maatte ønske noget Pengelaan, skal tilkendegive mig sit Ønske derom inden sidst i Oktober d. A.

15.

Sælgeren betaler Stempelpenge for denne Kontrakt efter Købesummen 39800 Rdl. Derimod betaler Køberne det stemplede Papir, som udfordres til Skøderne paa de købte Ejendomme. Køberne vil faa Skøde 11. Juni 1806, til hvilken Tid Købesummen skal være betalt. Til Sikkerhed for saavel Sælger som Køber samt Panthaver forbindes Køberne til inden næste 15. Oktober at lade deres Gaardes Bygninger forsikre i Landets almindelige Brandkasse.

16.

Til Afdrag paa Købesummerne og i Stedet for Kaution har Køberne i Dag betalt som følger: P. Mogensen og S. Mogensen tilsammen 100 Rdl. og lover mig et Bevis paa 100 Rdl. for betalt Indfæstning paa gl. Peder Sørensens Gaard, som de nu giver Afkald paa. Unge J. Nielsen, unge

J. Sørensen og O. Sørensen hver 100 Rdl. og til Mortensdag 100 Rdl. N. Rasmussen lover en Obligation paa 95 Rdl. udstedt af v. d. Maase 12. Juni 1804, og til Mortensdag 100 Rdl. Peder Sørensen har leveret en Opsigelse paa 200 Rdl. Arvemidler, som jeg for ham anmoder v. d. Maase at udbetale. J. Jensen 100 Rdl. og til Paaske 100 Rdl. A. Sørensen 50 Rdl., A. Larsen til Mortensdag 100 Rdl. Gl. P. Sørensen 100 Rdl. og til Mortensdag 100 Rdl. R. Pedersen 100 Rdl. og til Decbr. Termin 300 Rdl., som han har staaende i Arv hos v. d. Maase. R. Nielsen 100 Rdl. og til Mortensdag 100 Rdl. N. P. Møller 150 Rdl. og til Mortensdag 50 Rdl. N. Christensen 100 Rdl. og lover ikke videre Betaling før 11. Juni 1806. P. Pedersen har lovet en Lodseddel paa Arv med Renter 170 Rdl., som han formoder at faa udbetalt til 11. Decbr. af v. d. Maase, og til Mortensdag 30 Rdl. Gl. J. Sørensen har intet betalt kontant, men leveret Kaution fra Købmand Holst i Kallundborg for 100 Rdl. til Mortensdag. Jacob Christensen lover ingen Betaling før 11. Juni 1806. Gl. Peder Rasmussen har leveret Pengebeviser for 1000 Rdl., som han har staaende hos v. d. Maase. Alle af Sejerby.

Kongstrup: A. Rasmussen, O. Christensen, A. Pedersen, J. Jensen og P. Rasmussen hver 100 Rdl. og til Mortensdag 100 Rdl. Chr. Hansen har intet betalt, men lover at betale 100 Rdl. til Paaske. S. Rasmussen 100 Rdl. til Mortensdag. Gl. P. Pedersen 100 Rdl. og en Obligation paa 99 Rdl., som han har staaende hos v. d. Maase og forventes udbetalt 11. Decbr.

Mastrup: Gl. Geert Pedersen 100 Rdl. og til Mortensdag 100 Rdl. Jens Rasmussen 100 Rdl. og til Paaske 100 Rdl. Anders Nielsen har intet betalt, men betaler til Mortensdag 100 Rdl. P. Nielsen lover ingen Betaling før 11. Juni 1806. — Selvejergaardmand gl. Jens Nielsen har betalt 100 Rdl. til Afdrag paa sin Gaards Part i Kirken og Kirketienden.

17.

Derimod tilstaar vi samtlige Gaardbeboere paa Sejerø Land, som er nævnt i denne Kontrakt, at have afkøbt

Borgmester Rommedahl de Gaarde og Huslodder, som er nævnt i denne Kontrakt, samt vor Sognekirke med dens Korntiende, til hvilken Kirke Sælgeren har forbeholdt sig at overdrage Kaldsretten til Hans Majestæt, og forbinder os til samtlig at betale de i denne Kontrakt bestemte Købesummer til nævnte Tider og paa saadan Maade, som Kontrakten bestemmer; det stadfæster vi alle med vore Hænders Underskrift i undertegnede Vitterligheds Mænds Overværelse og under disse og Sælgerens Signeter.

Sejerø, den 26. August 1805.

J. P. Rommedahl.

(Bøndernes Navne).

At foranstaaende Købekontrakt er sluttet, indgaaet og oplæst samt underskrevet af alle Kontrahenterne i vor Nærværelse, det bevidnes.

J. Raffenberg,

N. Holst,

Sognepræst paa Sejerø. Borger og Købmd. i Kallundborg.

Efter det kgl. Rentekammers Befaling af 8. d. M. giver jeg herved ganske Afkald paa det i Kontraktens 10. Post tagne Forbehold af Jagten, Fiskeriet og Forstrandsretten paa Sejerø, saa at samme Forbehold ganske annulleres, og efter denne Dag har jeg ingen Ret til førnævnte Herligheder.

Kallundborg, d. 22. Oktbr. 1805.

J. P. Rommedahl.

(Denne Kontrakt er tinglæst ved Skippinge Herreds ting d. 16. Aug. 1806 og indført i Skøde- og Pantebog Nr. 2 S. 483).

2. De 20 Huslodder af den nedlagte Gaard sælges til 15 Husmænd d. 28. September 1805.

De 20 Huslodder af den nedlagte Gaard, som Rommedahl havde forbeholdt sig ved Salget af Gaardene, sælger han d. 28. Sept. 1805 til de 15 Husmænd, som havde Lodderne i Fæste. De faar Skøde d. 28. Juli 1806. De fleste Huslodder kostede 200 Rdl. pr. Lod. Enkelte Husmænd

kan betale de 200 Rdl. straks; nogle betaler 100 Rdl. straks, medens andre slet intet kan betale. De Husmænd, hvis Navne nævnes her, findes i Jordebogen 1805.

Nr. 1. Hans Pedersen køber 1 Huslod (Matr. Nr. 30) paa Bidebjerg for 200 Rdl.

Nr. 7 og 8. Peder Nielsen køber 2 Huslodder (Matr. Nr. 41) paa Marebjerg for 300 Rdl.

Nr. 9 og 10. Niels Jensen køber 2 Huslodder (Matr. Nr. 39) paa Nordvestsiden af Skagelsebjerg for 400 Rdl.

Nr. 11. Niels Frederiksen køber 1 Huslod (Matr. Nr. 38) ved Siden af Matr. Nr. 39 for 200 Rdl.

Nr. 15. Niels Sørensen køber 1 Huslod (Matr. Nr. 36) Øst for Knoldebjerg for 200 Rdl.

Nr. 16 og 35. Jørgen Jensen køber 2 Huslodder (Matr. Nr. 35) paa Reves for 400 Rdl.

Nr. 18. Jacob Sørensen køber 1 Huslod (Matr. Nr. 34) i Nørrevang for 200 Rdl. Den tilhører nu Nørrevangs-
gaarden.

Nr. 19. Niels Mogensen, Søn af Mogens Andersens Enke, køber 1 Huslod (Matr. Nr. 33) i Nørrevang for 150 Rdl. Den tilhører nu G. ved Mogensbjerg.

Nr. 21. Gmd. Gert Pedersen, Mastrup, køber 1 Huslod (Matr. Nr. 43 — „Højen“) Nordvest for Kroen. Den tilhører nu Gaard Nr. 2 i Sejerby.

Nr. 22. Søren Pedersen, Møller, køber 1 Huslod (Matr. Nr. 25) paa Møllebakken, hvor Sejerby Mølle den Gang stod, for 210 Rdl.

Nr. 24. Erik Larsen køber 1 Huslod (Matr. Nr. 32) paa Kløveholm for 200 Rdl.

Nr. 27. Gmd. Poul Jørgensen køber 1 Huslod (Jens Olsens Lod — Matr. Nr. 28) paa „Bakken“ for 200 Rdl.

Nr. 28. Peder Corneliussen køber 1 Huslod (Matr. Nr. 29) ved Vandkær for 200 Rdl.

Nr. 31. Niels Blasen køber 1 Huslod (Matr. Nr. 31) ved Vandkær for 200 Rdl.

Nr. 32, 33 og 34. Niels Pedersen Møller køber 3 Huslodder (Matr. Nr. 24) Nordøst for Sejerby for 800 Rdl.

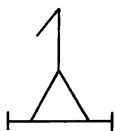
Folket (1536—1806).

Saa vidt man kan skønne, har Folkemængden været omtrent uforandret i dette Tidsrum. Der har været mellem 250 til 300 Mennesker, først henimod det 18. Aarhundredes Slutning er der over 300.

I „Mandtaller“ fra Dragsholm Slots Len nævnes f. Eks. 1618 34 Gaardmænd og 37 „Indister“ og Husmænd, saaledes at Familiernes Antal bliver 71, og regnes hver Familie for ca. 4 Personer, bliver der ca. 250—300 Mennesker. Otto Grundtvig opgiver i 1738 Familiernes Antal til ca. 64, altsaa en lille Tilbagegang. Aarsagen til, at Befolkningen ikke tog til, maa vel for en stor Del skyldes de mange spæde Børns Død, hvorom Kirkebogen bærer Vidnesbyrd.

Alt tyder paa, at der i omtrent hele dette Tidsrum har været Strid mellem Præsterne og Bønderne, der næsten altid blev anført af Sognefogeden, om Magten paa Øen, hvorom der er fortalt i det foregaaende og under Præsterne. Striden har til Tider været haard og kostede 2 a 3 Præster Livet, og en maatte tage sin Afsked. Grundtvigerne synes at have haft „Krammet“ paa Befolkningen; men i Slutningen af det 18. Aarhundrede er Beboerne ved at faa Overtaget (Pastor Schmidts Tid). Et haardført, kraftigt, stridbart og frit Folk har der levet. Præsternes Domme om det bliver derfor haarde.

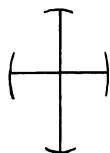
At der slet ikke skulde findes nogen gode Mennesker blandt Sejerøboerne, er langt fra Tilfældet. Af og til omtaler Præsterne i Kirkebogen Folk som ærlige, gudfrygtige og fromme o. s. v. Overfor fattige og syge vistes megen Godgørenhed. Der meddeles f. Eks. følgende: „Den 6. Decbr. 1774 og 8. Juli 1775 var 2 fattige Ægtefolk døde, nemlig Rasmus Nielsen først og hans Hustru sidst, begge ej alene fattige, men ogsaa højst elendige; begge havde og derfor faaet Fattigpenge. Deres Efterladenskab burde altsaa være stillet til Auktion, og de oppebaarne Fattigpenge straks betalt; men da unge Niels Jensen (G. 4) og Hustru ej alene i en Del Aar meget har

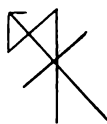
*Olluf Christensen
Gaard No. 5*

*Michel Mogensen
Gaard No. 7*

*Daniel Madtsen
Gaard No. 13*

*Dinis Jespersen
Gaard No. 3*

*Anders Michelsen
Gaard No. 12*

*Michel Poulsen
Gaard No. 1*

*Mats Sofeensen
Gaard No. 16*

*Peder Andersen
Gaard No. 18*

*Hans Olsen
Gaard No. 4*

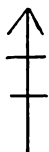
*Morten Sørensens
Gaard No. 17*

Rasmus Christensen

*Peder Nielsen
Gaard No. 20*

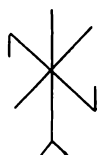
*Hans Jensen
Gaard No. 8 i K.*

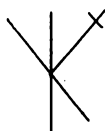
H·M

R:SM

*Søren Jensen
Gaard No. 19*

Mats Michelsen

BOMÆRKER.

hjulpet disse baade med Føde og Beværtning, men ogsaa til Slutning ganske og aldeles antog sig troligen den fattige Enke, saa blev der aftalt mellem unge Niels Jensen og Hustru samt Præsten og Fogeden, at de maatte beholde det lidet, der kunde blive efter dem, hvilket bestod alene i nogle næsten forraadnede gamle Sengeklæder, der ej nær kunde dække den havte Møje og Omkostning“.

I det 16. og 17. Aarhundrede var der kun faa Folk, der kunde læse og skrive; men i det 18. Aarhundrede, især efter Skolens Oprettelse (1740), har de fleste kunnet læse og skrive. Sognefogederne fra 1700 har da kunnet skrive; thi der er bevaret Breve, der er skrevet af Sognefogederne Søren Poulsen og Jacob Sørensen.

I Stedet for at skrive sit Navn benyttede Bonden et Bomærke, og hver Gaard havde sit Bomærke, der var sammensat af lige eller krumme Streger. Det ser ud til, at der i hver Gaard har været et Signet med Bomærket paa. I Meddelelser fra Sejerø Landsret er der en Del Bomærker. I Kirken er der 5 Bomærker. I den ældste Kirkebog findes kun 3 Bomærker, der er benyttet som Underskrift, naar Bønderne var Forlovere. Henimod Slutningen af det 17. Aarhundrede hørte Brugen af Bomærkerne op. I Kirkebogen skrev Bønderne saa Forbogstaverne til deres Navne, hvorefter Præsten skrev deres fulde Navn nedenunder, f. Eks. R. M. (Rasmus Mikkelsen).

For at kunne skelne mellem to Gaard- eller Husmænd, der havde samme Navn, kaldte man den ene „gamle“ (gl.) og den anden „unge“, f. Eks. gl. Peder Rasmussen og unge Peder Rasmussen.

Man har kun faa Efterretninger om Drikkeri. Der nævnes kun faa, der har staaet aabenbart Skrifte for Drukkenskab. Der er ogsaa et gammelt Mundheld, der siger, at der skal 6 Sejerøboer til een Snaps, hvilket vel ikke tyder paa et fordrukkent Folk. De har i hvert Fald næppe været mere fordrukne end Folk i andre Sogne, selv om de paa Otto Grundtvigs Tid var bekendt for deres Drikkeri.

Tyverier omtales saa godt som ikke, og der har næppe været ret meget af den Slags; det stemmer ogsaa godt med den gamle Overlevering, at Sejerøboerne anser hverandre for hæderlige og ærlige.

Forsyndelser mod det 6. Bud er ret faa. Der omtales i Kirkebogen ikke ret mange, der har staaet aabenbart Skrifte for disse Forsyndelser. I mange Sogne var det meget værre. Det sidste aabenbare Skrifte omtales 1762. Jørgen Grundtvig tog haardt fat ved denne Lejlighed, idet Pigen Johanne Hansdatter, der ogsaa i 1760 havde staaet aabenbart Skrifte, blev paa Fattigvæsenets Bekostning indsat i Møens Tugthus til Straf for sit slette Levned, medens Karlen Rasmus Knudsen blev ført til Rasp-huset i København.

I en Beretning om Sejerø (1743) hedder det: „Beboerne er flittige og har en god Gevinst om Foraaret ved Marsvin og om Efteraaret ved Sildefangst, som undertiden er særdeles god“. Sildefiskeri, Sælhund- og Marsvinfangst var vigtige Erhverv for Beboerne¹⁾. Efter Folketælling 1787 meddeles: Lars Andersen ernærer sig ved at skyde Sælhund. Af Sælerne og Marsvinene smeltede man Tran, der bl. a. blev brugt til Belysning. Disse Dyr er nu udryddet i Sejerøbugten.

Til Brændsel brugte man Fladtørv, „Kokke“ og „Klødde“. Fladtørv var det øverste Muldrag med Græs paa, og man skar dem især paa Overdrevet. Det ser ud til, at man ikke har kendt Æltetørv; thi der meddeles i „Udskiftningsdokumentet“, at der er ingen almindelig Tørve-mose. Det er muligt, at man først senere har opdaget de nuværende Tørvemoser.

„Kokke“ er tørret Gødning. Naar Gødningen paa Marken var omtrent tør, samlede man den i store Bunker, hvor den laa for at blive helt tør, hvorefter den blev bragt

¹⁾ I Maj 1767 begravedes Jens Nielsen (53 Aar), der d. 8. Maj blev fundet død i Havet, formodentlig henrevet af Strømmen, da han nøgen var gaaet ud i Havet for at skyde Sælhund.

hjem for at bruges til Brændsel. Helt op i Nutiden har man brugt „Kokke“.

„Klødder“ er Blæretang. Særlig ved Efteraarstid driver der en Mængde Blæretang i Land. Den køres op og spredes paa Strandbakken for at tørres. Naar den var tør, samledes den i store Bunker, hvorefter den bragtes hjem til Brændsel. Til de gamle Bilæggerovne var „Klødder“ et udmærket og billigt Brændsel. Nu bruges de ikke mere.

Fattigvæsenet. Oprindeligt var det Præsten, der sørgede for, at de fattige fik Hjælp (Almisse). Senere oprettedes en Fattigkommission, der bestod af Præsten, Sognefogeden og to Gaardmænd. Fattigvæsenets Indtægter bestod i Pengene fra Kirkeblokken, Kirkens Lysepenge, der var 4 Rdl. 4 Mk., skænket af Fr. Rostgaard, og Tavlepengene fra Helsingørs Hospital (2 Rdl. 5 Mk. 2 Sk.). Desuden gav Øens Ejere ofte Penge til Fattigkassen, naar de besøgte Øen.

Naar Folk, der havde faaet Fattighjælp, døde, blev der holdt Auktion over deres Ejendele, og de derved indkomne Penge tilfaldt Fattigkassen. Ved en Auktion over Anne Dorthe Larsdatter i 1813 indkom 144 Rdl.

Den nyeste Tid.

(1806—1922).

Sejerø under Krigen 1807—14.

Efter at Englænderne havde taget den danske Flaade (Sept. 1807), fik Danmark en syvaarig Krig med England og Sverrig, der i omtr. 2 Aar (1807—09) var Englands Forbundsfælle.

I denne Krig gik det frygteligt ud over Sejerøboerne, der i de to første Aar var fuldstændig værgeløse overfor de mægtige Fjender, som røvede og plyndrede paa Øen, naar de vilde. Trods Nødraab fra Sejerøboerne varede det omtrent to Aar, før Hjælpen kom.

I Efteraaret 1807 gjorde Englænderne Landgang paa Sejerø og aflagde Besøg bl. a. hos Kromanden¹⁾, som formodedes at være blevet bestukket af dem til at optræde som Spion; thi han, der tidligere havde været fattig, skulde efter den Tid være blevet formuende, og han optraadte altid som Underhandler med Fjenden. Desuden havde han i Efteraaret 1807 saa mange vidtløftige Ærinder til Odden. Man havde her Opsigt med ham, da man mente, at han søgte at faa at vide, hvor der var Tropper og hvor der ingen var, for senere at give Fjenden Underretning derom; men man kunde dog ikke skaffe tilstrækkelige Beviser mod ham til at arrestere ham for Spioneri.

I Vintertiden holdt Englænderne sig borte fra de danske Farvande.

¹⁾ Det maa være Niels Pedersen Møller.

1808.

Dette Aar blev det sørgeligste i hele Krigen, fordi Sejerøboerne maatte gennemgaa de frygteligste Trængsler ikke alene af Fjenden, men ogsaa af den danske Regering.

Først skal „Prins Kristian“ omtales.

Linieskibet „Prins Kristian“ sejlede paa Kong Frederik den Sjettes Befaling fra Helsingør d. 21. Marts 1808. Chefen var Kaptajn Jessen, og hele Besætningen udgjorde 576 Mand, deriblandt to Sejerøboer, Mads Frederiksen fra Sejerby og Jørgen Pedersen fra G. 8 i Kongstrup.

Jessen skulde føre „Prins Kristian“ Nord om Sjælland til Store Bælt for at fordrive de engelske Krigsskibe, som hindrede Overførelsen fra Fyn til Sjælland af de spanske Tropper, der skulde hjælpe Danmark i Krigen mod Sverrig.

Ved Middagstid naaede han ud for Sejerø, og han saa nu to tremastede engelske Fregatter, som sejlede ad Store Bælt til. De var Udløbere fra en engelsk Flaade, som kom Nord fra, uden at Danskerne vidste det. Henimod Aften kastede Jessen Anker mellem Sejerø og Refsnæs, medens Englænderne laa for Anker 7 km længere mod Syd.

Næste Morgen Kl. 6 (22. Marts) lettede Fregatterne og sejlede Nord paa. Jessen besluttede at følge dem, da han havde Modvind til Bæltet. Op ad Formiddagen kom Korvetten „Quebec“ sejlede Nord fra og sluttede sig til Fregatterne. Jessen tænkte paa at angribe Fjenden; men Kl. 2 om Eftermiddagen saa han to engelske Linieskibe „Stately“ og „Nassau“ komme fra Nordøst. Overmagten var nu for stor, hvorfor det gjaldt om at frelse Skibet ved Flugt. Han styrede nu mod Sejerø, og det var Meningen at sejle ind i Sejerøbugten mellem Sejerø og Refsnæs; men da hverken Jessen eller nogen af Officererne var kendt med Farvandet her, turde han alligevel ikke sejle ind i Bugten, men besluttede at sejle Nord paa i Retning mod Øresund. Ved 5-Tiden krydsede han uden om Sjæl-

lands Rev, idet han blev ivrigt forfulgt af de to engelske Linieskibe, der sejlede hurtigere end „Prins Kristian“. Omtr. Kl. 7½ Aften d. 22. Marts naaede de hen hver paa sin Side af „Prins Kristian“, der nu var Nordøst for Sjællands Odde. Kampen begyndte saa. „Quebec“ kom noget senere og deltog i den.

Da Jessen nu saa, at han ikke kunde klare sig, styrede han sit Skib lige mod Land og satte det paa Grund, for at Englænderne ikke skulde faa fat i det. Kl. 10½ Aften overgav han sig¹⁾. Af Mandskabet faldt omtr. 60, medens 80 saaredes; alle de øvrige kom i engelsk Fangenskab.

Mads Frederiksen og Jørgen Pedersen kom hjem fra engelsk Fangenskab d. 27. Febr. 1810.

Fra April af saas næsten daglig engelske Krigsskibe sejle forbi Sejerø eller kaste Anker ved den. D. 26. April gik Englænderne i Land og tog de tre største Baade, uden at Sejerøboerne var i Stand til at forsvare deres Fartøjer.

Kristi Himmelfartsdag d. 19. Maj var en højst ulykkelig og sørgelig Dag, skriver Pastor Raffenberg. Et svensk Kaperskib „Lykkelig“ kom d. 19. Maj sejlende ind i Sejerøbugten, Sønden for Øen. Det tonede engelsk Flag. Det kastede Anker ud for Tyvsbjerg. Det sendte saa en Kanonkugle ind over Øen for at forskrække Sejerøboerne. 30 Mand fra „Lykkelig“ landsattes lidt Vest for Tyvsbjerg, hvorefter de marcherede til Sejerby og tog Opstilling paa den Plads, hvor „Gaarden ved Bøel“ havde ligget. De fleste Svenskere forblev som Vagtposter i Sejerby, medens kun 2 á 3 Mand, bevæbnet med Pistoler, Sabler eller Huggertter gik fra Gaard til Gaard og forlangte

¹⁾ Om Mads Frederiksen fortælles det, at han var saa ivrig i Slutningen af Kampen, at han ladede Kanonerne med Kødben, da Forraadet af Kugler var ved at slippe op. I en Sang om Kampen ved Sjællands Odde omtales Mads Frederiksen som en tapper Kriger.

Penge og Sølvtoj. Hvis Folk ikke var hurtige nok til at komme med disse Sager, huggede Svenskerne efter dem med Sablerne og truede dem med Mishandling. Naar de havde faaet Penge og Sølv-sager, tog de Sengeklæder, Gangklæder og Linned. Endvidere tog de Korn og Gæs. Et Sted skød de en fattig Mands Køer i Tjørslaget. Fra en Mand tog de 160 Rdl., 15 gode Dyner foruden Hovedpuder, næsten alt Linned og alle hans Sulevarer, saa han maatte spise tørt Brød og sove i Halm.

Enkelte Steder (f. Eks. ved Vandkær) havde man naaet at faa Sølvtojet gravet ned i Jorden, før Svenskerne kom.

I den nederste Gaard (Nr. 10) i Sejerby skød Svenskerne deres Pistoler af mod nogle Fade og Tallerkener, som stod paa en Hylde under Loftet inde i Stuen, saa Skaarene raslede ned. De troede derved at skræmme Ejeren, Peder Mogensen, til at give dem de Gæs, de forlangte. Han havde i Forvejen gemt Gæssene ovenpaa Bagerovnen, og skønt Svenskerne kunde høre dem, kunde de ikke finde dem, og de fik ingen Gæs.

I Skelbjerggaarden tog de en Gris og Sengeklæder.

Mændene, der dengang havde Sølvknapper i Frakkerne, maatte skære dem af, og Kvinderne maatte af med de Sølvspænder, de havde paa Skoene. Næsten alle de gamle Sølv-sager forsvandt ved denne Lejlighed, saa de nu er sjældne.

Sejerboerne satte sig slet ikke til Modværg, og det havde ogsaa været haabløst; thi de fleste havde ingen Vaaben. Kun i et Hus nær nuværende Kro tænkte man paa at gøre Modstand, idet nogle bevæbnede havde gemt sig paa et Loft; herfrå kunde de have skudt paa Svenskerne, men da de kunde risikere at ramme en Sejerbo, der fulgtes med Svenskerne, skød de ikke.

Folk maatte oven i Købet køre de røvede Sager til det Sted, hvor Svenskerne var landet. I alt leveredes 48 Tdr. Rug og 50 Gæs.

Ikke engang Kirken gik Ran forbi. Svenskerne tog de

hellige Sølvkar. Imidlertid har Kaptajnen vel faaet Skrupler over at have taget dem; thi kort før „Lykkelig“ sejlede bort fra Sejerø, kom Løjtnanten tillige med nogle Mænd i Land og afleverede Sølvkarrene til Præsten, efter Sagnet indviklet i et Skørt. Kaptajnen har sikkert ikke afleveret dem af Menneskekærlighed, men snarere af Overtro.

Efter Plyndringen paa Sejerø sejlede „Lykkelig“ til Nekselø, hvor Svenskerne gik i Land og begyndte at røve. Soldater blev i en Fart tilkaldt fra Sjælland, hvorfor Svenskerne skyndsomt maatte flygte bort.

Efter denne Begivenhed bad Pastor Raffenberg paa Beboernes Vegne Amtmand Baron Adeler og Herredsfoged Vett (i Skippinge Herred) om Hjælp. Han skriver, at det (Røveriet) kunde have været undgaaet, hvis der paa Sejerø havde været 50 Mand og et Par Kanoner. — Paa Sjællands Kyst var der nu alle Vegne Kystvagt for at hindre Fjenden i at gaa i Land. — Han skriver endvidere, at hvis Hjælp ikke kan ydes dem, anmoder han om, at Beboerne og alle deres Sager maa blive ført fra Øen og bragt i Sikkerhed paa Sjælland, da Fjenden ogsaa har truet med at afbrænde Husene.

Imidlertid sejlede 3 Sejerøboer d. 30. Maj til Nekselø for at forhøre sig om, hvorledes det var gaaet „Lykkelig“. De haabede nemlig, at Kystvagten paa Sjælland havde taget det, saa de atter kunde faa de røvede Sager tilbage. Kystvagten tog de 3 Sejerøboer til Fange, og Raffenberg meddeler, at de ikke var kommet tilbage d. 8. Juni.

Omtrent paa samme Tid skulde to Sejerøboer sejle en Odbo over til Odden i en lille Jolle; men da de kom derover, blev det forbudt dem at lande, og det var kun med Nød og næppe, at de fik Lov til at blive der Natten over.

Raffenberg udbryder forfærdet i sit Brev til Baron Adeler af 8. Juni, „at han dog ikke kan tro, det er Meningen, at det helt skal forbydes dem at komme til Sjælland, og at de skal være prisgivet helt til Fjenden. De har endnu

et Par smaa Joller og en Baad tilbage, og han haaber, de kan faa Tilladelse til at komme i Land, naar Nøden driver dem fra Sejerø, eller naar de har vigtige Ærinder at udrette. Han beder til sidst om et Par Ord til sig og sine Sognefolks Beroligelse.

Som Svar herpaa meddelte man, at det vilde være vanskeligt, ja næsten umuligt at forsvare den afsides liggende Ø, da der dertil vilde kræves store Troppemasser m. m. Man opfordrede derimod Sejerøboerne til at sætte sig til Modværge og ikke godvilligt aflevere deres Sager. Heldigvis fulgte de ikke dette Raad, da det kunde have faaet skæbnesvangre Følger for dem. De fandt sig med Taalmodighed i alt; derved kom de højere Myndigheder til at tro, at de stod paa venskabelig Fod med Fjenden, ja ligefrem var Spioner, der vilde give ham Underretning om Nabokysterne. Bl. a. havde man som nævnt Kromanden stærkt mistænkt derfor. De 3 førnævnte Sejerøboer blev betragtet som Spioner og holdt tilbage for at afgive Forklaring om deres Ærinde. Naar de vendte tilbage til Sejerø, nævnes ikke.

Sejerøboerne har sikkert aldrig tænkt paa at drive Spioneri.

Det blev saa forbudt Sjællænderne at rejse til Sejerø, og først i Juni kom Kongens Forordning om, at Sejerøboerne kun maatte lande ved Kallundborg Toldsted. Det var et haardt Slag for dem. Det ene Klageraab efter det andet kom fra Raffenberg, der meddelte, at det var umuligt for dem at sejle omkring Refsnæs med de smaa Joller, de havde tilbage. Sejerø var hermed helt afspærret fra Omverdenen.

Trods dette Forbud landede 5 Sejerøboer (bl. a. Sognefoged Ole Sørensen og Gmd. Peder Pedersen, G. 16) d. 16. Juni ved Mulen (Saltbæk Vig), hvor de straks blev arresteret. Herredsfoged Vett forklarede dem Følgerne, hvis de oftere overtraadte den allerhøjeste Befaling, og de lovede da enten at blive hjemme eller sejle til Kallundborg. Den 27. Juni blev de benaadet og sejlede saa hjem.

Kort efter opnaaede Raffenberg Tilladelse til, at Sejerøboerne maatte lande ved Mulen med en bestemt Baad, den saakaldte Præstebaad, der havde et „Amtstegn“. Det var dog kun under særlige Forhold, at de maatte lande der.

Imidlertid overvejede Myndighederne, hvorledes de skulde føre Sejerøboernes Ejendele til Sjælland. Der blev truffet Aftale med forskellige nærliggende sjællandske Sogne om at modtage Kreaturer fra Sejerø. Der blev i August samlet en Del Baade fra Kallundborg ved Mulen, og 21. August skulde disses Fører Frederik Møller sejle til Sejerø, men blev forhindret deri, fordi der var et fjendtligt Skib i Farvandet. Faa Dage efter kom han derover for at hente 12 Mand, som vel sagtens skulde være med til at føre ovennævnte Baade til Sejerø. Disse 12 Mænd nægtede at tage med, fordi det var i Høstens Tid. I Stedet for samledes de nogle Dage efter hos Degnen Pedersen, der skrev et Brev, dateret 10. Sept., til Herredsfogeden. I det stod der, at Sejerøboerne ønskede ikke, at de ved Mulen liggende Skibe skulde komme til Sejerø, da de frygtede for, at Fjenden, hvis han saa deres Ejendele blive ført bort, skulde ødelægge dem.

4 Sejerøboer, nemlig Gmd. Peder Pedersen (G. 16), Sognefoged Ole Sørensen, Gmd. Anders Larsen (G. 3) og „Indister“ Rasmus Pedersen (G. 19), skulde bringe Brevet til Herredsfogeden. Den 11. eller 12. Sept. sejlede de fra Sejerø og tog „Amtstegnet“ med, men benyttede ikke Præstebaaden. De landede paa Nekselø, hvor de straks blev arresteret af Kystvagten og ført til Kallundborg, hvor de den 12. Sept. kom i Forhør¹⁾. De afleverede straks Brevet til Herredsfogeden, og det blev læst op.

Peder Pedersen, der først blev forhørt, erkendte, at han havde underskrevet Brevet, og forklarede Grunden til, at det var skrevet. Han fortalte, at de landede paa Nekselø 1½ Time før Solnedgang, fordi de var bange for,

¹⁾ Skippinge Herreds Politiprotokol.

at de ikke kunde naa Mulen før Kl. 1 om Natten. Det havde været deres Hensigt straks at gaa til Herredsfogeden, naar de kom i Land, og hvis de da hørte, at de ikke maatte rejse til Kallundborg, vilde de straks rejse hjem igen.

Ole Sørensen meddelte, at naar Fjenden skulde bruge Vogne, kom der Bud fra Præsten om, hvor mange Vogne der skulde bruges, og hvor mange Høns og Ænder, Fjenden ønskede, og alt førtes til Præsten.

Herredsfogeden bebrejdede dem, at de engang før havde overtraadt Forbudet mod at lande.

Hos de fire Arrestanter fandtes Breve, som blev læst op, men det var kun Bestillinger paa Varer, og de blev leveret til de handlende i Kallundborg. Peder Pedersen havde fra Præsten en Seddel paa Apotekervarer, som skulde købes. Han tilføjede, at Præsten havde sagt, at det aldrig kunde gaa godt, hvis der ikke kom Folk til Sjælland for at købe ind. Han sagde endvidere, at det var deres Hensigt at lande ved Mulen, da de havde et Kvæghoved med, som Sognefogeden havde solgt til en Mand i Saltbæk.

Herredsfogeden fratog dem „Amtstegnet“, da det var misbrugt. Efter Forhøret hensattes de i Arresten.

I Retsmødet d. 16. Sept. paa Kelleklingegaard, hvor Herredsfogeden boede, kom de 4 Sejerøboer i et skarpt Forhør og blev spurgt ud om Forholdene paa Øen. Ole Sørensen meddelte, at Raffenberg havde Omgang med Fjenden. Han sagde: „Lige siden Høst, da Fjenden begyndte at gaa i Land paa Sejerø, har han søgt til Præsten, og altid er der kommet Bud fra Præsten, da han kunde gøre sig forstaaelig. Raffenberg har to Gange sagt til mig: Fjenden vil have saa meget, hvorledes skal han faa det? Det var det bedste at faa Folk til at levere det, at der ikke skulde ske Overlast, og Præsten og de andre Øboere har leveret det, Fjenden forlangte. — Om Bord hos Fjenden har Præsten, Fogeden bekendt, aldrig været, ligesom han heller ikke har kunnet bemærke, at Præsten havde forhen gjort Bekendtskab med nogen af de fjendtlige. Præsten raadete til at levere godvilligt for at undgaa Plyndringer.

Han sendte Bud til Fogeden ved Karlen Hans Pedersen eller Pigerne Sofie og Anna. — Folk leverede til Præsten. og han tog imod, medens de fjendtlige Officerer saa derpaa. Den ene Gang var det ved Præstegaarden, den anden Gang ved Møller Peder Sørensens Hus. — Aldrig har Præsten klaget over, at Fjenden brugte ham til Udskrivningen. — Fogeden mener, at Præsten har valgt denne Fremgangsmaade for at undgaa Plyndring. Naar Fjenden havde faaet Sagerne, gav de Præsten Penge, som han saa igen uddelte til Folk. Fogeden har leveret 2 Gange; men han vilde intet modtage, før han fik talt med sin Øvrighed. Der blev betalt 3 Mk. for et Lam og 2 Mk. for en Gaas; for Ænder og Høns 1 Mk. — Efter Gudstjenesten sagde Præsten til Bønderne, at de kunde komme og faa Erstatning. — Det var efter Præstens Raad, at Fogeden og de øvrige var sejlet over med Brevet. — Fogeden tror ikke, at Præsten har fraraadet Bønderne at føre Kvæg over.“

Peder Pedersen meddelte, at Fjenden havde taget alle hans Gæs, 5 Faar og 2 Ungkreaturer. Fra Gmd. Peder Pedersen, Kongstrup, havde Fjenden taget 12 Gæs; men da han beklagede sig til den engelske Officer, fik han dem igen.

Rasmus Pedersen fortalte, at hans Fader havde leveret 1 Gaas, 2 Ænder, 4 Faar, 1 Kalv og 1 Par Høns i Præstegaarden og modtaget Penge derfor.

Anders Larsen sagde, at det var ham bevidst, at han ikke maatte lande andetsteds end i Kallundborg, naar det ikke skete med Transporten. Han havde forstaaet det saadant, at de skulde til Neksølø og ikke til Mulen.

Til sidst sagde Ole Sørensen, at Poul Jørgensen. gl. Peder Rasmussen og unge Rasmus Nielsen kunde give Oplysninger.

Efter Forhøret blev de 4 Mand atter indsat i Kallundborg Arrest, og d. 19. Sept. førtes de til København. Sandsynligvis er de nogen Tid efter bleven benaadet. Straffet er de i hvert Fald næppe blevet, thi saa havde Sogne-

fogeden vel mistet sit Embøde. Der var heller ingen Grund til at straffe dem; thi det var en uretfærdig Behandling, Sejerøboerne var Genstand for.

Englænderne kom tidt i Land Sommeren 1808. De hentede Vand, og Bønderne maatte køre det til dem. Samtidig tog de Smaakreaturer. Raffenberg skriver herom d. 31. Juli: „Vi er omringet af Fjenden, der paa vore egne Heste nedtramper vore Kornmarker og bortslæber vore Kreaturer, og de oprykker vor plantede Kaal og Køkkenurter. Det er ikke muligt at gemme noget for dem, da de løber i alle Huse og opbryder tillukte Rum. — Vi har næsten ingen Baade, og ingen tør vove sig ud.“ D. 5. Sept. skriver han: „Fjenden har røvet fra Sejerøboerne langt over de halve Smaakreaturer, og der gives den Mand, som ikke ejer et eneste Faar, en eneste Gaas eller Høne. Han selv har ikke mere end to Faar. — De fire sidste Kaptajner, som har været her, har holdt deres Folk fra at røve — og Folk har da endnu deres store Malkekøer og en Del Kornvarer.“

Englænderne kom ogsaa i Præstegaarden og talte ved Tolk eller paa Latin med Præsten. Han har maaske bebrejdet de engelske Officerer for deres Plyndringer, og de har da sagt, at hvis Præsten kunde skaffe de Kreaturer, de ønskede, vilde de ikke plyndre. Han har da paataget sig at skaffe Kreaturer og betale Folk Penge for dem, skønt han vidste, at det var ulovligt at have nogen som helst Omgang med Fjenden. Raffenberg fortjener ikke Bebrejdelser derfor, da han sikkert har gjort det af Kærlighed til Sejerøboerne og ikke af Egenkærlighed.

Regeringen fik imidlertid Underretning om, at Raffenberg havde Omgang med Fjenden. D. 13. Sept. kom der fra Kancelliet en Skrivelse om, at Herredsfoged Vett skulde rejse til Sejerø og holde Forhør over Raffenberg. I Skrivelsen hedder det endvidere: En yderligere Undersøgelse af Præsten paa Sejerø for at give ham Lejlighed til at ret-

færdiggøre sig, ifald han kan, for de mod ham udsagte alvorlige Beskyldninger, eller for at han i modsat Fald kan vorde afstraffet. — Resultatet af Forhøret skulde tilstilles Kancelliet, for at Kongen kunde faa Meddelelse derom. Hvis Raffenberg ønskede at komme til København for at retfærdiggøre sig, kunde dette tilstaa ham.

Den 23. eller 24. Sept. sejlede Herredsfogeden til Sejerø, og den 24. Sept. blev der holdt Ret paa Sejerø. Den ene af Præstens Tjenestepiger vidnede, at hun havde set Fjenden i Præstegaarden. — Samtlige Officerer tog ind i Præstegaarden. — Fjenden spørger den ydende ved Tolk. — Den engelske Kaptajn forlangte, at 2 Vogne skulde møde og køre Vand; det var i Høstens Tid. Den anden Tjenestepige ved bestemt, at Præsten ikke har været om Bord paa engelske Skibe. — Derefter afhørtes gl. Peder Rasmussen, unge Rasmus Nielsen og Poul Jørgensen; sidstnævnte sagde bl. a., at den engelske Officer tog selv mod Kreaturerne.

Pastor Raffenberg, der kom i et skarpt Forhør, meddelte: Fra d. 26. April til 2. Juli 1808 havde Fjender, engelske og svenske, været paa Sejerø og plyndret, uden at han havde talt med dem undtagen med 3 engelske, medens de røvede hos ham; men d. 2. Juli Kl. 2 Eftermiddag kom Boelsmand Hans Olsen Møller fra sit Hjem Vester paa Landet rendende hen til ham og sagde, at Fjenden var i Landet og vilde straks have Præsten i Tale, hvorfor han skulde hente ham, og hvis han saa ikke inden 1 Time var hos den engelske Kaptajn, vilde denne dræbe Hans Olsen Møller¹⁾, hans Kone og Barn, hvilke to sidste de beholdt i deres Vold, til han kom tilbage til den engelske Kaptajn. Præsten vægrede sig ved at gaa med; men da Hans Olsen grædende bad ham om ikke at udsætte 3 uskyldige Mennesker for Fjendens Behandling, saa gik

¹⁾ Han har naturligvis misforstaaet Englænderne; ved Præstens Ankomst er det vel blevet opklaret, skønt intet nævnes derom. Han boede i et nu nedrevet Hus paa Marebjerg (Matr. Nr. 51).

han til den engelske Kaptajn, som var paa den vestre Ende af Landet. Kaptajnen havde ladet 200 Mand gaa i Land, og de var alt adspredt paa Øen for at hente Kreaturer af alle Slags, hvormed de kom, medens han endnu var paa Vester.

Siden 2. Juli har 10 Skibe været ved Sejerø og sendt Folk i Land; nogle af Skibene har ligget der 6 a 7 Dage. — Englændernes Forlangende blev bekendtgjort i Byerne ved Tolk og ledsaget af Trusler om Vold og Brand, naar Præstationerne ikke var til Stede til den af dem bestemte Tid, og da Sejerøboerne, betaget af Skræk ved Tanken om den ubeskrivelige Rædsel, som Røveren Morrin¹⁾ og hans Horde havde øvet paa Øen, befrygtede en lignende, leverede de det, Fjenden forlangte. — Officerer kom daglig i Land og gik ind i Præstegaarden, fik Mælk og gik igen. Saaledes gik det — undtagen 2 Gange; den ene Gang sagde en Officer paa Latin til mig, at Kaptajn Campbell vilde have 6 Faar, 12 Gæs, 24 Ænder og 24 Høns og Æg; men Præsten meddelte ham, at han ikke kunde faa et saa stort Kvantum, da Beboerne var medtaget af Plyndring. Officeren befalede ham straks at gøre Anstalt til at skaffe det, da der ellers blev plyndret. Han sendte saa Bud til Sognefogeden, hvorefter denne lod gaa Bud til Folk om at levere. Officeren modtog i Præstegaarden 4 Lam, 1 Gaas, 5 Ænder, 3 Høns, 1 lille Tyr og 1 Kvie; men han blev opbragt over, at ikke alt var leveret. Folk blev budt Penge, nogle modtog, andre ikke. — Anden Gang gik det omtrent paa lignende Maade. — Han sagde, at han aldrig havde tænkt paa at tage om Bord til Englænderne. De tilbød ham engelske Aviser, som han ikke vilde modtage. — Han erklærede, at han hverken kunde læse eller tale Engelsk.

Præsten erkendte altsaa under Forhøret, at han havde haft Omgang med Fjenden, men kun nødtvungent og for at undgaa Plyndring.

¹⁾ Det maa være Føreren for „Lykkelig“.

Efter Forhøret fulgte Raffenberg med Herredsfogeden til Sjælland. Han rejste saa til København for at retfærdiggøre sig.

Den 7. Decbr. resolverede Kongen: Vi tillade, at indberettede Sags Forfølgelse i Betragtning af de oplyste Omstændigheder maa bortfalde.

Raffenberg havde dermed faaet Oprejsning.

Sejerø var altsaa næsten helt afspærret fra Omverdenen i 1808. Derfor kom; Beboerne ogsaa til at mangle forskellige Ting, bl. a. Salt. Da Englænderne hørte det, gav de dem Salt. Senere blev der sendt to Tdr. Salt til Øen. Raffenberg beklager d. 5. Sept., at han ikke kan betale dem, da Prisen er saa forskrækkelig stor: 18 Rdl. 4 Mk. pr. Td. Han beder derfor om Lov til at vente med Pengene, til han har overladt en Del af det til andre.

Der findes en Slags Opgørelse over de Tab, Sejerøboerne har lidt i 1808. Præsten regnede sit Tab til 200 Rdl., de fleste Bønders Tab var fra 50—150 Rdl.

Kongen skænkede saa 200 Rdl. til Uddeling; mellem de haardt udplyndrede og trængende Sejerøboer. Præsten, til hvem Pengene blev sendt, beholdt dem indtil videre, da han mente, det ikke var raadeligt at uddele dem, da Fjenden let kunde tage dem. Muligvis er det disse Penge, som man endnu i vore Dage har Erindring om. Sejerøboerne siger nemlig, at en vis Sum Penge, der blev skænket dem, aldrig blev uddelt, og at Præsten beholdt dem, og det er ogsaa i Overensstemmelse med Sandheden. Da Præsten rejste fra Sejerø i 1809, tog han sikkert de 200 Rdl. med sig til Dækning af sit Tab. I hvert Fald omtales ingen Uddeling.

1809.

Købmand Munthe, Nykøbing S., havde d. 24. Febr. faaet kgl. Tilladelse til at sejle til Sejerø med eet Skib og een Udskibningsbaad for at købe Korn. Han lejede 3 Far-

tøjer (2 af dem bemanded med Odboer), og desuden lejede han paa Sejerø et Fartøj, og det blev bemanded med Sejerøboer. Efter at de 4 Fartøjer var ladet med 150 Tdr. Byg, sejlede de d. 5. Marts til Odden og landede ved Yderby; men da Ladningen var losset, lod den kommanderende Officer paa Odden Korn og Mandskab sætte under Bevogtning og indberettede Sagen til den øverstkommanderende, Bülow, og til Kongen. Grunden hertil var, at Sejerøboerne kun maatte føre deres Korn til Kallundborg ifølge Forordningen af 28. Juni 1808. Købmand Munthe havde ogsaa overtraadt Forbudet, idet han havde købt mere Korn end tilladt. Fra Overkommandoen kom der nogle Dage efter Meddelelse om, at Sejerøboerne skulde frigives.

Imidlertid havde den øverstkommanderende over Tropperne i Nordvestsjælland, Generalmajor Kardorff, truffet Foranstaltninger til at sende Tropper til Sejerø. Den 6. Marts rejste han til Øen for at se paa Forholdene. Den 10. Marts kom der Ordre fra Bülow om, at Spærringen mellem Sejerø og Sjælland var ophævet, idet Militæret herefter skulde sørge for Forbindelsen mellem Sejerø og Sjælland.

Et Skarpskyttekompagni af sjællandske Jægerkorps Første Bataillon, hvis Anfører var Kaptajn Joachim Henrik von Køppen, skulde sendes til Sejerø, hvorfor Kompagniet marcherede til Saltbæk, hvor der var samlet nogle Fartøjer til at føre Tropperne over. Tidlig om Morgenen d. 22. Marts blev Kompagniet indskibet, og da Vinden var god, naede Transporten snart Sejerø. Kompagniet medførte to 10 Punds Haubitzer og to 3 Punds Kanoner. Ca. 265 Soldater var saaledes ankommet til Sejerø. Sejerøboerne kalder dem for „Krigsfolkene“.

Transporten havde Salt og Brændevin med samt 50 Geværer og Ammunition til Sejerøboernes Bevæbning.

Officerer og Soldater blev indkvarteret hos Beboerne, saaledes at hver Gaardmand fik 6 a 7 Mand og 1 Officer og hver Husmand 1 Mand indkvarteret. Hver Soldat

fik $7\frac{1}{2}$ Sk. daglig i Løn, og deraf maatte han betale 3 Sk. dagl. til Værterne for Madlavning (Middagsmad) og Brændsel. Tilbage var der saa kun $4\frac{1}{2}$ Sk. til Frokost, Aftensmad og Drikkevarer. For 1 Pot tyndt Øl betaltes 8 Sk., for en Sopken 4 Sk.

Køppen boede vistnok i Begyndelsen i Præstegaarden; senere købte han selv et Hus og de dertil hørende Huslodder (Matr.-Nr. 24) Nordøst for Sejerby, idet han 1810 nævnes som Ejer af dem.

Den 9. April var Kardorff atter paa Sejerø og ordnede sammen med von Køppen Forsvarsforanstaltningerne „paa den bedst mulige Maade med Hensyn til Øens Loyalitet og de paa samme befindtlige Hjælpemidler“. Maaske blev „Skansen“ ude paa Revet opkastet ved denne Lejlighed.

52 af Øens Beboere blev taget til Kystmilitær. 13 Heste blev ifølge allerhøjeste Befaling udtaget til „Stykheste“. De blev synet og takseret, for at deres Værdi i Forvejen kunde være bestemt, hvis de i den kongl. Tjeneste skulde blive beskadiget. Da Hestene kun var smaa, blev de takseret til 6—36 Rdl. pr. Stk.; dog var de af den Beskaffenhed, at Artilleriet kunde hjælpe sig dermed.

Der blev nu udstillet Vagtposter langs Kysten og paa nogle af Bakkerne baade om Dagen og om Natten for at passe paa, at Fjenden ikke kom i Land. De 52 Sejerøboer deltog i denne Vagttjeneste. Naar ingen Fjender var i Farvandet, var den daglige Tjeneste ikke saa streng. Nærmede et fjendtlig Skib sig, blev Vagtposterne forøget.

Den 26. April sendtes til Sejerø et armeret Rofartøj, som stilledes under Erik Køppens Kommando, for at skade Fjenden ved Kaperier eller paa anden Maade, naar der var Lejlighed dertil.

I Maj kom en engelsk Parlamentær i Land angaaende Udveksling af Fanger. Den Befalingsmand, der havde til ladt Parlamentæren at gaa i Land, fik en Irettesættelse, fordi han ikke havde hindret ham i at komme i Land. Samtidig blev al Parlamentæren forbudt.

I 1809 omtales intet engelsk Røveri.

1810.

Da de 3 Soldater, som gjorde Tjeneste paa Kaperbaaden, ikke var søvante, blev Mads Frederiksen og Jørgen Pedersen, der nu var kommet hjem fra Fangenskabet, i April ansatte til Tjeneste paa den.

Soldaterne var nu ved at blive kede af at være paa Sejerø; enkelte begyndte at lave Uorden. Køppen meddelte d. 5. Maj, at han frygter for, at 16 Mand, der har vist Tilbøjelighed til Uorden, skal finde paa at desertere, især naar fjendtlige Skibe ligger nær Land. Han ansøger saa om, at de maa ombyttes med udskrevne Rekrutter.

Det fortælles, at nogle Soldater var blevet vrede paa Sognefoged Ole Sørensen og slog en Del Ruder i Stykker i hans Gaard.

Tinggaardens Arresthus blev sikkert benyttet til Arrest for Soldaterne. Til Sygehus blev benyttet Huset oven for det gamle Jordemoderhus.

Den 30. Maj laa en engelsk Flaade for Anker ved Nordvestenden $\frac{1}{2}$ Mil fra Land. Køppen forstærkede Vagtposterne ved den Side, hvorimod ingen Vagtposter blev stillet ved Søndersiden (Tadebæk) ud for Kongstrup, da han ingen Landgang ventede der. I Nattens Mørke og Taage (d. 1. Juni) sejlede en fjendtlig Barkasse Sønden om, og Fjenden gik i Land ved Søndersiden ud for Kongstrup og røvede en Del Kvæg, som stod paa Græs der. — I Anledning heraf anmodede Køppen om at faa 13 Artillerister, hvad Kardorff kunde anbefale. Desuden bad Køppen om at faa 20 beredne Skarpskytter; men det nægtedes ham, da det blev for dyrt.

Den 1. Juli indsender Køppen følgende interessante Rapport til Kardorff: „Jeg meddeler, at d. 30. Juni ankom en Flaade paa 200 Sejlere Syd fra, som ankrede Nord for Øen i en Mils Afstand. Jeg detacherede Løjtnant von Jansen med 3 Underofficerer, 30 Skarpskytter, 2 Kanoner og 8 Artillerister ud paa Vesterenden af Øen; paa Søndersiden havde en Underofficer Vagt med 8 Mand, foruden de sædvanlige faste Vagter, og i Sejerby stod

Resten af Kompagniet i Reserve. Om Natten d. 1. Juli blev der fra Underofficersvagten paa Søndersiden meldt, at de havde hørt Fartøjer blive roet langs Øens søndre Side. Jeg rykkede derpaa ned til Baadelejet (omtr. ud for Grønnebjerg) med Reserven og de to 10 Punds Haubitzer og detacheret med 10 Mand til Forstærkning ved Mastrup samt lod Patrouillerne forøge. Ved Dagbrækningen saas, at det var 4 Kanonbaade, og henimod Kl. 21¼ sendtes en Sluppe i Land, hvoraf erfarede, at det var Kanonbaadene fra Samsø.

Paa denne Tid blev af en af Patrouillerne meldt, at langs den østre Side af Landet saas en Barkasse, som paa flere Steder truede med at lande. Jeg lod nu straks flere Patrouiller udgaa, saa jeg blot havde 16 Mand endnu tilovers. I dette Øjeblik faldt paa en Gang en saa stærk Taage, at man knap kunde se 200 Skridt for sig. Nu fik jeg Melding fra Kongstrup, at en Barkasse var gaaet i Land mellem Kongstrup og Mastrup, og nede ved Stranden borttaget nogle der tøjrede Lam og Gæs samt et Svin, hvorefter de ilede bort, og da de var noget fra Land, skød Barkassen et Granatskud i Land, dog uden at Barkassen kunde ses. I samme Øjeblik, jeg fik denne Melding, ilede jeg med det øvrige af Mandskabet og de tvende Haubitzer til Stedet, men fandt det forladt af Fjenden og ved Stranden et ihjelstukket Faar, tvende Gæslinger, nogle Geværpatroner og tvende Aarer, som de i deres Il ved Folkenes Ankomst havde forladt.

Kl. 8 ankom fra den engelske Admiral en Parlamentær, der blev af Løjtnant von Jansen anholdt paa Strandbredden, hvor han forlangte at tale med den højstkommanderende Officer. Officeren var sendt fra Admiralen for at tilbagelevere de af en engelsk Officer i Nat stjaalne 13 Faar, 27 Gæs og det ene Svin og sige fra Admiralen, at bemeldte Officer var uden hans Vidende gaaet ud af Flaaden og havde borttaget det, som han nu her bragte, samt berette, at Officeren var arresteret og derfor skulde blive afstraffet.

Forinden min Ankomst havde de kastet tvende levende Lam i Land, og de løb omkring paa Stedet. Jeg sagde, at Officeren skulde tilkendegive for Admiralen, at jeg holdt det for en Vanære at modtage deres stjaalne Sager tilbage og befalede ham derfor straks at afsejle med sit Gods, og for at han kunde faa alt med, lod jeg de tvende Lam skyde og kaste i Baaden til dem. Officeren bad om Tilladelse under Parlamentærflag til at maatte sende den Officer i Land, der havde forset sig, for at bede om Forladelse; men jeg erklærede, at den første Parlamentær, der kom til mig mer fra Flaaden, blev af mine Kanoner skudt i Sænk. Officeren erklærede, at han havde den strengeste Ordre fra sin Admiral til at afgøre denne Sag, og — idet han greb i Lommen — at han vilde betale alt, hvad jeg forlangte. Jeg forsikrede, at jeg ej tog hverken Kreaturer eller Penge, da jeg var sindet af min egen Lomme at betale de fattige Bønder det, som de Engelske i Nat havde stjaalet fra dem. Officeren paastod, at han ej forlod Landet, førend jeg modtog Godtgørelsen; herpaa lod jeg de tvende Kanoner, der hidindtil havde staaet skjult bag Banken køre frem, lod dem lade og rette mod Barkassen, og nu bad jeg Officeren om at forføje sig; thi ellers lod jeg gøre Ild paa dem. Officeren gjorde straks Anstalt til Afrejse; men endnu bad han om, at jeg vilde modtage det bragte, da Admiralen holdt det for en stor Skam, hvad der var udøvet af denne Officer, og at det var en Skam for hele Nationen, da sligt ej var hændet før. Jeg forsikrede Officeren, at Skammen ej kunde være saa stor, eftersom det ej var første Gang de Engelske havde stjaalet paa Sejerø, da de engelske Kaptajner Forest, Marchal og flere i hele Krigen havde stjaalet Kreaturer i den Tid, Landet var værgeløst. Sluttelig bad han om Tilladelse til at kaste Kreaturerne over Bord, naar han satte fra Land; men jeg forsikrede ham paa min Ære, at dersom han kastede nogle ud af sit Fartøj, saa længe jeg kunde række ham med mine Kanoner, da lod jeg fyre paa ham. Med den Besked afsejlede Parlamentæren, og da

samme var kommet om Bord, lod Admiralen lette og afsejlede Nord paa.

Bønderne er af mig betalte for deres mistede Kreaturer efter tvende Bønders Vurdering“.

1811.

Den 23. Maj melder von Køppen, at der har fundet en Kanonade Sted mellem en engelsk Brig og hans Kanoner.

Den 25. Juli henvendte 2 Skarpskytter sig til Køppen og bad paa Kompagniets Vegne om, at Kompagniet maatte blive forflyttet til Sjælland, hvad der var lovet det af en Artillerikaptajn. Køppen sammenkaldte hele Kompagniet d. 26. Juli og fik da at vide, at det ønskede at forflyttes, da Lønningerne var saa knappe, og da der ikke var noget at fortjene. Anmodningen om Forflyttelse nægtedes af Kongen, og da Kardorff d. 1. Aug. inspicerede Tropperne paa Sejerø, fik Køppen og hele Kompagniet en Irettesættelse for deres respektstridige Adfærd. Kardorff roser ellers Tropperne meget.

Den 14. Oktbr. meddeler von Køppen til Kardorff, at d. 13. Oktbr. i Dagbrækningen saas en Jagt liggende for Anker tæt under det østre Rev paa Sejerø. Vinden var en hel Storm fra Sydvest. Jagtens Mandskab var i stærk Fare, og von Køppen forsøgte at sætte en Kaperbaad ud for at komme Mandskabet til Hjælp; men det gik ikke. Han lod da en af sine Joller køre over Land til det østre Rev og befalede Styrmand Ole Hendrichsen og Matros Mads Frederiksen at holde sig færdige til at bjerge Jagtens Mandskab. Af frivilligt Mandskab fik Jollen Bombardér Anders Pedersen Bagge af Artilleriet og Skarpskytterne Thorkild Aagesen og Johan Schmidt. Jollen sejlede saa Kl. 2½ Eftermiddag og blev set at borde Jagten. Natten mellem d. 13. og 14. Oktbr. blæste det en halv Orkan fra Vestnordvest, og d. 14. Oktbr. om Morgenen saa man, at Jagten var strandet paa Revet, og at Mandskabet var i stor Fare. Køppen lod nu den nævnte Kaper-

baad køre over Land ud til Revet, og sammen med en Løjtnant sejlede en Del frivillige, deriblandt Matroserne Anders Steffensen, Anders Pedersen, Peder Rasmussen, Gmd. Jens Rasmussen fra Mastrup o. fl. ud til Jagten. Det lykkedes dem at redde 8 Mennesker fra at drukne; men Skarpskytten J. Schmidt laa død om Bord i Jagten. Jagtens Ladning var Brænde, der for Kongens Regning var bestemt for Sejerø; af den var det meste bortskyllet, og Køppens Jolle var sønderknust. Køppen siger, at han ikke formaar at udtrykke det Mod, som Mandskabet ved denne Lejlighed har udvist, og beder Kardorff om at meddele Kongen, hvorledes det har udmærket sig.

Den 12. Novbr. indsender Køppen en Rapport til Kongen og skriver deri, at de kgl. Roflotiller og den Chalup paa 4 Aarer, han har under sin Kommando, intet bedre Sted har at lande end ved Baadelejet under Grønnebjerg. Til disse Chaluppers Sikkerhed er det nødvendigt at opkaste en lille Skanse ved Grønnebjerg, og den skulde kunne indtage to 3 Punds Kanoner med Artillerister og 20—30 Skarpskytter. Paa Batteriets Brystværn skulde der indrettes Pulter, der kunde modtage Chaluppernes Amussætter eller Falconetter. Med dette Skyts kunde man forsvare sig ved et pludseligt fjendtligt Angreb paa Fartøjerne, indtil de to 3 Punds Kanoner kunde komme til Hjælp. Disse Chalupper er udsatte for stor Fare i Stormvejr og Taage, da Mandskabet ikke hastigt nok kan sammenkaldes for at landsætte Fartøjet. Denne Fare kan afværges ved Anskaffelse af et lille Gangspil ved Baadelejet til 8 a 10 Mand. Ved Hjælp af dette og Baadelejets Vagtmandskab kan enhver Baad straks bringes paa Land og undgaa megen Fare.

Skansen blev ogsaa bygget, og Erindringen herom har holdt sig til vor Tid. Der findes dog intet Spor af den nu, da den sandsynligvis er blevet sløjffet straks efter Krigens Ophør.

1812—14.

Da Kongen i 1812—13 frygtede et Angreb paa Sjælland af Fjenden, samlede han saa mange Tropper som

muligt der. I Juni—Juli 1812 forlod Tropperne Sejerø og kom til Sjælland. Øen var da atter uden Forsvar. Umuligt er det ikke, at Uro og Ængstelse paa ny har grebet Sejerøboerne. Det fortælles ellers, at de var kede af Tropperne. Den store Indkvartering har ikke været behagelig.

Der meddeles intet om Landgang af Fjender i disse Aar. Der var dog fjendtlige Skibe i Farvandet; thi om Natten den 9. og 10. Aug. 1812 blev 2 Barkasser paa Vej fra Havnsø til Sejerø for at hente det Gods, som Militæret havde efterladt der, angrebet af en fjendtlig Brig og maatte vende tilbage til Havnsø.

I Januar 1814 endtes Krigen.

Folket og de økonomiske Forhold m. m. (1806—1850). Hver Gaard paa Øen fik ved Købet (1805) $\frac{1}{10}$ af Kirken, Kirketienden, „Herskavens“ og de 450 Rdl., som 11 Husmænd havde laant af Herskabet. Hver Gaard i Sejerby fik desuden $\frac{1}{10}$ af de 10 Fæstehuslodder og af Kirketienden af de 5 Huslodder „af Bøndernes Jord“, „Skoven“ og 20 Huslodder af den nedlagte Gaard. Hver Gaard i Kongstrup fik desuden $\frac{1}{8}$ af 4 Huslodder og af „Vænget“. Hver Gaard i Mastrup fik desuden $\frac{1}{4}$ af 4 Huslodder.

Det var i en Opgangstid, at Bønderne købte deres Gaarde, og Prisen (fra 9—1300 Rdl. pr. Gaard) var efter Tidens Forhold høj nok. Skønt der var almindelig Velstand blandt Bønderne omkring 1800, fik de fleste en fast Gæld paa ca. 5—700 Rdl., og disse Penge blev laant af v. d. Maase i København; men disse Laan blev snart efter ombyttet med Laan i den kgl. Kreditkasse.

Straks efter Købet kom Krigen 1807—14 med Plynderinger, og de Tab, Sejerøboerne herved led, kunde flere af dem ikke taale. Allerede før 1810 maatte Jacob Christensen gaa fra sin Gaard ved Kilshoved. Han byttede med Hmd. (Nr. 28) Peder Corneliussen. For mange kneb det i de følgende Aar, skønt Prisen paa Korn i Krigstiden var høj.

I 1812 kostede saaledes 1 Td. Rug 100 Rdl. i Seddelpenge, og Folk havde saa mange Pengesedler, at de havde Raad til at lave „Fidibusser“ af dem til at tænde Sølvpiberne med.

Indkvarteringen af „Krigsfolkene“ paaførte vel ogsaa Beboerne nogen Udgift.

Kort efter Krigens Ophør kom der et voldsomt Prisfald paa Korn. I 1824 kostede 1 Td. Rug saaledes knap 2 Rdl. og 1 Td. Havre 1 Rdl.; endvidere var der stor Forvirring i Danmarks Pengeforhold. Følgen heraf blev, at flere af Bønderne ikke kunde klare sig, men maatte gaa fra deres Gaarde. Jens Rasmussen (G. Nr. 4) i Mastrup maatte ca. 1812 forlade sin Gaard, og den laa i 10 Aar udyrket hen, da ingen turde vove at overtage den blot for at svare Renter og Skatter. Jørgen Jørgensen maatte sælge sin Gaard ved Horsekær i 1820'erne. Gaard Nr. 1 (Ejer Peder Rasmussen) i Kongstrup blev stillet til Tvangsauktion 1829. Gaarden ved Stenbæk blev ca. 1830 solgt til Pastor Winsløv for 200 Dalere og Første Prioritetslaan. Gaard Nr. 5 (Ejer Christen Hansen) blev stillet til Auktion i 1837, og Gmd. Ole Sørensen (G. Nr. 6) i Kongstrup kunde ikke klare sig og byttede med Hmd. Søren Pedersen, der boede ved Vandkær; Søren Pedersen havde tidligere haft Tadebæksgaarden, men kunde ikke klare sig der. Mange andre fik med Nød og næppe Føden af deres Gaarde. Enkelte Husmænd maatte ogsaa sælge deres Lodder; bl. a. overtog Bønderne Huslod Matr. Nr. 30 paa Bidebjerg; de ejede nemlig Laanet i Lødden. Husmændene klarede sig dog forholdsvis bedre end Bønderne.

I 1830'erne bedredes Forholdene noget, idet Prisen paa Korn steg; men endnu i mange Aar var Beboerne fattige.

Man begyndte nu at udvide det dyrkede Areal. Krattet, der hidtil havde staaet paa flere Bakketoppe og Skrænter, blev ryddet, og Bakkeskraaninger blev jævnet. Ny og bedre Dyrkningsredskaber toges i Brug.

Det hedder om F o l k e t 1832: „Klædedragten er som

Sømandens for Manden; Fruentimmerne klæder sig i eget med megen Flid forarbejdet Værkgarn, hvorefter de noget ligner Købstadfolk i Paaklædning. Beboerne er høje og ranke af Vækst, meget sædelige og stille i deres Forhold og tilfreds med tarvelig Nydelse.¹⁾

Pastor Heineth har engang sagt til Biskop Mynster, at han fandt, at Beboerne havde mange gode Egenskaber.

Fattigvæsenets Forhold blev ordnet paa et Folkemøde 1806, og hver Gaardmand gik ind paa at give 1 Skp. Byg til de fattiges Underhold.

Sogneforstanderskabet (Sogneraadet) oprettedes 1841 efter kgl. Forordning med Præsten som født Formand, og Befolkningen havde kun ringe Indflydelse paa det.

Oplysningen var ikke ret god; navnlig med Hensyn til Skrivning og Regning stod det daarligt til. Der staar ikke saa sjældent bag efter et Navn „med ført Pen“.

Af Sygdomme, der plagede Beboerne, kan nævnes Anden- og Trediedagsfeberen.

I Sygdomstilfælde var man ikke ret godt stillet i ældre Tid, da der ingen Læger var. Man maatte nøjes med gamle Husraad eller søge Hjælp hos „kloge Folk“. Gmd Peder Mogensen (G. Nr. 10), der var født 1766, var en „klog“ Mand, der i mange Aar var „Læge“ og „Dyrlæge“²⁾. Han var i Besiddelse af gode Kundskaber, læste og skrev godt. Han havde flere „Lægebøger“. Han skal endog være søgt af Folk fra andre Egne. Han døde d. 2. Juni 1840. Hans Søn Niels Pedersen (G. Nr. 9) havde lært en Del af Faderen og fungerede som Dyrlæge.

V e j e n e. Efter Ordre fra Amtet til Sogneforstanderskabet begyndte man i 1845 at køre Grus paa

¹⁾ Dr. Larsen: Holbæk Amt (1832) S. 225.

²⁾ Hans Moder Mette Sørensdatter faar følgende Omtale i Kirkebogen: Mette Sørensdatter, der havde været Jordemoder i 36 Aar og forrettet denne Tjeneste med megen Duelighed, uagtet hun var ueksamineret, døde d. 12. Decbr. 1814 (74 Aar). Siden hendes Tid har der været eksaminerede Jordemødre.

Vejene, som hidtil kun havde været Markveje og næsten ufremkommelige ved Vintertid. Arbejdet blev udført gratis af Bønder og Husmænd i Fællesskab, og i de følgende Aar havde hver Bonde sit „Vejstykke“ at vedligeholde; dette ophørte henimod 1870, idet Hovedvejene da kom ind under Kommunen.

„S y g e n“ (Tyfus) 1846—47. Sejerø blev meget voldsomt hjemløst af en smitsom Sygdom, nemlig Tyfus — Sejerøboerne kalder den „Sygen“. Den begyndte i Aug. 1846 og ophørte i Juli 1847. Det fortælles, at Sygdommen blev ført til Øen fra Aarhus af en Mand, Mogens Nielsen — Mogens Skrædder kaldet — der var Skrædder og Baadfører. Han boede i et Hus Syd for „Gabet“ og nær dette. I Aug. 1846 havde han været i Aarhus, kom syg hjem derfra og døde d. 1. Sept. 1846. Ingen vidste, hvad han var død af, da der ingen Læge var paa Øen; men man var klar over, at der var noget særligt ved den Sygdom, hvoraf han var død, og man frygtede Smitte. Paa Vejen hjem fra hans Begravelse talte man om, at man kunde frygte for, at andre kunde være blevet smittet, hvis det var en smitsom Sygdom. En Mand, Peder Sørensen, der havde været med til Begravelsen, blev snart efter syg og døde. Da nu ogsaa flere andre blev syge, var man vis paa, at der var udbrudt en smitsom Sygdom paa Øen.

Distriktslæge Carl William Weihe i Kallundborg kom saa til Øen og konstaterede, at Sygdommen var Tyfus. Han blev der kun en kort Tid. I hans Sted kom saa en noget sygekyndig Mand ved Navn Nygaard, og han skulde tilse de syge og træffe de nødvendige Forholdsregler for at hindre Sygdommens Udbredelse. Desværre blev der ikke sørget nok for at afsondre de syge, saa „Sygen“ bredte sig over hele Øen. Ingen kunde være sikker for den, og det blev en sørgelig og tung Tid for Beboerne. Skolen blev lukket den 3. Oktbr. 1846 og var lukket til den 26. April 1847 paa Grund af Vakance og Tyfus. Sygdommen rasede med stor Heftighed. 286 Mennesker (142 Mænd og 144 Kvinder) blev angrebet af den, hvilket var

godt Halvdelen af Øens 568 Mennesker. Der døde 28 Mennesker af Tyfus, 14 af hvert Køn. I Tiden fra 1. Juli 1846 til 1. Juli 1847 døde 47 Mennesker; 19 døde altsaa af anden Aarsag.

Flere Steder døde begge Forældrene fra smaa Børn, som Familien saa maatte tage sig af, hvis de kunde, ellers maatte Fattigvæsenet. I en Gaard i Sejerby døde begge Forældrene og to voksne Sønner.

Erindringen om hin Tid havde gjort et saa dybt Indtryk paa Sejerøboerne, at de i mange Aar derefter regnede Tiden efter „Sygen“, saaledes at de sagde, naar Talen var om et eller andet, at det skete saa eller saa mange Aar før eller efter „Sygen“.

Sogneforstanderskabet havde under Tyfusedemien haft nogle Udgifter (18 Rdl. 24 Sk.), og det ansøgte 1851 Amtet om at faa dem refunderet af Amtsrepartitionsfonden; men det nægtedes, idet Fattigvæsenet skulde betale dem.

B l o d g a n g (Dyssenteri) begyndte 1855 i Nørrevangsgaarden, hvor to Mennesker døde. Derfra bredte den sig over en Del af Øen; men der døde dog ikke flere af denne Sygdom¹⁾.

L æ g e r fra 1852. Under „Sygen“ blev man klar over, at det var nødvendigt at have en Læge. I Marts 1848 var der Tale om, at hvis man kunde faa en Læge, vilde Bønderne give 6 Tdr. Land af „Herskavens“ som Lægeløn paa den Betingelse, at de skulde have gratis Læge. Denne Plan blev imidlertid snart opgivet. I Maj 1848 ansøgte

¹⁾ Af andre smitsomme Sygdomme, der har hjemsøgt Øen, kan nævnes Kopper i Juni 1874. En ung Mand, der havde opholdt sig en kort Tid i København, blev syg nogen Tid efter sin Hjemkomst, og omtr. 14 Dage senere blev 8 a 9 Personer af samme Familie angrebet af Kopper. De syge boede heldigvis temmelig isoleret paa den vestlige Ende af Øen. Fra det offentliges Side blev der truffet Foranstaltning mod Smittens Udbredelse. Epedemien viste sig mild (efter „Kall. Avis“ 1874). „Den spanske Syge“ bredte sig i 1918—19 over hele Øen; men ingen døde af den Sygdom.

Sogneforstanderskabet gennem Amtet Justitsministeriet om Ansættelse af en Læge og om, at en aarlig Gage til Lægen udrededes af Finanskassen; Sogneforstanderskabet tilbød fri Bolig; men det fik gennem Amtet et afslaaende Svar. Amtmanden meddelte samtidig, at Amtet havde under Overvejelse at hjælpe Sejerøboerne til at faa en Læge; men de maa selv udrede en klækkelig Del af Lønnen.

Den første Læge var Fencker. Christian Julius Fencker (1852—75) blev født d. 26. Juli 1805 i Odense som Søn af Toldkontrollør Christian Jørg. Fencker. Han bestod Farmaceutisk Eksamen med Første Karakter 1825, Kompagnikirurg i Rendsborg 1828, studerede ved kirurgisk Akademi 1830—33 og var Underlæge ved Hæren i Krigen 1848—50; han tog sin Afsked fra Hæren 13. Sept. 1852. Han kom i Efteraaret 1852 til Sejerø og søgte om Tilladelse til at praktisere der, hvilket nægtedes; han vedblev desuagtet at praktisere der og tiltaltes i 1859 for ulovlig Udøvelse af Lægegerning, men fik da 29. Novbr. 1859 efter Sundhedskollegiets Anbefaling Tilladelse til at praktisere, dog kun paa Sejerø, hvor han forblev til Sept. 1875. Han døde ugift i Trørød d. 23. Febr. 1876.¹⁾

I den første Tid boede han i den saakaldte „Lillestue“ hos en Gaardmand i Sejerby. Senere byggede Gaardmændene et Hus paa Gadejord i Sejerby til ham. Efter Sigende var han ingen daarlig Læge. Naar man gav ham 1 Mk., 1 Hare, 1 Høne eller Æg, var han ens Læge i lang Tid. Han var en Original. Han deltog som Hædersgæst i Sejerøboernes Gilder, og han fortalte Krigshistorier.

Peter Vilhelm Gad (1877—1883) blev født den 24. April 1846 i Sæby som Søn af Apoteker Gad, Student fra Ribe 1864; Medicinsk Eksamen (haud I) 1873, Reservelæge i Søværnet 1874. Kommunalæge paa Sejerø

¹⁾ Biografiske Oplysninger om Lægerne er hentet fra K. Carøe: „Den Danske Lægestand“ og Joh. Johnsen og Dehlholm: „Danske Læger“.

5. April 1877. Hans Løn var: Staten 400 Kr., Amtet 400 Kr. og Kommunen 400 Kr. foruden Praksis. Han blev valgt ind i Sogneraadet, hvis Formand han var fra 1880—83. Han forlod Sejerø i Juni 1883 og blev Distriktslæge i Sjørup ved Skive og i Ulfkær 1889. Han var gift 2 Gange.

Magnus Suenson Meyer (1883—1891) blev født d. 1. Jan. 1850 i Randers som Søn af Statshauptmand Hans Jørgen Meyer, Student fra Randers 1869; Medicinsk Eksamen 1877 (haud I), Læge i Karrebæksminde, konst. Distriktslæge paa Fanø Novbr. 1881—Jan. 82. Kommunelæge paa Sejerø d. 13. Oktbr. 1883, Distriktslæge i Vestervig 27. Jan. 1891. Han tog sin Afsked d. 2. Juni 1906. Han var gift med Elise Marie Sørensen.

I 1890 byggedes den nuværende Lægebolig.

Christian William Michelsen (1891—1898) blev født d. 22. Oktober 1846 i Odense som Søn af Arkitekt Peder L. Michelsen, Student 1867. Medicinsk Eksamen 1875 (haud I), Læge i København, Kommunelæge paa Sejerø April 91, Distriktslæge paa Fejø 25. Aug. 1898. Han døde vist 1917. Han var gift med Stephanie Stub (død 1904). Han var med til at oprette Sejerø Skytteforening (1896) og holdt Indvielsestalen. En Gang hver Vinter holdt han Dukketeater for Skolebørnene.

Lau var Læge fra 1898 til 1908. Jensen og Reiersen var der godt et Aar. 1909 kom Mathiesen, og han rejste 1917; den nuværende Læge hedder Jahn.

Frederik den Syvendes Besøg 1859. Kong Frederik den Syvende kom rimeligvis fra Jægerspris sejlede med sin egen Dampær „Falken“. Han havde først forgæves forsøgt at lande paa Sjællands Odde, men sejlede saa Sønden om Sejerø ind i Sejerøbugten og gik i Land udfor Kongshøj paa Sydøstenden af Øen d. 29. Juni 1859. Han gik op paa Kongshøj med sit Følge, deriblandt Kabinetssekretæren, den senere Gehejmeraad Trap, og Geologen, Professor Forchammer. Kongen op-

holdt sig flere Timer paa Højen; han lod Pastor Ravn hente fra Sejerby, og da der snart samlede sig en talrig Mængde Tilskuere, af hvilke nogle istemte en Fædrelandssang, lod Kongen skænke Vin til Sangerne. Han havde først været i gnavent Lune, fordi der ikke trods Signaler fra „Falken“ var kommet nogen Lods ud fra Gniben; men da han fik at vide, at den eneste Lods kort forud var blevet taget af et andet Skib, gik det daarlige Humør over. Fra Mastrup blev der hentet en Trælænestol¹⁾, som blev stillet paa Kongshøj. Kongen satte sig i Stolen, idet han sagde: „Her sidder jeg paa min egen Høj“. En gammel Invalid, Gmd. Jens Christensen (G. Nr. 2) i Mastrup, der i Slaget paa Københavns Red 1801 havde mistet sin Næse eller det meste af den, fik 10 Rdl. Der blev talt om en Udgravning af Kongshøj; men det blev opgivet igen, for at Højen kunde vedblive at være Sømærke. Efter et Ophold paa flere Timer gik Kongen om Bord igen fra Kongshøj, medens flere Herrer af Følget kørte med Præsten til Sejerby, hvor „Falken“ skulde hente dem. Kongen havde lovet at gaa i Land igen her; men han følte sig utilpas, og den ventende Skare blev skuffet i Haabet om at se ham endnu en Gang. Ved 3-Tiden sejlede „Falken“ fra Sejerø til Kallundborg²⁾.

R e n d e r n e (Grøfterne). De 3 store Render blev gravet mellem 1860—70; de fører Vandet fra de 3 store Moser ud i Havet. En fremmed Mergelgraver forestod dette Arbejde. Tadebæksrenden blev vistnok gravet 1860. Allerede 3 Aar efter blev der Uenighed om den, idet Parthaverne ikke kunde enes om Oprensningen og Vedligeholdelsen. Et stort Landvæsenskommissionsmøde blev holdt i Sejerby Skole d. 23. Juni 1863. Kommissionen bestod af Herredsfoged Kofoed, Proprietær Holm af Kaltred-

¹⁾ Stolen opbevaredes i mange Aar som en Erindring om Kongebesøget hos en Familie i Mastrup; nu findes den hos en Familie i Sejerby.

²⁾ Til Dels efter C. St. A. Bille: Fra Holbæk Amt i M. Galschiøt: Danmark.

gaard og Clausen af Asminderupgaard. Desuden var samtlige Lodsejere mødt. Et Forlig blev indgaaet mellem Lodsejerne, saaledes at de Lodsejere, hvis Jorder grænsede til Renden, paatog sig den aarlige Oprensning. — Ogsaa de to andre Render har givet Anledning til Strid helt op til vore Dage. — Ved Rendernes Gravning blev hele den midterste Del af Øen tørlagt og blev efterhaanden taget under Ploven, saaledes at der nu næsten ingen Steder mere høstes det gammeldags „Bønfoder“.

R æ v e j a g t e n 1871. Vinteren 1870—71 var streng. I Januar var Sejerøbugten tillagt med Is, og 3 Ræve¹⁾ forvildede sig fra Sjælland over til Sejerø. I Februar mente nogle at have set en Ræv i Elmbjerg Mose, og da en Gaas kort efter forsvandt, formodede man, at der var kommet Ræve til Øen. D. 2. Februar 1871 begyndte Jagten paa Rævene. Nogle mødte med Bøsser og Hunde, andre ubevæbnede; unge Piger og Børn deltog ogsaa i Jagten. Man samledes ude paa Revet og dannede en Række tværs over Øen. Man gik saa fremad mod Gniben, idet man nøje undersøgte mulige Skjulesteder, især Isbakkerne. Først ude paa Vester¹⁾ fik man Øje paa 2 Ræve. En Hund fo'r straks løs paa den ene Ræv, men blev bidt saa haardt, at den maatte opgive at forfølge Ræven. Den ene Ræv blev skudt ved Stranden mellem Gniben og Rødhals. Den anden Ræv vilde springe op paa Taget af et lille Hus paa Rødhals; men den Hund, der var efter den, bed fat i den og trak den ned, hvorefter Hund og Ræv løb kæmpende mod Stranden, medens Folk fulgte bagefter. Ankommen til Stranden sprang Ræven i Vandet og Hunden bagefter; det lykkedes nu Hunden at drukne Ræven.

Man var endnu ikke sikker paa, at alle Rævene var fanget. Da nogle Folk et Par Dage efter var i Færd med „at køre Øv op“ nær Vestergærde, opdagede de den tredje Ræv paa Fælleden i Nærheden. De havde den Hund med, som havde gjort det af med den ene Ræv, og den løb

¹⁾ Der er hverken Ræve eller Muldvarpe paa Sejerø.

straks efter Ræven, naaede den snart og angreb den; men da Ræven ikke kunde klare sig, flygtede den og naaede til Svaleklint, før Hunden fik bidt den ihjel. D. 2. Marts blev der atter holdt Rævejagt, for at man kunde være sikker paa, at der ingen Ræve var mer; men man fandt ingen.¹⁾

For de Penge, man fik for Ræveskindene, blev der holdt Gilde paa Kroen.

Den sidste Rest af Fællesskabet forsvinder. Fra Fællesskabet (se under Byerne) stammede det, at man slap Kreaturerne løse til Mikkelsdag, saaledes at de kunde gaa over hele Øen. Man sagde, at de gik „øvred“ („ævred“). Rodfrugter kendte man ikke, og Kartofler maatte man se at faa op inden den Tid. Henimod Aften blev Kreaturerne jaget hjem i Folden ved Gaarden, og næste Morgen blev de lukket ud igen.

I Begyndelsen af 1870'erne var der nogle, der begyndte at dyrke Rodfrugter, og de var imod, at Kvæget gik „øvred“; men de mødte stor Modstand.

I 1875 eller 76 ophørte „Øvre“-Tiden.

Mejerierne. I tidligere Tid skaffede Bønderne sig Indtægt ved at sælge Kornet; men da Kornprisen faldt, begyndte de at holde flere Køer og sælge Smør.

I 1850—60'erne kørte Handelsmænd eller Hønsekræmmere omkring til Folk og købte Smør og Æg. Smørret blev samlet i en stor Bøtte, og det saa ikke godt ud; thi man forstod ikke rigtig at lave det. Naar man saa ned i en saadan Smørbøtte, kunde man undertiden se hvide og gule Smørklumper ligge ved Siden af hverandre; thi efterhaanden som Handelsmanden købte Smør, kom han det i Bøtten, og hos nogle var Smørret hvidt, hos andre gult. Prisen var kun lav, 50 Øre for et Pund.

I 1870—80'erne var der en Del Bønder, der sendte deres Smør i Bøtter til Kallundborg eller København, og de opnaaede derved en noget højere Pris.

¹⁾ Man har en svag Erindring om, at en lignende Rævejagt har fundet Sted mange Aar før denne.

Imidlertid var der rundt omkring i Danmark oprettet Mejerier, og Rygtet herom naaede Sejerø.

Saa kom der i 1889 en Mand fra Odsherred til Sejerø for at forhandle med Sejerøboerne om Oprettelsen af et Fællesmejeri (det er et Mejeri, der ejes af en Mand, der køber Mælk hos Producenterne). En Del Sejerøboer blev saa enige med ham om en Kontrakt, hvori der bl. a. stod: 1) De forpligtede sig til at levere al den Mælk, som de kunde undvære. 2) De skulde have Topnoteringen efter 28 Pund Mælk til 1 Pund Smør. 3) De skulde have Ret til, naar som helst de ønskede det, at omdanne Mejeriet til et Andelsmejeri paa den Betingelse, at Ejeren skulde have Erstatning ifølge Regning paa Mejeriets Opførelse ÷ 2 % af Anlægssummen for hvert Aar, Mejeriet havde været i Drift. Denne Mand rejste saa bort og kom ikke mere tilbage; derimod kom der en anden Mand, Søren Sørensen, og han overtog saa ovennævnte Kontrakt.

Han skulde nu til at bygge Mejeriet; men der opstod en Del Vanskeligheder, da det viste sig umuligt at faa en Byggegrund i Sejerby, hvilket bl. a. skyldtes, at nogle af Byens Bønder var uvenlig stemte mod Mejeriet; de troede ikke, at det kunde være til Gavn. Følgen blev uheldigvis, at Mejeriet ikke kom til at ligge i Sejerby; thi saa var der sikkert aldrig blevet to Mejerier.

Omsider lykkedes det at faa en Byggegrund paa Strandbakken ved Tadebæk, hvorved Mejeriet kom til at ligge noget afsides.

I Sommeren 1889 blev Mejeriet „Tadebæk“ bygget, og i Efteraaret 1889 kom det i Gang. Det blev drevet ved Hestekraft de første Aar, og Mejeriejeren hentede selv en Tid Mælken hos Leverandørerne. Saaledes gik det ca. 5 Aar.

Paa Grund af forskellige Forhold vedrørende „Tadebæk“ ønskede 22 Leverandører at købe det og omdanne det til et Andelsmejeri (1894). Dette var Indledningen til den store Mejeristrid. Disse 22 tilkendegav Mejeriejeren ved Stævningsmænd, at de ifølge Kontrakten havde Ret

til at købe Mejeriet. Han meddelte dem imidlertid skriftligt, at han ikke ønskede at sælge det. Herefter regnede de sig for løste fra enhver Forpligtelse til Mejeriet „Tadebæk“, og de besluttede at opføre et nyt Mejeri (1894).

De tog straks fat paa Mejeriets Opførelse, efter at en Byggegrund var købt af G. Nr. 10 Nordvest for og lige op til Sejerby. Fuldførelsen af det trak noget i Langdrag, da det viste sig vanskeligt at faa Vand. Mejeriet blev derfor først færdigt i Sommeren 1895, og d. 13. August 1895 kom Andelsmejeriet „Sejerø“ i Gang; det blev kaldt „det ny Mejeri“.

Medens man var i Færd med at bygge Andelsmejeriet „Sejerø“, blev Fællesmejeriet „Tadebæk“, „det gamle Mejeri“ kaldet, omdannet til Andelsmejeri, idet 2 Mand kørte omkring og samlede Underskrifter.

Efter en Generalforsamling i „Tadebæk“ i Efteraaret 1899 mente 20 Andelshavere, der var misfornøjet med Mejeriet, sig berettiget til at træde ud af det, og de gik saa over til „Sejerø“ fra ca. Nytaar 1900. „Tadebæk“ anlagde saa Sag mod disse 20, hvis Parti „Sejerø“ tog, saaledes at det blev en Proces mellem de to Mejerier. 1905 faldt der Dom om, at de 20 var løste fra „Tadebæk“, og de forblev ved „Sejerø“.

Senere har man forsøgt at samle de to Mejerier til ét; men alle Forsøg derpaa er hidtil forblevet resultatløse.

S t r a n d i n g e r m. m. Gennem Tiderne er der sikkert strandet mange Skibe særlig ved Vestenden af Sejerø. Der er imidlertid kun sparsomme Meddelelser derom fra tidligere Tid. I Kirkebogen berettes om en Stranding i 1660'erne. Natten mellem 11.—12. Novbr. 1820 strandede et Skib fra Aalborg, og en Matros druknede, da han vilde redde sig i Land i en Baad (efter Kirkebogen).

Naar et Skib strandede, var det ikke ret tidt, at det kom af Grunden, hvis det da stod meget fast eller havde faaet en Læk; thi der var den Gang ingen Skibe, som var særlig egnet til at hjælpe strandede Skibe.

Søfolkene fra et strandet Skib kom i Almindelighed

i Land for at sælge Vraget ved Auktion. Bønderne kom da ofte ridende ud til Gniben for at købe det. Undertiden købte nogle det i Fællesskab, hvorefter de huggede det op, og Skibsplankerne blev brugt til Tømmer i Huse. Lugerne har man endog brugt til Døre.

Skibbrudne blev altid vel modtagne af Sejerøboerne. Var det ved Vintertid, at Strandingen skete, maatte Søfolkene ofte tilbringe en stor Del af Vinteren paa Sejerø, idet daarligt Vejr eller Is hindrede Sejerøbaade i at sejle til Sjælland.

Strandinger blev knap saa hyppige, efter at Fyret var blevet bygget 1852. I 1851 havde Staten købt den saakaldte „Fyrlod“ af Gmd. Rasmus Pedersen (G. Nr. 16). Fyret er ombygget 2 Gange, sidste Gang 1903. Det er et hvidt Lynfyrt med 3 Lyn hvert 15. Sekund. Synsviddens er 16 Sømil. Det passes af en Fyrmester og to Assistenten.

I 1880'erne (maaske 1889) dannedes B j æ r g e r l a v e t, hvis Formaal er at komme strandede Skibe til Hjælp sammen med Bjærgedampskibsselskabet (Svitzer).

I 1880'erne strandede Sejlskibet „Marie“ ved Skagelsehuk. D. 1. Novbr. 1889 strandede Damperen „H. J. Pallisen“, d. 2. Maj 1891 Damperen „Rolf“, d. 26. Oktbr. 1891 dansk Skonnert „Juno“, ladet med Brosten, d. 30. Oktbr. 1891 kullastet engelsk Damper „Corunna“, d. 29. Januar 1892 dansk Damper „Jylland“, ladet med Klid, d. 15. Marts 1892 Dampskibet „Sjælland“, d. 14. Marts 1893 Dampskibet „Glassalt“, d. 4. August 1893 tremastet Skonnert „Elisabeth“, d. 18. Jan. 1897 Dampskibet „Ryvingen“, d. 16. April 1897 tysk Evert „Marie“, d. 16. Aug. 1897 norsk Skonnertbrig „Luf“, Vinter 1905 Dampskibet „Ville de Metz“, Decbr. 1911 Dampskibet „Thorvaldsen“ af Korsør, Galease „Karoline“ (1912), Galease „Snyg“ (1913), Motorkvase „Toga“ (1915), Jagt „Argo“ (1918), Skonnert „Marie“ (1920), Galease „Mariane“ (1920) og Kutter „Senator“ (1922). Næsten alle disse Strandinger har fundet Sted ved Vestenden af Sejerø.

Undertiden hænder det, at Folk i en Jolle eller Pram

er landet paa Sejerø, efter at de er drevet hjemmefra paa Grund af Uvejr. Det er ogsaa sket, at Sejerøboer er drevet bort fra Øen i en Jolle ell. Pram. I Novbr. 1858 var Hmd. Kristian Jørgensen paa Ørren roet ud i en Pram. Han blev overrasket af Uvejr og drev om Natten til Ordrup Næs, hvor han har forsøgt at bjærge sig op i Landet; men han omkom af Kulde. D. 10. Novbr. blev han fundet død et Stykke fra Stranden. I Prammen laa et Par gamle Aarer (efter „Kall. Avis“).

Sejerøs Forbindelse med Omverdenen.

(Havnen — Saltbæk Vig (Vrøj) — Damperen).

Fra Oldtiden af har Sejerøboerne været et søfarende Folk, og Øens Beliggenhed nødvendiggjorde ogsaa dette; thi skulde de have noget Samkvem med andre, maatte de over Havet.

Antallet af Skibe, der har hørt hjemme paa Øen, har været forskelligt til forskellige Tider. Det ser ud til, at der har været flest Skibe i det 16. og 17. Aarhundrede, hvorefter Antallet er gaaet noget ned i det 18. Aarhundrede: omkring 1800 var der 4—5 store Baade. Det var vist kun Bønderne, der ejede Skibe.

I ældre Tid havde Øen ingen Havn; men Skibene maatte trækkes paa Land eller ligge for Anker, dels ved Øen og dels i Saltbæk Vig, hvor de store Skibe har ligget om Vinteren, naar Skibsfarten var indstillet. Ved Sejerø er der nemlig ingen god Ankerplads, da den mangler Bugter, der egner sig dertil.

Igennem flere Aarhundreder og lige til ca. 1800 har Sejerøboerne haft Landingssted for deres Skibe ved Elmebjerg paa Nordsiden, hvor der endnu er Spor af dette, idet der er ca. 15 Fordybninger i Strandbakken, hvor Skibene har staaet, naar de blev trukket paa Land. I Fordybningerne var de lette at afstive og stod ikke saa udsatte for Vejr og Vind. Her ved Elmebjerg var et godt Sted at lande; thi her var dybt Vand lige ind til Land og Læ for Vestenvinden.

Senere hen, maaske først efter 1800, blev der lavet en Bro af Sten til Landingssted¹⁾, det saakaldte „Baadeleje“, ved Søndersiden omtrent ud for Grønnebjerg. Denne Bro er til den Dag i Dag.

Noget senere lavede man et Slæbested, hvor nuværende Havn er.

Efter 1814 ejede 4 Bønder i Forening en Baad. Disse Baade var kun smaa med aabent Lastrum til Sæd; foran dette var der en Slags Kahyt, der kaldtes „Forhus“, og i Agterstavnen var der et „Baghus“; baade her og i Forhuset var der snæver Plads. Der var ikke til at fyre noget Sted, hvorfor Søfolkene maatte nøjes med kold Mad. De havde næsten altid „Fuldskeer²⁾ med, og dem dyppede de i Sirup. Der var ofte 4 Mand i Baaden. Nogle af disse Baade var tidt skrøbelige, saa man maa undres over, at Folk slap saa godt fra deres Sørejser, som de gjorde.“)

I den Tid, Sejerø hørte under Krogerupgaard (1710—1805), sejlede Sejerøboerne med deres Landgilde til Helsingør, og samtidig solgte de der den Sæd, de kunde undvære. Efter Købet 1805 vedblev Bønderne endnu en Del Aar (til ca. 1830) at føre Korn til Helsingør, hvor det blev solgt bl. a. til et Bryggeri. Sejladsen til Helsingør var baade lang og besværlig, og derfor holdt de op med at sejle dertil. De førte saa Sæden til Kallundborg eller Aarhus.

Under en Sejlads til Helsingør kunde det godt hændes, at det blev Storm, saa Baaden f. Eks. maatte lande paa Sjællands Odde, hvor den saa blev trukket op, og Sæden

¹⁾ Her druknede Baadfører og Fisker Rasmus Sørensen (30 Aar) ved at svømme ud til sin Baad d. 4. Aug. 1839. D. 9. Maj 1838 druknede Baadfører Rasmus Nielsen (38 Aar) under Sjællands Odde.

²⁾ Se under Skikke.

³⁾ En Baadfører skulde engang sejle en Hest til Odden. Undervejs traadte Hesten Hul i Baadens Læside, hvorfor han maatte vende Baaden om paa den anden Bø, saa Hullet derved kom over Vandet. Han kunde saa ikke sejle til Odden, men landede paa Ordrup.

blev kørt til en nærliggende Bondegaard. Naar Vejret blev godt, blev Sæden atter indladet i Baaden, og den afbrudte Sejlads blev genoptaget. Baadene sejlede altid over Sjællands Rev, som Sejerøboerne den Gang var godt kendt med. Fragten til Helsingør var 2 a 3 Mk. pr. Td. (1832).

Sejerøboerne havde paa denne Tid meget Samkven med Odboerne, da de ofte kom til Odden, og Odboerne aflagde ogsaa Besøg paa Sejerø. Unge Sejerøboer tog Tjeneste paa Odden, og flere Odboer bosatte sig paa Sejerø, f. Eks. Peder Corneliussen og Jens Hansen, Skelbjerggaarden.

Undertiden sejlede Sejerøboerne Sæden til Saltbæk Vig, hvorfra de lejede Vogn til Kallundborg. Fragt betales da med 6 Mk. for hver Vogn, og hver Td. Sæd kostede 6 Sk. med Baaden (1832).

Naar en Baad havde været borte i nogen Tid og kunde ventes hjem, gik der ved Nattetid Vagt ved Elmebjerg for at være klar til at modtage den. Vagten havde en Lygte, hvormed den signaliserede for at vise Baaden, hvor den skulde lande. Folkene i Baaden signaliserede ogsaa med en Lygte for at melde deres Ankomst. Saa snart Baaden nærmede sig til Land, blev der straks, hvis det var nødvendigt, sendt Bud rundt omkring til Folk om at møde ved Elmebjerg for at være med til at trække Baaden paa Land, og de mødte og udførte Arbejdet gratis.

Naar Efteraar og Vinter kom, blev Baadene trukket paa Land, eftersat og repareret, hvis de trængte til det.

Nogen fast eller regelmæssig Forbindelse med Omverdenen havde Sejerø ikke i tidligere Tid. Bønderne havde dog visse Pligtrejser (gratis Rejser) at udføre for Herskabet og vel ogsaa for Beboerne; disse Pligtrejser kan spores tilbage til før 1536. De gik til Saltbæk Vig og derfra over Land til Kallundborg eller ad Søvejen til Kallundborg. Folk kaldte det at „inne“. Naar en Baad skulde paa Pligtrejse, blev der, før den sejlede, sendt Bud omkring til Folk for at faa at vide, om de skulde have Bud med. Ret mange Ærinder til Købstaden havde man ikke

i hine Tider. To eller fire Bønder ad Gangen sejlede med en Baad.

Naar Folk ønskede at komme fra Sjælland til Sejerø, blev der om Aftenen tændt Baal paa Strandbakken ved Saltbæk Vig. Næste Dag sejlede saa en Baad fra Sejerø over og hentede dem. Hjemsendte Soldater kom hjem paa denne Maade. I en Gaard i Saltbæk By overnattede Sejerøboerne, naar de var paa Rejse. En Rejse til og fra Sejerø var besværlig og ofte farefuld.¹⁾

¹⁾ I H A V S N Ø D Natten mellem d. 3. og 4. Novbr. 1832 (efter Pastor Winsløvs utrykte Bog). Winsløv havde været i Besøg paa Bornholm hos sin Slægt og havde 2 Drengene med hjem. Han fik en Lods til at sætte dem over fra Sjællands Odde. De var kommet Sejerø saa nær, at de saa Folk inde paa Land. Men det blev taaget, og der rejste sig en Storm. Ved at lede efter Kompasset kom Lodsens i Tanker om, at det var glemt. Der var ikke en Stjerne at se. Hvilken Kant Vinden blæste fra, vidste de heller ikke. De to Drengene græd og jamrede sig. Den ellers overmodige Lods faldt sammen, og hans Søn, et ungt Menneske, var til ingen Nytte; han laa, som han var død.

Winsløv var flere Gange ved selv at opgive alt Haab. Da istemte han nogle Vers højt af Salmen: „Hvi vil du saa dig klage og grue, kære Sjæl“ ,hvilket beroligede ham.

Sønen stod i et Fraad, der lyste og skinnede som Ild. Baaden fo'r let gennem Søen, men tog Vand ind, som Præsten øste ud. Drengene gjorde intet. Lodsens sad ved Roret. Paa en Gang fornåm de lidt Læ i Sø og Vind og troede sig nær Land (da sejlede de om Vestenden af Sejerø); men hvor de styrede hen, vidste ingen af dem. Efter at have sejlet saadan en rum Tid i rum Sø, sagde Præsten: „Lad os forandre Kurs! Hvorfor? Det ved jeg ikke; men det bæres mig for, at vi skal.“ De gjorde det, og straks efter saa de fraadende Skum ved Stranden og hørte Søfugle skrigende og blev glade. Nu lettede Taagen, og de saa Land. Lodsens kendte, at det var Refsnæs, og satte rebet Storsejl til for at klare Pynten. Kort efter stod de ind i Kallundborg Fjord for Nordøstvind, men fik saa stille Vejr, at de maatte ro Fjorden ind. De kom i Havn tidlig om Morgenen, og Søfolkene der undrede sig over, at de havde tumlet om paa Havet den hele Nat, medens Skibe paa Reden næppe havde kunnet holde sig for alle deres Ankere, skønt Vinden var fralands.

Pastor Winsløv tog sig en Del af Ordningen af disse Pligtrejser, saa de blev mere regelmæssige, end de havde været før.

Bønderne var som nævnt selv Fører for deres Baade i ældre Tid, og Stillingen som Baadfører opstod først i 1830'erne. Husmænd havde da ogsaa begyndt at eje Baade.

Som Tiden gik, kom Sejerøboerne i Tanker om, at det kunde være til megen Nytte at faa en Havn anlagt, hvori Baadene kunde lægge til og ligge, og i 1830'erne fremkom der Planer om at bygge en Havn. Pastor Heineth var især ivrig for denne Sag, og paa hans Tilskyndelse og under hans Vejledning begyndte man paa Havnen d. 28. Januar 1839. Folk arbejdede i Fællesskab paa den. Man gravede et Bassin i Strandkanten, hvorefter man stensatte det. Heste slæbte Sten ned til Havnen; de blev taget fra Gærder i Sejerby eller fra Markerne. Ved Haandkraft blev de sat paa Plads, og da det var ru eller skudte Sten, passede de godt sammen. To Moler blev bygget, en mod Vest og en mod Øst, og de var omtrent lige lange. Indsejlingen til Havnen var mod Syd. Nogle Pæle blev nedrammet til Bolværk. Et stort Arbejde var her blevet udført uden videre Udgifter, og Sejerø havde faaet en Havn.

Man havde begaaet en stor Fejl ved at grave Havnen i Stedet for at lægge den lidt ud fra Land. Følgerne heraf udeblev heller ikke; thi med Vestenstorm blev den let fyldt med Øv og Sand, som Bølgerne førte med sig langs Kysten. Naar der var kommet Øv og Sand i Havnen, maatte det fjernes ved Mudring. Bønderne mudrede paa Omgang, idet der mødte fire ad Gangen til dette Arbejde.

Nogle Reparationer blev noget efter udført paa Havnen; thi i 1848 fik Havnen 200 Rdl. af det rejersenske Fond til Opførelse af en Stendæmning uden for den usikre Del af Havnemolen.

I tidligere Tid havde det været saadan, at naar Sejerøbaade skulde til eller vendte hjem fra andre Byer end

Kallundborg, skulde de til Kallundborg for at klarere paa Toldkammeret (naar denne Bestemmelse er kommet, kan ikke siges), og det forlængede i høj Grad Sejladsen. Derfor androg en Del Sejerøboer d. 19. Aug. 1841 gennem Kallundborg Toldkammer Amtet om Ansættelse af en Toldbetjent paa Sejerø til Klarering af de der hjemmehørende 9 Baade; men Andragendet nægtedes d. 24. Aug. s. A. Da det ikke lykkedes at faa ansat en Toldbetjent, ansøgte Baadførerne Rasmus Poulsen, Niels Nielsen, Hans Jørgen Nielsen, Søren Nielsen og Jørgen Pedersen (deres aabne Baade var: „Løven“ $2\frac{3}{4}$ Commerce-læster, „Prøven“ $2\frac{1}{2}$, „Gribben“ $2\frac{3}{4}$ og „Haabet“ $2\frac{1}{4}$) i 1843—44 om Fritagelse for at sejle til Kallundborg Toldsted til Klarering, hver Gang de sejlede fra Sejerø til Aarhus, Helsingør eller København og omvendt, da det derved forlængede Sejladsen. Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet svarede dem, at de ved Ankomsten f. Eks. til København skulde erlægge foruden de indgaaende Afgifter af Baadene tillige de Afgifter, som skulde have været betalt ved Kallundborg Toldsted for udgaaende, og ligeledes ved Afgangen fra København til Hjemstedet med indenlandsk eller med behørig Passérseddel forsynet fremmede fortoldede Varer i ikke større Partier, end der af Toldvæsenet i København overensstemmende med Plakaten af 5. Sept. 1820 skønnedes passende til eget Husholdningsbrug, betaler der saavel Afgifter for udgaaende som de indgaaende Afgifter, der ved Hjemkomsten skulde have været betalt i Kallundborg. Med denne Ordning var de tilfredse.

I Vinteren 1868 ødelagde en Nordveststorm Havnen, idet den blev fyldt med Sand og Øv. Sogneraadet anmodede Holbæk Amt om Støtte til Havnens Istandsættelse, og det bevilgede d. 30. Septbr. 1868 et Tilskud paa 300 Rdl., og Sogneraadet fik samtidig Tilladelse til at optage et Laan paa 600 Rdl. imod sammes Tilbage-

betaling i 4 Aar fra 11. Juni 1869. Man tog saa fat paa at istandsætte Havnen; men trods denne Istandsættelse formaaede man i de følgende Aar ikke at holde Havnen aaben, saa Baadene uden Besvær kunde sejle ud og ind; til Tider kunde de slet ikke komme ud af eller ind i den. I Begyndelsen af 1870'erne stod det daarligt til igen.

I Amtsraadsmødet d. 26. Novbr. 1873 forelaa der fra Distriktslægen i Kallundborg en Klage over den mangelfulde Tilstand, hvori Havnen var. Efter at Amtsraadet havde behandlet Klagen, vedtog det, at hvis Sogneraadet vilde være villigt til at udrede en passende Andel af Udgifterne ved en grundig Udbedring af Havnen samt til at besørge den fremtidige Vedligeholdelse under fornøden Kontrol, vilde Amtsraadet tage sig af Sagen ved at lade en Ingeniør undersøge Forholdene og fremkomme med de fornødne Forslag og Overslag samt ved derefter at forestaa Arbejdets Udførelse og lade Udgifterne forskudsvis udrede af Amtsfonden.

Amtet meddelte saa Sogneraadet sin Stilling til Havnen, og Sogneraadet svarede, at det erklærede sig villigt til i et passende Forhold at deltage i Udgifterne til en grundig Forbedring af Havnen.

Amtet vedtog saa d. 4. Marts 1874 at yde et Beløb af 300 Rdl. til teknisk Undersøgelse af Havnen.

Amtet lod i Sommeren 1874 en københavnsk Ingeniør undersøge Forholdene ved Havnen. Han mente, at Havnens Beliggenhed var saaledes, at den ikke kunde holdes aaben, hvor godt den end blev lavet i Stand. Han foreslog Anlæggelse af en hel ny Havn Vest for den gamle, og han udarbejdede Overslag og Kort over et nyt Havneanlæg, der vilde komme til at koste 35200 Kr.

I Amtsraadsmødet d. 29. Sept. 1874 behandledes Forslaget om et nyt Havneanlæg. Skønt Udgifterne til dette langt oversteg det Beløb, Amtsraadet oprindeligt havde tænkt sig, blev det dog vedtaget, at Amtet vilde yde Tilskud til den ny Havn, da man mente, at det projekterede

Anlæg vilde give en tilfredsstillende og for Fremtiden betryggende Ordning, medens man intet Tilskud vilde give til en Udbedring af den gamle Havn. Amtet vilde endvidere give Sogneraadet Tilladelse til at optage et større Laan til Havnen mod Amortisation i en længere Aarrække, og den Byrde, der herved paalagdes Kommunen, vilde kunne formindskes meget, naar der indrettedes et Havnereglement og opkrævedes Havnepenge af alle, der benyttede Havnen.

I Aamtsraadsrådet d. 25. Novbr. 1874 blev det vedtaget at meddele Sogneraadet, at Amtet vilde yde af Aamtsfonden indtil en Trediedel af den til Anlægget kalkulerede Udgift paa den Betingelse, at Aamtsraadet selv besørger Arbejdet udført, og at der vedtages et Havnereglement, samt at Sogneraadet forpligter sig til at sørge for dettes Overholdelse, og at Havnens fremtidige Vedligeholdelse stilles under Amtets Tilsyn.

Imidlertid behandlede Sogneraadet Forslaget om det ny Havneanlæg, og det blev vedtaget med stort Fler-tal, idet 5 Medlemmer stemte for og 2 imod.

I Jan. 1875 sendte Sogneraadet et Andragende til Indenrigsministeriet om et rentefrit Laan paa Afdrag og et Tilskud af Statskassen til den ny Havn, men fik et afslaaende Svar d. 6. Febr. 1875. Saa henvendte Sogneraadet sig til Folketingsmand K r a b b e¹⁾, og han indbragte i Folketinget d. 5. April 1875 et Andragende fra Sogneraadet om, at Staten ydede en Trediedel af de 35200 Kr. Andragendet blev behandlet i Folketinget d. 22. April

¹⁾ Christopher Krabbe (f. 1833 d. 1913), Cand. juris. 1859, 1871—76 Birkedommer paa Fejø, 1876—83 Borgmester i Grenaa, 1883—86 i Skive, 1886—1909 Herredsfoged i Lysgaard m. fl. Herreder. Han valgtes 1864 til Folketinget i Kallundborgkredsen og genvalgtes til 1884, da han undlod at stille sig. Han tilhørte Venstre. Folketingets Formand fra 1870—83. 1884—95 holdt han sig udenfor Politik. 1895 valgtes han atter i Kallundborg og sluttede sig til Reformpartiet (Venstre). Efter Ministerskiftet 1905 sluttede han sig til det radikale Ven-

1875, og flere Folketingsmænd anbefalede Andragendet. Indenrigsminister T o b i e s e n udtalte:

„Andragendet fra Sogneraadet blev afslaaet (6. Febr. 1875) af den Grund, at de Oplysninger, der forelaa Regeringen, ikke gik ud paa, at dette Havneanlæg har nogen Betydning for Fiskeriet. De Oplysninger, der nu foreligger Regeringen, gaar alle ud paa, at en saadan Havn vil have en Betydning i det hele taget for Forbindelsen med Øen, men at Fiskeriet kun drives i overordentlig ringe Omfang paa Sejerø, og at en Havn der aldeles ikke kan antages at ville influere paa Fiskeriet. Jeg beder bemærket, at dette har været den Grund, der har foranlediget, at Rigsdagen i alle tidligere Tilfælde har været villig til med Hensyn til saadanne Andragender at gøre Tilskud under en eller anden Form. For Forbindelsens Skyld plejer vi ikke at give Tilskud“.

Med 70 Stemmer henvistes Andragendet til Indenrigsministeren; men han foretog sig intet; thi i Rigsdagssamlingen¹⁾ 1875—76 indbragtes ved Krabbe et Andragende fra Sogneraadet, hvori dette ansøger om, at der i Folketinget maa blive stillet Ændringsforslag til Finansloven om, at et i Fjor ansøgt og af Folketinget ved dets Beslutning om Henvisning til Ministeriet billiget Tilskud til Sejerø Havn maa blive bevilget. Dette Andragende blev overgivet til Finansudvalget, og det bevilgede et Laan paa 12000 Kr. til Sejerø Havn, rentefrit i 10 Aar, hvorefter Kapitalen forrentes og afdrages med 5 % aarlig, saaledes at 4 % af Restbeløbet betragtes som Rente og Resten som Afdrag. Sogneraadet opnaaede altsaa intet Tilskud, hvilket sikkert bidrog til, at den ny Havn ikke blev bygget.

stre. Oktbr. 1909—Juni 1910 Forsvarsminister i Ministeriet Zahle. Da han ved Ministeriets Afgang modtog en Kammerherretitel, rejstes der en Bevægelse mod ham, og han nedlagde saa sit Folketingsmandat (Aug. 1910).

Da Krabbe blev radikal, kunde Sejerøboerne ikke længer give ham deres Stemmer. Ved Valget 1910 fik han kun 13 Stemmer. — De fleste Sejerøboer tilhører Venstre. Ved Folketingsvalget d. 21. Sept. 1920 blev der afgivet følgende Stemmer: V. 201, R. 68, S. 9, K. 40.

¹⁾ Rigsdagstidende 1875—76, Sp. 1271 og 3029.

Sejerøboerne havde imidlertid drøftet det ny Havneprojekt, og mange nærede Betænkelighed ved det, da det vilde blive for kostbart, og frygtede for, at de kommunale Skatter vilde blive for høje. Beboerne delte sig i to Partier for og mod den ny Havn.

De to Medlemmer af Sogneraadet, der var mod den ny Havn, indsendte et Andragende til Amtet om Tilskud til Udbedring af den gamle Havn, navnlig til Købet af en Muddermaskine. Amtsraadet behandlede Andragendet i Møderne d. 29. Sept. og 24. Novbr. 1875; men Andragendet nægtedes.

I Foraaret 1876 indsendte Sogneraadet et Andragende til Amtsraadet dels om at tilstaas det af Amtsraadet tidligere bevilgede Tilskud af Amtsrepartitionsfonden af indtil en Trediedel af den til et nyt Havneanlæg paa Øen kalkulerede Udgift, dels om Samtykke til Optagelse i dette Øjemed af tvende Laan, det ene paa 12000 Kr., som er bevilget af Statskassen, det andet paa et lige saa stort Beløb for Kommunens Regning. Amtsraadets tidligere Bevilling paa det omtalte Tilskud til Havnen genoptages mod, at Sogneraadet underkaster sig de af Amtsraadet i Novbr.mødet 1874 herfor stillede Betingelser. Ligeledes bevilges Optagelsen af de førnævnte to Laan, dog for det sidstes Vedkommende under Forbehold af nærmere Approbation paa Betingelserne herfor.

I Sommeren 1876 blev der vistnok holdt et Folkemøde om Havneforholdene. Paa dette Møde viste det sig, at det store Flertal var mod den ny Havn.

Kort efter blev en Protestadresse til Amtet mod den ny Havn udarbejdet og underskrevet af 74 Husfædre, deriblandt 20 Gaardmænd, 1 Møller, 1 Købmand, 47 Husmænd o. lign. og 5 Baadførere.

I Amtsraadsmødet d. 27. Sept. 1876 skulde Raadet tage afgørende Beslutning om det ny Havneanlæg, og da det havde modtaget ovennævnte Protest, mente det, at da disse 74 Husfædre repræsenterede omtrent, mulig endog rigeligt, Halvdelen af Kommunens Skatteydere (der var

den Gang 41 Gaarde, 52 Huse med og 43 Huse uden Jord), maatte det nære Betænkelighed ved at søge hele denne Sag videre fremmet, saa meget mere som Udgifterne ved Havneanlægget ifølge nu foreliggende Oplysninger paa Grund af forskellige i Tidens Løb forandrede Forhold maatte antages at ville overstige det i 1874 kalkulerede Beløb med 3 a 4000 Kr. Amsraadet nægtede saa at yde Tilskud til en ny Havn og forbød Sogneraadet at optage Laan til den.

Planen om en ny Havn var dermed strandet, og Oppositionen havde sejret.

Man havde nu kun den gamle Havn at holde sig til. Den saa frygtelig ud; thi mens man havde forhandlet om en ny Havn, var den gamle ikke blevet holdt vedlige. I 1877 var hele Havnen fyldt med Sand og Øv, saa den var tør. Pastor Tommerup opfordrede Beboerne til at tage fat paa Bortfjernelsen af Øvet og Sandet, og de gav sig saa i Lag med Oprensningen af Havnen. Man lagde en Dæmning tværs over Indsejlingen til den. Man læssede saa Sandet og Øvet paa Vogne og kørte det bort. Efterhaanden som man gravede ned, kom der Vand, og det blev fjernet ved en „Vandskraber“ (Vandsnegl). Da Havnen var rensed, skulde Dæmningen fjernes, og man laante hertil et „Mudderflaad“ fra Vrøj. Et stort Arbejde blev her udført gratis af Bønder og Husmænd. Tommerup havde sin Del af Æren for, at det blev gjort. Enkelte Udgifter blev der dog. 90 Beboere indsendte saa et Andragende til Amtet om at tage Del i disse Udgifter. Det blev behandlet i Amsraadsmøderne d. 28. Novbr. 1877 og 6. Marts 1878.

Imidlertid var der opstaaet Uenighed om, hvorvidt Havnen sorterede under Sogneraadet eller kunde anses for at være privat Ejendom. Sogneraadet sendte Forespørgsel herom til Amsraadet, der behandlede den i Mødet den 6. Marts 1878. Amsraadet svarede, at det altid var gaaet ud fra, at Havnen tilhørte Kommunen og altsaa hørte under Sogneraadets Styrelse; men hvis der fra Sogne-

raadets Side rejstes Indsigelse herimod og søgtes hævdet, at Havnen er privat Ejendomsret undergivet, havde Amtsraadet ikke Myndighed til at afgøre dette Spørgsmaal, der eventuelt vilde henhøre under Domstolenes Afgørelse.

I samme Møde nægtede Amtsraadet at give Tilskud til Havnens Oprensning.

Til Dækning af en Del af Udgifterne ved Havnens Istandsættelse skaffede Tommerup nogle Penge fra det Raben-Levetzauske Fond.

Amt og Sogneraad enedes saa om, at Havnen stillede under Tilsyn af et Havneraad og en Havnefoged (1879). Tommerup blev den første Formand i Havneraadet. Havnetakster blev nu indført. Efter at Amtet havde godkendt Havnereglementet, traadte det i Kraft. Dog ønskede Amtet ikke, at Havnefogeden ansattes ved Valg af Beboerne, men af Havneraadet med gensidig Ret til Opsigelse med 3 Maaneders Varsel, hvilken Ordning blev gældende.

Efter Havnetaksternes Indførelse kom der Penge i Havnekassen, og Bønderne vilde saa ikke mere mudre gratis, og der blev saa betalt for Mudrearbejdet.

Tommerup ansøgte 1880 Amtet om Tilskud til Havnens Udbedring, og d. 26. Marts 1880 bevilgede Amtet 500 Kr. een Gang for alle.

Tommerup lod bygge smaa „Tangfænger“ Vest for Havnen, for at de kunde standse Øvet, saa det ikke kom ind i Havnen.

Senere blev Havnemolerne (navnlig den vestre) forlænget, og den gamle Havn fik sit nuværende Udseende; dog blev der i 1900 bygget en „Tangfænge“ omtrent vinkelret paa Midten af den vestre Mole.

Lige til 1904 maatte der hver Vinter mudres meget for at holde Havnen aaben. De fleste Havnepenge blev brugt til Betaling af Mudrearbejdet. I Stormvejr fyldtes Havnen undertiden saa meget med Øv og Sand, at Postbaaden ikke kunde komme ud, før der blev mudret.

Imidlertid havde Sejerø i 1852 faaet fast Postforbindelse. Baadfører Rasmus Pedersen var den første Postfører; han efterfulgtes af sin Svigersøn, Søren Pedersen, efter ham hans Søn, Jørgen Pedersen, og derefter dennes Broder, Rasmus Pedersen.

Postføreren fik Løn af Postvæsenet for at bringe Posten fra Sejerø Brevsamlingssted til Saltbæk Vig. Herfra førtes den med Vogn til Kallundborg.

Postføreren maatte selv sørge for Baad m. m.

Postbaaden sejlede i Begyndelsen kun efter Post een Gang om Maaneden. Den landede ved Mulen, hvis Vejret tillod det; ellers sejlede den ind i Saltbæk Vig, Sejerøboernes ældgamle Landingssted paa Sjælland. Ved Mulen kunde Baaden lægge saa nær til Land, at man kunde træde i Land fra den. I Vigen var der flere „Naturhavne“, hvori Baaden kunde sejle ind lige til Grønsværet, saa man kunde gaa i Land.

Noget efter kom Postbaaden til at sejle een Gang om Ugen om Sommeren og hver 14. Dag om Vinteren. Sidst i 1860'erne kom den til at sejle 2 Gange om Ugen om Sommeren og een Gang om Ugen om Vinteren, og i 1883 (eller 1885) kom den til at sejle hver Søndag.

Postbaaden sejlede fra Sejerø Kl. 8 om Morgenen og var tilbage igen ved 12—2-Tiden, eftersom Vejret var.

Den medførte foruden Post rejsende og Gods.

I 1864 spærrede Grundejerne i Saltbæk Vejen fra Mulen til Saltbæk By for Sejerøboerne, og Sejerø Sogneforstanderskab indgav saa en Klage herover til Amtet, der lod Sagen undersøge, og det viste sig, at den Vej, Sejerøboerne fra Oldtiden havde haft Ret til at færdes paa, var spærret. Amtet lod afholde en Aastedsforretning (7. Sept. 1864) ved Saltbæk Vig i Anledning af Sogneforstanderskabets Klage. Foruden Lodsejerne i Saltbæk var en Repræsentant fra Sejerø mødt. Der blev vedtaget, at en Vej paa 12 Alens Bredde skulde afstikkes over Gmd. Jens Pedersens Eng, planeres og vedligeholdes. Arbejdet skulde være udført inden 1. Febr. 1865.

Paa Fællesgræsningen kan der køres hvor som helst. Sejerøboernes Ret til at færdes her var dermed fastslaaet for stedse.

Imidlertid fremstod der Planer om at inddæmme Saltbæk Vig. Fra Sejerøboernes Side hævede der sig Røster mod disse Inddæmningsplaner, idet de vilde gribe forstyrrende ind i deres gamle Rettigheder og vanskeliggøre deres Forbindelse med Sjælland. Det var nu alligevel ikke deres Hensigt at modsætte sig Inddæmningen, men kun at gøre deres Krav gældende.

Ved et Landvæsenskommissionsmøde i Illerup Skole d. 21. September 1865 mødte et Medlem af Sejerø Sogneforstanderskab, og paa Sejerøboernes Vegne gav han da Afkald paa deres aarhundrede gamle Ret til Indsejlingen til Saltbæk Vig paa den Betingelse, at det Selskab, der vilde inddæmme Saltbæk Vig, forpligtede sig til at bygge en Havn med en Vanddybde af 4 Fod ved Lille Vrøj og vedligeholde den. Som Garanti for, at Selskabet opfyldte sine Forpligtelser overfor Sejerøboerne, navnlig med Hensyn til Vedligeholdelsen af Havnen, skulde en Kapital paa 10000 Rdl. (20000 Kr.) deponeres i Indenrigsministeriet under Indenrigsministerens Kontrol. Pengene blev ogsaa deponeret i Ministeriet. Et af Kommissionsmedlemmerne sagde efter Mødet til Sejerøboen: „Det fik De lavet godt.“ Desværre var Selskabets Forpligtelse angaaende Vedligeholdelse af Havnen ikke ordnet paa betryggende Maade, hvad der senere viste sig.

Efter flere mislykkede Forsøg blev Saltbæk Vig inddæmnet i Sept. 1868¹⁾, og der blev bygget en lille Havn

¹⁾ I 1866 fik Premierløjtnant H. C. Bagge Koncession paa Udtørringen af Saltbæk Vig. Der blev dannet et Interessentskab med Aktier paa 10000 Kr. Stykket, og i dette var der mange store Kapitalister. Vigen skulde være tørlagt i Løbet af 2 Aar. Arbejdet begyndte d. 23. Aug. 1866 med indtil 500 Mand og ved Anlæget af en 1800 Alen lang Dæmning fra Alleshave til Store Vrøj. Der blev taget kraftigt fat, og Vanddybden var kun fra

paa en Pynt ved Lille Vrøj, og det var, som det viste sig, et meget uheldigt Sted. Postbaaden fra Sejerø anløb saa denne Havn.

Der opstod snart Vanskeligheder, som til sidst viste sig uovervindelige. Der dannedes nemlig Sandrevler uden for Havnen, og der kom ogsaa Sand ind i Havnen, saa Postbaaden ikke kunde sejle ind. Selskabet lod Sandet fjerne fra Havnen ved Mudring; men Sandrevlerne gjorde det ikke noget ved. Indsejlingen blev vanskeligere og vanskeligere, og med Lavvande kunde Baaden ikke komme ind. Undertiden kom den ind i Havnen, men kunde saa ikke slippe ud igen, naar Vandet var faldende. Sejerøboerne begyndte at blive utilfredse.

2 til 8 Fod; men Efteraaret kom dog, før Dæmningen var helt færdig, og Følgen blev, at det hele blev skyllet væk om Vinteren. I Foraaret 1867 begyndtes der samtidig paa 3 Dæmninger: fra Allehave til Store Vrøj, fra denne til Lille Vrøj, og atter herfra til Mullen, for saaledes at stænge Kattegat ude. Arbejdet gik godt fremad og kunde have været færdig i god Tid; men der indtraadte en Standsning, rimeligvis af Mangel paa Penge, og i November kom en Storm med Højvande, som gennembrød alle 3 Dæmninger og skyllede dem bort. Hele det udførte Arbejde var saaledes spildt. En Komite af sagkyndige blev raadspurgt, og skønt dennes Overslag nu lød paa 400000 Kr., besluttede Interessenterne sig dog til at tage fat igen, og dette skete i Foraaret 1868, og i Sept. var man færdig, og Dæmningen var paa de mest udsatte Steder 12 Fod over dagligt Vande. Derefter begyndte man at pumpe Vandet ud af Vigen. I to Aar blev der pumpet med to Maskiner, hver paa 25 Hestes Kraft og beregnet paa at løfte 500 Tdr. Vand i Minuttet. Da Maskinerne ikke kunde bringe Vandstanden længere ned end til 9 Fod under dagligt Vande, blev der i 1873 bygget 3 Vindmøller for at hjælpe til. Pengene var imidlertid sluppet op. Kun den ene Vindmølle blev holdt i Gang, og Vandet voksede nu stadig. I 1874 sluttedes Kontrakt med Tømmermester Unmack om at tørlægge Vigen til 14 Fod under dagligt Vande for 400000 Kr.; i Oktober 1875 var han færdig. Selskabet kunde nu ikke klare sig, og i Juni 1876 blev hele Foretagendet stillet til Auktion. Over 2 Mill. Kr. menes der at være brugt. Halvdelen af Vigen, der er ca. 5000 Tdr. Land, er tørlagt. I Efteraaret 1921 gennembrød Havet Dæmningerne.

Imidlertid kom Selskabet paa Vrøj i Pengeforlegenhed, og det henvendte sig saa til Indenrigsminister Skeel og bad ham om at faa de 20000 Kr., der var deponeret i Indenrigsministeriet, og han gav saa i 1876 Selskabet de 20000 Kr. Samtidig udstedte Selskabet en, som det viste sig, ganske værdiløs Deklaration, hvorved det forpligtede sig til at vedligeholde Havnen. Det hed sig, at Sejerø Sogneraad havde givet Tilladelse til, at de 20000 Kr. blev udbetalt; men det har Sogneraadet ikke (jvf. Krabbes Tale i Folketinget d. 10. Febr. 1899).

Hvornaar Sejerøboerne fik denne sørgelige Efterretning, kan ikke siges; men det er antagelig sket omkring 1880.

I Juni 1876 gik Selskabet fallit, og de ny Ejere, der havde arvet Forpligtelsen til at vedligeholde Vrøj Havn, forbedrede ikke Indsejlingen til Havnen. Ved Henvendelse til dem fra Sejerø Sogneraad svarede de, at Havnen var, som den skulde være ifølge Kontrakten, og at de intet havde at gøre med Indsejlingsforholdene. Som Tiden gik, blev Forholdene ved Vrøj værre og værre. Efter en ekstraordinær Trusel fra Sejerø Sogneraad prøvede Selskabet at forbedre Indsejlingen ved at anlægge en Fangedæmning; men den hjalp dog intet videre, og til sidst kunde Postbaaden ikke mere komme ind i Havnen. 1888 var det sidste Aar, Postbaaden kom ind i Havnen.

Allerede før den Tid havde Sejerøboerne tabt Taalmodigheden, og Sogneraadet sendte d. 18. Febr. 1887 et Andragende til Indenrigsministeriet om Hjælp til Forbedring af Havneforholdene ved Vrøj. Sogneraadets juridiske Konsulent var Folketingsmand, Overretssagfører Schjøttz i København. Ministeriet nægtede imidlertid at have med Sagen at gøre, men henviste Sogneraadet til at gøre sin Ret gældende ad Rettens Vej.

Paa Overretssagfører Schjøttz's Tilskyndelse indsendte Sogneraadet et Andragende til Rigsdagen, og han indbragte det i Folketinget d. 7. Oktbr. 1887. Det lyde: saaledes¹⁾ :

¹⁾ Rigsdagstidende 1886—87.

„Undertegnede Sogneraad for Sejerø, Holbæk Amt, tillader sig herved ærbødigst at andrage den høje Rigsdag om sammes Medvirkning til en Forbedring af Havneforholdene ved Vrøj paa den udtørrede Saltbæk Vig, da disse er saadanne, at Forbindelsen med Sjælland som Regel er vanskelig og til sine Tider umulig. Med Hensyn til de faktiske Forhold tillader Sogneraadet sig at henvise til den Fremstilling, som er givet i Raadets Andragende til Indenrigsministeriet af 18. Febr. 1887, der følger i Genpart. Ligeledes følger de med Andragendet indgivne og i samme paaberaabte Bilag, den med Andragendet indsendte Følgeskrivelse af 28. Febr. 1887 fra Sogneraadets juridiske Konsulent, Hr. Overretssagfører Schjøttz i København, og endelig Holbæk Amts Kommunikation af Indenrigsministeriets Svar af 16. April 1887 paa bemeldte ærbødige Andragende. Som det behageligst vil erfares af dette Ministeriets Svar, ser Ministeriet sig ikke i Stand til at foretage videre i Sagen, men henviser Sogneraadet til ved Domstolene at gøre sin formentlige Ret gældende mod Interessentskabet, som ejer den udtørrede Saltbæk Vig, hvor Havnen ligger. Sogneraadet har imidlertid ikke kunnet godkende dette Ministeriets Standpunkt. Raadet skønner ikke rettere end, at Sejerø, der tæller henved 800 Mennesker, har et naturligt Krav paa, at dens Forbindelse med sit nærmeste Opland ikke vanskeliggøres og afhængiggøres af et privat Selskabs Mangel paa Evne og Villie til at holde Sejerøboernes Havnested paa Sjællands-siden i behørig Stand. Dette Krav kan formentlig ikke være Staten uvedkommende, især da Staten har en direkte Interesse i, at Postforbindelsen med Øen udføres paa nogenlunde regulær Maade. Men som anført i Andragendet til Indenrigsministeriet lider Postforbindelsen i en ikke ringe Grad under de højst uheldige Havneforhold. Dertil kommer, at et Søgmaal mod Ejerne af den udtørrede Saltbæk Vig ikke alene vil blive meget bekosteligt og langvarigt, men heller næppe vil føre til noget endeligt Resultat, da det formentlig vil være ganske umuligt for en Dommer at fastslaa, hvilke Foranstaltninger der paa det for Vind og Søj og Tilsanding stærkt udsatte Sted ere fornødne eller tilstrækkelige til at garantere Opfyldelsen af den Forpligtelse, som Ejerne af den udtørrede Saltbæk Vig have over for Sejerøboerne med Hensyn til Vrøj Havn. Dette sidste Punkt synes Indenrigsministeriet slet ikke at have haft Øje for. Sogneraadet tillader sig derfor i Henhold til det her Fremsagte og Anførte at bede den høje Rigsdag om at ville yde sin Medvirkning til en Forbedring af Sejerøboernes Havneforhold paa Sjællands-siden, eventuelt til Tilvejebringelse af en ny Havn, hvis en Under-søgelse maatte vise Nødvendigheden af en saadan.“

Ved Behandlingen af dette Andragende i Folketinget

d. 18. Febr. 1888 udtalte Overretssagfører Schjøttz, Folke­tingsmand for Randers Amts 1. Valgkreds:

„Saa blev der givet Koncession til Udtørring af Saltbæk Vig, og da gik Sejerøboerne ind paa et Landvæsenskommissionsforlig, som man ganske vist kan bebrejde dem, at de er gaaet ind paa; thi efter Teknikers Udtalelser var det et daarligt Forlig. De gik nemlig ind paa at faa af Selskabet paa Sjællandssiden anlagt en Havn, som skulde holde 4 Fod Vand ved daglig Vande. Dette har imidlertid vist sig ganske utilstrækkeligt, og man har været uenig om, hvad der skulde forstaas derved, om 4 Fod Vand i Havnen eller i Besejlingsløbet. Nu er de imidlertid gaaet ind derpaa, og de nuværende Sejerøboer kan ikke godt lide for Fædre­nes Synder. Man maa undskyldt Sejerøboerne, der blev stillet over for Argumenter og Folk, som var dem langt overlegne i mange Retninger og derfor let fik sat deres Krig igennem ved at love dem 4 Fod Vand i Havnen ... Det nuværende Selskab har forpagtet Saltbæk Vig til en Mand, der ved Forpagtningskontrakt var paalagt at holde Havnen ved lige. Han skal hjælpe Sejerøboerne, der ikke kan komme ind i Havnen.

Jeg har selv ligget i Postbaaden i 4½ Time, inden vi kunde komme ud af Havnen. Vi var saa langt ude, at vi ikke kunde vade i Land, og ud kunde vi heller ikke komme. Det kostede i hvert Fald uhyre Ulejlighed. Dette er en Begivenhed, der ikke er enestaaende. Den finder Sted meget ofte, ja, det er endog hændet, at Postbaaden er kærtret uden for Havnen paa Grund af de overordentlig vanskelige Besejlingsforhold, der findes paa dette Sted. For nogle Aar tilbage kæntrede Postbaaden f. Eks. Lille Juleaften med alle de Julegaver, der skulde til Sejerø. De gik i Vandet, og Passagererne med. Forholdet er saaledes, at det vistnok er ganske haabløst at bevare den nuværende Havn. Sogneraadets tekniske Konsulent har i alt Fald ladet skinne igennem, at det vilde blive meget vanskeligt at tilvejebringe normale Besejlingsforhold paa det Sted, hvor Havnen nu ligger, og det er egentlig ham, der har antydet, at det vil være nødvendigt at skride til Anlæg af Havnen paa et andet Sted. Nu ved jeg, at Interessentskabet har gjort et imødekommende Forsøg, idet det forrige Sommer lod opkaste en Dæmning til den ene Side for at standse Tilsandingen i Havnen; men den har ikke svaret til sin Hensigt. Det, der klages over, er ikke alene Vandstanden, men tillige de overordentlig ugunstige Tilsandingsforhold. Naar man er fri for Sand i det ene Øjeblik, har man det næste. Jeg tror, det er Meningen ikke alene hos Sejerøboerne, men ogsaa hos Interessentskabet, at den nuværende Havn kun vil blive til evig Bryderi for begge Parter. Selv om Indenrigsministeriet angaaende Sejerøboernes Andragende har henvist til Domstolene, vil jeg sige, det er en Vej, man ikke kan gaa. Det vil ikke være nogen Domstol

muligt at fælde en endelig Dom i den Sag. Ingen Domstol kan fastslaa Bestemmelser, som vil have varig Betydning for Havneforholdene ved Vrøj. De kan være ganske gode i Dag og absolut slette i Morgen. Ingen Domstol kan afgøre, hvilke Foranstaltninger der er nødvendige for at afhjælpe Manglerne. Derfor har Sogneraadet paa mit Initiativ henvendt sig til Indenrigsministeriet og bagefter til Rigsdagen. Jeg kan virkelig ikke forstaa, at Staten ikke skulde have Interesse i Ordningen af disse Forhold. Staten er jo Kommunikationsmidlernes naturlige Værge, og en Kommune paa 800 Mennesker har dog virkelig et vist Krav paa at kunne faa en normal Kommunikation, saa meget mere, som de i Forvejen om Vinteren er yderst stedmoderligt behandlede, idet der kan gaa Maaneder, inden de faar Posten. Indenrigsministeriet som Postvæsenets Overbestyrelse kan dog ikke være ligegyldig ved, hvorledes 800 Mennesker behandles fra Postvæsenets Side. Det kan ikke være disse Beboere ligegyldigt, om de faar deres Post den ene eller den anden Dag, eller de faar deres Pakkepost i havareret Tilstand, efter at den har ligget i Vandet. Og det kan ikke være ligegyldigt, om Passagererne, der er indskrevne til Sejerø, falder i Vandet ved Vrøj, hvilket er sket flere Gange. Jeg kan ikke se andet, end at Indenrigsministeriet, særlig efter at Ministeren har tilbagebetalt den Kaution, som Selskabet har stillet, saaledes at Ministeriet ikke mere har Hold paa de Herrer fra Saltbæk Vig, bør afhjælpe disse Klager. Jeg skal indtrængende opfordre Ministeren til at gøre noget eftertrykkeligt i denne Sag."

Indenrigsminister Ingerslev bemærkede, at der var handlet i Overensstemmelse med Sogneraadet. Der har været Grund til at henvise Sagen til Domstolene, da der nærmest er Tale om et privatretsligt Forhold. Domstolene maatte nok kunne træffe en saadan Afgørelse, at der i Kraft af den kunde naas noget ... Staten yder kun Hjælp til Havne, naar det er nødvendigt; men i dette Tilfælde var den ene Part forpligtet til at vedligeholde Havnen, og saa kunde man ikke godt yde Hjælp. Han vilde derfor ikke love nogen Hjælp.

Schjøttz havde tænkt sig, at Ministeren skulde tvinge Selskabet til at anlægge en ny Havn, hvis den gamle ved Undersøgelse viste sig ubrugelig.

Rigsdagen henviste enstemmigt Andragendet til Indenrigsministeren. Han svarede i Efteraaret 1888 Sogneraadet, at denne Sag var under Overvejelse af Postbestyrelsen. Det blev ogsaa kun til Overvejelse; der blev intet gjort. Forholdene ved Vrøj Havn blev slettere og slettere. Sandrevler spærede nu fuldstændigt Indsejlingen.

Postbaaden maatte ligge for Anker ca. 50--100 m fra Land, og Forbindelsen mellem Baad og Land blev besørget ved en Jolle og undertiden en fladbundet Pram (naar der ikke var Vand nok til Jollen. Selskabet skulde sørge for disse Fartøjer, og det paahvilede det at komme i Forbindelse med Postbaaden. Denne Forpligtelse gælder den Dag i Dag.

Under saadanne Forhold var Postforbindelsen meget afhængig af Vinden. Var det Paalandsvind, og det blæste noget, kunde Postbaaden ikke ligge der, og Sejerø fik ingen Post. Der kunde gaa flere Dage, hvor der ingen Postforbindelse var.

Efterhaanden som de økonomiske Forhold blev bedre, var der mere og mere Gods, som Postbaaden medførte. Der var Smør, Æg, slagtede Dyr o. s. v.; men da Landingsforholdene ved Vrøj var vanskelige, led disse Ting ikke saa sjældent Overlast og tog Skade af Havvand, hvor dygtigt et Arbejde der end blev gjort fra Postførernes Side. Saaledes var Forholdene fra ca. 1880—1904.

Om Sommeren i Aarene ca. 1887—1904 anløb en af „Det forenede Dampskibsselskab“s Dampere Sejerø hver Fredag Morgen og Lørdag Aften paa Rejse fra og til København. Forbindelsen med Damperen skete pr. Baad. Post medførtes ikke. Omkring Midten af 1890'erne sejlede en lille Damper mellem Sejerø og Kallundborg et Par Gange om Ugen (vistnok) kun om Sommeren.

Imidlertid var Lærer Andersen-Møller blevet Formand for Sogneraadet (1896), og med ham indledes nye Tider med Hensyn til Forbindelsen med Omverdenen. Denne Sag laa ham vistnok meget paa Hjerte, og det lykkedes ham ogsaa at skaffe Sejerø en god Forbindelse. Foreløbig havde man Opmærksomheden henvendt paa Vrøj. I 1898 indgav Sogneraadet et Andragende til Ministeriet om en Bevilling af en passende Sum til et mindre Havneanlæg paa Sjællandssiden med en Dybde af 6—8 Fod.

Lærer Andersen-Møller stod paa venskabelig Fod med Folketingsmand Krabbe, og han har sikkert flere Gange

opfordret Krabbe til at tale Sejerøboernes Sag paa Tinge. Endelig i 1899 talte Krabbe i Folketinget om Sejerøs Forbindelse med Omverdenen, og fra den Tid af var han Sejerøboernes Talsmand i Folketinget.

Ved 2. Behandling af Finanslovsforslaget for 1899—1900 udtalte K r a b b e d. 21. Jan. 1899 i Folketinget¹⁾ :

„Der er et lokalt Spørgsmaal, som jeg tager mig den Frihed at omtale. Det er det abnorme Forhold, som Sejerø har for sin Forbindelse med Omverdenen. For at komme fra og til det, de kalder Fastlandet, nemlig Sjælland, har de meget ugunstige Forhold.“ Efter at have omtalt Inddæmningen af Saltbæk Vig, Havnen ved Vrøj og de 20000 Kr., som Indenrigsministeren havde udbetalt til Selskabet, der ejede Saltbæk Vig, sagde han: „Men selv om hele dette Forhold ikke havde været der, tror jeg, at Staten gennem sit Postvæsen har nogen Forpligtelse til at tilvejebringe en rimelig Postforbindelse mellem Sejerø og Sjælland, og de Krav, som man for nogle og tredive Aar siden fandt nogenlunde fyldestgørende, vil naturligvis ikke være det nu. Om endogsaa Sejerøboerne gennemførte en Proces og vandt den, og selv om der saa hos den overvundne Modpart var Midler til at foretage det pligtige lille Havneanlæg, vilde det, de opnaaede, dog ikke være fyldestgørende for de nuværende Tider. Der indkom allerede for en Del Aar siden et Andragende om denne Sag her i Tinget, og Andragendet blev henvist til Indenrigsministeren. Der blev da i Efteraaret 1888 svaret af Indenrigsministeren, at denne Sag var under Overvejelse af Postbestyrelsen. Nu ved jeg meget vel, at den har været under Overvejelse af Postbestyrelsen; men jeg ved ogsaa, at naar jeg i min sidste parlamentariske Periode er kommen over til det gode lille Sejerø, har jeg fundet Forholdene ikke uforandrede, men slettere, end de nogen Sinde har været. Jeg tillader mig derfor at fremdrage denne Sag igen med Anmodning til den højtærede Indenrigsminister om at meddele de Oplysninger, som jeg er overbevist om, at han er i Besiddelse af, om hvad der fra Indenrigsministeriets, særlig Postbestyrelsens, Side er gjort i denne Henseende, og jeg haaber, at saadanne Oplysninger vil give Sejerøboerne Udsigt til nu endelig at faa en forsvarlig Postforbindelse med Sjælland.“

Indenrigsminister Bardenfleth svarede Krabbe (d. 21. Jan. 1899), „at efter de Undersøgelser, man har haft Lejlighed til at anstille gennem en Aarrække, anses det for meget betænkeligt og ret uheldigt at anvende en større Sum paa at skaffe en bedre Forbindelse med Sejerø over Vrøj. I et Andragende fra

¹⁾ Rigsdagstidende 1898—99, Sp. 2186, 87, 88.

Havnsø¹⁾ findes Spørgsmaal om en Forbedring af Sejerøs Forbindelse med det saakaldte Fastland, som for Fremtiden vilde udelukke Spørgsmaalet om en Forbindelse over Vrøj. Jeg tror, at Sejerø derved vilde komme i den Forbindelse med Sjælland, som Øen kan ønske sig, og jeg tillader mig at henvise til Forhandlingen om dette Andragende.“

Da dette Andragende blev behandlet i Folketinget, udtalte Krabbe (10. Febr. 1899): ... „men jeg vil gøre Indsigelse imod, at dette Havneanlæg, i Fald det kommer til Udførelse, maa blive antaget for at fyldestgøre Sejerøs Krav paa en Forbindelse med Omverdenen ... men naar det til Begrundelse af, at Anlægget skal foretages, bliver sagt ..., at „den daglige Postforbindelse med Sejerø, der gaar over Vrøj, maa i Isvintre besørges over Havnsø“, saa maa jeg efter Vidnesbyrd af paalidelige Folk saavel paa Sjælland som paa Sejerø modsige dette som urigtigt. Det siges mig af paalidelige Folk paa begge Sider, at naar der er sket Postforbindelse fra Sejerø til Sjælland ad denne Vej, har det været over Isen, saa er det ingeniunde nogen isfri Forbindelse, og paalidelige ældre Folk siger mig, at en saadan Forbindelse næppe vides af at være foregaaet mere end to Gange i Mands Minde. ... Argumentet, der hentes fra Isvintre, for en Betjening af Sejerø ved at føre Posten derfra til Havnsø, er altsaa faktisk mindre rigtig; det hviler paa urigtige Oplysninger. ... Havnsø kan Sejerøboerne ikke bruge ... en Forbindelse Sejerø—Havnsø vilde være aldeles u hensigtsmæssig for Sejerøboerne. Der er, naar man kommer til Havnsø, ingen Vejforbindelse til Kallundborg, det vil sige, den er der kun ad store Omveje ... og Vejen vil være omtrent 6½ Mil²⁾ ... Da Saltbæk Vig blev udtørret, blev der af Interessentskabet for Udtørringen til Sikkerhed for Bevarelse af en Havn for Sejerø stillet et Depositum af 20000 Kr. Dette Depositum er senere blevet tilbagegivet af Indenrigsministeriet. Nu ser jeg vel af Rigsdagstidende.

¹⁾ I et Andragende fra Beboere af Havnsø o. s. v. om et Stats-tilskud eller et rentefrit Laan paa 60000 Kr. til Anlæg af en Havn i Sejerøbugten staar der (Tillæg B, Sp. 541, 42): „Den daglige Postforbindelse med Sejerø, der gaar over Vrøj, maa i Isvintre besørges over Havnsø, da Sejerøbugten paa dette Sted saa godt som aldrig lægger til, og kommer der her en Havn, vilde det være naturligt at lade Posten gaa herover, saa meget mere som Molen ved Vrøj sander til“ (indbragt i Folketinget af Kr. Pedersen, Holbæk Amts 2. Valgkreds). Havnsø ligger inderst i Sejerøbugten (Nekseløbugten) nær Dragsholm.

²⁾ Nogle Sejerøboer er den Dag i Dag Tilhængere af Sejerø—Havnsø-Ruten.

at en tidligere Indenrigsminister har sagt her i Tinget, at det var sket med Sogneraadets Samtykke. Men fra Sejerø forsikres det mig, — Protokoller eller Dokumenter har jeg ikke set — at Sogneraadet aldrig har givet noget Samtykke dertil. Men er dette Tilfældet, har virkelig Indenrigsministeriets uden Sogneraadets Samtykke frigivet et Depositum af 20000 Kr., som man havde kunnet holde sig til for at faa Havnen restitueret, forekommer det mig, at Ministeriet har noget Ansvar for Forværrelsen af Forholdene. Det er da en ganske særegen Opfordring for Indenrigsministeriet til at søge den skete Skade oprettet. Sejerø Sogneraad har indgivet et Andragende til Ministeriet om, at der maatte blive foreslaaet Rigsdagen en Bevilling af en passende Sum til et mindre Havneanlæg paa Sjællandssiden med en Dybde af 6—8 Fod. Paa dette Andragende til Indenrigsministeriet er der ikke kommet noget Svar. Sejerøboerne venter naturligvis med Utaalmodighed derpaa; men de vilde vistnok være tilfredse, hvis Ministeren vilde give et gunstigt Svar her i Tinget. Jeg vil opfordre Ministeren til ved Finanslovens 3. Behandling, hvis hans Teknikeres Forberedelser tillader ham det, at stille Forslag om Bevilling af den moderate Sum, der maatte være nødvendig til en lille Havn paa Sjællandssiden, ved Vrøj eller Vest derfor ..."

Indenrigsminister Bardenfleth svarede Krabbe: „Det var mig en ny Oplysning, som det ærede Medlem (Krabbe) mente at kunne bringe, naar d. æ. M. udtalte, at det Depositum, som i sin Tid var stillet for Vedligeholdelsen af Molen ved Vrøj, var blevet frigivet af Indenrigsministeriet, uden at Sejerø Sogneraad havde meddelt Samtykke dertil. D. æ. M. udtalte sig jo ikke ganske bestemt i den Henseende, men udtalte det kun som noget, der var ham meddelt. Jeg skal i Anledning af den Meddelelse, d. æ. M. har givet, gøre Sagen til Genstand for Undersøgelse. Hvis Sagen forholder sig, som d. æ. M. omtalte, kunde det være et Motiv til, at der fra Statskassens Side kunde ydes et ret klækkeligt Tilskud til et passende Landingssted for Sejerø; men at søge Sagen bragt frem til Afgørelse ved Finanslovens 3. Behandling kan ikke lade sig gøre, da en nærmere Undersøgelse af Forholdene bør finde Sted først. Men jeg skal ganske vist foranledige, at Sagen bliver tagen op til fornyet Overvejelse fra Ministeriets Side.“

Ved 1. Behandling af Finanslovsforslaget for 1901—02 udtalte Krabbe d. 9. Oktbr. 1900 i Folketinget: „Jeg maa dernæst tillade mig at gøre en lille Bemærkning, som vedrører Ministeriet for offentlige Arbejder. Der er et Punkt, hvor jeg har savnet et Forslag paa den højtærede Ministers Budget i Aar, nemlig til Tilvejebringelsen af en Postforbindelse mellem Sejerø og det øvrige Land. Sejerø er saa at sige uden Postforbindelse med det øvrige Land.“ Efter

at han havde omtalt Saltbæk Vig, Havnen paa Vrøj og Tilbagegivelsen af de 20000 Kr., sagde han: „Heraf fremkom der en Forpligtelse for Staten, paadragen dels ved gamle hævdvundne Tilstande, dels ved Tilbagebetaling af Depositum, til at tilvejebringe et Landingssted for Sejerø ... Bardenfleth erklærede, at Sagen skulde blive gjort til Genstand for Undersøgelse paany. Denne Undersøgelse er i Virkeligheden ogsaa foretagen, og efter hvad der er mig bekendt, har en Ingeniør og en Assistent ikke alene undersøgt Forholdene, men tillige lagt Plan og givet Beregninger og Overslag. Man er derved kommen til det Resultat, at Stedet ved Vrøj er uigenkaldelig tabt som Sted for et Havneanlæg ... Derimod er Forholdene ganske gode noget vestligere, nemlig paa Refsnæs Kyst, for Tilvejebringelsen af en Havn. ... Saa vidt jeg ved, er Resultatet af Undersøgelserne, Beregninger, Overslag og Tegninger for rum Tid siden afgivet af Ingeniøren. Jeg havde da haabet, at der i Aar paa Finanslovsforslaget maatte være at finde en Post til Anlægget af denne lille Havn. Den findes nu ikke. I den sidste Tid har vi, baade Rigsdagen og Regeringen — men her siger jeg rigtig nok i første Række Regeringen — faaet en lige saa alvorlig som sørgelig Paamindelse om, at der her er noget, der mangler, at der her er noget forsømt.“ (Krabbe omtaler derefter en sørgelig Begivenhed paa Ruten Sejerø--Vrøj) ... Til sidst anmoder Krabbe Ministeren om at fremkomme med et Forslag til Afhjælpning af Manglen.

Minister for offentlige Arbejder Juul-Rysensteen svarede Krabbe d. 12. Oktbr. 1900: „... Sagen er nu kommen saa vidt, at vedkommende Vandbygningsingeniør har afgivet en foreløbig telefonisk Erklæring. Den lyder meget kostbar, idet den paaviser, at det gamle Anlæbssted ikke let vil kunne bruges, og de Bekostninger ved de 2 andre, som nu er undersøgte, drejer sig om for det billigste 67000 Kr. og for det andet 78000 Kr. Jeg har ikke nøjere undersøgt det, da jeg, som sagt, ikke har talt med vedkommende Ingeniør endnu; ... og selvfølgelig enhver Regering maa lade sig det være magtpaaliggende at komme Øboerne til Hjælp; hvis det lader sig gøre, skal jeg fremme Arbejdet.“

Ved Krabbe indbragtes d. 1. Febr. 1901 i Folketinget et Andragende fra 106 Beboere af Sejerø om, at der ved Statens Foranstaltning tilvejebringes Plan og Overslag for Anlæg af en Havn paa Sejerø. Rigsdagen bevilgede et Beløb dertil.

Ved 1. Behandling af Finanslovsforslaget i Folketinget udtalte Krabbe d. 16. Oktbr. 1901:

„... denne Ø er ganske undtagelsesvis daarligt stillet, idet den

ikke har nogen Forbindelse med Sjælland. (Han omtaler atter Saltbæk Vig, de 20000 Kr. o. s. v.) ... Sejerø har altsaa et dobbelt Krav paa Statskassen, for det første det, som enhver Ø har med Hensyn til Bistand til Anlæg af en Havn, men dernæst ogsaa det, at Staten har stillet Sejerøs Befolkning særlig ugunstigt ved — vistnok ikke tilstrækkeligt vel overvejet — at tilbagegive et Depositum, som skulde være bevaret af Hensyn til Havneanlæggets Vedligeholdelse. Det er mig bekendt, at der nu i Efteraaret har været en Ingeniør paa Øen for at undersøge Forholdene med Hensyn til et Havneanlæg, men paa Finanslovsforslaget findes intet derom." Til sidst opfordrer han Ministeren til at fremme Sagen.

Minister for offentlige Arbejder C. Hage svarede Krabbe d. 21. Oktbr. 1901: „Det ærede Medlem (Krabbe) fremdrog Spørgsmaalet om et Havneanlæg paa Nordsiden af Sjælland til Brug for Beboerne paa Sejerø. Dette Spørgsmaal er lidt indviklet. I 1866 blev der givet Koncession paa Inddæmning og Udtørring af Saltbæk Vig, som ligger paa Nordkysten af Sjælland lige over for Sejerø. I Koncessionen blev der indsat den Bestemmelse, at Koncessionshaverne skulde være forpligtede til at anlægge og vedligeholde en 4 Fods Baadehavn til Brug for Sejerø. De stillede et Depot af 10000 Rdl. som Sikkerhed for Opfyldelsen af deres forskellige Forpligtelser; men i 1876 fik de Lov til at faa dette Depot udbetalt. Saa i 1878 gik Selskabet fallit, og Saltbæk Vig skiftede gentagne Gange Ejere; senest er Foretagendet i 1899 gaaet over til det Selskab, som ejer det endnu. Samtidig med, at Depotet blev udbetalt, udstedte de daværende Ejere en Deklaration, hvorved de forpligtede sig til at vedligeholde Havnen ved Lille Vrøj, og denne Deklaration anses for at være gældende endnu. Er dette Tilfældet, vil man altsaa kunne forlange af Selskabet, at det skal sørge for at bringe denne Havn i tilfredsstillende Stand.. Men i Virkeligheden gaar Sejerøboernes Ønsker nu ud paa noget andet; de vil have en større Havn, og den skulde ligge enten ved Hvide Klint eller ved Kallerup. Ministeriet har imødekommet de Ønsker, som er fremsatte fra Beboerne, om at lade undersøge, hvad Bekostningen af et saadant Havneanlæg vil blive, og man har fundet, at det vilde være henholdsvis 78000 og 67000 Kr. Men endnu medens denne Sag ligger under Behandling, er der fremkommet et nyt Ønske fra Beboernes Side, nemlig om at faa undersøgt, om man ikke paa Sejerø selv kunde anlægge en Havn, som kunde trafikeres af en Dampskibsforbindelse fra Kallundborg. Ogsaa dette Ønske har Ministeriet efterkommet og har ladet Vandbygningsdirektøren gaa i Gang med at undersøge, hvad et saadant Havneanlæg vilde koste. Undersøgelsen desangaaende er endnu ikke endt: men naar Resultatet kommer til at foreligge, kan vi komme tilbage til Sagen.“

Som man kan se af Forhandlingerne i Folketinget, erklærede Krabbe i 4 Taler, at Sejerøboerne havde Krav paa Statskassen, fordi Minister Skeel havde udbetalt de 20000 Kr., som tilhørte Sejerøboerne.

Imidlertid var der paa Sejerø omkring 1900 ved at ske Forandring med Hensyn til, hvor man ønskede en Havn anlagt. Den gamle Plan fra 1870'erne om en ny Havn paa Sejerø dukkede frem paa ny, og det førnævnte Andragende af 5. Febr. 1901 fremkom da. Det er intet Under, at Minister Hage ved at omtale Sejerøboernes Krav om en Havn kan udbryde: „Dette Spørgsmaal er lidt indviklet.“ Ministeriet rettede sig efter Sejerøboernes Ønsker angaaende en Havn.

Der kom saa sandsynligvis Meddelelse til Sogneraadet om at træffe en Afgørelse, om man ønskede en Havn paa Sejerø eller ved Hvide Klint lidt Vest for Vrøj. Sogneraadet sammenkaldte et Folkemøde i Juli 1902, og her stemte det store Flertal for en Havn paa Sejerø. Hermed havde Sejerøboerne for stedse opgivet Kravet om en Havn paa Sjællandsiden.

For at give Tilskud til en Havn paa Sejerø krævede Ministeriet, at der oprettedes Dampskibsforbindelse mellem Sejerø og Kallundborg.

Straks efter Nytaar 1904 var en Deputation fra Sejerø (deriblandt Sogneraadsformand Lærer Andersen-Møller og Havneraadsformand Gmd. Niels H. Pedersen) i København og havde Audiens hos Minister for offentlige Arbejder C. Hage. Resultatet af Deputationens Samtale med Ministeren blev følgende Skrivelse til Finansudvalget:

Ministeriet for offentlige Arbejder, København d. 12. Jan. 1904.¹⁾

Fra Beboerne af Sejerø er der i Løbet af de senere Aar gentagende sket Henvendelse til Ministeriet om Statshjælp til Forbedring af Forbindelsen mellem bemelte Ø og Nordvestsjælland, særlig Kallundborg. Medens Bestræbelserne oprindelig gik ud paa at søge tilvejebragt en Havn paa Sjællandssiden, er man senere naaet til

¹⁾ Rigsdagstidende 1903—04, Tillæg B, Sp. 1480, 1481.

den Overbevisning, at der med større Fordel ved selve Sejerø vilde kunne anlægges en Havn eller Anlægsbro, som muliggjorde en direkte Dampskibsforbindelse mellem Øen og Kallundborg.

Regeringen har angaaende denne Sag til forskellig Tid ladet foretage omfattende Undersøgelser og Projekteringer, særlig med det for Øje at udfinde en Løsning af det saaledes rejste Spørgsmaal, som uden uforholdsmæssig stor Bekostning maatte kunne anses for tilfredsstillende. Ifølge foreliggende Overslag vilde et fyldestgørende Havneanlæg ved oftnævnte Ø medføre en Bekostning af 175000 Kr., medens en Anlægsbro ifølge vedlagte, af Ingeniør under Vandbygningsvæsenet L. Barner udarbejdede Projekter, vil kunne tilvejebringes for henholdsvis 107000 Kr. (Projekt 1) og 65000 Kr. (Projekt 2), eftersom Broens Hoved forbindes med Land ved en stenfyldt Mole eller ved en aaben Pælebro. En Betingelse for Gennemførelsen af et af de omhandlede Anlæg maa være, at der mellem Sejerø og Sjælland (Kallundborg) etableres en fast Dampskibsforbindelse, og Ministeriet har derfor gjort Sagens Fremme afhængig af, at en saadan Forbindelse sikres. Man har imidlertid nu gennem Amtmanden over Holbæk Amt modtaget Meddelelse om, at der under 15. f. M. i Kallundborg er dannet et Aktieselskab med det Formaal at oprette en Dampskibsforbindelse til Besørgelse af Post, Passagerer og Gods mellem Kallundborg og Sejerø, saa snart det fornødne Anlæg paa Sejerø er udført. Af de foreliggende Projekter har saavel Holbæk Amtsraad som Sejerø Sogneraad tiltraadt det som 1 betegnede Projekt til en Anlægsbro ved Øen, og hver især har for sit Vedkommende erklæret sig villigt til at udrede $\frac{1}{4}$ af de med Projektets Gennemførelse forbundne Udgifter, der som ovenfor anført er anslaaet til 107000 Kr.

Under Hensyn til den Betydning, det omhandlede Anlæg vil have for oftnævnte Øs Forbindelse med det øvrige Land, skønner Ministeriet ikke rettere end, at der kan være Føje for Statskassen til at træde hjælpende til, og man skal derfor foreslaa, at der her som i tidligere lignende Tilfælde ydes et Tilskud af indtil Halvdelen af Overslagssummen, altsaa 53500 Kr., saaledes at dets Udbetaling betinges af, at de øvrige Midler skaffes til Veje paa anden Maade.

I Henhold til det anførte tillader jeg mig at anmode det ærede Udvalg om ved 3die Behandling i Folketinget af Forslaget til Finanslov for Finansaaret 1904—05 paa mine Vegne at ville stille følgende Ændringsforslag: Tilskud til Opførelse af en Anlægsbro ved Sejerø, Halvdelen af den beregnede Udgift: 53500 Kr. under Forudsætning af, at der i det ommeldte Øjemed paa anden Maade tilvejebringes et tilsvarende Beløb.

C. Hage.

Til Folketingets Finansudvalg!

Rigsdagen bevilgede de 53500 Kr. som Tilskud til en Anlægsbro ved Sejerø. Holbæk Amtsraad ydede et Tilskud paa 26750 Kr. Sejerø Kommune optog et Laan paa 26750 Kroner.

I Foraaret 1904 begyndte man at anlægge en Bro lige Vest for den gamle Havn. Entreprenør Brinck forestod Arbejdet. Statens Tilsynsførende var Ingeniør Poulsen. 30—40 Mand (deriblandt nogle faa Sejerøboer) arbejdede paa Broen. I 1905 blev Broen færdig; den kaldes „den ny Havn“.

D. 17. Decbr. 1903 blev Aktieselskabet „Kallundborg—Sejerø“ stiftet med en Aktiekapital paa 35000 Kr., hvoraf der var tegnet mellem 3—4000 Kr. paa Sejerø, Resten i Kallundborg. Dette Selskab lod Damperen „Sejerø“ bygge i Norge, og den kom til Sejerø d. 1. Sept. 1904 og blev modtaget af en stor Menneskemængde.

Til Damperens Fører blev antaget Postføreren Rasmus Pedersen, der den Dag i Dag fører den.

„Den ny Havn“ var ikke færdig, da Damperen kom. Der blev derfor lavet en midlertidig Anlægsplads til Damperen nær Land. Det var ellers Meningen, at Damperen skulde ligge helt ude ved Brohovedet, naar Broen blev færdig. De Tipvognsskinner, der var benyttet ved Anlægget, blev saa liggende til Transport af Gods. Damperen ligger den Dag i Dag ved den første Anlægsplads, hvortil man kan køre med Hest og Vogn. Oprindeligt var Kørevejen smal; men ved at gøre Broen bredere har man faaet en god Vej til Damperen.

„Sejerø“ sejler hver Søndag mellem Sejerø og Kallundborg. Fra 1. Sept. 1904 til 1. Novbr. 1905 sejlede „Sejerø“ fra Kallundborg Kl. 7 (8) om Morgenen med Ankomst til Sejerø Kl. 10 (11) og returnerede Kl. 1. Denne Fartplan var ikke heldig for Sejerøboerne, da den bl. a. ikke stod i Forbindelse med Morgentogene, og Sejerøboerne ikke kunde rejse til Kallundborg og hjem igen samme Dag.

Fra 1. Novbr. 1905 og fremdeles har Damperen Nat-

teleje ved Sejerø, sejler derfra Kl. 7 (8) Morgen, returnerer samme Dag Kl. 1 og ankommer til Sejerø Kl. 4.

Ved Anlægget af „den ny Havn“ og ved Dampskibsforbindelsen havde Sejerøboerne faaet en god og tidsvarende Forbindelse med Omverdenen.

Under Verdenskrigen (1914—18) opstod der Vanskeligheder for Dampskibsselskabet, idet Udgifterne oversteg Indtægterne, og Kedlen i Damperen tillige viste sig at være mindre god. I Aug. 1917 indstillede Damperen saa Farten og blev liggende i Kallundborg Havn. En større Baad, som Sejerøboerne kaldte „Færgen“, kom til at sejle mellem Sejerø og Kallundborg fra Sept. 1917 til Decbr. 1917. Fra Decbr. 1917 sejlede en Sejlbaad, som Selskabet havde købt, med Post og Passagerer hver anden Søgnedag mellem Sejerø og Kallerup (paa Nordsiden af Refsnæs), hvor den lagde til ved en høj Pælebro (paa Cementpiller), der ragede højt op paa Baadens Mast. Fra Baaden maatte man kravle op ad en lang Stige for at komme op paa Broen. „Sejerø“s Fører førte Baaden.

Foraar 1918 kom Damperen i Gang igen og sejlede een Gang om Ugen eller hver anden Søgnedag, indtil den i Aug. 1918 indstillede Farten og blev liggende i Kallundborg, idet Kedlen var i Stykker. Saa maatte man igen nøjes med Postbaaden (Sejerø—Kallerup-Ruten), og denne usle Forbindelse varede til 1. Marts 1919.

I Jan. eller Febr. 1919 købte Sejerøboerne selv Damperen, idet 5 Sejerøboer rejste til Kallundborg og købte paa den ordinære Generalforsamling Flertallet af Aktierne til pari. Aktier for 30000 Kr. blev tegnet paa Sejerø. 20000 Kr. laantes af Postvæsenet. Købesummen blev dog alligevel over 50000 Kr. Da Sejerøboerne købte Damperen, laa den i Ruiner, idet Kedlen var taget ud af den, og dette Arbejde var udført af Kallundborg Skibsværft. Dette forlangte nu 15000 Kr. for Udtagning og Reparation af Kedlen; men ved Sø- og Handelsretten blev dette Beløb nedsat til det halve. Senere har Sejerø Kommune indskudt ca. 15000 i Dampskibsselskabet.

D. 1. eller 2. Marts løb Damperen ind i Sejerø Havn som Sejerøboernes egen Damper og blev modtaget af en stor Menneskemængde. Den daglige Dampskibsforbindelse mellem Sejerø og Kallundborg var atter genoprettet.

En Flyver bringer Post til Sejerø 1922. Saa snart Isen var ved at bygge sin usikre Bro mellem Sejerø og Sjælland, var Øen i tidligere Tid uden Forbindelse; thi naar der var Is i Farvandet, turde Baadene ikke vove sig ud. Flere Præster omtaler, at Øen i Maaneder har været afspærret. Enkelte Gange (i 1880'erne og 90'erne) har man hentet Post ved at gaa over Isen til Ordrup Næs.

Damperen har kun to Gange maattet indstille Farter paa Grund af Is, nemlig i 8 Dage i Febr. 1917 og ca. 1 Maaned i Jan. og Febr. 1922.

D. 8. Febr. 1922 fløj en Flyver fra Kallundborg Flyvestation til Sejerø med Post, Medicin m. m. Han landede paa Gmd. Jørgen Jørgensens Mark lidt Nord for Sejerby. Flyveren blev modtaget af 2—300 Mennesker. Han var ialt 3 Gange paa Øen.

Brevsamlingsstedet og Postomdelingen. I ældre Tid modtog Sognefogeden Breve fra Folk og sørgede for, at de blev sendt af Sted. Da saa Brevsamlingsstedet blev oprettet, blev det i G. 19, da Sognefogeden paa den Tid boede der.

Folk betalte i ældre Tid en Handelsmand Thor Olsen for at gaa omkring med Breve, og han blev senere Sejerø's første Postbud, der i Begyndelsen bragte Post ud over hele Øen. Senere deltes den i 2 Postdistrikter. Saa længe Postbaaden sejlede, blev Posten uddelt om Eftermiddagen efter Baadens Hjemkomst.

Da Damperen fra 1. Novbr. 1905 kom til Sejerø Kl. ca. 4, blev Posten om Vinteren kun omdelt i Sejerby samme Dag, medens Resten af Øen først fik Post næste Formiddag. I Sommertiden fik hele Øen Post samme Dag, som Damperen ankom. Beboerne uden for Sejerby var imidlertid misfornøjede med, at de først fik Posten Da-

gen efter om Vinteren. I Sept. 1909 blev der holdt Folke­møde paa Kroen om Postuddelingen. Postmesteren fra Kallundborg var til Stede. Her krævede Sejerøboerne at faa Posten udbragt hele Aaret samme Dag, som Dampe­ren ankom. Postmesteren lovede at imødekomme Kravet.

Fra 1. Novbr. 1909 ansattes saa et Postbud til; saa­ledes at der nu er 3 Postbude. Posten bliver nu udbragt kort efter Damperens Ankomst.

Byerne.

I gamle Dage boede Sejerøboerne kun i 3 Byer: Sejerby, Kongstrup og Mastrup. Først efter 1796 flyttedes Gaarde og Huse ud paa Markerne.

Hver By havde sin Mark; der var altsaa Sejerbys, Kongstrups og Mastrups Marker.

Sejerbys Jorder udgør den nordvestlige og midterste Del af Øen og er omtrent dobbelt saa store som de to andres tilsammen. Skellene mellem de 3 Marker var Gærder eller „Grøvter“. Skellet mellem Sejerbys og Kongstrups Marker var et Stengærde, og det begyndte ved Østenden af Elmebjerg (ved Nordstrand), hvor der endnu staar Rester af det. Dette Gærde strakte sig før Udskiftningen op over Elmebjerg, Øst for Haløvrbjerg og forbi nuværende „Stengaard“, hvorefter det Sønden for Pedersbjerge bøjede mod Sydøst ud i Store Mose¹⁾). Her har Skellet vel ikke været saa bestemt, da Mosen tidligere stod under Vand det meste af Aaret. Paa Udskiftningens Tid ser det ud til, at Mosen til Dels har været tør, da der intet Vand er tegnet paa Kortet; derimod er der tegnet Vand i

¹⁾ Det fortælles, at da Udskiftningen fandt Sted, fyldte en Gaardmand i Sejerby noget Jord i sine Sko, gik ned paa Pedersbjerge og svor paa, at han stod paa Sejerbys Jord (og han havde jo Ret!), hvorefter Skellet saa kom til at gaa i en lige Linie fra Stranden og op over Pedersbjerge, et Stykke Øst for Gærdet; her gaar det nu. Flere Tdr. Land af Kongstrups Jord kom derved til Sejerby. Da saa Udskiftningen af Kongstrup Marker fandt Sted, var der ikke Jord nok til Hartkornet, og man tog da af Mastrups Jord.

Stakkesti Mose og paa Vester. — Længere mod Syd var Tadebæk Skellet.

Skellet mellem Kongstrup og Mastrup begynder ved Østenden af Skelbjerg og gik tidligere i en omtrent lige Linie til Sønderstrand; nu derimod bøjer det midtvejs et Stykke mod Mastrup, før det gaar mod Sønderstrand. Hele Sydøstenden af Øen tilhører Mastrup.

Hver Landsby har fra Oldtiden til 1796 dyrket Jorden i Fællesskab, og gennem disse mange Aarhundreder er der næsten ingen Forandring sket i Driftsmaaden.

1. Sejerby.

Sejerby menes at være opstaaet i Aarene 800—900. Den kaldes i Middelalderen Sireby, og i den følgende Tid retter Byens Navn sig efter Øens Navn, f. Eks. Serøeby, Sejerøeby, nu Sejerby.

Den er Øens Hovedby og ligger omtrent midt paa Sejerø, nær ved Sydvestkysten og i ringe Afstand fra Havnen.

I Middelalderen byggedes Kirken.

Efter Jordebogen 1591 er der 20 til Dels ulige store Bøndergaarde foruden Præstegaarden; de jordløse Husmænds Antal nævnes ikke.

Efter Matriklen d. 3. Juli 1662 er der 20 til Dels ulige store Gaarde, og der nævnes 21 jordløse Husmænd.

Gaardene 1662.

1	Gaard	paa	16	Tdr.	5	Skp.	0	Fdk.	Hartkorn.
1	—	—	11	—	5	—	1	—	—
1	—	—	11	—	1	—	1	—	—
2	—	—	10	—	2 ¹ / ₂	—	0	—	—
2	—	—	10	—	3	—	0	—	—
5	—	—	6	—	5	—	3	—	—
6	—	—	6	—	3	—	2	—	—
1	—	—	4	—	3 ¹ / ₂	—	0	—	—
1	—	—	4	—	0	—	0	—	—

Der sker i den følgende Tid smaa Forandringer i Hartkornet. Allerede 1667 er der sket Forandring (se Side 53).

Efter Matriklen 1685 er der 20 ulige store Gaarde, hvis Fæstere og Hartkorn nævnes:

Nr.	Bøndernes Navne	Gammel Matrikel			Ny Matrikel			
		Hartkorn			Hartkorn			
		Tdr.	Skp.	Fdk.	Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.
1	Anders Rasmussen	16	5		8		2	2
2	Offers Gaard	6	5	1	4	3		2
3	Anders Nielsen, Skomager	6	5	1	4		2	2
4	Rasmus Christensen	6	5	1	3	6		2
5	Anders Pedersen	6	5	1	3	5	3	1
6	Madtz Tulesen	11	4	3	6	2	3	
7	Christen Jørgensen	11		3	5	6	1	1
8	Søfren Pedersen	6	5	1	4	2		2
9	Niels Michelsen	4	3		3		3	1
10	Mogens Andersen	6	5	1	4		2	2
11	Olluf Jørgensen	10	2		5		2	2
12	Niels Hansen	6	3		3	3		1
13	Søfren Michelsen	6	3		3	6	2	2
14	Hans Nielsen	10	2		5	1	1	
15	Madtz Søfrensen	6	3		3	1	2	
16	Peder Rasmussen	6	3		3	4	1	1
17	Rasmus Andersen				1	4		
18	Hans Rasmussen	6	3		3	3	3	
19	Rasmus Søfrensen	10	2	2	5	7	3	1
20	Peder Nielsen, Snedker	6	3		6		1	2

Jorden var delt i Tofter, Vange (Marker) og Overdrev (Fællede og Moser).

Tofterne laa ved Byen og dannede en fortløbende Række uden om den; de blev ikke dyrket, men var græsbevokset. Hver Gaard havde sin Toft¹⁾, som var omgivet af et Gærde eller Grøvt. Tofterne blev benyttet til Køkkenhave eller til Græsning for Heste og Føl. Desuden var der en Hørtoft eller Hørhave, som maaske var fælles eller

¹⁾ Toft-Navnet er bevaret den Dag i Dag. Naar man gaar fra Møllen „bag om Byen“ ad et Skel og en Vej til Kroen, siger man, at man gaar „a Taavrtten“ (Tofterne). Bakken Sønden for Kongstrup kaldes „Taavtbakken“ (Toftebakken).

delt i 21 Stykker. Den laa Nord for Byen, og Navnet Hørhaven er bevaret den Dag i Dag.

Der var 4 V a n g e: Vestervang, Østervang, Nørrevang og „paa Vester“, der igen var delt i 4 smaa Vange: Tynebjergvang, Marebjergvang, Nørrebjergvang og Skalgelsevang.

O v e r d r e v e t bestod af to F æ l l e d e r, der aldrig blev dyrket, men laa i vedvarende Græsning. Et Stengærde, som kaldes Vestergærde, tværs over Øen, skilte de to Fælleder fra hinanden. Den østre Fællid strakte sig fra Vestergærde til Vestervang og Nørrevang. En Del af denne Fællid, nemlig Kiilevang, opdyrkedes efter 1688. Den vestre Fællid strakte sig fra Vestergærde til Gniben.

Hver Vang var delt i Storagre, der havde Navne, og hver Storager blev ved Hjælp af lange Reb delt i smaa og smalle Agre, hvoraf hver Bonde fik saa mange, som han efter Hartkorn kunde tilkomme. Alt dette blev gjort, for at enhver Bonde kunde faa Del baade i den gode og daarlige, den nærmere og fjernere liggende Jord. Hver Gaard fik saaledes sin Jord liggende paa mange forskellige Steder, og Agrene var, som nævnt, saa smalle og saaledes beliggende, at man kun kunde dyrke Jorden i Fællesskab. Kun de højere liggende Dele af Øen er blevet dyrket, og det dyrkede Areal har vel kun været mellem en Fjerdedel eller en Trediedel af det nuværende. Hver Gaard havde dog ikke Part i hver Vang eller hver Storager. 3 af de mindste Gaarde havde saaledes ingen Part i Vestervang. — Alt Markarbejde blev udført i Fællesskab, og paa Bystævnet blev der taget Bestemmelse derom.

For at faa den rette Forstaaelse af Jordens Fordeling før Udskiftningen anføres her alle Storagrene og Antallet af Smaaagre i hver af Vangene. Samtidig nævnes alle de Smaaagre, der har tilhørt Anders Nielsen Skomagers Gaard (Nr. 3 — det er nu Gaarden ved Bøel). Smaaagrenes Bredde ved hver Ende, Længde og Antal □-Alen nævnes.

Anders Nielsen Skomagere Gaard (efter Landmaaling 1688).

1) Vestervang bestod af følgende Storaagre: Ærtetoftte, der indeholdt 5 Smaaagre, Vandfaldsstykker havde 18 Smaaagre, hvoraf d. 16. Ager, der var 12 og 9 Alen bred, 432 Alen lang og 4644 □-Alen, tilhørte ovennævnte Gaard, Ruglykke:¹⁾ 13 A., d. 6. A. 8, 8, 207, 1707, Leragre: 15 A, Stendyvel:²⁾ 10 A., d. 9. A, 10, 7, 247, 2166, Briif Ender 13 A., d. 9. A., 13, 90, 1237, Husestykker: 20 A., Gedebred: 10 A., d. 4. A., 9, 8, 216, 2025 og d. 5. A., 9, 194, 1891, Smaa Aall: 10 A., Brunagre: 18 A., d. 9. A., 14, 9, 165, 1897 og d. 10. A., 9, 6, 130, 1007, Stykker Sønden for Biugbjerg:³⁾ 10 A., d. 8. A., 14,14, 70, 980 (saas hvert 21. Aar), Bakkelykke: 17 A., Smaa Stykker Norden for Brentebjerg⁴⁾: 11 A., d. 4. A., 9, 9, 33, 297 (saas hvert 12. Aar), Brentebjergsagre: 15 A., Gaasehøjsagre: 8 A., d. 3. A., 8, 7, 182, 1410 og d. 7. A., 48, 231, 11088, Præstmose: 18 A., Humblelykke: 4 A., Svineholm: 10 A., Biugbjergsagre: 18 A., d. 3. A., 10, 10, 325, 3331 og d. 16 A., 16, 8, 247, 3056, Halsestykker: 6 A., d. 2. A., 10, 7, 95, 831, Krogagre: 10 A., 2 halve A., 9, 11, 120, 1230 og 3 halve A. 13, 11, 186, 2255, Borrebjergsagre: 24 A., d. 2. A., 7, 8, 363, 2767, Gaase Tofter: 15 A., Søholm: 26 A., d. 7. A., 10, 11, 149, 1620, Toftehøjs Agre: 20 A., d. 5. A., 25, 20, 163, 3708 og d. 6. A., 20, 17, 98, 1837.

2) Østervang. Tadebæksagre: 19 A., d. 13. A., 9, 12, 476, 5122 (saas hvert 6. Aar), Torneagre: 22 A., d. 16. A., 9, 14, 636, 7638 (saas hvert 9. Aar), Broagre: 19 A., d. 13. A., 10, 312, 3281 (hvert 3. Aar), Møesumperne: 19 A., d. 13. A. 8, 17, 373, 4755 (hvert 5. Aar), Vandkærsholm: 39 A., Forpløjning Norden for Vandkærsholm: 5 A., Klintestykkerne: 17 A., d. 10. A., 11, 9, 90, 945 (hvert 6. Aar), Langebjergsagre: 19 A., d. 13. A., 6, 8, 213, 1544 (hvert 3. Aar), Langemøerne: 18 A., d. 13. A., 5, 6, 625, 3878 (hvert 3. Aar). Bissebjerg Agre: 7 A., d. 4. A., 9, 8, 90, 810 (hvert 3. Aar), Langebjerg Stykker: 43 A., d. 16. A., 13, 10, 63, 740 (hvert 5. Aar), Grønnebjergsagre: 21 A., d. 7. A., 9, 8, 272, 2380 og d. 14. A., 5, 7, 118, 752 (hvert 3. Aar), Langagre: 19 A., d. 13. A., 13, 10, 590, 6932 (hvert 3. Aar), Kløvestykkerne: 20 A., d. 14. A., 29, 30, 180, 5310 (hvert 21. Aar), Kløveagre: 21 A., d. 15. A., 12, 15, 270, 3780 (hvert 3. Aar), Hulcke Kilde: 12 A., d. 3. A., 12, 11, 171, 2073 og d. 6. A. 8, 8, 171, 1389 og d. 7. A., 4, 3, 40, 180 (hvert 3. Aar),

¹⁾ Kaldes senere Roelykke.

²⁾ Stendyvel = Stenkær, da „Dyvel“ er et Kær i et Bakkestrøg.

³⁾ Biug er Byg; Biugbjerg = Bygbjerg = Bybjerg.

⁴⁾ Brandebjerg.

Rystoffer: 14 A., Ellingekærsagre¹⁾: 10 A., d. 6. A., 10, 14, 292, 3650 (hvert 3. Aar), Tiusebjergsøgre²⁾: 15 A., d. 15. A., 13, 13, 130, 1771 (hvert 4. Aar), Strandtofterne: 13 A., d. 3. A., 3, 11, 332, 2448 (hvert 3. Aar), Tofterne: 40 A., d. 12. A., 14, 124, 1736 og d. 23. A., d. 24. A. og 25. A., 65, 47, 248, 13981 (hvert 3. Aar), Mølletofterne: 15 A., d. 9. A., 7, 11, 210, 1916 og d. 11. A., 20, 15, 344, 6149 (hvert 3. Aar), Toftebrinksstykker: 15 A., d. 9. A., 12, 9, 106, 1179 og d. 15. A., 14, 14, 65, 918 (d. 9. A. hvert 6. Aar og d. 15. A. hvert 21. Aar).

3) Nørrevang. Ome Tofte: 19 A., d. 9. A., 5, 6, 111, 610 og d. 17. A., 3, 3, 39, 126, Snøvelsagre: 19 A., d. 13. A., 13, 12, 392, 4900, Bøgehøjstykker: 16 A., d. 7. A., 10, 8, 189, 1748, Sørrebjerg: 31 A., d. 10. A., 6, 6, 344, 2150 og 28. A., 6, 195, 1170, Sandstykker: 45 A., d. 13. A., 4, 4, 175, 743 og 32. A., 8, 236, 1888, Ellebjerg¹⁾: 20 A., d. 8. A., 10, 10, 215, 2203, Her. Lefrebjerg²⁾: 37 A., d. 7. A., 7, 6, 193, 1254 og 31. A., 8, 6, 116, 841 (Havre saas hvert 12. Aar), Monsbjerg: 32 A., d. 3. A., 6, 6, 120, 770 og 21. A., 7, 8, 105, 787 (hvert 21. Aar), Dyvelsagre: 24 A., d. 14. A., 6, 5, 455, 2616, Fashøj: 34 A., d. 6. A., 6, 7, 357, 2365 og 25. A., 11, 222, 2442 (hvert 9. Aar), Stibjerg: 14 A., d. 5. A., 6, 6, 32, 200, Aschensagre: 15 A., d. 3. A., 11, 10, 183, 1921, Hørhaven: 62 A., d. 8. A., 12, 150, 1800 og 35. A., 6, 7, 277, 1800 og 55 A., 5, 9, 179, 1297.

4) „P a a V e s t e r“. Tjørnebjerg³⁾) Stykker: 147 A., d. 15. A., 12, 11, 207, 2380 og 35. A., 5, 6, 180, 1080 og 55. A., 10, 10, 201, 2060 og 75. A., 10, 9, 213, 2023 og 95. A., 6, 5, 200, 1150 og 115 A., 9, 10, 202, 1919 og 116. A., 9, 62, 558 og 135. A., 10, 8, 210, 1890 (saas hvert 6. Aar), Sandstykker 45 A., d. 14. A., 10, 8, 213, 1970 og 34. A., 9, 195, 1755, Marebjerg: 41 A., d. 15. A., 16, 10, 285, 2280 og 35. A., 8, 6, 198, 1435, Bidebjerg: 20 A., d. 14. A., 10, 11, 353, 3706, Gnibagre: 21 A., d. 9. A., 10, 12, 121, 1361 (Havre saas hvert 21. Aar), Gnibens Sandstykker: 36 A., d. 8. A., 21, 9, 188, 2820 og 28. A., 7, 113, 791, Rødhals: 104 A., d. 8. A., 7, 5, 225, 1350 og 28. A., 5, 4, 160, 760 og 48. A., 9, 7, 297, 2450 og 73. A., 6, 162,

¹⁾ Ellingekær = Ellekær.

²⁾ Tiusebjerg er Tyvsbjerg; „tius“ betyder „de tvende“; Tyvsbjerg betyder altsaa de tvende Bjerge; der er ogsaa to Bakker nær hinanden, der hedder Tyvsbjerg.

¹⁾ Elmebjerg.

²⁾ Her. Lefrebjerg er det gamle Navn for Haløvrbjerg; denne Bakke kaldes fejlagtig Haloverbjerg, hvad den aldrig har heddet. Man har i gamle Dage sagt Her. Lefrebjerg, der ved senere Udtale er blevet til Haløvrbjerg.

³⁾ Tjørnebjerg = Tiunebjerg = Tynebjerg.

1056 og 100. A., 7, 5, 210, 1365 (Havre saas hvert 9. Aar), Orebjerg: 13 A., d. 7. A., 5, 4, 180, 900, Gaulstykker: 47. A., d. 7. A., 5, 5, 74, 387 og 24. A., 6, 7, 139, 993 og 38. A., 6, 6, 83, 529 og 44. A., 8, 6, 86, 623 (hvert 6. Aar), Nørrebjerg: 19 A., d. 13. A., 13, 5, 554, 5124, Hestebjerg: 19 A., d. 13. A., 9, 12, 530, 5631, Eskebjerg: 23 A., d. 13. A., 10, 11, 415, 4616, Gaulstykker: 23 A., d. 8. A., 7, 8, 90, 697 (hvert 12. Aar), Bag Aasen: 107 A., d. 14. A., 8, 7, 200, 1550 og 34. A., 8, 115, 920 og 54. A., 7, 9, 88, 726 og 55. A., 6, 10, 50, 412 og 61. A., 4, 12, 99, 816 og 62. A., 8, 6, 44, 313 og 72. A., 6, 7, 25, 162 og 92. A., 7, 7, 44, 308 (hvert 21. Aar), Leerbækaas: 55 A., d. 14. A., 7, 8, 258, 2096 og 34. A., 6, 8, 225, 1603 og 54. A., 9, 9, 78, 702 (hvert 12. Aar), Store Soelhøj: 36 A., d. 5. A., 8, 10, 110, 1045 og 24. A., 5, 5, 136, 814, Bøelagre: 19 A., d. 6. A., 4, 6, 206, 1081, Soelhøjs Agre: 13 A., d. 6. A., 9, 9, 358, 3311, SnudAgre: 24 A., d. 12. A., 5, 7, 184, 1127 og d. 13. A., 7, 7, 158, 1165 og 14. A., 12, 8, 283, 2971, Brabjerg¹⁾: 13 A., d. 7. A., 7, 9, 408, 3568, Gaulstykker: 45 A., d. 7. A., 9, 8, 173, 1492 og 26. A., 6, 8, 220, 1677.

Sejerbys Jorder er ca. 1340 Tdr. Land.

Om Dyrkningen af Jorden hedder det i Matriklen 1662: „Til Sejerby hører kun to Marker, som saas aarligt, men desforuden en Mark til stedsevarende Fællede“. De to Marker er Vestervang og Østervang. Nørrevang blev kun saaet hvert 5. Aar paa Grund af „Jordens Ufrugtbarhed“, og „paa Vester“ blev Jorden ogsaa kun saaet hvert 5. Aar, og baade „paa Vester“ og Nørrevang laa saa i Græs i 4 Aar. Senere maa disse to Vange være blevet forbedret noget; thi 1778 hedder det: „Den Jord, som ligger Norden, Østen og Sønden for, drives aarligt og hviler aldrig; men den Jord og Mark, der ligger langt Vesten for Byen, ligger til Fællede eller Overdrev i 3 Aar og drives i andre 3 Aar.

Man saaede Byg, Havre, Rug, Ærter og Boghvede.

I Markerne omkring Byen har man skiftet med at saa de forskellige Kornsorter; Boghvede synes kun at være saaet paa Vester.

Man saaede langt mere Byg end Rug (f. Eks. G. 1

¹⁾ Brabjerg maa være Bakken Vest for Horsekær.

saaede (1662) 14½ Td. Byg, men kun 1 Td. Rug). Man kunde ikke dyrke Rug paa Grund af „Landets Skarphed“; her tænkes naturligvis paa Vejrliget. Foraaret kom sandsynligvis sent og var koldt. Aarsagen dertil skyldes Havet og alt det Vand, der var inde midt paa Øen.

Høstudbyttet har vist ogsaa tidt været ringe. Det hedder 1695, at Kornet vokser temmelig tyndt og stakket, og man kan ikke faa 1 Skp. Korn af Traven.

Da den dyrkede Rug ikke var tilstrækkelig til Brød, maatte man bage Brød af Byg og anvende Bygmel til forskellige for Sejerø særegne Retter. Ældre Folk kan erindre, at man har bagt Brød af Byg.

Ærter blev især saaet i visse Agre i Vestervang.

Græsset synes ikke at have kunnet vokse ret godt. Det hedder stadig „ringe Græsning“ og „smaat Hø“. Enhver Gaard fik fra 2—6 Læs Hø (1662) foruden „Bønfoder“ (Mosehø), der ofte blev brugt til Brændsel.

Besætningen paa en Gaard var ikke ret stor. Angaaende Besætningen, se Skifte over Fogeden Søren Poulsen. I et Skifte 1776 nævnes 15 Heste, 2 Plagge og 7 Køer; man havde flest Heste. Hver Gaard havde fra 10—20 Faar og mange Gæs.

Byhyrden samlede hver Morgen Kvæget fra alle Gaardene paa „Gaden“ og drev det ad „Fægdyden“ ud paa Fællederne, hvor det gik løst omkring. Ved Aftenstid blev det atter drevet til Byen og kom i Stald. Overdrevet blev vurderet til 63 Høveders Græsning. Naar man havde indhøstet, gik Kvæget løst paa Markerne; man sagde, at det gik „øvred“ (ævred).

Husmændene. I Matriklen 1662 staar der: „Husmændene nyder alene den blotte Inhabitation (Beboelse) og har hverken Pløjeland eller nogen Jord i ringeste Maa-de til samme Huse, men lejer aarligt af Gaardmændene Jord til at sætte lidt Kaal i“. De maatte ikke have Gæs (1690). Høns har de haft; thi der nævnes i „Foundation“, at de skulde give Degnen Æg. Husmændene ejede ofte selv deres Huse. Senere er der nogle af dem, der har faaet Lov til at holde Ko.

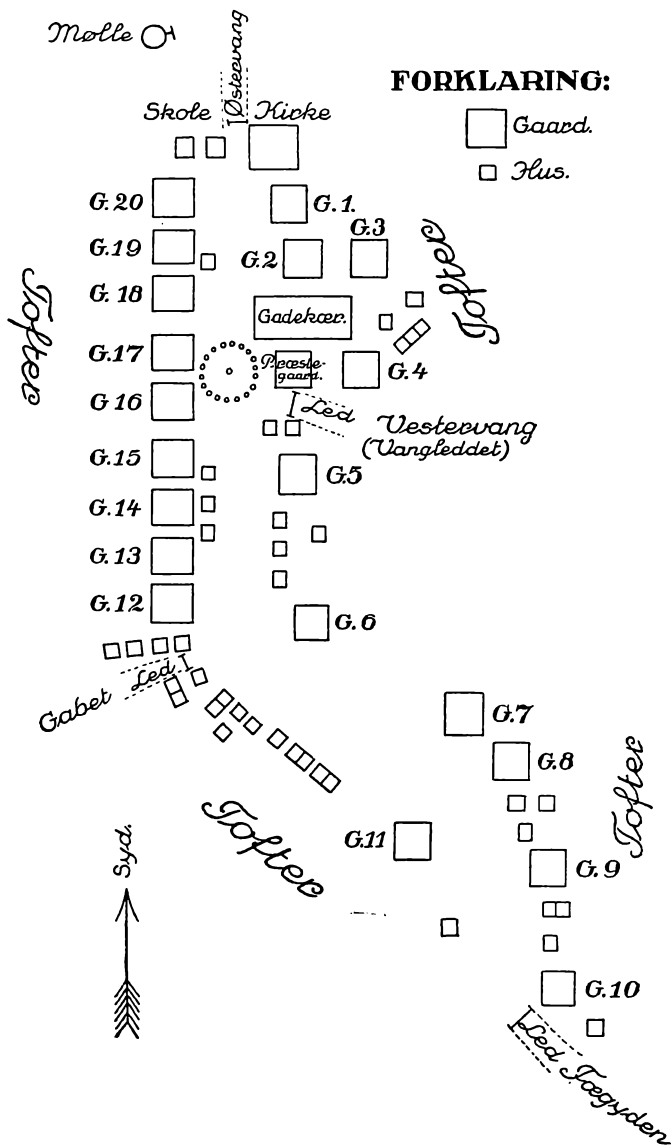
Nogle Aar før 1740 sørgede Fr. Rostgaard for, at alle Gaardene blev lige store, hver paa 4 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. Hartkorn. Den tidligere Landgilde, der havde været omtrent uforandret i flere Aarhundreder, blev nu forandret; den er anført Side 141.

Om Udskiftningen se Side 111.

Sejerby 1795 (se Planen). Bøndergaardene og Husmandshusene laa i følgende Orden. Paa den vestlige Side nærmest Kirken laa Nr. 1, som er den nu nedlagte Gaard; den laa nær op til Kirkegaarden og bag ved nuværende Missionshus. Den kaldtes i gl. Dage Hovgaarden¹⁾. Man mener, at Kirkebakken har været et gammelt Offersted (Hov), og derfor har denne Gaard faaet Navnet Hovgaarden; dette Navn er ikke nævnt i „Udskiftningsdokumentet“, saa det har maaske været glemt paa den Tid. — Nr. 2. Denne G. ligger paa sin gl. Plads ved „Gadebroen“. Den hed i gl. Dage Vesterballe, og Marken bagved hed Vesterballen. Navnet nævnes ikke paa Udskiftningens Tid, men er dog først forsvundet noget efter 1800. Fæsterne af G. havde Vesterballe til Tilnavn, og dette er endogsaa indskrevet i Kirkebogen. — Nr. 3 G. ved Bøel paa den Plads, hvor G. Matr. Nr. 23 nu ligger (ogsaa ved „Gadebroen“). — Mindst 3 Huse. — Nr. 4 G. Matr. Nr. 22 paa sin gl. Plads. — Præstegaarden og mindst 2 Huse. Nr. 5 Gaarden ved Vangleddet. — 4 Huse. — Nr. 6 Eskebjerggaarden paa Ysselbakken (Yssel = Aske). — Nr. 7 Borrebjerggaarden paa sin gl. Plads. — Nr. 8 G. ved Kilshoved tæt op til Nr. 7. — 3 Huse („Slottet“). — Nr. 9 Nørrevangsgaarden, af hvis Stuehus der endnu staar nogle Fag. Denne Gaard tillægges Navnet Stakkesti, og maaske har G. Nr. 8 og 10 ogsaa haft dette Navn. Fæsterne af disse 3 G. (men især af G. 9) har Stakkesti til Tilnavn. Det findes mange Steder i Kirkebogen. Undertiden staar der bag efter en Fæsters

¹⁾ D. 14. Marts 1694 blev Oluf Jensen og Anna Jensdatter i Hovgaarden deres Barn Karen døbt.

Sejerby 1795.

Navn „paa Stakkesti“; maaske har hele det nederste Parti af Byen heddet Stakkesti. — 2 Huse. — Nr. 10. Den nederste G. paa sin gl. Plads. — 1 Hus. — Paa den østlige Side i Retning mod Kirken. — 1 Hus. — Nr. 11 Gaarden ved Stenbæk. — 13 Huse. — Nr. 12 Gaard Matr. Nr. 12 („Stengaarden“), hvor der nu er Vindmotor. — Nr. 13 Tadebæksgaarden. — Nr. 14 Gaarden ved Horsekær. — Nr. 15 Tynebjerggaarden. — Nr. 16 „Tinggaarden“ (Matr. Nr. 8) paa sin gl. Plads. — Nr. 17 Gaard Matr. Nr. 5 paa sin gl. Plads. — Nr. 18. Gaarden paa Kløveholm; en Del af Gaardens Bygninger staar endnu, og der er Købmandshandel der. — Nr. 19 Gaard Matr. Nr. 4 paa sin gl. Plads. Den hed i gl. Dage Østerballe, og den laa lige overfor Vesterballe. Fæsteren af Nr. 19 tillagdes Navnet Østerballe. Det øverste Parti af Byen blev kaldt Østerballe. — Nr. 20 Gaarden i Sneerp (ved Skolen). — Mindst 4 Huse laa foran G. Nr. 13—15. 1 Hus laa paa Østerballen foran G. Nr. 19.

Rundt om Byen gik der en Markvej; den nuværende Gade er først anlagt efter 1795. Pladsen inde i Byen („Gaden“) var græsbevokset; fra den førte 4 Udgange ud til Markerne. Den ene var mod Nord ved den nederste Gaard og kaldtes Fæggyden; den anden var mod Øs: mellem de 13 Huse og hed Gabet; den tredie var mod Syd mellem Skolen og Kirkegaardsmuren ud til Østervang; den fjerde var mod Vest mellem Præstegaarden og Gaard Nr. 5 og kaldtes Vangleddet og førte ud til Vestervang.

Hver Gaard havde to Porte, den ene ud til „Gaden“, den anden ud til Marken. Stuehuset laa i Almindelighed ud til Marken og Staldlængen ud til „Gaden“, hvor ogsaa Møddingsstedet var; derfor havde Gaardene Møddingsstedet ud til Gaden, da den blev anlagt. Først i de senere Aar har alle Gaardene faaet Møddingsstedet flyttet bort fra Gaden.

Paa Pladsen mellem Gadekæret, Præstegaarden og Gaard Nr. 16 og 17 samledes Bønderne til Gadestævne.

Der stod 19 eller 20 store Sten i en Rundkreds et lille Stykke fra hverandre, og midt i den stod der een Sten. Hver Bonde havde sin bestemte Sten at møde ved, naar Oldermænden (Formændene) kaldte til Bystævne. Han selv stillede sig ved Stenen i Midten. Præsten mødte sandsynligvis ogsaa til Stævnet. Her blev saa alle Sager vedrørende Sejerby afgjort. Naar Oldermænden kaldte til Gadestævne, gik han gennem Byen og blæste i et Horn.

Da Gadestævnene ophørte ved Udskiftningen 1795, blev disse Sten slæbt bort og brugt til Ledsten rundt omkring i Byen. Paa Pladsen foran Præstegaarden blev en af disse Sten rejst som Genforeningssten 1920.

I Løbet af det 19. Aarhundrede har Byen forandret Udseende. 10 Gaarde er flyttet ud paa Marken. En hel Del ny grundmurede og teglhængte Huse er opført i Stedet for de gamle lerklinede og straatækkede Huse.

Vandværket anlagdes 1908.

Sejerby har nu Kirke, Skole, Missionshus (opført 1890), Præstebolig, Lægebolig, Jordemoderbolig, Kro, 9 Gaarde, 6 Huse med Jord, 63 Huse uden Jord, ialt 82 Huse. Der er een Vindmotor, Bageri og Brugsforening og 6 Købmænd. Indbyggerantallet er ca. 250.

Sejerby Bylav.

Sejerby Bylav dannedes, efter at Gadestævnene var hørt op, ca. 1796. Det bestod af Bønderne. Var en Gaard delt i 2 Dele, mødte undertiden begge Ejerne og udøvede Stemmeret, saaledes at en delt Gaard kunde have to Stemmer, medens en udelt kun havde een Stemme. Formændene kaldtes Oldermænd.

Bylavet samledes paa Kroen hvert Aar den første Fredag og Lørdag Aften i November.

Fredag Aften mødte de Husmænd, der ejede Huslodder af den nedlagte Gaard, og betalte Kirketiende; desuden mødte Fæstehusmændene og betalte Fæsteafgift og Kirketiende. Nogle jordløse Husmænd i Sejerby betalte Grundskat til Bønderne.

I Matr. Nr. 87 af „Herskavens“ (Fæsteafgift 44 Kr.) og i Huslod Matr. Nr. 30 paa Bidebjerg (Fæsteafgift 30 Kr.) havde alle Sejerøbønderne Part. Afgiften af disse to Lodder blev betalt til Sejerby Bylav.

Oprindelig var det ikke ret mange Penge, Bylavet fik ind; men med Tiden steg Beløbet, saaledes at det efter 1900 androg 4—500 Kr.

Lørdag Aften kom Oldermændene fra Kongstrup med 4 Kr. til Deling mellem alle Sejerøbønderne. Der blev saa 78 Kr. til Deling mellem dem; disse Penge blev dog ikke delt, men overgivet til Kirkeværgen, saaledes at disse 78 Kr. blev sparet ved Opkrævning af Kirketienden hos Bønderne.

Efter at Bønderne havde delt de indkomne Penge, og Mødets Dagsorden var færdigbehandlet, spiste de Gaasesteg i Fællesskab.

Den sidste Kirketiende opkrævedes 1908, idet Tiendeaflysningen da fandt Sted.

Sejerby Bylav samledes sidste Gang d. 12. Novbr. 1910. Saa godt som alt, hvad der var til overs fra tidligere Tid, blev delt. Herefter faldt Møderne paa Kroen bort, og Bylavet kan betragtes som ophævet.

Sejerby Mølle

laa fra gammel Tid af Søndens for Byen paa Møllebakken. Den nævnes første Gang 1567 som Øens eneste Vejrmølle, og det var en Stubmølle (d. v. s.: Hele Møllen kan drejes rundt). 1623 nævnes Møllen atter, og der meddeles, at der ingen Jord hører til den.

I Matr. 1685: Vejrmøllen tilhører Gmd. Madtz Tulesøn (G. 6) og Gmd. Peder Nielsen, Snedker (G. 20).

Fogeden Søren Poulsen har Halvpart i den (Skiftet 1732), og den blev vurderet til 106 Rdl. 4 Mk.

Sognefoged Peder Christensen, Møller, har ejet den i Slutningen af det 18. Aarhundrede (før 1787). Efter ham hans Søn Søren Pedersen, Møller, der 1805 købte Huslod Matr. Nr. 25, hvorpaa Møllen stod. Derefter hans

Søn, Peder Sørensen, der nævnes 1808 og 09. Den 22. April 1809 sælger Peder Sørensen og Rasmus Nielsen Stubmøllen til Købmand Carl Munthe, Nykøbing Sjæll., for 500 Rdl. En Skarpskytte, Jørgen Christensen fra Vig, faar Permission fra 10. Novbr. 1809 til 11. Maj 1810 for at passe Møllen.

D. 14. April 1810 sælger Carl Munthe „Skoven“ og Møllen til Peder Thorsen fra Roskilde for 600 Rdl.

I Stormen d. 1. Decbr. 1824 blæste Møllen om, og Peder Thorsen flyttede den saa ned i Byen, hvor den blev opført som hollandsk (d. v. s.: Kun Hatten kan drejes). Da han ingen passende Plads havde til Møllen paa sin egen Jord, nemlig de 3 Huslodder (Matr. Nr. 24), som han havde købt af Kaptajn Køppen, fik han overladt til Byggeplads for Møllen det østre Hjørne af Borrebjerggaardens paa den Betingelse, at han aarlig skulde svare 2 Rdl. til denne Gaards Ejer, og desuden skulde der betales $\frac{1}{2}$ Rdl. hver Gang, Møllen skiftede Ejer. Endvidere fik Borrebjerggaardens Ejer en Vej anlagt langs Stenbæk over Matr. Nr. 24 til sin Mose.

Efter Peder Thorsens Død d. 7. Aug. 1842 (64 Aar gl.) fik hans Søn Thor Pedersen Møllen. Den ejedes af den Thorsenske Slægt i ca. 100 Aar, hvorefter den solgtes. Nu staar den i Ruiner og bruges ikke mere.

Den saakaldte „Ny Mølle“ blev i 1880'erne bygget paa Huslod Matr. Nr. 26 nær det Sted, hvor Sejerby Mølle tidligere havde staaet. Den blev omkring 1906 flyttet ud ved Vesterskolen, hvor den nu staar.

Sejerø Kro

er en gammel kgl. privilegeret Kro, hvis Privilegium dog ikke kan findes. Den nævnes paa Otto Grundtvigs Tid.

Det er muligt, at der fra gammel Tid af har været Kro i et Hus, som nu hører til Matr. Nr. 24 og ligger lige overfor Sejerby Mølle.

Her nævnes 1787 Peder Christensen, Møller, som

Kromand. Han har maaske sammen med sin Søn, Niels Pedersen, Møller, haft Kroen til sin Død 1807. Niels Pedersen, Møller, solgte den til Kaptajn Køppen.

Senere (maaske 1812) købte Peder Thorsen Kroen af Køppen. Efter hans Død 1842 flyttede hans Søn, Anders Pedersen (død 1846) Kroen til dens nuværende Plads. Efter ham Jørgen Pedersen, der en kort Tid var Sognefoged. Senere kom den i den nuværende Slægts Eje.

Ildebrande.

Borrebjerggaarden brænder d. 28. April 1786.

Pastor Clausen meddeler i et Brev til Biskoppen d. 1. Maj 1786 følgende: „Natten mellem d. 28. og 29. April var en jammerfuld Nat for os alle her paa Sejerø, da der rejste sig en pludselig Ildebrand (først paa Natten, efter at Folk var gaaet i Seng) hos Fogeden Peder Jørgensens Søn udi hans Gaard, som Faderen for nogle Aar siden havde afstaaet til ham, og han boede nu i Enden af Gaarden. Guds Barmhjertighed viste sig kendelig midt udi Branden derudi, at ingen Mennesker blev indebrændt. Var Ildebranden kommet op et Kvarter sildigere hen paa Natten, var venteligen alle Husets Folk blevet ynkeligen indebrændte. Den gamle bedagede Peder Jørgensen med hans gamle Kone maatte længe staa nøgen i Nattens Kulde. De smaa umyndige Børn, hvoraf et laa i Vuggen, blev nøgne udrevet af Ilden. Peder Jørgensen fik dog det meste af sit Gods reddet, men Sønnen ikkun meget lidet. Hele Gaarden blev paa en Time ynkeligen lagt i Aske, saasom Tagene var overmaade tørre og fængede derfor desto hurtigere, da det tillige blæste temmelig stærkt. Kreaturerne (10 Heste, 7 Køer og Faarene — nogle undtagen) blev paa det jammerligste indebrændte. Ilden fløj vidt omkring over Byen, saa at vi alle vare stedte i den allerstørste Angst. Da det saa farligst ud, vendte den Barmhjertige Gud Vinden, hvorved der blev sat Grænser for Ilden, saa at den ikke fortærede mere end denne ene Gaard.“

I Efteraaret 1891 brændte et Hus nær Gaard Nr. 4, der en Tid var truet af Ilden.

2. Kongstrup

er Sejerøs næststørste By og ligger nær Nordøstkysten 2 km Øst for Kirken. Den menes at være opstaaet i det 13. Aarhundrede. Den hed i Middelalderen Konningstorp, d. v. s. Kongens By, og 1591 Kongstrup. Det er Udflytternes By.

1591 nævnes 10 Gaarde, hvoraf de 9 er lige store, og 1 er mindre end de andre.

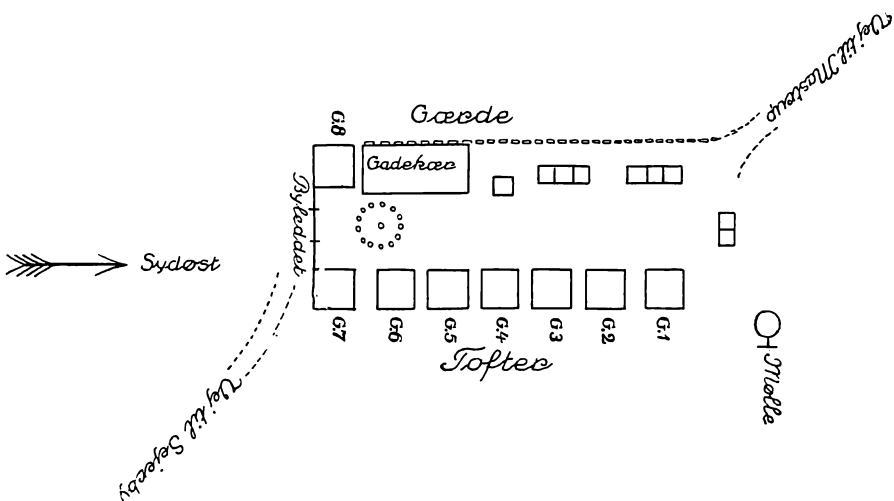
Efter Matriklen 1662 er der 10 Gaarde, hvoraf de 8 har 6 Tdr. 2 Skpr. Hartkorn og 2 har 4 Tdr. Hartkorn. „Til Kongstrup er kun tvende Marker, hvoraf den ene saas aalig, og indhegnes noget af den anden til aarlig Sæd, det andet bruges til Kvæget, som vogtes der.“ Der nævnes kun een Husmand, som ikke har nogen Jord uden den, han lejer af Bymændene.

Efter Matriklen 1685 er der 10 Gaarde, hvoraf de 9 har 4 Tdr. 2 Alb. Hartkorn, og 1 har 1 Td. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., og den kaldes „en øde Gaard“.

Jorden var her ligesom i Sejerby delt i Tofter, Vange og Overdrev. Tofterne laa ved Gaardene. Vangene var delt i Storaagre, der igen var delt i Smaaagre. Efter Landmaalingen 1688 var der 5 smaa Vange, som saas aarlig: 1) Skelbjergsvang, der var delt i følgende Storaagre: Pannemose (9 A.), Krogagre (21 A.), Skelbjergsagre (50 A.), Ebbetrone (22 A.), Østen Bukkebjergagre (11 A.), Vesten Bukkebjergagre (10 A.), og Stenøreagre (60 A. — saas hvert 21. Aar). 2) Nyvang: Stenagre, Frattesagre, Dyvelagre, Vestre Skidenagre, Østre Skidenagre, Strandagre, Nederste Poveltofte, Øverste Poveltofte, Store Nørreagre, Lille Nørreagre; hver paa 10 Smaaagre. 3) Pedersbjergsvang: Yderste Agre paa Pedersbjerg, Sallagre paa Pedersbjerg, Skaarbrinksagre, Østre Agre; hver paa 10 Smaaagre. 4) Parkebjergsvang: Nederste og Øverste Hyllestykker, Søndre

Parkebjergsagre, Nørre Parkebjergsaas, Store Sveller, Lang Mørne, Gaulstykker; hver paa 10 Smaaagre. 5) Hyllebergsvang: Langagre, Nelleagre, Hestegagre, Øster Tofte, Vester Tofte (20 A.), Vestreagre, Kjudelykke (20 A.), Iskedalsagre (20 A.), Østre Laanehøj, Vestre Laanehøj, Trantesagre, Nylkebjergs og Skaarbjergs Agre, hver paa 10 Smaaagre.

Kongstrup 1795

Der kan avles udi alle Vange 10 Læs godt Hø og 20 Læs Mosefoder. Paa Overdrevet, der laa Vest for Byen ved Pedersbjerg, kan græsse 30 Høveder.

Mellem 1710—40 nedlægges to Gaarde, som har ligget mod Nordvest (der, hvor Landevejen nu gaar til Sejerby). Siden den Tid har der været 8 Gaarde.

1778 hedder det: „Den Jord, der ligger nær ved Byen, drives aarlig og hviler aldrig; men de Marker, som ligger Vest og Øst for Byen, drives i to Aar og ligger til Fællig og Overdrev i to Aar.“

Kongstrups Jorders Areal er ca. 421 Tdr. Land.

Om Udskiftningen se Side 125.

Kongstrup 1795. Rækkefølgen af Gaardene er fra Øst til Vest langs Søndersiden: Nr. 1 Gaard Matr. Nr. 7, Nr. 2 Skelbjerggaarden Matr. Nr. 8 (der er nu Smedie), Nr. 3. Gaard Matr. Nr. 6, Nr. 4. Gaarden ved Pedersbjerg Matr. Nr. 1, Nr. 5. Gaard Matr. Nr. 2, Nr. 6. Gaard Matr. Nr. 3, Nr. 7. Gaard Matr. Nr. 5; ved Nord-siden er Nr. 8. Gaard Matr. Nr. 4; ved Nordøst- og Øst-siden laa 4 Huse, hvori der boede 9 Familier.

Bønderne holdt Gadestævne paa Pladsen mellem Gaard Nr. 6, 7 og 8. Her stod 9 Sten i en Rundkreds og 1 midt i den.

Der var vist kun 2 Udgange fra Pladsen („Gaden“) mellem Gaardene og Husene; den ene mod Nordvest mellem Gaard Nr. 7 og 8, den anden mod Øst, det saakaldte „Stræde“.

I Løbet af det 19. Aarhundrede er der kun sket smaa Forandringer. 2 Gaarde er blevet udflyttet omkring 1800. De fleste gamle Husmandshuse er nedrevet, og ny teglhængte Huse er opført i Stedet for.

Kongstrup 1922: 7 Gaarde, 11 Huse, hvoraf de 3 med Jord, og 1 Vejrmølle. Indbyggerantallet er 73.

Kongstrup Bylav samledes hos Formanden en Aften først i November og modtog de Afgifter, Husmændene skulde betale. Bylavet eksisterer endnu; det ejer en Fæstehuslod paa Ørren.

Kongstrup Mølle

nævnes ikke i Matriklen 1685; der har altsaa ingen Mølle været paa den Tid. Den er sandsynligvis bygget som hollandsk Mølle paa Fr. Rostgaards Tid; thi d. 26. Juni 1758 begravedes Niels Christensen, Møller i Kongstrup (67Aar).

1787 nævnes Ole Sørensen, Hmd. og Møller. Efter ham kom hans Søn Søren Olsen, der nævnes 1801. Han købte 1807 af Bønderne Husloden ved Møllen for 200 Rdl., og for den Grund, hvorpaa hans Hus stod, og for Havepladsen gav han 8 Rdl. Han solgte 1818 Mølle og Huslod til Jens Christian Sørensen, der ca. 1850 overlod Mølle og

Huslod til sin Svigersøn Anders Mogensen, hvis Slægt nu ejer Møllen. Det Hus, der ca. 1850 var bygget ved Møllen, brændte 1909.

En Ulykke, der ramte Kongstrup 1788.

Efter Kirkebogen meddeles: D. 2. Novbr. 1788 druknede 5 Personer fra Kongstrup mellem Odden og Sejerø. De var sejlet til Odden for at aflægge Besøg, og paa Hjemvejen kæntrede Baaden. De 4 Personer var født her paa Landet, og den 5. var en fremmed Pige, som var kommet hertil fra Odden. De 5 Personer var: Niels Sørensen, Snedker i Kongstrup (57 Aar), Rasmus Hansen, Gmd. i Kongstrup¹⁾ (53 Aar), Maren Nielsdatter, bemeldte Niels Sørensens Datter (19 Aar), Maren Rasmusdatter, bemeldte Rasmus Hansens Datter (19 Aar) og Karen Larsdatter fra Odden (20 Aar).

3. Mastrup

er den mindste By og ligger omtrent 4 km Øst for Kirken. Mastrup eller Madstrup betyder Madses By. Det er en Udflytterby. Den nævnes ikke i Middelalderen; men derfor kan den dog godt have været til. Den er dog sikkert noget yngre end Kongstrup. Først efter 1536 omtales Mastrup.

Fra 1591 til ca. 1850 har der været 4 Gaarde med lige meget Hartkorn. 1662 har hver Gaard 6 Tdr. Hartkorn. 1685 har hver Gaard 5 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Mastrup Jorders Areal er ca. 254 Tdr. Land.

Efter Landmaaling 1688 er der to Vange, hvoraf den ene (Kongshøjvangen) saas aarlig; den anden, som kaldes Lykkevangen, saas hvert 6. Aar. Der avles 2 Læs godt Hø, men intet Mosefoder. Paa Overdrevet kan græsse 20 Høveder.

Der nævnes ingen Husmænd før 1774, og da var der to.

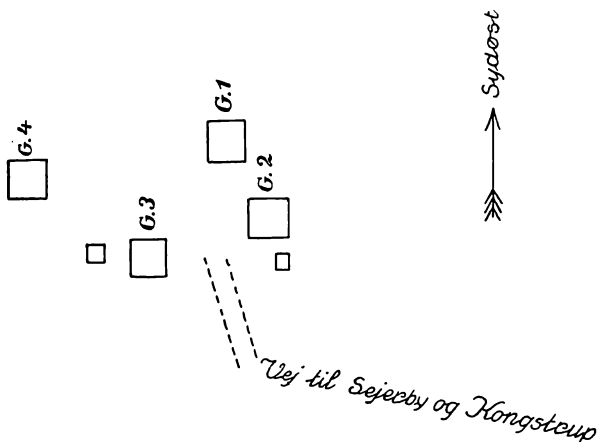
M a s t r u p 1 7 9 5: Gaardenes Rækkefølge findes ved Udskiftningen. De to Husmandshuse laa Nordvest for Byen ved Gaard Nr. 2 og 4.

¹⁾ G. Nr. 3.

Byen har (1922) 6 Gaarde, idet to Gaarde er delt; der er ingen Husmandshuse. Der er 37 Beboere.

Mastrup Bylav har vist ikke været samlet de sidste 50 Aar. Byhornet opbevares i Kallundborg Museum.

Mastrup 1795.

Ildebrand i Mastrup 1882.

Tidlig om Morgenen d. 17. Juli 1882 brændte Gaard Nr. 1 ved Lynnedslag. En Tordenbyge kom fra Sydøst hen over Bjærgget. Efter nogle mindre kom der et større Tordenskrald, der blev efterfulgt af et kraftigt Lyn, som slog ned i Gaarden. En Mastrupgaardmand, som stod uden for sin Gaard, troede blot, da han saa Røg, at Folkene i Nabogaarden var kommet tidlig op; men snart blev han klar over, hvad der var paa Færde, idet Luerne slog ud til alle Sider, og paa et Øjeblik var Gaarden brændt ned. Gaarden var beboet af to Familier, der hver ejede Halvdelen af den; den ene Gaardmand fik intet reddet, medens den anden fik reddet en Del. Efter Branden blev der bygget to Gaarde et Stykke fra hinanden.

4. Nordby.

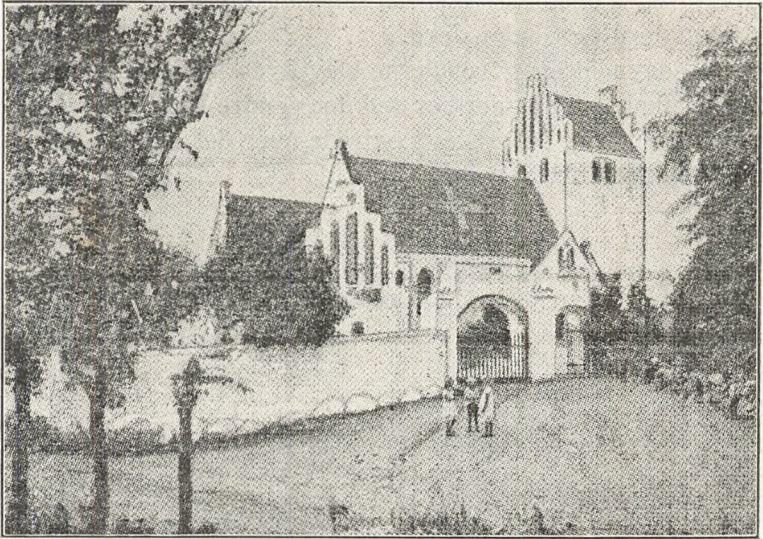
er den yngste By og ligger paa „Herskavens“ Sønden for Polkbjerg ikke ret langt Nord for Sejerby.

Efter „Herskavens“ Udstykning 1852—54 blev der bygget 4 Huse Sønden for Polkbjerg (det ene ved Vestenden blev nedrevet ca. 1880). Efter 1890 er der bygget 10 Huse, saaledes at Byen nu ialt har 13 Huse, hvoraf de 8 med Jord og 5 uden Jord.

I Begyndelsen af 1890'erne blev Byen kaldt „Huserne“. Senere kaldte Folk, der bor ved den søndre Landevej, Byen for Nordby, og dette Navn sejrede over det andet.

Der er nu 62 Beboere.

Sejerø Kirke.

Sejerø Kirke, set fra Nord.

Kirken ligger omtrent midt paa Øen paa en høj Bakke, Kirkebakken, i Sydsiden af Sejerby. De ældste Dele (Kor og Skib) er maaske bygget af Esbern Snare samtidig med, at han opførte Kallundborg Kirke og Slot 1170. Det er dog mest sandsynligt, at Kor og Skib først er opført mellem Aar 1200 og 1300. Kirken er bygget paa Øens gamle Begravelsesplads, da man har fundet ældgamle Lig, der var indsvøbt i Halmmaatter, og nogle af disse Lig fandtes liggende halvt inde under Kirkemuren. Sidste Gang, man stødte paa den Slags, var i 1886, da man gravede den Grav, hvori Pastor Ravn blev begravet.¹⁾

¹⁾ Ved Kirkens Restaurering 1922 fandt man en Del Begravelser inde i den. De stammer fra Tiden før 1536. Omkring Halsen paa et af Skeletterne fandt man en Amulet — et lille trekantet Benstykke.

Kirken menes at være bygget ikke alene til kirkeligt Brug, men ogsaa som en Slags Fæstning, idet de oprindelig smaa Vinduer havde Skydeskaarsform. Senere er de blevet omdannet til store spidsbuede Vinduer. Den er opført af Munkesten og Kampesten (Granit), der ofte paa en meget uregelmæssig Maade er blandet sammen. Murene, der er hvidkalket, er tykke.

Kirken bestaar af Kor, Skib, Taarn, to Vaabenhuse og et Sakristi.

K o r e t. I Sydsiden er der et lige Trævindue i en fladbuuet Aabning. Taget er dækket dels med almindelige røde Tegl dels med smalle røde Munketegl. Østgavlen har en med Munketegl dækket Kam og de oprindelige aftrappede Kamme til begge Sider, 3 spidsbuede Blindinger, hvorunder der er et Skifte Tandsnit og et oprindeligt Vindue. I Nordsiden er der en fladbuuet Dør, der fører ud til Sakristiet; Taget er dækket med Munketegl. Tagværket er af Eg. Koret har en oprindelig (?) Krydshvælvning. Gulvet var før 1922 af smaa gule Mursten, nu Brædegulv.

Koret er stort i Forhold til hele Kirken; dette hidrører fra, at der i den katolske Tid har været mindst 3 Altre. Ved Reformationens Indførelse (1536) blev de to Altre fjernet; disse har været ved Nord- og Sydsiden. Tilbage er saa det nuværende Alter med Altertavle og Alterbord.

Alte r t a v l e n er fra 1623 og udskaaet i Eg i Renæssancestil; den er senere restaureret og malet i stærke Farver med megen Forgyltning. Det fremspringende Overparti optages af to rundbuede Felter med udskaaene Sidestykker, og øverst, omgivet af Bladværk, er Frelseren mellem to Figurer. I Felterne er to Oliemalerier: Opstandelsen og Himmelfarten. Hovedpartiet optages af et større

Da man ogsaa fandt mange Dyrekogler i Kirken, er det meget sandsynligt, at Kirken er bygget paa Øens gamle Offer- og Begravelsesplads. Nationalmuseet er dog ikke sikker herpaa, da det er meget sjældent, at Kirker bygges paa gamle Offerpladser.

Midtfelt, hvori der findes et paa den gamle Trætavle olie-malet Billede: Nadverens Indstiftelse, der er omgivet af en Ramme, som foroven er prydet med en trefliget Bue. Sidepartierne har dobbelte, rundbuede Felter. Til højre for Nadverbilledet er der et Billede, der forestiller Jesus i Getsemane (en Engel viser ham Korset, en anden trøster ham); nedenfor dette: Jesus for Pilatus. Til venstre for Nadverbilledet findes øverst: Gravlægningen, nedenunder: Korsfæstelsen.

Hoved- og Sidefelterne adskilles ved fritstaaende, hvidmalede Søjler med udskaarne allegoriske Fremstillinger paa Baserne. Fodlisten er udstyret med Snitværk og malede Skriftsprog (Du skal hellige Altret, og Altret skal være helligt. 2den Mosebog 40).

Midt paa Fodlisten er et lille Krucifiks (Frelseren paa Korset).

Alt er bordet er indvendig opført af Sten og omgivet med Træbeklædning. Forsiden er prydet med tre, ved flade riflede Pilastre (en Slags Søjler) adskilte, rundbuede Fyldinger, der hver især oprindeligt var udstyret med en Stjerne. Foroven paa Pilastrene er indskaaret NN — NN NS.

Paa Altret stod tidligere Aarstallet 1629, hvert Tal paa sin Side. Desuden Claus Daae med Vaaben. D. Hapous- R- bisk- An- Jen- K- provst. S- Mich- Jyde. S- pr-, hvilket skal betyde: Dr. Hans Poulsen Resen, Biskop, Anders Jensen, Kirkeprovst, Søfren Michelsen Jyde, Sognepræst.¹⁾ Alt dette maa senere være blevet overmalet.

I 1647 meddeler Præsten Bertel Søfrensen, at Kirken har Kalk og Disk af Sølv og en mindre Kalk, der er blevet brugt til syge. Disse Sølv-sager blev røvet af Svenskerne 1660. Mellem 1660 og 1732 har Kirken sandsynligvis ingen Sølvkar haft.

Kirkens nuværende hellige Kar er skænket af Fr. Rostgaard 1732 og 1736. 1732 gav han en Sølv-

¹⁾ Grundtvigs Indberetning d. 15. Juli 1758.

æ s k e (Obelatæsken) til Kirkebrød; paa Undersiden af den staar Fr. Rostgaards og Conradine Revenfelds Navne og Vaaben. 1736 forærede han Kirken en Kalk og Disk („Kande“) af Sølv. Kalken, der er sølvforgylt, har almindelig Bægerform; den er glat og har en seksbladet Fod med Mærkerne

C	L	↑↑	↑↑	↑↑	K	
M	W	1721			A	G
				1709		

Den er 20 cm høj. Under Bunden er indprikket: Givet til Seyerø Kirke af Frid. Rostgaard 1736. Paa Disken staar: Givet med Kalken til Seyerø Kirke af Frid. Rostgaard 1736. Vægt 25 Lod.

L y s e s t a g e r n e, der nævnes 1647¹⁾, er af Malm. De er forsøvede og af almindelig Form med tre Fremspring paa Mellemstykket. 27½ cm høj.

D ø b e f o n t e n staar ved Nordsiden nær „Kordøren“. Den er af Kalksten. Paa Kummens Yderside er indhugget 12 rundbuede Felter. Foden er rund. Den er 95½ cm høj og 78½ cm bred.

1647 nævnes et Messing Fontbækken¹⁾. Det er forsvundet, maaske røvet af Svenskerne (?) 1660; for det nuværende Bækken er skænket 1663 af Købmand Poul Christensen; paa dette Bækken staar disse Bogstaver: PC . N E D 1663, hvilke Bogstaver betyder Poul Christensen og hans Hustrus Navn²⁾. Disse Bogstaver er vist utydelige nu.

Det nuværende K a r (Bækken) eller F a d er af drevet Messing. Det er ikke lavet her i Danmark, men er indført fra Tyskland, da det i Midten er prydet med det tyske Rigsvaaben (Ørnen), og omkring det findes gothisk Bogstavomskrift og Hjorte og Hunde.

Langs med Randen er der ligeledes Hjorte og Hunde.

D e g n e s t o l e n staar ved Sydsiden af Koret (ved

¹⁾ Bertel Søfrensens Indberetning 1647.

²⁾ Grundtvig 1758.

„Kordøren“). Den er prydet med to rundbuede Felter og 3 flade Pilastre paa Forsiden; en lignende Udskæring findes paa Døren, der er i Siden af den.

Ved Nord- og Sydsiden findes Bænke, som er forbeholdt Kvinderne.

Over Døren til Sakristiet er der paa en ottekantet Stenplade følgende Indskrift:

ANNO 1696 HAVER HOS
BONDEN JENS ROSTGAARD
BARNFØD VDI SØNDERIVT
LAND KO. MAIT. AMPTS
FORVALTER OVER CRONBORG
AMPT MED SIN KIERSTE
ELSE IVERSDAATTER FØD
VDI FYEN LADET DENNE
BRØSTFELDIGE
KIRCKE REPARERE.

Paa Hvælvingerne og paa Muren bag Altret har der været Kalkmalerier; men da disse nogen Tid efter Reformationen blev overkalket, har Kalken gennem Tiderne ødelagt dem, saaledes at man ikke har kunnet fremdrage dem, skønt der blev gjort Forsøg derpaa.

Skibet. I Sydsiden er der to lige Trævinduer og i Vaabehuset en tilmuret spidsbuet Dør; over Hvælvingen ses en Blinding. Taget er næsten helt dækket med Munketegl. — Korbuen er spidsbuet. — I Nordsiden er der et stort spidsbuet Jernvindue, og i Vaabehuset den oprindelig spidsbuede Dør. Taget er dækket med Munkesten, hvorimellem der er indlagt graa Sten af samme Form, saaledes at de danner et Kors. (Et Kors af graa Sten findes ogsaa paa Sydsiden). Korset ses tydeligt paa Billedet. — Tagværket er af Eg. — Gulvet er af Bræder og ligger i Højde med Korets, Taarnets og Vaabehusets.

Skibet udgør den største Del af Kirken. Oprindeligt har der været lige Loft i Skibet (og muligvis i Koret), idet den gamle Gesims findes bag de senere opførte, spids-

buede Hvælvinger, der er bygget af en anden Slags Sten, som er graa og næsten kvadratiske. Der er to Krydshvælvinger, og Søjlerne, der bærer dem, staar inden for Muren, men er sammenbygget med den, og de optager der ved noget af Pladsen i Skibet. Begge Hvælvinger har været prydet med Kalkmalerier; men kun paa den Hvælving, der er nærmest Koret, er de blevet fremdraget, ikke restaureret, da man kun har trukket det op, som ikke er blevet ødelagt; den moderne Kunst har derfor intet med Billederne at gøre. De menes at være malet 1558, da dette Aarstal staar midt paa Hvælvingen. Den malede Hvælving er delt i to Dele; i den ene Del er Josefs Historie, i den anden Salomons malet. Første Maleri (paa Nordsiden) viser: Potifars Hustru trækker i Josefs Kappe, medens han forsøger at flygte ud af en Dør. Det andet Maleri (ogsaa paa Nordsiden): Josef for Potifar, hvis Hustru bærer Josefs Kappe paa Armen. Det tredie Maleri (paa Østsiden): Josef tyder Faraos Drøm, d. 4. Billede (paa Østsiden): Josef tyder Mundskænkens og Bagerens Drøm. — Paa Sydsiden er: Salomons Dom. (Man ser de to Kvinder og de to smaa Børn, og hvorledes den rette Moder ræddes, da Sværdet bliver hentet). Paa Vestsiden er et Maleri, der viser, at Salomon paa sine Hustruers Opfordring knælende ofrer til Afguden.

I Hvælvingens 4 Hjørner er der Billeder af Profeter. I Nordhjørnet: Esajas som ung, Jeremias som ældre; i Østhjørnet: Esekiel som ældre, Daniel som ung; i Sydhjørnet: 2 Profeter, hvis Navne er ulæselige; i Vesthjørnet: Amos som ældre, Obedias som ældre.

Alle Personer bærer danske Klædedragter fra det 16. Aarhundrede. Josef, der har blondt Haar, bærer den gamle, flade Præstehat og Datidens Præstekrave, og de øvrige Mandspersoner bærer den høje, verdslige, skyggeløse Hat. Kvinderne har kortlivede, blomstrede Kjoler og høj Fjerpynt paa den glatte Haarfrisure. Omkring Malerierne er der Ornamentstegninger og midt paa Hvælvingen en stor Roset.

Hvornaar disse Billeder er blevet overkalket, vides ikke; men det er sandsynligvis sket omkring 1600, idet der fortælles om Præsten Morten Rasmussen, at han var ivrig efter at udrydde Pavedømmets Vildfarelser, og for at udslette de sidste Spor har man overkalket Billederne. I mange Aar dækkedes de saa af et Kalklag, indtil det blev afhugget i 1909 af Maleren Termansen, og Kalkmalerierne blev da fremdraget.

Over Korbuen („Kordøren“) hænger Frelseren paa Korset, fasthæftet paa en Træramme. Det er et gammelt Krucifiks, der stammer fra den katolske Tid. Oven over Frelseren staar der:

I N

R I,

det vil sige: Jesus Nasaræus, Rex Judarum, og betyder: Jesus af Nasareth, Jødernes Konge.

Prædikestolen, der staar i det sydøstre Hjørne, er fra 1623. Den er udskaaret i Renæssancestil. Den er firsidet og har flade, rundbuede Felter i Midtpartiet, og de er adskilt ved runde, riflede Søjler. Øverst oppe paa Søjlerne staar A. 1623. I Felterne er de fire Evangelister malet. Overpartiets Felter, der er prydet med Kerubhoveder, er adskilt ved lave, runde, riflede Søjler, mellem hvilke der er malet: Dit Ord er Sandhed. Paa Mellemlisten er senere malet 1775. Nederst er malet A. 1896. Prædikestolen hviler paa en ottekantet Stensøjle.

Himmelen er et tarveligt Arbejde; den er ottesidet og har Opsatser og Stjerner, der er malet paa Undersiden.

Opgangen til Prædikestolen er paa Døren prydet med en fladt udskaaret Bladdekoration.

En lille Lysekrone af Malm er ophængt i Skibets østlige Hvælving. Den er prydet foroven med en Ridder med Skjold, forneden med et delfinformet Haandtag. Den er til 6 Lys. Det maa være den samme Lysekrone, hvorom Grundtvig meddeler 1758: „I Kordøren hænger under Korset en Lysekrone med 6 Lys og med Bogsta-

ver S. P. S. A. . M. N. D. 1749, hvilke Bogstaver betyder Søren Pedersen Stakkesti¹⁾ og hans Hustru, Maren Nielsdaatter her paa Landet“.

Paa en Bjælke, der er tværs over den østlige Hvælving, findes Aarstallet 1696 R (det er Jens Rostgaard); paa den staar en gammel K r i g s s k i b s m o d e l, „Kirkeskibet“ kaldet. Det har Aarstallet 1659 og er efter Sagnet udskaaret i Træ af to Sejerøboer, der var med i Slaget paa Kolberger Heide (1644), og det skal være en Model af Kristian den Fjerdes Skib „Trefoldigheden“. Det havde oprindeligt Fregatrigning; men denne blev i 1890'erne forandret til den nuværende.

Der er to P u l p i t u r e r (Sejerøsk: „Lofter“), „det gamle“, der gaar tværs over Skibet, og „det ny“, der er ved den nordre Side. Omtrent midt paa det gamle Pulpitur er indsat en Træplade, der maaske er en gammel, udskaaret Dørside (?). Den er prydet med en Roset i Midten, 3 Bomærker i runde Rammer og en firkantet, aflang Indfatning med Aarstallet 1583. Under de to Bomærker staar:

H. M R: S M

H M kan betyde: Gmd. Hans Mortensen eller Michelsen. R: S M kan betyde: Gmd. Rasmus og Søfren Madt-
sen.

Det gamle Pulpitur er muligvis fra 1583.

Paa Bagsiden (mod Taarnet) af det gamle Pulpitur er malet: Aar 1877 haver alle Sejerø Lands Gaardejere, som tillige er Kirkeejere, ladet denne Kirke overalt male og bepryde.

Det ny Pulpitur er muligvis fra 1696. Paa en Bjælke under det er der følgende Indskrift: Anno 1776 haver dette Lands Høie Herskab, Hans Eksellence, Hr. Andreas Hauch, General af Infanteriet, Deputeret udi Kongelige Generalitets & Commissariat Collegie, Ridder etc., tillige med Hans Høivelbaarne Frue, Anna Catharina von der

¹⁾ Det er Sognefoged Nr. 15.

Maase, ladet Altertavle, Prædikestol og Pulpiturerne male og bepryde.

Indskriften er meget smukt udført med gule Bogstaver paa blaa Baggrund.

Denne Indskrift blev overmalet 1877; ved Restaurationen af Kirken 1922 er den atter fremdraget. Man vidste, at der var en Indskrift, og man mente, at det var en latinsk Bøn for Herskabet.

Ved Indgangen er der to Fattigblokke, som er smaa, firkantede, af Eg og jernbeslaet; forneden paa den ene Blok staar: Til Skolen 1794.

Stolestaderne, der er 2—300 Aar gamle, er forsynet med glatte Døre. Paa den sydlige Side er Endestykkerne prydet med samme Dekoration som Opgangsdøren til Prædikestolen, paa den nordlige Side derimod med flade, riflede Pilastre. Ved den søndre Side er 14 Mandstole¹⁾; ved den nordre Side er 15 Kvindestole.

Taarnet, der er noget smallere end Skibet, er bygget noget senere, sandsynligvis i det 14. Aarhundrede. Det er bygget af Munkesten og Kampesten, og store Kampesten findes højt oppe i Taarnmuren. Taget er dækket med almindelige Tagsten. — Østgavlen har 7 munke-teglhængte Kamme med aftrappede Blindinger, hvorunder der er 2 fladbuede Lydhuller i Blindinger; den øverste Del er af Munkesten, den nederste Del af gammelt Materiale, dels Granit, dels Munkesten. Østgavlen er opført

¹⁾ I tidligere Tid havde hver Gaardmand sin bestemte Stol; men da der kun er 14 Stole, maatte 2 eller 3 Gaardmænd være sammen om en Stol. Ingen erindrer nu bestemt, hvilke Stole der har tilhørt hver Gaard. Her skal dog nævnes nogle Gaarde med tilhørende Stole. Stol Nr. 1 (regnet fra Koret) har tilhørt G. 2 i S., Nr. 2 G. 7 og G. 14 i S., Nr. 3 G. 4 i K. og G. 2 i K., Nr. 4 G. 9 i S., Nr. 5 G. 4 i S. og G. 6 i K., Nr. 6 G. 5 i K., Nr. 9 G. 19 og G. 8 i S., Nr. 10 G. 20 og G. 2 i K. og G. 16 og den sidste Stol G. 10 i S. (S. betyder Sejerby, K. Kongstrup).

Bønderkonerne havde ogsaa deres bestemte Stole. Den øverste Stol var Præstekonens. I den sad Brudeparrene. Den første Stol til højre ved Indgangen kaldtes „Glostolen“.

paa Skibets Vestgavl. — Sydsiden er skalmuret med smaa Mursten helt op til 2 fladbuede Lydhuller. — Vestgavlen har 7 munketeglhængte Kamme med aftrappede Blindinger og et lille Glughul; den er af Munkesten og Granit: under Blindingerne er et dobbelt Lydhul i Blinding, og forneden et stort rundbuet Jernvindue, hvorover der er en fladbuet Blinding i en spidsbuet Blinding. Vestgavlen har fremstaaende Grundsten. — Nordsiden har foroven et fladbuet dobbelt Lydhul i Blinding; forneden fører en udvendig Trætrappe op til en fladbuet Dør i Blinding. — Taarnet er krydshvælvet. Tagværk og Klokkestol er af Eg. Gulvet er dels af gamle Møllesten og dels af Munkesten. I Taarnet staar nogle Bænke for Kvinder.

I ældre Tid havde Kirken kun een stor Klokke, hvorom det i 1647 siges, at den er „sproggen rundt omkring over Halvparten“. 1651 fik Kirken en ny Klokke („den lille Klokke“), hvorefter den saa havde to Klokker til 1678. Svenskerne tog 1678 begge Klokker ned; den store gik i Stykker, og den lille førte de med sig til Sverrig. Efter at den lille igen var kommet tilbage 1681, havde Kirken kun een Klokke til 1715. I 1711 lovede Fr. Rostgaard¹⁾ Kirken en ny Klokke („den store Klokke“); men den blev dog først støbt 2 Aar efter og ophængt i Taarnet 1715. Siden den Tid har Kirken haft 2 Klokker.

Den lille Klokke har Omskriften: RVDOLPH . BORCHART . STØPT . MICH . VDI . KIEBIENHAFN . ANNO 1651 (Rudolph Borchart støbte mig udi København Aar 1651).

Den store Klokke, der er meget smuk, har for-

¹⁾ Sagnet om den store Klokke. Fr. Rostgaard opholdt sig i København under Pesten 1711. Han lovede da Vorherre, at hvis han vilde skaane ham og hans Familie, vilde han til Sejerø Kirke skænke en Klokke, hvortil der ikke skulde være Mage i hele Danmark. Hverken han selv eller hans Familie blev syge af Pest. Han holdt saa sit Løfte, og Sejerø Kirke fik 1715 en ny Klokke med en saa ren Klang, som vistnok ikke træffes noget andet Sted.

oven Omskriften: DEO . GLORIA . LAVRENTIVS . STRAELBORN . ME . FVDIT . ANNO . 1713. (Æren er Guds. Lavrentius Straelborn støbte mig Aar 1713). Paa Midten findes 4 Vaabenskjolde, der to og to er ens. I de to er Fr. Rostgaards Vaaben: en Okse; i de to andre, der er firdelte, er Conradine Revenfelds Vaaben: 2 Spænder og 2 Hjælme. Over de to, firdelte, staar paa et Baand: CONRADINE REVENFELD, over de to andre FRIDERICH ROSTGAARD. Forneden læses FRIDERICH ROSTGAARD -- SEJERØ KIRKE -- CI --- HAND --- BLEE -- VED -- HELB -- VED LIVET VDLOVET 1711 (Friderich Rostgaard har givet mig til Sejerø Kirke; for han blev (i Pesten) ved Helbred og ved Livet. Udlovat 1711). — En Del af Bogstaverne i Indskriften er nu ulæselige.

Paa Klokkestablens ene Bjælke er indskaaret 1696.

S a k r i s t i e t, der er ved Nordsiden af Koret, er opført af Granit, og selve Gavlen af Munkesten. I Østsiden er der et lille lige Trævindue i en spidsbuet Aabning i en ellipseformet Blinding. Der er fremstaaende Grundsten. — Gavlen mod Nord har 7 munketeglhængte Kamme med spidsbuede Blindinger; baade her og paa Vestsiden er fremstaaende Grundsten. Sakristiet har Krydshvælvning. Gulvet bestaar af løse Egeplanker og ligger 8 cm under Korets Gulv. Tagværket er af Eg. I Vestsiden er der en Dør ud til Kirkegaarden. Sakristiet menes at være opført i det 14. Aarhundrede.

Sakristiets Kælder blev i tidligere Tid benyttet til Begravelsesplads for Præsterne. Her ligger Præsterne Søfren Marcussen († 1663), Oluf Rasmussen Pochstein († 1682) og Erik Christoffersen († 1704) begravet. Kisterne er af svært Fyrretræ, beslaaet med smukt Smedejernsarbejde og store Hanke af Jern. To Barnekister.

I Sakristiet staar et firkantet S k r i n, betrukket med Ruslæder. Paa den ene Side- eller Endeflade læses:

F. R.	Til	Kirkes	Ao.
C. R.	Seyerø	Alter	1742

Dette Skrin¹⁾ er blevet brugt til at gemme Messeklæderne i. Oven paa dette Skrin staar nu 3 Figurer, der er udskaaret i Eg. Den ene, der er 94 cm høj, forestiller Vorherre, der oprindeligt har holdt den korsfæstede Søn foran sig; men han mangler nu her; han hænger over Korbuens. Den anden Figur, der er 89 cm høj, forestiller den kronede Jomfru Marie med Barnet; hun staar paa et Fodstykke, hvis største Parti danner en Halvmaane. Den tredje Figur er Anna (Jomfru Mariens Moder), Jomfru Marie og Barnet. Uden paa de udskaarne Egetræsfigurer er trukket Lærred, som saa er gipset og belagt med Guld og Farver, hvoraf der endnu er Rester tilbage. Disse Figurer stammer fra den katolske Tid og har oprindeligt staaet i Koret, men er flyttet herud efter Reformationen. Desuden fandtes der her for en Del Aar siden to bagtil flade Figurer og et Stykke af en gotisk Altertavle; disse Ting er vist nu borttaget.

I V a a b e n h u s e t paa Nordsiden er Kirkens Hovedindgang. Det er opført af Munkesten med enkelte Granitsten forned. Taget paa Østsiden er dækket med almindelige Tagsten. Gavlen mod Nord har en med almindelige Tegl dækket Kam og aftrappede Kamme ved hver Side; midt paa den er der en spidsbuet dobbelt Blinding, hvorunder der findes 2 Rækker Tandsnit; forned er der en fladbuet Dør; paa hver Side af den er der en Granitbænk. I Vestsiden er der et lille lige Trævindue. Gulvet bestaar af gamle Møllesten og Munkesten og ligger et Trin over Jorden. Bjælkeloftet og Tagværket bestaar af Eg.

Over Døren ind til Kirken er opsat et udskaaret fladt Ege-

¹⁾ D. 21. April 1742 sender Fr. Rostgaard følgende Gaver til Kirken: En Messehagel af rødt Fløjel, et fint Alterklæde, en Alterdug af fint Lærred med en smal Rad Kniplinger (til Brug ved Højtider) og en Alterdug af groft Lærred (til Søndagsbrug); paa Messehagel og Alterklæde staar der: F. R. 1742 C. R. Desuden et Skrin af tørre Egebræder med en stærk dirkefri Laas til Opbevaring af Kirkens nye Zirater.

stykke med følgende Indskrift: SØVREN JENSEN . K. V. MATS MICKELSEN. (Et Bomærke efter hvert Navn). Det laa tidligere i Sakristiet, men blev for faa Aar siden anbragt paa sin nuværende Plads.¹⁾

V a a b e n h u s e t paa Sydsiden benyttes til Materialrum. Taget er dækket med almindelige Tagsten, og Murene er opført af Munkesten, dog forneden med fremstaaende Granitsten. Gavlen mod Syd har forneden en fladbuet Dør og er pudset op til Gesimshøjden; herover er Gavlen opført 1872 af smaa gule Sten med spidsbuede Blindinger (heraf har 2 Mønstermurværk af Munkesten) og 7 med almindelige Tagsten dækkede Kamme; midt paa Gavlen findes et Solur fra 1743. Tagværket er af Eg. Rummet er krydshvælvet.

Af Kirkens Inventar nævnes 1647: 2 smaa Klokker, som har været brugt til at klemte med i Degnestolen. (De stammer fra den katolske Tid; de er blevet brugt til at ringe med en Gang imellem, for at Menigheden ikke under Gudstjenesten skulde falde i Søvn).

Et Kobber-Ildkar.²⁾

En liden Tinflaske, en stor, ottekantet Tinflaske (?) og en Tinpærekande paa halvanden Pægl.

Kirkegaardens har sikkert gennem mange Aarhundreder haft samme Størrelse, indtil den blev udvidet 1905 mod Syd med 2 Skpr. Land. Kirkegaardsmuren omkring den gamle Kirkegaard er opført af Munkesten og var dækket med Munketegl indtil 1905; de blev da borttaget, og Muren blev pudset. Hovedindgangen til Kirkegaarden er mod Nord, hvor der findes en fladbuet Port og Laage. For ca. 100 Aar siden var der to Laager i Kirkemuren, en mod Vest og en mod Øst. Ved Østsiden ligger Trappestenen endnu paa sin gamle Plads; i den er indhugget F. R. : C. R.

1740

¹⁾ Dette Egebræt stammer sikkert fra Tiden mellem 1600 og 1700.

²⁾ Koge- og Stegekar.

Reparationer.

Der er gennem Tiderne udført en Del Reparationer paa Kirken. I 1671 blev Taarnet repareret, og det kostede 280 Rdl. I Kirkens Regnskab (1646—72) staar der: „Ved Søndersiden af Taarnet, som er muret med Kampesten fra Jorden og op til Lydhullerne, har Kampestenene givet sig og staar til at falde, som nu for Øjnene ses kan“. Maaske er Sydsiden ved denne Løjlighed blevet skalmuret.

Den største Reparation blev udført 1696 af Jens Rostgaard. Den kostede det første Aar 600 Rdl. Hvor meget hele Reparationen kostede, kan ikke siges. Sandsynligvis er Kirken blevet repareret over det hele; thi den kaldes „brøstfældig“.

Senere er der udført forskellige Reparationer af Fr. Rostgaard og Stamhuset Krogerup, bl. a. 1804.

Opsynet med Kirken og Kirkegaarden blev udøvet af to Kirkeværger, der tillige var Kasserere. Nu er det Menighedsraadet, der har Opsynet og fører Kirkens Regnskab.

Kirketienden var 1647: 2 Pund 1 Skp. Rug og 4 Pund 8 Skp. Byg. Kirkens Indtægt var f. Eks. 1665: 103 Rdl. 1 Mk. 2 $\frac{1}{3}$ Sk. og Udgift 62 Rdl. 4 Mk. Kirketienden var 1695: 42 Skp. Rug og 4 Pund 1 Skp. Byg. I Taulepenge indsamledes ved de 3 Højtider aarlig 4 til 4 $\frac{1}{2}$ Slettedalere til Hjælp til Betaling af Brød og Vin.

Kirkens Formue (nævnt 1805) var ansat til 20. Tdr. 1 Skp. Hartkorn, godt $\frac{1}{7}$ af hele Øens Hartkorn.

Øens Ejere var ogsaa Ejere af Kirken med Undtagelse af Poul Christensen. Bønderne ejede Kirken fra 1805—1908.

1908 blev Kirken selvejende, hvorved Kirketienden bortfaldt. Ved Tiendens Kapitalisering viste det sig, at Kirkens Formue var ca. 35000 Kr.; heraf blev baandlagt

ved Tiendeafløsningskommissionen ca. 18500 Kr.; den aarlige Rente af disse Penge skulde saa anvendes til Dækning af Kirkens Udgifter. Restsummen, ca. 16500 Kr., blev foræret Bønderne, der altsaa fik Fordel af Tiendeafløsningen¹⁾.

Ved Restaureringen af Kirken i Efteraaret 1922 blev der indlagt et Centralvarmeanlæg, og Kakkelovnen, der tidligere stod inde i Kirken, blev flyttet ud i det søndre Vaabenhus. Samtidig erstattedes de gamle Stole med nye, aabne Stole.

Præsteembedet.

Præstens Løn er Præstegaard, Præstetiende og Kongetiende (1555), Offer og Accidenser.

Efter Reformationen (1536) var Embedet kun lille.

1567 berettes: I Præstegaarden kan saas udi alle Vange 48 Skp. Byg, 8 Skp. Rug og 5 Skp. Boghvede.

1647 (Bertel Søfrensens Indberetning): Præstegaardens Avling er denne: I Østervang, som aarlig bruges, kan saas 3½ Tdr. 1 Skp. 1 Otting Byg. I Vestervang, som i lige Maade saas hvert Aar, ikke uden for Misvækstens Forargelse, kan saas 3½ Td. ½ Skp. Herforuden er tven-
de Vange: Nørrevang, som for Jordens Ufrugtbarheds Skyld ikkun hvert femte Aar bruges, og der kan saas 1 Skp. 1 Fdk. Havre eller blandet Korn. Vesters Vang, udi hvilken Kvæget vogtes ved Siden af Kornet, er i Brug: Stykkevis og dyrkes kun hvert femte Aar for Jordens Udueligheds Skyld, og det hænder, at man ikke kan høste igen saa meget, som man har saet. I samme Vang saas:

¹⁾ Samtidig afløstes Konge- og Præstetienden. Hver Gaards Afløsningssum blev laant i Tiendebanken.

Paa Tiunebierig (Tynebjerg) og Marberig 10 Skp. Havre eller blandet Korn, paa Rødhals 1 Td. blandet Korn, paa Noreberig (Nørrebjerg) 1½ Td. 1½ Skp. blandet Korn. I Hosfuevang (Horsekær) 1 Td. 2 Skp. 1 Otting. Hvert andet Aar saas udi disse Udjorder Boghvede, og da kan det saas med halvt saa meget. Endelig ligger til Præstegaarden trende Jorder: 1) paa Sejerby Mark i Vestervang kaldet Borrebjerg Toft: 16 Skp. Byg saas, 2) paa Kongstrup Mark: 16 Skp. Byg saas, 3) paa Mastrup Mark, som ikke dur til at saa Korn i, uden hvert 10ende eller 11te Aar: 3½ Skp. saas. — Hertil 5 Læs Hø.

For Præstegaardens Avlings Ringheds Skyld har Præsten fæstet en øde Gaard, hvoraf han naturligvis svarer den aarlige Landgilde. Af Præstegaarden ydes ingen Landgilde; den nævnes derfor ikke i Jordebøgerne.

1660 brænder Præstegaarden for første Gang.

Den 21. Juni 1678 brænder Præstegaarden for anden Gang. Begge Gange stak Svenskerne Ild paa den. (Se Præsterne).

I Matriklen af 1685 ansættes Præstegaardens Hartkorn til 4 Tdr. 1 Skp. 2 Alb.

Ved Landmaalingen 1688 bestod Præstegaarden af 128 Agre, nemlig i (1) N ø r r e v a n g den 10. Ager af Elmebjergs Agre, d. 9. og 29. Ager af Hr. Lefrebjergs Agre, d. 19. A. af Mogensbjerg, d. 7. Ager af Ome Tofter, d. 11. A. af Snøvels Agre, d. 9. A. af Bøgehøjs Stykker, d. 12. og 30. A. af Sørrebjerg, d. 15. og 34. A. af Sand Stykkerne, d. 17. A. af Dyvels Agre, d. 5. A. af Aschens Agre, d. 10. A., d. 33. og 53. A. af Hørhaugen. — (2) P a a V e s t e r : d. 13., 33., 53., 73., 93., 113., 114. og 133. A. af Tiørnebjerg Stykker, a. 12. og 32. A. af Sandstykkerne, d. 13. og 33. A. af Marebjerg, d. 12. A. af Bidebjerg, d. 9. A. af Gnibe Agre, d. 10. og 30. A. af G nibens Sandstykker, d. 10. A. af Rødhals, d. 7. og 21. A. af Eskebjerg, d. 6. A. af Gaulstykkerne, d. 12., 32., 52., 53., 74. og 94. A. af Bag Aasen, d. 12., 32. og 52. A. af Lerbechs Aasen, d. 7. og 26. A. af Store Soelhøje, d. 4. A. af Bøel Agre, d. 4. A. af Soelhøj, d. 10. og 11. A. af Snud Agre, d. 5. og 6. A. af Brabjerg, d. 9. og 28. A. af Gaulstykkerne. — (3) Ø s t e r v a n g : d. 12. A. af Torneager, d. 10. A. af Broe Ager, d. 7., 8. og 10. A. af Møe Sumperne., d. 25. og 37. A. af Vand Kiersholm, d. 1. A. af en Forpløjning ved Vand Kiersholm, d. 7. A. af Klinte Stykkerne, d. 10. A. af Langebjerg,

d. 10. A. af Langemøerne, d. 3. A. af Bissebjerg Stykker, d. 13. A. af Langebjerg Stykkerne, d. 17. A. af Grønnebjerg, d. 10. A. af Langagre, d. 11. A. af Kløve Stykkerne, d. 12. og 13. A. af Kløve Agre, d. 1. A. af Hulcke Kilde, d. 4. A. af Skidne Tofter, d. 8. A. af Ellingekærs Agre, d. 8. A. af Tofterne. — (4) V e s t e r v a n g : d. 1., 2. og 3. A. af Ærte Tofte, d. 1. A. af Lammehauge, d. 3. og 15. A. af Vandfald, d. 3. A. af Rug Løcken, d. 10. A. af Stendyvel, d. 1. A. af Leer Agre, d. 3., 5., 7. og 8. A. af Bril Ender, d. 3. og 4. A. af Gedebred, d. 7. A. af Smaa Aall, d. 13. og 14. A. af Brun Agre, d. 6. A. af Støcher Sønden for Biugbjerg, d. 10. og 11. A. af Bache Løche, d. 6. A. af Smaa Støcher Nord for Brentebjerg, d. 8. A. af Brentebjerg, d. 5. og 8. A. af Gaasehøj, d. 10. og 13. A. af Præstemose, d. 4. A. af Humle Løchen, d. 6. A. af Svineholmen, d. 1. og 14. A. af Biugbjerg, d. 4. A. af Halve Støcher, d. 5. og 6. A. af Krogagre, d. 4., 17., 18., 23. og 24. A. af Borrebjerg, d. 9., 11., 13. og 21. A. af Sæholmen, d. 3., 4., 12. og 13. A. af Toftehøjs Agre (Vest for Gaarden). — Desuden i Kongstrup, af Hyllekrogs Vang 3 Agre: Bredde 79 og 103 Alen og Længde 221 Alen. I Mastrup Bys Løche Vang een Ager foran Humle Dahl.

Af Vesteryangen tilkommer der Præsten et godt Læs Hø og 2 Læs Mosefoder (Bønfoder). Præstegaardens Andel i Sejerbys Overdrev er beregnet til aarlig Græsning af 3 Høveder.

Erik Christoffersens Indberetning til Provsten d. 26. Oktbr. 1695: Rugtienden er af en ganske ringe Kvantitet, eftersom her ikkun liden Rug saas formedelst Landets Skarphed. Byg bekommes noget mere. Det optages meget smaat i Traven, saa at ikke en Skæppe af Traven kan faas; tilmed er og vokser Kornet temmelig tyndt og stakket.

Af Havre, Ærter, Vikker og Boghvede ingen Tiende. Offeret ved de 3 Højtider er meget forskelligt.

St. H a n s R e n t e r : 16 Lam; i Aar ringe mod andre Aar. Af mange Gaardmænd har han i de 7 Aar, han har været her, ikke faaet 2 Lam i Tiende. I Løbet af 7 Aar har han faaet 1 Føl, 6 Kalve og 19 Grise.

J u l e r e n t e er 8 Ruller Hør og Hamp; deraf har han i sin Embedstid slet intet faaet. Af Tiende-Ost er bekommet ringe eller slet ingen. Af Ænder en liden Tiende bekommet. Af Gæs har han faaet 26 i Løbet af 7 Aar, foruden 4 Gæs til Enkepensionen.

Da Erik Christoffersen kom til Sejerø, fandt han Præstegaarden brøstfæddig, skønt den var bygget 1681. Han lod bygge en Del Fag til den og holdt den godt ved lige, hvilket kostede ham meget. 1689 blev den takseret til 212 Slettedalere. Til Gaarden hørte en liden moseagtig og unyttig Have, hverken tjenlig til et eller andet.

Kongetienden er 2 Tdr. Rug og 32 Tdr. 3 Skp. Byg. Af den svares i Enkepension 5 Slettedalere.

Til Enkepension ydedes desuden aarlig 21 Tdr. 2 Skp. dels Byg og dels Rug, der leveredes af $4\frac{1}{2}$ Gaard.

Præstegaarden brænder for tredie Gang Natten mellem Fredag d. 9. og Lørdag d. 10. Novbr. 1731. Ilden var paasat af Sejerøboerne (se Side 78). Otto Grundtvig genopbyggede den 1732 og satte over Indgangsdøren følgende Indskrift paa Latin: „Denne Bolig, der ved Ildebrand var ødelagt, er under Guds Beskyttelse opbygget 1732. — Otto Grundtvig. — Marie Elisabeth Løvenstejn“¹⁾).

Otto Grundtvigs Indberetning til Biskoppen af 10. Juli 1738: Korntienden var omtr. 170 Tdr., deraf 20 á 24 Tdr. Rug. Prisen er ganske ringe, da hver Tønde koster 1 Mk. Dansk i Fragt til Vands og Lands at transportere til Kallundborg. Prisen for en Td. Rug kan derfor ikke sættes højere end 5 Mk., da han ofte har faaet meget mindre. Højtidsofferet var 45 á 46 Rdl. aarlig. Accidenserne var ubetydelige. Der blev næppe døbt 8 Børn om Aaret (Familiernes Antal var omtr. 64, heriblandt „en Del gamle og skrøbelige Enker i Huse, som ikke giver noget til Præsten, ej heller begæres af dem“), og den højeste Betaling for en Barnedaab var 2 Mk. Kirkegangskoner²⁾ var der et lig-

¹⁾ Træpladen med denne Indskrift er senere af Pastor Winsløv indsat under Vinduet ved Døren mod Øst. Ved Indsættelsen af ny Vinduer i 1880'erne blev Træpladen borttaget, og den er vist nu forsvundet.

²⁾ Den første Gang en Kone var i Kirke efter en Barselfærd, kaldtes hun Kirkegangskone. Hun blev ført ind (introduceret) i Kirken af Præsten. I Kirkøbogen er alle „Introductioner“ indført. Denne Skik ophørte i 1890'erne.

nende Antal af, og af hver fik han „rart over“ 2 Mk. 8 Sk. Af Brudevielser var der 1 á 2 om Aaret, undertiden ingen, og den højeste Betaling for en saadan var 3 Rdl. Desuden 200 Altergæster.

Han fik højst 30 Gæs; thi Husmændene maatte ikke holde Gæs. Af Føl har han i Løbet af 7 Aar ikke faaet noget; af Kalve har han faaet 4; desuden 30 Lam.

Præsteembedets hele Indtægt kan anslaas til 200 á 220 Rdl.

Den 11. Juni 1794 blev Præstegaarden takseret til en Brandassurance af 950 Rdl. af Tømmermand Christen Mortensen og Gmd. Peder Rasmussen; Taksationsdokumentet blev tinglæst ved Sejerø Birk samme Dag.

Om Udskiftningen af Præstegaarden se Side 113.

1802 blev Pastor Clausen enig med Bønderne om, at enhver af dem i Tiende skulde levere 15 Tdr. Sæd 24 Sk. under Kapitelstakst, eftersom de kunde, og 5 Lispund Byghalm og 2 Traver Langhalm.

Præsterne drev selv Gaarden lige til Efteraar 1881, da den forpagtedes af Jørgen P. Jørgensen (se G. Nr. 10); efter ham har der været to Forpagtere; den sidste, Jens M. Andersen-Møller, købte Gaarden 1917—18 med den Forpligtelse at nedrive Præstegaarden med Undtagelse af den ny Præstebolig, der var opført 1888. — Præstegaardens Fællød var dog allerede blevet bortsolgt ca. 1907.

Kaldsretten til Præsteembedet tilhørte 7 eller 8 af Menigheden valgte Medlemmer („Menighedsraad“) sammen med Provsten fra ca. 1536—1660. Den enevældige Konge tiltog sig saa Kaldsretten, og efter ham fik Ejerne denne. I 1805 overdroges den atter til Kongen.

Indberetning om Præsteembedet 1842.

Indtægt.	Byg			Penge		
	Tdr.	Skp.	Fdk.	Rdl.	Mk.	Sk.
1. Korntienden, naar alle Sædarter: Rug, Hvede, Ærter, Havre, Byg, Vikker og Boghvede reduceres til Byg	227			567	3	
2. Kvægtienden				32		
3. Smaaredsel: 124 Pd. Ost a 4 Sk. . . . 5 Rdl. 1 Mk. 0 Sk. 31 Par Kyllin- ger a 12 Sk. . 3 — 5 — 4 — 62 Sn. Æg a 12 Sk. . . . 7 — 4 — 8 — 36 Gæs a 60 Sk. . . . 22 — 3 — 0 —				39	1	12
4. Offer og Accidenser				100		
5. Høstdage anslaaet til 24 Dage a 1 Mk.				4		
6. Avlingen bestaar af en Indlod 26 Tdr. og en Udlod 23 ³ / ₄ Td. Land og antages at give et aarligt Overskud af	50			125		
Tørv, som skæres paa Lodden .				29	5	
				897	3	12
Udgift.						
1. Skatter og Bankrenter				70		11 ³ / ₄
2. Afgifter og Refusioner				2	2	1
3. Landmodexpenser				11	2	3
				Udgift . .	83	4 15 ³ / ₄
				Netto Indtægt . .	813	2 13 ³ / ₄

I Pastor Ravens Tid steg Nettoindtægten en Del. Embedet er nu i 3. Lønningsklasse (3460 Kr.).

Præsterne.

Efter Reformationen (1536) skulde der i alle Sogne i Danmark ansættes lutherske Præster. Det var imidlertid vanskeligt paa een Gang at faa det Antal Præster, der var nødvendigt. Det er derfor tænkeligt, at den katolske Præst, der var paa Sejerø 1536, har faaet Lov til at være Præst her til sin Død.

1. Oluf Jensen (1555). Den første lutherske Præst, som man kender efter Overleveringen her fra Slægt til Slægt, var Oluf Jensen (1555), der var Søn af en Bødker eller var selv Bødker ved Kallundborg Slot. Han er muligvis blevet taget til Præst, fordi han kunde læse og skrive. Han var ingen Taler; thi det fortælles om ham, at han læste sine Prædikener op af en Prædikenbog.

Kong Kristian den Tredie gav d. 9. Maj 1555 Kongetienden til Sognepræsten med disse Ord: „Præsten paa Sejerø i Skippinge Herred skal beholde al Vores og Kronens Part af Tiender paa forbemeldte Sejerø“. Kongen har vel givet Sejerø Sognekald sin Part af Tienden, fordi det i Forvejen var meget lille.

Hvilket Aar han er kaldet, hvor længe han var Præst her, eller naar han er død, vides ikke. Efter Oluf Jensen har der maaske været endnu en Oluf, men Landets Folk (d. v. s.: Sejerøboerne) nægter det (saaledes skriver Erik Christoffersen). Den 17. Oktbr. 1576 blev der ordineret ham en Medhjælper, nemlig den følgende Sognepræst.

2. Morten eller Martin Rasmussen (1576—1613) blev ordineret til Oluf Jensens Medhjælper af Dr. Poul Madsen, Superintendent (d. v. s.: Biskop) over Sjællands Stift, og han fik samtidig Løfte paa Kaldet. Han var gudfrygtig, lærd og nidkær i at udrydde Levninger af Pavedømmets Vildfarelser. Han havde en Strid med Bønderne, idet de d. 14. Marts 1583 vægrede sig ved at erlægge Kongetienden i Negen. Bønderne blev stævnet for Dragsholms Birketing, som Sejerø dengang sorterede under. D. 26. August 1586 faldt der Dom om, at Konge-

tienden skulde betales i Negene paa Marken; men Præsten lod sig dog nøjes med Tienden i Skæppen, hvad de følgende Præster ogsaa gjorde, for — som der staaer fortalt — „at undgaa Strid med deres Tilhørte“.

Den 8. Novbr. 1609 fik han en Medhjælper, nemlig den følgende Sognepræst. Morten Rasmussen døde d. 19. Novbr. 1613.

3. Søfren Michelsen med Tilnavnet Jyde (1609—1638) var født i Severup mellem Horsens og Vejle. Han blev ordineret til Morten Rasmussens Medhjælper af Dr. Peder Jensen Windstrup d. 8. Novbr. 1609, blev kaldet d. 22. Novbr. 1613 og d. 29. Novbr. anerkendt af Biskop Windstrup som Sognepræst. Han omtales som gudfrygtig og redelig. Han døde d. 10. April 1638. Han havde muligvis en Søn, Christen Søfrensen Serøe, der blev kaldet til Farum 1652 og døde ca. 1663.

4. Bertel Søfrensen (1638—1655) blev født i Viskinde Præstegaard som Søn af Præsten Søfren Søfrensen. Han blev kaldet til Præst paa Sejerø d. 8. Juni 1638 af Herredsprovsten og 7 Mænd paa hele Menighedens Vegne. Han blev ordineret af Biskop, Dr. Hans Poulsen Resen i August 1638. Han døde d. 18. Marts 1655.

5. Søfren Marcussen (1655—1663) blev født 1628 i Viskinde Præstegaard som Søn af Præsten Marcus Knudsen. Han var Halvbroder til Bertel Søfrensen. Han var Student fra Kallundborg 1647. Han blev kaldet til Sejerø d. 4. Maj 1655 og ordineret samme Aar af Dr. Laurid Martinsen Schavenius. Han er bekendt for sin Forstand og Ædelmodighed.

I Krigen 1658—60 røvede Svenskerne paa Sejerø og afbrændte Præstegaarden, saa at Præsten blev ganske ruineret. Den 3. Oktbr. 1660 fik han Kongens Tilladelse til at faa Hjælp af Sjællands Stifts Præster til Præstegaardens Opbygning.

Efter Sagnet var Søfren Marcussen altid i Klammeri med Konen i Nabogaarden (G. 4); hun var en slem Heks. En Søndag Morgen var det en forrygende Storm, og da

Præsten vilde gaa ind i Kirken, stod Heksen i Vaabenhuset blandt de andre Kvinder. „I Dag var det Vejr for Heksene at komme ud at sejle i,“ sagde Præsten, idet han gik forbi. „Kanske Fa’r selv bliver den første, der kommer ud at sejle,“ svarede Heksen.¹⁾

D. 4. Maj 1663 blev Søfren Marcussen efter kongelig Befaling roet ud til en Skude, der laa ved Øen, for at taksere dens Drægtighed. Skuden ejedes af to Sejerøboer, Mads Mortensen og Morten Pedersen; det har sikkert været et Skib, som disse to lige har købt. Da Præsten sammen med 4 Sejerøboer skulde ro i en Baad ind til Land, druknede han tillige med disse 4. I Kirkebogen staar der: Den 4. Maj 1663 druknede disse efterskrevne, som de med en Baad skulde lægge i Land fra Mads Mortensens Skude: Præsten Søfren Marcussen (35 Aar), Peder Larsen (53 Aar), som var Kirkeværge, Morten Pedersen (25 Aar), som ejede den halve Skude, Hans Christensen, en fattig Karl (40 Aar), som opholdt sig i Præstegaarden, og Jens Pedersen, en liden Dreng (13 Aar), som opholdt sig i Præstegaarden. — Hvorledes Ulykken er sket, omtales intet Sted.

Søfren Marcussen blev begravet i Sejerø Kirkes Sakristis aabne Præstebegravelse.

Efter et paa Sejerø ret kendt Sagn vilde Konen i G. 4 ved sine Trolddomskunster skaffe sig at vide, om Præsten ikke skulde miste Livet, nu da han var roet ud til ovennævnte Skude. Hun var den Dag i Færd med at brygge og havde sat en større Gryde med Vand i over Ilden. I Gryden var der en Trækop. Hun bad nu Pigen om at gaa ud i Stegerset og se, om Vandet var kommet til at koge, og om Koppen derved fo’r omkring i Gryden. Pigen kom straks efter ind og sagde, at Vandet kogte ikke og Koppen laa stille. Lidt efter bad hun atter Pigen om at se efter igen. „Trækoppen farer rundt omkring i Gryden,“ sagde Pigen. Da Pigen tredie Gang skulde se efter, laa

¹⁾ Efter P. K. T. i „Skattegraveren“ II (1884).

Trækoppen stille og flød paa Øllet med Bunden i Vejret. „Nu kan jeg fortælle dig, at Præsten er druknet,“ sagde Konen. Straks efter meddeltes det, at Præsten var druknet.

6. Oluf eller Ole Rasmussen Pochstein (1663—1682) blev født 1628 i Storehedinge, hvor hans Fader var Smed. Student fra Roskilde 1651. Han blev kaldet 5. Søndag efter Trinitatis 1663 af Herredsprovsten og 7 Mænd fra Sejerø paa Sognemændenes Vegne, ordineret samme Aar af Ærkebiskop Dr. Hans Svane. Han blev gift med Ane Jørgensdatter af Sejerby d. 26. April 1665 i Sejerø Kirke. Han led med stor Taalmodighed megen Genvordighed i sin Embedstid.

I den skaanske Krig (1675—79) hærgede svenske Sørøvere Sejerø¹⁾. De gik flere Gange i Land paa Øen og ødelagde, hvad de fandt, saavel ved Ildebrand som ved Plyndring. De antændte Præstegaarden, der brændte d. 21. Juni 1678, og de jagede Præsten bort fra Øen; et halvt Aars Tid var han i Landflygtighed.

Sagnet fortæller, at Svenskerne i 1678 jagede alle Sejerøboerne bort fra Øen. Derefter røvede de Kirkens to Klokker. Den største af dem gik i Stykker under Nedtagelsen og blev uskikket til kirkeligt Brug, og kun den mindste kom uskadt til Sverrig. Da den var ophængt i den tyske Kirke i Gothenborg (Gøteborg), begyndte den at ringe og svinge af sig selv²⁾, ret ligesom den var bragt dertil ved Mennesker, der svingede den med stor Kraft. Forskrækkede herover vilde Kirkens Forstandere, David Madsen, Bachman den Ældre og Valrath Tham ikke benytte den til kirkeligt Brug, men skrev d. 6. August 1680 til Oluf Rasmussen Pochstein og tilbød at forære Sejerøboerne samme Klokke, naar han vilde sende en Mand af

¹⁾ Jvf. E. T. Kristensen: Danske Sagn III, 508.

²⁾ Efter „Danske Atlas“ (1764): Traditionen er, at den ringede af sig selv, naar ingen rørte den; men naar nogen rørte den, gav den ingen Lyd.

Menigheden med Fuldmagt til at modtage den samt godtgøre den ringe Bekostning, de har anvendt paa at føre Klokken fra Skibet i Land. Den 23. Sept. 1680 skrev Præsten saa paa Sejerøboernes Vegne til Forstanderne i Gothenborg, at Sejerøboerne paa Grund af Fattigdom hverken kunde evne at føre Klokken tilbage ad en saa lang Vej eller at betale de forlangte Penge for den. Den 18. Oktbr. 1680 svarede Forstanderne i Gothenborg Præsten, at de vilde eftergive Sejerøboerne Omkostningerne ved deres Klokke, og at de paa egen Bekostning vilde bringe den til den hollandske Resident Jean van Deurs i Helsingør, og saa ønskede de, at Klokken, som tilforn har ringet for sig selv, fremdeles i mange lange Aar maa ringe fredeligt hos dem til Guds Ære og Gudstjenestens Forrettelse. 1681 kom Klokken tilbage til Sejerø.

Pochstein fik til sidst i sin store Skrøbelighed Hjælp i Embedet af Peter Olufsen Schytte, der senere blev Præst i Viskinde-Aunsø og Provst i Skippinge Herred.

Pochstein døde i Novbr. ell. Decbr. 1682 og blev begravet i Sakristiet. Børn: 1) Søren, døbt d. 27. Jan. 1671, 2) Rasmus, døbt d. 1. Jan. 1673.

7. H e n r i k H a n s e n H a g (1682—1688) blev født i Korsør (?), hvor hans Fader var Rektor. Han blev kaldet til Aversi og Testrup Sogne i Tybjerg Herred d. 10. Juni 1666 og ordineret d. 5. Oktbr. s. A. og afsat 1674 paa Grund af utidig Iver; han havde af Hævn holdt nogle borte fra Sakramentet, og desuden havde han forarget mange ved Skælden, Larmen og Banden. Han blev senere benaadet, hvorefter han i nogen Tid var Skibspræst paa den kgl. Flaade. 1682 blev han kaldet til Sejerø, idet man sikkert mente, at han kunde leve sømmeligt paa en saa afsidesliggende Ø. Her levede han atter usømmeligt, idet han bl. a. syndede mod det 6. Bud. Han fik saa (1687) en Medhjælper i Peder Jacobsen Cappel. Kort efter afstod han godvilligt Kaldet til ham (1688), da han ellers vilde blive tiltalt for Lejermaal med 2 Kvinder. Alt synes at tyde paa, at Hag har været en meget uværdig Præst.

Han døde i København i Febr. 1690. Han var gift og havde en Datter, Marie, der blev gift med Efterfølgeren.

Hag laante 11. Juni 1685 100 Rdl. til 6 % af de fattiges Direktører i København til „sin Præstegaards Bygning“ og udstedte en Obligation, der først blev betalt d. 3. Oktbr. 1760.

Ved en Landmodedom d. 14. Maj 1686 dømtes Hag til at betale Enkepension til Anna Pochstein, der boede i Havnsø, og hun skulde herefter nyde den af 4 Gaarde og Halvparten af en femte Gaard.

8. Peder Jacobsen Cappel (1687—1688) er født i Svendborg ca. 1660 og blev Student fra Odense 1678. Han blev ordineret 1687 af Dr. Hans Bagger til Hags Medhjælper, og han ægtede Hags eneste Datter Marie d. 6. Novbr. 1688, men døde kort efter d. 11. Decbr. 1688. Han omtales som from og sagtmodig.

9. Erich Christoffersen (1689—1704) blev født i Assens 1649, Student fra Odense 1669, Rektor i Faaborg 1681; herfra kaldet til Ølstrup og Hover Sogne i Ribe Stift. Han blev ordineret 18. Decbr. 1687 af Dr. Christen Lodbjerg, Biskop i Ribe. Herfra blev han kaldet af Kong Kristian den Femte til Sejerø d. 18. Decbr. 1688, og han kom til Sejerø d. 15. Febr. 1689. Han omtales som en gudfrygtig og nidkær Præst. Han havde en Del Bryderier med Beboerne, og han klagede til sine overordnede over sine uregerlige Sognebørn, og man ser, at han havde med haarde Halse at gøre.

I Kirkebogen findes bl. a. følgende Meddelelse: D. 9. Decbr. 1697, der var en Torsdag Morgen, før Bønnen, blev Peder Sørensens paa Stakkesti og Ellen Christensdatters dødfødte Barn begravet, desværre saa uskamfuldt, at de før Solopgang af egen Dristighed lod ringe og vilde ikke give mig Tid til at tage mine Klæder paa. Ingen Prædiken var bestilt, og ingen blev der holdt.

D. 29. Novbr. 1701, som var en Tirsdag, til Morgenbønnen, blev Christen Rasmussens og Karen Christensdatters dødfødte Barn begravet uden Sang, uden Klang, uden

Prædiken. Saaledes skriver han ofte i Kirkebogen, naar dødfødte eller spæde Børn blev begravet.

Han havde ogsaa Bekymringer angaaende den sædelige Tilstand i Menigheden. I Kirkebogen omtaler han især en Kvinde, Margrethe Schou, og det er haarde Ord, han bruger om hende.

I de sidste 3—4 Aar var han svagelig. Han skriver i Kirkebogen, at Barnedaab flere Gange i 1701 maatte forrettes i Præstegaarden, da han var saa syg, at han ikke kunde gaa til Kirken. D. 15. Aug. 1704 var han saa svag, at han „i sin store Skrøbelighed“ ikke kunde kaste Jord paa Peder Sørensens Hustru; men hun henstod i aaben Begravelse „nogen føje Tid“, før der blev kastet Jord paa.

Han døde d. 2. Sept. 1704 og blev begravet d. 12. Sept. i Sakristiet.

Han var gift med Anna

10. Jens Olsen Sleth (1704—1724) blev født i København, kaldet¹⁾ af Landkommissær Jens Rostgaard i September 1704, ordineret s. A. af Dr. Henrik Bornemann og indsat i Embedet d. 4. Novbr. 1704. Han var en Mand af megen Læsning, grundig Lærdom og en besynderlig Naturens Hurtighed. Med Aarene forfaldt han uden Tvivl til Drikkfældighed. Da Fogeden Søren Poulsen saa klager over ham 1724 (se S. 62), blev han suspenderet d. 29. Juli 1724. Han fik saa sin Afsked uden Pension d. 26. Aug. 1724, hvorefter han flyttede til Ørsted ved Roskilde.

¹⁾ Provstens og Sejerø Menigheds Attest om Jens Olsen Sleths Prædiken (d. 18. Sept. 1704). D. 18. Sept. 1704 prædikede Jens Sleth i Sejerø Kirke, „hvilket og er sket med saadan Fornøjelse hos menige Sognefolk, at ingen efter gjort Spørgsmaal har ladet sig anderledes bemærke, end at de var vel tilfredse baade med hans Person saa vel som ogsaa med hans Gave (Talegave), vidste ham ej heller noget at beskyldte enten for Lærdom eller Levned, som kunde hindre ham i dette Kald“.

Underskrevet af 8 Sognemænd.

I Kirkebogen har han skrevet følgende om Sejerøboerne: „Her en et Pergamum, ak, her et Ephesus. Enhver, som er kaldet hertil, bered dig og dine Vaaben til Strid“. Hertil har Otto Grundtvig senere tilføjet: „Et meget sandfærdigt Vidnesbyrd, som enhver ved egen Erfaring kan underskrive“.

Han var gift 2 Gange. Han blev først gift med Marie Harder i Taarnby 1705; hun døde d. 5. Maj 1708 og blev begravet paa Sejerø Kirkegaard d. 12. Maj i sin Alders 29 Aar og 4 Md.

Nogle Aar efter ægtede han Sophie Catrine Olufsdatter. Børn: I. 1) Anne Christine, døbt 6. Marts 1706 og begravet d. 3. Juni s. A. 2) Maria, født d. 5. Maj 1708 og død d. 8. Maj s. A. II. 1) Marie Christine, født d. 10. Sept. 1714. 2) Christian Frederik, døbt d. 3. Febr. 1716. 3) Anna Marie, født d. 25. April 1719.

11. Søren Jacobsen (1724—1725) blev født d. 11. Decbr. 1692, kaldet til Sejerø d. 19. Sept. 1724 af Fr. Rostgaard og ordineret s. A. af Dr. Christen Worm; herfra blev han kaldet til Hvalsø-Særløse i Jan. 1725. Han blev gift d. 25. Juli 1725 i København med Anne Inger Bjørn Rohweder. Han døde i Hvalsø d. 12. Juni 1744.

12. Bertram Hansen Hornbech (1725—1731) blev født d. 6. Sept. 1694 i Hornbech ved Randers, Kandidat d. 16. Oktbr. 1719 (h*), Kapellan hos Oluf Pedersen, Sognepræst i Aarslev, Aarhus Stift, og kaldet til Sejerø i Febr. 1725 af Fr. Rostgaard. Han led stor Forfølgelse af Fogeden Søren Poulsen (se S. 70). Han var ugift. Hans Søster Elisabeth holdt Hus for ham. Han døde d. 29. Decbr. 1731. Han skildres som en alvorlig, retsindig og nidkær Præst.

13. Otto Jørgensen Grundtvig (1732—1760). Se Side 88.

14. Jørgen Ottosen Grundtvig (1760—1772) var Søn af Otto Jørgensen Grundtvig og blev født paa Sejerø d. 10. Sept. 1733. Han blev opdraget hos Præsten Søren Jacobsen i Hvalsø. Derefter gik han i Ros-

kilde Latinskole og blev Student (1750). Han kom saa til Pastor Schytte i Vallekilde. Kandidat 1754 (h*). D. 27. Oktbr. 1758 blev han Kapellan hos Schytte, og hos ham blev han til 1760. D. 12. Febr. 1760 blev han kaldet af Fru Fr. Rostgaard som sin Faders Efterfølger til Præst paa Sejerø. Otto Grundtvig indsatte selv sin Søn i Embedet, da den gamle Provst Wilsbech ikke turde rejse til Sejerø om Vinteren. D. 24. Sept. 1772 blev han kaldet til Ledøje og Smørum i Københavns Amt. Han døde d. 8. Aug. 1787.

Han var gift to Gange. Han ægtede (den 10. Sept. 1760) Ulrikke Eleonore Amundin (født 14. Oktbr. 1735), en Datter af Pastor Amundin i Kallundborg; hun døde d. 26. Novbr. 1771. Grundtvig skrev i Kirkebogen: „Gud samle os med Glæde paa den store Dag“.

Børn: 1) Amos Amundin, døbt 7. Søndag efter Trinitatis 1762. 2) Antonette Marie, døbt d. 13. Juli 1763 og begravet d. 24. Aug. s. A. 3) Antonette Marie, døbt 10. S. e. Tr. 1764. 4) Søfren Jacobsen, døbt 5. S. e. Tr. 1766. 5) Caroline Ulrica, døbt Tr. 1767. 6) Johan Isaac, døbt 12. S. e. Tr. 1768. 7) Hans Jørgen, døbt 11. S. e. Tr. 1769. 8) Anna Conradine, døbt 12. S. e. Tr. 1770. 9) Andrea Cathrine, født 7. Novbr. 1771.

Han blev gift anden Gang i Vallekilde d. 29. Sept. 1772 med Magdalene Anna Maria Fleischer; med hende havde han 2 Døtre.

15. P e d e r J e n s e n S c h m i d t (1772—1784) blev født 1735, Student fra Ribe 1751, Kandidat 1760, Præst paa Anholt 1765 og kaldet derfra d. 12. Novbr. 1772 til Sejerø. Han var gift med Anna Gertrud Rasmusdatter Wind, der blev født 1743 som Datter af Pastor Wind i Skovlænge paa Lolland.

Schmidt var sikkert forfalden til Drik og passede ikke sit Embede. Herom haves følgende Efterretning:

D. 2. Aug. 1779 skriver Provst Veile til Biskop Harboe, at „han var paa Sejerø og visiterede d. 21. Juli og var godt tilfreds med Ungdommen. Præsten Schmidt præ-

dikede selv; hans Helbred har forbedret sig. Menigheden er særdeles vel fornøjet med ham. Nu har jeg beskrevet Præsten fra den gode Side; men jeg maa og melde om den Mistanke, der hæfter paa ham, jeg mener hans Leve-maade, der nok ikke er saa anstændig, som den kunde være, skønt Øens Beboere ikke vil tilstaa det“.

Imidlertid fik Provsten Underretning om, at „et for Schmidt uanstændigt Rygte var i manges Munde.“ Provsten skriver saa d. 3. Aug. 1781 til ham og advarer ham „at have Afsky for det, som ikke alene kunde have Skin af et uordentligt Levned, men endnu mer for en Last, som aabenbart kan kendes og giver stor Forargelse, ja, en Last, som enhver bør afsky, men især en Lærer, som bør foregaa sin Menighed med et godt Eksempel“. Provsten skriver ikke rent ud, hvad det er for en Last; men det er tydeligt, at det er Drukkenskab.

Schmidt svarer paa Provstens Brev d. 24. Sept. 1781 „og takker ham ydmygst for den kærlige Advarsel, som jeg i alle Maader skal stræbe at efterkomme, da jeg ved, at jeg har nogle af de store paa Sejerø til mine Fjender, hvilket de viser hemmeligt og aabenbart; imidlertid gør jeg alt, hvad jeg kan og bør, jeg prædiker selv hver Søndag, besøger de fattige og syge samt overhører Skolebørn. Dernæst holder jeg mig hjemme ...“

Schmidt har vist ikke følt sig sikker i sit Embede. Han begyndte at blive bange for, at Klagerne over ham skulde blive alvorlige, og at det skulde gaa ham som Jens Sleth.

Derfor indsendte han d. 22. Juli 1783 en Ansøgning til Biskoppen om at faa sin Afsked med en Pension paa 150—200 Rdl., da „jeg næsten fra min Embedes Tiltrædelse som Sognepræst paa Sejerø har været hjemsøgt med Egnens Sygdomme, som har været langvarige og haarde“, og han føler nu, at han ikke har Kræfter mer.

Aldrig saa snart er denne Ansøgning afsendt, før han fortryder det, idet hans Hustru ikke var stemt derfor. D. 24. Juli 1783 indsender han en Ansøgning om at faa

Lov til at holde Kapellan, og han faar Degnen Marstrand, Sognefoged Peder Jørgensen, Ole Sørensen o. fl. til at anbefale denne Ansøgning. D. 25. Juli rejser Degnen til Provsten for at bede ham om at anbefale Schmidts sidste Ansøgning; men Provsten mener, at Schmidt bør tage sin Afsked, da han har mange Fjender, som omsider vil fælde ham.

Det ser ud til, at han har faaet Lov til at holde Kapellan; thi i et Brev til Biskoppen af 13. Oktbr. 1783 indstiller han to Kapellaner, som Skik var. I dette Brev fortæller han, at „han selv passer sit Embede, hvad den oprigtige Del af Menigheden tilstaar, saa at det er pure Misundelse, der har bevæget nogle af mine Fjender til dette Optog,¹⁾ som de dog siden selv har fortrudt. Han skriver endvidere, at „han forfølges af misundelige og hadefulde Mennesker.“

I et Brev til Biskoppen af 7. Novbr. 1783 skriver Provst Veile om Schmidt: „Han er en forunderlig Mand, han gaar ligesom hen i Taaget, ja, han er følelsesløs, saa man ingen Vej kan komme med ham.“

Midt under disse triste Forhold mistede Schmidt sin Hustru, der døde i Barselseng, og hun blev begravet paa Sejerø Kirkegaard d. 5. Decbr. 1783.

Imidlertid tog Stridigheder og Sorger paa Schmidts svagelige Helbred, og han blev selv alvorlig syg. Hans Svigerfader, den henved 80-aarige Pastor Wind, passede saa Embedet. D. 5. Januar 1784 døde Schmidt²⁾ og blev begravet d. 9. Jan. ved sin Hustrus Side. Først d. 12. Febr. fik Provsten Meddelelse om Schmidts Død, da ingen Overfart var mulig, før en Storm brød Isen.

Børn: 1) Rasmus, døbt 9. S. e. Tr. 1776. 2) Jens, døbt 2. S. i Ad. 1783.

¹⁾ Det kunde tyde paa, at der har været klaget over ham, men der findes ingen Klager bevaret.

²⁾ Sagnet fortæller, at han vendte sig 3 Gange, efter at han var død (Danske Sagn af E. T. Kr.).

16. Johan Christoffer Clausen (1784—1801) blev født d. 28. Jan. 1745 i Aalborg (Frue Kirkesogn), Student fra Aalborg Skole 1759, Kandidat d. 28. Sept. 1764 (I), personlig Kapellan i Vadum Sogn i Aalborg Amt d. 31. Marts 1770, ordineret d. 2. Novbr. 1770, derefter residerende Kapellan i Thorup og Vust Sogne d. 27. Novbr. 1776 og Sognepræst paa Sejerø d. 7. Maj 1784. D. 14. Aug. 1801 blev han kaldet til Præst for Mygind, Krogbæk og Skjørring Menigheder i Randers Amt, hvor han døde d. 22. Jan. 1810.

Han blev gift d. 11. Oktbr. 1782 med Anna Catrine Thygesen fra Klim. Han efterlod 1 Søn og 1 Datter.

17. Jørgen Raffenberg (1801—1809) blev født 1766 i Nysted, hvor hans Fader var Farver, Student fra Odense 1785, Degn i Sæby-Hallenslev i Holbæk Amt 1793, Kandidat d. 15. Jan. 1795, kaldet til Sejerø d. 2. Oktober 1801, ordineret d. 13. Novbr. 1801.

Efter Sigende satte man ikke Pris paa ham. Han er omtalt under Krigen 1807—14.

Af Biskop Balles Visitatsbog: D. 17. Juli 1803 visiterede jeg i Sejerø Kirke. Sognepræsten Hr. Raffenberg prædikede over Epistlen paa Sjette Søndag efter Trinitatis smukt og grundigt til megen Opbyggelse. Han katekiserede meget godt. — Ungdommen viste fortrinlig god Kundskab. Næsten alle gjorde Rede for Lærebog og Katekisationer med en Færdighed og Forstandighed, som fortjener Berømmelse. Man vidste ogsaa noget om den bibelske Historie, havde læst Salmer og læste vel i Bog. Der blev svaret, saa at ej noget var at klage.

Raffenberg var vist ked af at være paa Sejerø; thi han søgte flere Gange andet Embede. D. 3. Maj 1809 blev han kaldet til Nakskov og Branderslev.

Det fortælles, at Regeringen paa ny fik i Sinde at afhøre ham angaaende hans Embedstid paa Sejerø, saa han fik Ordre til at komme til København for yderligere at give Oplysninger. Da han naaede til Damhuskroen ved København døde han pludselig d. 16. Sept. 1812. Rygtet

bredte sig hurtigt, ogsaa til Sejerø, at han selv var Skyld i, at han døde.

Han blev gift i Finderup d. 12. Marts 1802 med Anna Vincentine Kjær af Frederiksberg; hun var født i Kallundborg den 6. August 1776 og døde i København den 16. Marts 1851.

Børn: 1) Michael Kjær, født 1803. 2) Mads Emilius, født 1805. 3) Vilhelm Edvard Ferdinand, født den 4. Januar 1807.

18. Thomas Thosttrup (1809—1820) blev født 1769 i København, Student (København) 1789, Kandidat (h) d. 16. Juli 1799 og Skibspræst d. 27. Juni 1800 og samme Dag gift med Ane Marie Bøje fra København. De havde ingen Børn. Han blev kaldet til Præst paa Sejerø d. 18. Aug. 1809 af Kongen; herfra blev han kaldet til Rerslev-Ruds-Vedby d. 25. Novbr. 1820. Her døde han d. 31. Maj 1829.

Han omtales som en flittig og dygtig Præst.

19. Anders Lorentzen Schram (1821—1828) blev født i Bergen d. 9. Novbr. 1785, Student fra Bergen 1801, Kandidat 1809. Han var fra 1810 Kateket ved Døvtummeinstituttet i København, hvorfra han blev kaldet til Sejerø d. 23. Maj 1821. Han døde paa Sejerø d. 14. Novbr. 1828 og blev begravet ved Siden af sin Hustru paa Kirkegaarden mellem Sakristi og Vaabenhus.

Han var gift med Mette Marie Christoffersen¹⁾, der var født ca. 1790 og døde i Barselseng efter at have født Tvillinger d. 9. Maj 1824. Hun var Datter af en Brygger og Brændevinsbrænder i Ringsted.

Han efterlod 1 Søn og 1 Datter.

Pastor Winsløv skriver om denne sin Forgænger i Embedet: Schram skal have nydt vel rigeligt af de vaade Varer, hvilket gav Anledning til Forargelse i Menigheden.

¹⁾ Hendes Søster blev gift med daværende Avlskarl i Præstegaarden, Peder Kristensen; han købte 1839 Gaard Nr. 4 i Kongstrup.

Han var Frimurer og skammede sig ikke ved at sige til Gmd. Peder Mogensen, at han kendte en bedre Religion end den kristne.

Pastor Heineth skriver om Schram: Menigheden tillægger ham enstemmigt et ædelt og kærligt Hjerte. Han var paa mange Maader en haardt prøvet og ulykkelig Mand.

20. L a r s W i n s l ø v (1829—1834) blev født den 2. Oktbr. 1797 i St. Pouls Præstegaard paa Bornholm, Student fra Frederiksborg 1816, Kandidat (h) d. 22. Oktober 1821, personlig Kapellan i Neksø og Bodilsker den 31. Maj 1823 og ordineret d. 3. Juli 1823. Herfra blev han kaldet til Sognepræst paa Sejerø d. 20. Febr. 1829 og ankom hertil d. 9. Juni s. A. Kaldet herfra til Østre Larsker og Gudhjem d. 9. Juli 1834, derfra til Østermarie (ogsaa paa Bornholm) d. 19. Jan. 1843, til Harlev og Framlev (Aarhus Amt) d. 26. Maj 1852. D. 26. Marts 1870 blev han efter Ansøgning afskediget i Naade og med Pension, og han døde i Brabrand 1873 og blev begravet paa Harlev Kirkegaard d. 25. Novbr. s. A.

Han var gift med Anna Catrine Sonne, der blev født ca. 1802 og døde d. 8. Sept. 1848; hun var Datter af Artillerikaptajn Frederik Sonne i Rønne. 1 Søn og 4 Døtre.

Winsløv har i Sejerø Kirkebog under 12. Sept. 1830 skrevet paa Græsk Pauli Ord til Titus (1, 13): „Derfor straf dem strengt, at de maa blive sunde i Troen“.

Han omtales af Sejerøboerne som en streng og værdig Præst. Han blandede sig meget i deres Forhold, næsten mere, end det passede sig for en Præst. Navnlig vaagede han meget nøje over, hvad Ungdommen foretog sig; endog ved Aftenstid, naar de unge dansede, var Præsten paa Færde for at passe paa, at alt gik sømmeligt til.

Han vilde ikke tillade, at Folk røg paa lange Piber ved Begravelser. I den Anledning havde han smaa Sammenstød med flere, navnlig unge. Han har skrevet en Bog om Sejerø og Sejerøboerne paa hans Tid.

Af Winsløvs utrykte Bog¹⁾: I Pastor Skrams Tid havde man begyndt at bære og følge Lig til Jorden med Tobakspiben i Munden. Da Winsløv ved en Begravelse 1829 saa det, gik han paa Kirkegaarden hen til en Gaardmandssøn, der røg paa Pibe, og foreholdt ham det upassende deri. Gaardmandssønnen rakte saa Piben til en Morbroder, der uvilligt tog imod den. Winsløv paatalte dette paa ny, tog Piben og kastede den hen i Græsset paa Kirkegaarden. Den gamle Degn blev højlig forskrækket paa Winsløvs Vegne. Men de retsindige holdt dog med Winsløv. De andre knurrede. Ved næste Begravelse gik det ligesaa. Winsløv gik da til Gaardmandssønnen og bad ham om at holde op med at ryge. Han svarede, at Piben var hans, og han spurgte ingen om at ryge.

Efter Begravelsen gik Winsløv til Sognefogeden og anmodede ham om at lade en Baad sejle til Kallundborg med en Klage til Herredsfogeden over ovennævnte Gaardmandssøns Adfærd. Da han fik det at vide, faldt han til Føje og bad Winsløv om Forladelse i sin Slægts Nærværelse.

Der kom saa en Politiforordning, der forbød Tobaksrygning paa Kirkegaarden, og den blev fulgt.

Anden Juledags Aften 1830 var der Dans hos Winsløvs Genbo (G. Nr. 16). Winsløv gik over Gaden, listede ind i Porten og hørte, at nogen opholdt sig i en Stald ved Porten. Han spurgte da om, hvem der var der. En Karl sprang saa frem, og Winsløv greb ham i Trøjekraven og kastede ham over mod den anden Side af Porten, hvorefter Karlen forsvandt. — En Pige kom imidlertid ud fra Stalden og fo'r bort.

Winsløv gik saa ind i Stuen og bad Værten om at lade Dansen høre op. Han svarede nej, og Forsamlingen rejste et Bulder mod Præsten med Opfordring til at svare Præsten. Endelig kom Winsløv til Orde og talte ud fra Dagens Evangelium om Stefanus, som de vantro stormede ind paa. Han sluttede med at sige, „at intet i Verden skal bevæge mig til at tie om Slægtens Vankundighed, saa længe jeg kan røre min Tunge“.

Winsløv opfordrede saa Sognefogeden, der var til Stede, til at standse Dansen; men da han nægtede det, gik Præsten ud af Stuen og hen paa Kroen og bad Kromanden om ikke at levere mere Brændevin den Aften, hvilket dog ikke skete.

Det blev senere sagt til Winsløv, at 4 unge Karle havde sagt, at de nok skulde træffe Præsten en Aften; men det skete dog ikke.

21. Antonin Heine (1834—1847) blev født i Nørre Holm d. 7. April 1806 som Søn af Pastor Gotfred

¹⁾ Bogen findes hos en Familie, der ikke bor paa Sejerø; men den burde findes i Landsarkivet.

Heineth, der senere blev Præst i Viskinde, og Else Susanne Giøe. Han blev Student fra Borgerdydskolen (Kbhvn.) 1825, Kandidat (h-l) d. 3. Novbr. 1830, personlig Kapellan i Følleslev-Særslev 9. Decbr. 1831, ordineret 18. Jan. 1832, Sognepræst paa Sejerøe fra 16. Sept. 1834—10. April 1847. Han blev saa forflyttet til Aastrup paa Falster og tog sin Afsked d. 18. Oktbr. 1872. Han døde 18. Aug. 1881 og blev begravet paa Viskinde Kirkegaard.

Han blev gift 20. Oktbr. 1834 med Magdalene Maria Hedvig Smidt, der var født 5. Decbr. 1806 paa Frolands Jernværk i Norge.

Han efterlod 2 Sønner og 1 Datter.

Heineth omtales af Sejerøboerne som en streng og myndig Mand. Han forestod Anlæggelsen af Sejerø Havn 1839 og fortjener derfor stor Anerkendelse af Sejerøboerne.

22. L a r s T ø n n e s F r e d e r i k R a v n (1847—1875) blev født d. 7. Marts 1813 i Vivild som Søn af Pastor Hans Ravn og Mariane Sørensen. Han blev Student fra Randers 1832, Kandidat (h-h) 31. Oktbr. 1837, Alumnus paa Borchs Kollegium, konstitueret Adjunkt i Rønne 27. Juli 1841, fast ansat 21. Maj 1842, ordineret 1. Sept. 1847, Sognepræst paa Sejerø 3. Juli 1847, og han tog sin Afsked 25. Oktbr. 1875.

Han blev gift i Frederiksberg Kirke d. 14. Maj 1842 med Ane Pedersen, der blev født 13. Sept. 1797 i Rørtang, Tikøb Sogn (hun var Enke efter Klubvært Hemming Clausen i København), og hun døde 23. Jan. 1881 paa Sejerø.

Paa Grund af daarlig Stemme holdt Ravn Kapellan fra 30. Aug. 1869 til 17. Juli 1875. Det var J e n s S e v e r i n J e n s e n, der var født i Aarhus d. 28. Sept. 1838 som Søn af Glarmester Jens Jensen. Han blev Student fra Aarhus 1858, Kandidat 3. Jan. 1868, ordineret 12. Decbr. 1868, Kapellan paa Sejerø fra 30. Aug. 1869—17. Juli 1875 og Sognepræst d. 17. Juli 1875 i Gjesing. Han blev gift 12. Juni 1868 med Laura Marie Antonie Küster.

Efter sin Afsked boede Ravn i et Hus, som han havde bygget i Sejerby (nær Præstegaarden). Her døde han 1886 og blev begravet ved Siden af sin Hustru. Han havde købt en Begravelsesplads for et Tidsrum af 50 Aar, og til Vedligeholdelse af den udsatte han 200 Kr., og Renten heraf skulde bruges til at vedligeholde Gravstedet under Sogneraadets Tilsyn imod, at de 200 Kr. blev uddelt til Øens fattige efter de 50 Aars Forløb.

Ravn var i mange Aar Formand for Sogneforstanderskabet.

Ravn havde i sin lange Embedstid paa Sejerø samlet en betydelig Kapital. En Del af den uddelte han i Portioner paa 1—200 Kr. til sine forhenværende og daværende Tjenestefolk og andre, som paa en eller anden Maade stod ham nær. Desuden oprettede han et Legat paa 2000 Kr., hvis Renter skulde tilfalde „den fri Fattigkasse“. Legatet administreres nu af Hjælpekassen.

Han interesserede sig meget for Sejerøboerne. Han opfordrede Husmændene til at bruge Køer som Trækdyr, og han gav dem Penge, der vilde prøve paa det. Han fik ogsaa et Par Husmænd til det.

D. 25. Juli 1848 visiterede Pastor Mynster anden Gang i Kirken og fandt en talrig Menighed, som med sømmelig Andagt fulgte Ordet, og en vel oplyst Ungdom, som syntes at have vundet meget i Liv og Eftertanke og svarede meget vel.

23. Peter Tommerup (1876—1883) blev født d. 9. Oktbr. 1844 i Ring som Søn af Pastor Jens L. Tommerup og Elise Nyboe Fabricius.¹⁾ Han blev Student fra Horsens 1863, Kandidat (h-1) 20. Jan. 1869, Huslærer i Taastrup til Maj 1870, derefter personlig Kapellan hos sin Fader i Søndre Vissing og Voer Ladegaard 25. Oktbr. 1871, ordineret 13. Decbr. 1871, Sognepræst paa Sejerø

¹⁾ Biografiske Oplysninger om Tommerup og følgende Præster er efter Elvius: Danmarks Præster (1869—84) og Grohscherry og Hauch Fausbøll: Danmarks Præster (1884—1911).

4. Juni 1876, i Toxværd d. 14. Sept. 1883, Nørre Tranders 21. Novbr. 1887 og i Hesselager 26. Novbr. 1903. Her døde han d. 5. Juni 1912.

Han blev gift d. 9. Oktbr. 1872 med Vilhelmine Marie Jensen, der blev født 8. Maj 1847 i København som Datter af Kobbersmedemester Peder Vilhelm Jensen og Vilhelmine Frederikke Blom.

Han efterlod 4 Sønner og 1 Datter.

Han har skrevet nogle Bladartikler og nogle smaa Fortællinger i jydsk Mundart. I Nørre Tranders fik han lagt Grunden til den ny Kirke.

24. Peder Engelhardt Theodor Olsen (1883—1885) blev født d. 30. Aug. 1855 i Skelskør som Søn af Malermester Peder Engelbrecht Olsen, Medlem af Folketinget, og Marie Elisabeth Petersen. Han blev Student privat 1873, Kandidat (1*-1) 24. Juni 1878, Første Kateket ved St. Johanneskirken i København 31. Decbr. 1880, ordineret 23. Febr. 1881 og tillige konstitueret Præst ved Ladegaarden 24. Febr. 1881, Sognepræst paa Sejerø 1883. Her døde han d. 23. Juli 1885.

Han blev gift d. 4. Decbr. 1883 med Emmy Nathalie Rasmine Christensen, der blev født 14. Sept. 1862 i København som Datter af Gartner Niels Christensen og Caroline Mathiesen.

Han efterlod 1 Søn.

Han var Grundtvigianer.

„Han var en begavet Prædikant og en ualmindelig elskværdig Karakter, hvorfor han ogsaa i den korte Tid, han var paa Sejerø, erhvervede sig ubetinget hele Menighedens Agtelse og Kærlighed. Menneskelige Vildfarelser dømte han med Mildhed, og den, der led, eller den, der fejlede, fandt hos ham kærlig Vejledning, saa vidt hans Evner rakte.“

25. Carl Theodor Røgind (1885—1891) blev født d. 25. Juni 1846 i Mygind som Søn af Pastor Peter Chr. Røgind og Elise Kirstine Langballe. Han blev Student fra Sorø 1866, Kandidat h² (*h-*h), Hjælpepræst i

Skjelby, Lærer ved Aarhus private Realskole, Sognepræst og Skolelærer paa Mandø 5. Febr. 1878, ordineret 27. Marts 1878, Sogneraadsformand der 1880—82, Sognepræst i Raaby 27. Decbr. 1882, paa Sejerø 25. Sept. 1885, Lundforlund og Gjerløv 3. Aug. 1891, og Sogneraadsformand 1. April 1894. Han tog sin Afsked d. 15. Novbr. 1906 og døde 14. Juli 1907 i København.

Han blev gift I) 12. April 1878 med Karoline Albertine Sigrid Mohr, der blev født 15. Decbr. 1852 i Ølsby (Sønderjylland) som Datter af Pastor Carl Ludvig Mohr og Margrethe Christiane Thura. Hun døde d. 28. April 1903 i Lundforlund. Han blev gift II) d. 24. Oktbr. 1906 i København med Julie Christiane Marie Andrup, f. Gjerrulff, og hun var født 5. Oktbr. 1861 paa Viborg Mark som Datter af Gaardejer Chr. L. E. Gjerrulff og Johanne Amalie Villou.

26. Christian Jørgensen Hvam (1891—1899) blev født 3. Jan. 1862 i Levring som Søn af Gaardejer Jørgen Nielsen Hvam og Mette Kirstine Jørgensdatter. Han blev Student fra Viborg, Kandidat I (*I*-I) 14. Jan. 1888, Kapellan pro loco i Følleslev-Særslev 27. November 1888, ordineret s. A., Sognepræst paa Sejerø 1. Oktober 1891, i Slaglille d. 9. Febr. 1899.

Han har i flere Aar maattet holde Kapellan, da han er af brystsyg Slægt (hans Fader og 5 Søskenne døde af Tuberkulose), og to Gange har han været angrebet af Brystsyge, sidste Gang 1899—1900 meget haardt, men blev helbredet efter 15 Maaneders Kur paa Vejlefjord Sanatorium. Han har skrevet Artikler til kirkelige Tidsskrifter samt udgivet „Den kristne Børnelærdom“ (1908). Han har skrevet Artikler i „Kallundborg Avis“ om Sejerøs Forbindelse med Omverdenen.

Han blev Anden Juledag syg under Gudstjenesten i Slaglille Kirke, men forrettede dog sin Gerning til Ende. Sygdommen var Influenta og senere Lungebetændelse. Han døde d. 3. Jan. 1909.

Han blev gift I) med Margrethe Sofie Sørensen, der blev født d. 2. Juli 1866 paa Andrupgaard som Datter af

Proprietær Vilhelm Chr. Sørensen og Georgine Marie Staugaard. Hun døde d. 16. Febr. 1890 i Følleslev. Han blev gift II) d. 5. Juli 1892 med Louise Vilhelmine Marie Thofte, der blev født d. 8. Maj 1867 i København som Datter af Kancellist i Finansministeriets Kontor for Statsaktiver Vilhelm Laurits Otto Thofte og Nicoline Sofie Mütten.

27. Niels Rasmussen (1899—1917) blev født 19. Oktbr. 1862 i Sandholdt Lyndelse (Fyn) som Søn af Gaardejer Rasmus Rasmussen og Mette Kirstine Lindgaard. Han blev Student privat 1887, Kandidat h¹ (*1-h) 9. Juni 1894, Manuduktør og studerede samtidig semitiske Sprog. Han opholdt sig 1898 med offentlig Understøttelse i Berlin. Han har udgivet Salmanassar II's Indskrifter, Kileskrift, Transliteration og Translation samt Kommentar til Monolith Indskriften Col. I (1897). Han blev ordineret 10 Maj 1899. Sognepræst paa Sejerø 28. Marts 1899. Paa Grund af Sygdom fik han sin Afsked med Pension (1917). Han bor nu i Ringe paa Fyn.

Han blev gift d. 6. Juli 1898 med Inger Kirstine Larsen, der blev født d. 13. Oktbr. 1875 i København som Datter af Droskejer Anders Larsen og Maren Thrine Nielsen.

D. 5. Juni 1902 visiterede Biskop Skat Rørdam i Kirken: „I Samtalen med den konfirmerede Ungdom havde jeg den Glæde, at ikke faa af de unge, baade af Mand- og Kvindekøn, ved gode og eftertænksomme Svar lagde for Dagen, at de ej alene havde modtaget god Vejledning i Kristendommens Sandheder, men ogsaa bevaret det lærte i deres Hjerter.“

28. A. V. P. Høyer-Christensen (1917—) er født 1892, Kandidat (h) 1916 og Sognepræst paa Sejerø fra Efteraar 1917.

Skolevæsenet.

Det kan ikke afgøres, om der har været nogen Degn paa Sejerø før Reformationen (1536); men efter 1536 er der blevet oprettet et Degneembede, der maaske først blev besat 1620.

Degnen er Kirkesanger, Ringer og Præstens underordnede Hjælper. Han skulde være Student; men andre end Studenter kunde dog ogsaa blive Degne. Til Degnens Arbejde hørte desuden Degnelæsning. Denne bestod i, at han om Søndagen skulde samle „Ungdommen“ i Sejerby og lære den Katekismus. Desuden skulde han en Søndag Eftermiddag een Gang om Maanedens gaa til Kongstrup og Mastrup og lære Børnene der Katekismus. Undervisningen gik til paa den Maade, at Degnen foresagde Katekismen, og Børnene gentog; om Læsning var der ikke Tale.

Senere blev det bestemt, at Degnen skulde gaa til Kongstrup og Mastrup een Gang om Ugen. Egentlig Skolegang fandt altsaa foreløbig ikke Sted. Først under Kristian den Sjette kom der en Forordning om Skoler paa Landet m. m. af 23. Jan. 1739. Pastor Grundtvig og en Del af Menigheden havde allerede nogle Aar før indgivet en Ansøgning til Fr. Rostgaard om at bygge en Skole. Han besluttede da at bygge Sejerø Skole 1740. Han byggede kun Skolestuen. Degneboligen var allerede bygget. Skolen laa saa nær hen til Kirkegaardsmuren, at en Vogn knap kunde passere, og den var ikke bygget sammen med Degneboligen. D. 24. Sept. 1740 kan betragtes som Stiftelsesdag for Sejerø Skole (Sejerby Skole), om hvis Ind-

retning og Brug nedenstaaende Foundation giver Oplysning. Den lyder saaledes:

**Foundation og Stiftelse paa en Dansk Skole
paa det Eiland¹⁾ Seyerøe.**

I den Allerhelligste og Højlovede Treenigheds Navn! Og i allerunderdanigst Følge af Hans Kongelige Majestæts Aller-naadigste Forordning, Instruktion, Plakat og nærmere Anordning om Skoler, Degne og Skoleholdere paa Landet i Danmark, som i de Aaringer 1739 og 1740 ere udgangne, og for saa vidt de efter Seyerøe Lands Beskaffenhed og Bøndernes Tistand have kunnet allerunderdanigst vorde efterlevede, haver jeg undertegnede Friedrich Rostgaard til Kraagerup, Seyerøe og Anholt, Hans kgl. Maje-stæts Konferents-, Etats- og Justitsraad som Proprietarius²⁾ til Seyerøe Land og Patron til Seyrøe Kirke tillige med min elskelige Hustru Frue Conradine Revenfeld efter foregaaende Raadførsel saavel med Sognepræsten Otto Grundtvig og Sognefogeden samme Sted, Søren Pedersen Østerballe, der tillige er Kirkeværge, som med Provsten, Hr. Gregers Larsen Weile, i dette indeværende Aar 1740 paa bemeldte Seyerøe Land indrettet en dansk Skole og til samme Brug nær ved Kirken og tæt ved Degneboligen af egne Midler opbygget en trofast Bygning af bedste Slags Fyrretømmer, et forsvarligt Halmtag, hvis Gavle i den øverste halve Del med Brædder ere lukte, alle Vegne med Ler opklinede, som med Skraabrædder under Vinduerne for den meste Regn forvares, alle Stolper staaende i Fodstykker af Eg, Huset langt femten Alen, bredt ni Alen, paa hvis Ende mod Vesten er en Egeplanke 4 Tommer tyk, 7 Kvarter lang og 3 Kvarter høj, i ophøjede Bogstaver fremviser denne Indskrift:

Dansk Skole
stiftet paa Seyerøe af
Friedrich Rostgaard
og
Conradine Revenfeld
Aar 1740.

(med deres Vaaben paa begge Sider).

Og er dette Skolehus inddelt i seks Fag, hvoraf et Fag i den østre Ende med et lidet Bord forbliver til Husbondens Tjeneste eller efter nærmere Anstalt anderledes anvendes; et Fag i den vestre Ende, som er afdelt ved et Skillerum af Stakitter med Dør og Hængelaas for, bliver ledigt til der at henlægge den Tørv, som om Vinteren til den daglige Varme kan behøves. Og de øvrige fire Fag til Skolen ere indrettede, hvori findes en ny Jernbilæggerovn, som vejer Skippund og Pund, saa og et langt Bord og to korte

¹⁾ Ø. — ²⁾ Ejer.

Borde, samt fire Bænke, begge Dele af tykke Fyrrebrædder, som bør tjene til den samtlige Ungdom, som fordeles efter deres Ælde og Størrelse paa høje eller lave Bænke at sidde ved høje eller lave Borde, dog saa, at Drengene sidder adskilte fra Pigebørnene.

Hvilken Bygning er forsynet med otte Vinduer, som have deres fulde Beslag, med fire udvendige Døre, samt tvende Døre inde i Skolen, alle med deres nødvendige Beslag, Laase og Nøgler, saa og med et langt Skillerum af klinede Tavle, som tjener til at gøre en smal Gang i den nordre Side af Bygningen, hvori findes:

1) En magelig Trappe, beklædt paa Bagsiden, tjenende til Opgang til Loftet, som er lagt med tykke pløjede Brædder og lukkes for med en Lem paa det Sted, hvor Opgangen er, og med en stor Taskelaas, hvortil, saavel som til Dørene, Fogeden haver Nøglerne i sin Gemme, undtagen den til Indgangen i Skolestuen og til det Sted, hvor Koen staar, hvilke begge til Skoleholderen er leverede.

2) En af Mursten opført Skorsten, hvorfra Ilden lægges i Ovn.

3) Et kort, muret Skillerum imellem bemeldte Skorsten og Husets yderste Væg og

4) Et Rum til en Ko og et Magelighedssted for Børnene.

Og maatte her meldes til Efterkommernes Efterretning, at omendskønt Skolens Bygning med det nordvestre Hjørne træder ind paa Degneboligens gamle Grund, i Degnens Gaardsrum, saa haver dog Husbonden udvidet Degnens Have samt Gaardsrum og forhjulpet ham til dobbelt saa meget Jordsmon efter Kvadratalen at maale, som han haver mistet, og brugt samtlige Kirkebyens Bønder til at udbrede og jævne de forrige Diger og straks at opføre et nyt Stendige om hans Have.

Til denne Skole, som den almægtige Gud til Ære, og til samtlige nuværende og efterkommende Indbyggere paa Seyerø Land, deres og deres Børns og Tjenestefolks Nytte er opbyggt, henvises al den Ungdom, som findes paa hele Seyerø Land, der bestaar af 32 Gaards Parter, nemlig 4 i Mastrup, 8 i Kongstrup og de øvrige i Kirkebyen, for at nyde samme Steds den Undervisning i at læse, skrive og regne og i deres Kristendom, som den kgl. allernaadigste Forordning og Instruktion omtaler.

I hvilken Mening Friedrich Rostgaard forud haver foræret til Skolen en dansk Bibel in Octavo, (af den nyeste Edition¹⁾), tillige med et Hundrede Bøger med A. B. C. og 48 Katekismer, som Sognepræsten til de fattigste Børn uddeler, ligesom han det fornødigst eragter. Men for den tilkommende Tid vil det ankomme paa menige Indbyggere paa Seyerø, deres Gavnildhed, naar der i Følge af

¹⁾ Ud gave.

Forordningens 31. Artikkel en Tavle i Kirken ombæres paa Faste-
lavns Søndag og Michelsdag for at indsamle nogen Hjælp til slige
Bøger for de fattigste Børn at indkøbe, hvilke Penge Kirkeværgen
imodtager, dem i sit Kirkeregnskab anfører og efter Sognepræstens
Anvisning til bemeldte Brug igen udbetaler. . Og efterdi vores aller-
kristeligste Monark med en saa højpriselig Nidkærlighed og paa alle
optænkelige Maader søger at helliggøre Guds Navn og at udbrede
hans Kundskab, saa advares hermed samtlige Gaard- og Husmænd
paa Seyerø samt deres Hustruer, at de i Henseende til den Frygt
og Ære, de ere Guds og Kongens Befalinger skyldige, fra den spæde
Ungdom opvænne deres Børn til alle kristelige Dyder, selv anføre
dem til Guds Kundskab, flittigen lade dem gaa i Sko-
len og ingenlunde dem derfra forhindre under den Straf, som
Instruksen om formelder, ligesom og Skoleholderen ikke maa und-
skyldte sig for at antage nogen til Undervisning, som af Sogne-
præsten hannem tilvises eller paa hans Mandtal iblandt deres Tal
findes anført, som bør søge denne Skole.

Til at undervise Ungdommen som en Skoleholder antages for
denne første Gang Sogndegnen paa Seyerø, Christopher Sørensen
Breum, med de udtrykkelige Vilkaar, at han med al Flid og Vind-
skibeligthed forretter alt, hvad en retsindig Skoleholder kan til-
komme, efter den kgl. allernaadigste Instruktion af 23. Januarii
1739, som for Skoleholdere paa Landet i Danmark er indrettet, saa
at han hverken med Forsømmelse eller nogen utilbørlig Opførsel
eller Adfærd giver enten Husbonden og Kirkepatronen eller Sogne-
præsten eller anden hans foresatte Øvrighed eller Almuen nogen
skellig Aarsag til at klage over hannem, saafremt han ikke vil
miste sit Degnekald saavel som Skoleholdertjenesten.

Imidlertid og saa længe som fornævnte Christopher Breum
tillige med Degneembedet forsvarligen forestaar Skoleholdertjene-
sten, er det bleven betænkt, at han til sine Indkomsters Forbedring
i Stedet for det, som den kgl. allernaadigste Forordning og Skole-
instruktion af 23. Januarii 1739 tillægger Degnen for Skoleholder-
tjenesten (og foruden, hvis han som Sædedegn paa Seyerø enten
af Degnstavnens tilliggende Ager, Jord og Eng-
bund eller paa andre Maader af Bønderne hidintil med Rette har
nydt og oppebaaret og herefter fremdeles beholder) maa som en
aarlig Forbedring og Tillæg til sin Løn nyde af hver af de to og
tredive Gaards Parter een og en halv Skæppe Byg, som gør otte og
fyrretyve Skæpper eller seks Tønder Byg, altsammen med nye
Maal, hvad heller samme Gaardsparters Beboere have Børn eller ej,
hvilket Korn inden hvert Aars Juleaften til Skoleholderen skal være
leveret.

Og desforuden haver Friedrich Rostgaard for denne første

Gang foræret til Skoleholderen en god Malkeko, den Christopher Breum allerede selv haver udsøgt, som skal nyde fri Græsning med de samtlige Gaardmænd i Kirkebyen deres Køer; men til Hjælp til at føde den om Vinteren skal Skoleholderen, saa længe han tillige er Degn, nyde af hver af de 32 Gaardsparter to Lispund og fire Pund god Byghalm, som Bonden leverer til Skoleholderen, naar rette Tid er, og han derom gør Erindring. Og skal førnævnte Ko altid henhøre til Skoleholderembedet, men ingenlunde til Degnen, saa at hver Successor¹⁾ i Skoleholdertjenesten den imodtager af sin Formand eller af hans Bo nyder i rede Penge dens Værdi, nemlig syv Slettedaler, hvorfor han straks en anden Ko sig bør anskaffe, som efter 3 uvillige Mænds Skønsonshed kan være samme Penge værd. Dernæst skal hver Husmand eller Huskone paa Seyerøe Land, som har Børn paa 6 Aar og derover, saa længe de undervises af Skoleholderen, og indtil de have været til Konfirmation, betænke hannem med en liden aarlig Gave af Hønseæg, saaledes at den Fader eller Moder, som ikke haver flere end eet Barn i Skolen, giver Skoleholderen en halv Snes Æg, og den, som haver to eller flere Børn i Skole, yder hannem en Snes Æg til hver Paaske eller i det seneste inden St. Hansdag.

Hvorimod Skoleholderen skal være forbunden med al Flid og Troskab at efterkomme, hvad om samme Embede i den allernaadigste Forordning og Instruktion er befalet (hvoraf et trykt Eksemplar i Skolen paa Væggen altid bør findes anheftet) og ingenlunde maa forsømme, hvad hannem, dels af Sognepræsten for Seyerøe Menighed, dels af Provsten paa deres Embeds Vegne og i Følge af Loven og de kgl. Forordninger, disse Forretninger angaaende kan vorde raadet, paamindet og foreskrevet.

Skulde det hælde sig saaledes, og Nødvendigheden det tilsige, at Degnen paa Seyerøe burde forblive ved sit Degneembede alene, og en Skoleholder á parte antages, som vil og kan efterleve Instruktionsens Bydende i Henseende til Ungdommens Undervisning, da bør han efterfølgende Poster bevilges, saa længe han Skoleholdertjenesten forsvarligen forretter.

1) At nyde et Hus i Kirkebyen til fri Beboelse og fri for al Afgift med fornøden Plads til Kaalhave og Rum til at sætte en Ko og den Fodring, som til samme om Vinteren behøves, hvilket Hus tillige med Havegærdet, samtlige Bønder og Husmænd paa Seyerøe, skal hjælpe Skoleholderen med at holde vedlige.

2) At oppebære af hver af de 32 Gaardsparter tre Skæpper Byg i Steden for, hvis²⁾ Degnen i foregaaende tredje Artikel er tillagt, som gør 96 Skæpper eller 12 Tdr. Byg med nye Maal.

¹⁾ Efterfølger.

²⁾ hvad.

3) At bekomme af hver af bemeldte 32 Gaardsparter otte Skilling Danske i et helt Aar, hvoraf det halve til Paaske og det halve til Mikkelsdag bør erlægges.

4) At imodtage af sin Formand uden nogen Betaling den ovenmeldte Ko og til samme at føde om Vinteren at faa af hver af de 32 Gaardsparter tre Lispund god Byghalm i Steden for de to Lispund fire Pund, som Degnen burde have.

For det 5) at nyde de Æg af Husfolkene, som Degnen var tiltænkt. Og endelig

6) At bekomme et Lispund Hø af hver af de 32 Gaardsparter til Hjælp til at føde 4 Faar om Vinteren, hvortil han om Sommeren nyder fri Græsning hos Kirkebyens Faar.

Saa vil ogsaa denne Skole lige saa vel som andre Skoler i Stiftet endeligen forsynes med noget Ildebrand til den højnødvendige Varme i Skolestuen for Børnene i de koldeste Vinterdage. Men naar det betragtes, at paa slig Vare haves allerstørste Mangel paa Seyerøe, saa vil det fornødne dertil tages med megen Sparksomhed, hvilket efter nøjeste Overvejelse ikke anderledes kan erholdes end paa denne Maade, at der aarliggen paa den sædvanlige Tid af Sognefogeden og to Mænd af Kirkebyen samt een Mand af Kongstrup efter Omgang blandt Bymændene bør ske Udvisning til de saakaldte Fladtørv paa Kirkebyens Mark til 4 Læs og Kongstrupmark til eet Læs, hvilken Tørv Bønderne skal være pligtige til at skære for Skoleholderen, naar de skærer deres egen Udvisning, saa og samme til Skolen henføre og der i Forvaring henbringe efter Omgang i Byerne, altsammen under Sognefogedens Tilsyn, som enjellig maa tilholde Bønderne med Gødning straksen at forsyne de Steder, hvor slige Fladtørv tages efter det dem givne Bys Skraa og Vedtægtens Formelding, hvornæst og Skolen tillige med Bønderne, naar de sanker, skal nyde Sankebrænde af de saakaldte Kokke, hvilke ved to Folk af Kongstrup og to af Mastrup skal sankes paa Kirkebyens Marker efter Omgang blandt Gaardmændene, som dertil skaffer de behøvende Sække og Vogne, ligesom sligt paa samme Maade og efter Omgang med fire Mand af Kirkebyen bør forrettes, naar det paa de tvende andre Byers Marker skal sankes.

I Henseende til Skolehusets Bygning ja er det vitterligt for Seyerøe Lands samtlige Indbyggere, at jeg Friedrich Rostgaard af egne Midler den haver bekostet og af Bønderne ingen videre Hjælp dertil haver nydt end med deres Arbejd med Kampestene til Grunden at tilføre, i Væggene at kline med Ler, raa Mursten, dog imod en Tønde Øls frivillige Foræring, til Skorstenen at stryge og Taget over Skolen at tække, hvortil de og have forskaffet den nødvendige Halm, saa og været Haandlangere, indtil Bygningen blev fuldført, og det altsammen i Følge af Loven og Forordningen. Og

er det dennem i lige Maade bekendt, omendskønt det kunde være tilladt efter den allernaadigste Anordnings sjette Post for den anselige Bekostning, som dertil er medgaaet, af mine Bønder og Tjenere at tage Refusion, at jeg dog ikke haver forlangt det aller ringeste, ligesom jeg og herved for mig og mine Arvinger frasiger mig al Tiltale og Prætention¹⁾ paa dennem og deres Efterkommere for den paa samme Bygning gjorte Bekostning; men vil aleneste bede og ønske, at mine Arvinger og efterkommende Ejere til Seyerøe Land med al Nidkærhed vil stræbe derfor og se derhen, at denne velmente Foundation stedse og altid maa vorde haandhævet, og Bygningen forsvarligen vedligeholdes imod at vente den naadige Guds Velsignelse, saavel i det timelige som i det aandelige, hvorhos og agtes, at dette hele Skolehus bør forblive til Ungdommens Nytte alene, saavel indtil for at undervises som med Loftet, hvor deres Tørv og Brænde og ingen andens Fodring, Sædvare eller Boscab bør gemmes under Laas, som Føgeden haver Nøglen til.

Men hvad bemeldte Bygning og Skolehuses Vedligeholdelse betræffer og den Reparation, som derpaa med Tiden nødvendig kunde behøves, da vil det tilkomme samtlige Landets Indbyggere efter en billig Ligning og Husbondens og Kirkepatronens kristelige Foranstaltning dertil at contribuere²⁾, allerhelst efterdi samme Bygning og Indretning til samtlige Bønder og deres Børns Nytte er opført og bekostet. Dog lover Friedrich Rostgaard, saa længe han bliver Ejerman af Seyerøe Land, og Gud vil bevare ham fra alt for store Uheld og Trang, at komme Bønderne til Hjælp, naar til Reparation nogen anselig Bekostning maatte udkræves, og ved denne Lejlighed forsikrer Fr. Rostgaard, at han af Kirkens Indkomster til Skolens Udgifter aldeles intet vil anvende, overladende det til sine Efterkommere, om de til nogen slige Udgifter vil bruge de Penge, som til Kirkelysene hidindtil aarligen ere udgivne, nemlig fire Rigsdaler og fire Mark.

Til Slutning overlades denne liden Skole og dens Indretning fornemmeligen til den almægtige Guds Beskærmelse og hans Statholder paa Jorden, vores allernaadigste Konges, Kong Kristian den Sjettes højvise Omsorg og dernæst til de høje Herrer Stiftsbefalingsmandens og Biskoppens over Sjællands Stift, deres Oberinspektion, som for Guds Skyld og paa deres høje Embeders Vegne vil tilse, at Seyerøe Lands Eftermænd lige saa vel som samtlige Landets Indbyggere, saa længe der avles Børn paa samme Land, troligen holder over³⁾ denne Foundation og alle dens Poster, saa vidt det kan være muligt, fuldbyrde, hvorhos og formodes ganske sikkerlig, at Sogne-

¹⁾ Krav.

²⁾ yde Bidrag. — ³⁾ overholder.

præsten paa Seyerøe i Følge Hans kgl. Majestæts allerkristeligste Intention¹⁾) og Befaling, saa vel som Kirkeværgen og Sognefogeden, emendskønt han ikke tillige med er Kirkeværge, lader sig dette gudelige Værk være angelegen, saaledes at de have flittig og daglig Tilsyn enhver paa sin Maade og i visse Tilfælde begge eller alle tre tillige, at alt, hvis Forordningen, Instruktionen og den seneste Anordning, saa vel som Loven selv tilsiger og paa Seyerøe Land kan iværksættes eller i denne Foundation er anført, troligen og flittigen iagttages og efterleves af Degnen og Skoleholderen samt menige Almue paa Seyerøe med deres Hustruer, Børn og Tjenestefolk. I Særdeleshed maa de uforbigængeligen og i Tide advare Husbonden, naar nogen Reparation paa Skolehuset nødvendig behøves, at derpaa straks kan raades Bod.

Men i Henseende til Ildebrand bør saa vel Gaardmænd som Husmænd i Kirkebyen (som har den Magelighed frem for de andre tvende Byer, at deres Børn har Skolen saa nær ved sig, men tillige allermest har at frygte for at miste deres Gaarde samt timelige Velfærd, ifald nogen Ildebrand i Skolehuset skal opkomme, den Gud for sin Barmhertigheds Skyld vil afværge) efter Omgang og Sognefogedens Advarsel, dagligt, naar der bør være Varme i Skolens Ovn, have Tilsyn saavel med Ilden selv, den i rette Tid om Morgenens ætænde, sparsommeligen vedligeholde og imod Aften med al Omhyggelighed slukke, som med Tørven og andet, som lægges til Ilden, at samme med al Forsigtighed henlægges og opstables saa langt fra Skorstenen (endogsaa oven paa Loftet) og fra Ovmunden at deraf, næst Guds Hjælp, ingen Fare kan være at befrygte, hvortil endeligen fuldvoksne, ædrue og fornuftige Tjenestefolk eller Husmænd og ingenlunde umyndige Børn eller alt for enfoldige og skrøbelige Mennesker bør fremsendes, i Fald Manden eller Konen i Huset ikke selv kan møde. Saa bør og Sognefogeden have Indseende med, at Tørven og alt Sankebrænde holdes i god Forvaring paa Loftet eller i et å parte Kammer under Laas og Lukkelse, hvortil han haver bekommet Nøglen, eller paa dertil af hannem anvisende Sted i den vestre Ende af Skolehuset, og at paa een Gang ikke mere end til een Dags Brug ned- eller udtages, hvorefter Nøglen til Loftet og Tørven ufortøvet igen forvares. I lige Maade, at intet deraf til nogen anden Tjeneste, ja, ikke engang under Navn af Laan forbruges, men alene til Skolebørnenes Nytte, og det endda med allerstørste Sparsomhed, saaledes at de kan varme sig, men ikke svede, og at den Andel, som kan overblive fra en Tid, bør komme den næst følgende Tid til Hjælp, enten det er Dag eller Uge, Maaned eller Aar. Og endelig, at der anordnes

¹⁾ Hensigt.

enten to eller flere af Husfolkene, som i det mindste to Gange om Ugen skal feje, og naar det behøves, to og gøre rent i Skolestuen, paa Loftet og paa Trappen.

Og bør det ingenlunde komme Bønderne eller Husmændene eller deres Enker paa Seyerøe tungt for, at dennem vorder paalagt til Degnen eller Skoleholderen noget i Vare eller Penge at yde eller i andre Maader at udrede og forrette, efterdi alt sligt er grundet paa Guds Ord, som siger, at den, som undervises i Ordet, skal dele allehaande godt med den, som ham underviser, og at alting med dette Skolehold hensigter til deres Børns evige Salighed at befordre ved en grundig Undervisning i deres Kristendom.

Og endelig, fordi saadant Paalæg, som af dennem kræves til dette kristelige Værk at holde vedlige, ej alene i Loven, men endog i den kongelige Forordning og Skoleinstruktion samt nærmere Anordning allernaadigst er paabudt, hvorfor ogsaa de samtlige Indbyggere paa Seyerøe, saavel Gaardmænd og Husmænd som deres Enker, alvorligen anbefales med al Villighed og i rette Tid at yde og efterleve, hvis i denne Foundation, i hvorvel med allerstørste Lemfældighed dennem er paalagt og foreskrevet, saafremt de uvillige og sendrægtige ikke vil vente, at Sognefogeden dennem derfor skal pante, hvortil hannem hermed fuldkommen Myndighed tillægges.

Af denne Foundation er fire ligelydende Originaleksemplarer forfærdiget, af hvilket det første, til Hans Højædle Højærværdighed, Hr. Biskoppen over Sjællands Stift, indleveres for at vorde i Stiftskisten i sikker Forvaring nedlagt, det andet hos Proprietarien til Seyerøe Land, det tredie hos Provsten over Skippinge Herred, og det fjerde hos Sognepræsten paa Seyerøe gemmes, og bliver tillige to Kopier eller Ekstrakter af de behøvende Poster under Husbondens Haand uddelte til Sognefogeden og Degnen eller Skoleholderen.

Gud velsigne det hele Seyerøe Land med samtlige Indbyggere og regere, saavel Lærere som de, der skal undervises, med sin værdige Helligaand.

Datum Seyerøe den 24. Septembris, i det Aar sytten Hundrede og fyrretyve.

Friedrich Rostgaard.

Det var nu Meningen, at Børnene fra de 3 Byer skulde gaa i denne Skole og have Undervisning ikke alene i Katekismus, men ogsaa i Læsning, Regning og Skrivning. Om Sejerøboerne har syntes om, at deres Børn nu skulde til at gaa i Skole, vides ikke; men man kan være sikker paa, at ikke alle Børn mødte regelmæssigt i Skolen.

Senere kom Skoleloven af 1814, hvorpaa den nuværende Skoleordning grunder sig. Degnene blev nu afløst af Skolelærere, der tillige skulde være Kirkesangere.

Trods denne Skolelov var der ikke saa faa Børn, der ikke gik ret meget i Skole. Endnu langt hen i det 19. Aarhundrede var Skoleforsømmelserne store, og Lærerne og Sogneraadet fik flere Gange Tilhold om, at Skolegangen skulde forbedres.

Paa Grund af forskellige Forhold ved Sejerby Skole oprettede en Del Forældre en Friskole (1878), der begyndte i et lejet Lokale. I 1880 fik den sit eget Hus, som blev bygget i Sejerby Nord for Gadekæret og lige ved dette. Huset staar der den Dag i Dag og kaldes „Friskolen“ og bruges som Forsamlingshus. Friskolens første Lærerinder var Frøkenene Busch og Pedersen, der var her samtidig. Senere kom Frk. Berkow, der snart efter fik andet Embede. Derefter kom Lærer Hvorslev, og efter ham Jacobsen, der i 1890 blev kaldet til Lærer ved Vesterskolen paa Sejerø, hvorefter Friskolen blev nedlagt og Huset solgt.

Imidlertid havde Sogneraadet bestemt sig til at bygge en Skole paa Vester, da Børneantallet i Sejerby Skole var for stort, og da Beboerne paa Vester stadig klagede over, at deres Børn havde for langt til Skole. I 1890 byggedes Vesterskolen, og samme Aar nedreves Rostgaards Skole, efter at den havde staaet i 150 Aar, og en ny byggedes paa samme Plads. Skolerne blev taget i Brug uden Indvielse. Den 1. Jan. 1891 toges Vesterskolen i Brug.

Øen blev nu delt i to Skoledistrikter. Skellet mellem dem følger en Vej, der gaar fra Nordstranden (Øst for Reves) mellem Matr. Nr. 35 a og 35 b, derefter langs „Herskaven“s Sydøstside til Landevejen, saa Skellet mellem Matr. Nr. 10 og 22 over Frølk Mose og derefter Skellet mellem Matr. Nr. 23 og 22 (og 42).

1. Degneembedet.

Degnen fik Løn i Form af Degnestavn, Degnetrave, der udgjorde $\frac{1}{3}$ af den Tiende i Korn, som Præsten fik, og Degneoffer.

Oprindelig har Degnestavnen været meget lille.

1567: I Degnestavnen kan saas udi alle Vange 2 Skp. Korn. 1647: I Degnestavnen kan saas 15 Skp. Byg og avles 3 Læs smaat Hø og 2 Læs Bønfoder. Rente af Sejerby: 36 Skp. Byg, 37 Bygbrød og 1½ Gaas. Kongstrup: 19 Skp. Byg og 36 Bygbrød. Mastrup: 4 Skp. Rug og 4 Skp. Byg og 16 Brød.

I Matriklen 1685 ansættes Degnestavnens Hartkorn til 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., og den er beliggende i Øster-vang: d. 1., 2., 3., 4. og 5. Ager, og i Tofte: d. 1., 2., 3., 4., 5., 6. og 7. Ager.

1695 (Erik Christoffersens Indberetning til Provsten): En liden ringe Degnebolig, som er meget brøstfæddig, og som Degnen „af ringe Evne vil holde vedlige“. Ved den er der en lille Have til Kaal, som for „Jordens Udygtigheds Skyld er ubrugelig“. Til Degneboligen er „en liden Jord, hvori kan saas 1 Td. Byg“.

Embedets Indtægt: 10 Tdr. Byg og 5 Snese smaa Bygbrød. Til de 3 Højtider faar Degnen hver Offerdag 3 Slettedalere; i øvrige Offerpenge 5 Rdl. Til Jul ½ Gaas, ½ Læs smaat Hø og ½ Læs stort Hø. — Til Pension afgives aarlig til Rektoren for Kallundborg Latinskole 1 Td. Byg.

Degneembedet 1738: Degnekaldets Indkomster er meget ringe fremfor paa andre Steder; thi her gives Degnen slet intet af Flæsk, Gaas, Æg og Ost, som Loven tilholder. De faa Indkomster er (a) 9 a 10 Tdr. Byg af hele Sognet, som skal være Tiende, men slet ingen Rug, (b) henved 100 Bygbrød, hver paa omtr. 4 Pd., (c) Offer til hver af de store Højtider 4 a 4 Rdl. 3 Mk., (d) Accidenser er ganske ringe og kan ikke anlaas til højere end 2 Rdl., (e) 2 gode Stykker Jord, hvori kan saas aarlig 3 Tdr. Byg, (f) en Eng, hvorpaa kan avles et godt Læs Hø, (g) Langs igennem en stor og vidtløftig Mose har Degnen 2 Skaarer Mosefoder at slaa, som kan være et Læs eller 2. Den hele Indkomst er 30 Rdl.

Fra 1740 fik Degnen Løn efter „Fundation“.

Degneembedet 1856: Reguleringssum 523 Rdl. 58 Sk. — 7°/₈ Tdr. Rug, 29½ Td. Byg, 40 Pd. Smør og 12 Sn. Æg. Som Kirkebetjent 20 Rdl. Offer og Accidenser 100 Rdl. Fourage efter Anordningen. Brændsel 31 Læs Græstørv og 62 Sække Kokke¹). Boligen, fugtig, men rummelig. Jordlodden er 8°/₇ Tdr. Land. Der holdes 3 Køer og 6 Faar.

Jordlodden hører endnu til Embedet.

Embedets Begyndelsesløn er nu 2640 Kr.

Kaldsretten til Degneembedet havde Ejerne af Øen. 1805 fik Biskoppen Kaldsretten.

2. Lærereembedet ved Vesterskolen 1891.

Indtægt 1891: 670 Kr. i fast Pengeløn, Skolepenge og fri Bolig og Brændsel som for en ugift. Snart efter tilslagdes Embedet Offer og Accidenser.

1901 udvidedes Lærerboligen med 4 Værelser, og omtr. samtidig fastsættes Begyndelseslønnen til ca. 1100 Kroner.

Embedets Begyndelsesløn er nu 2640 Kr.

1. Degnene.

1. D e n f ø r s t e D e g n blev kaldet d. 24. Sept. 1620; men hans Navn kendes ikke. Provsten skriver herom i Provstiprotokollen: „Degnen har Kaldsbrev af Søfren Michelsen med 6 af de fornemste Mænd paa Landet, deres Bekræftelse tillige, dateret d. 24. Sept. 1620, dog Biskoppens Bekræftelse derpaa har jeg ikke set“.

2. H a n s S ø r e n s e n (1658—1664) blev født 1638 og kaldet 1658. Han druknede paa en Sejltur til Kallundborg d. 11. Juli 1664 sammen med 3 Sejerøboer, nemlig

¹) Der fortælles følgende pudsige Træk: En Jyde eller Fynbo, der søgte Embedet, mente, at Kokkene maatte være Haner (Jyder og Fynboer kalder nemlig Haner for Kokke); men da han ikke var rigtig klar over det, forespurgte han Biskoppen, der lod Forespørgselen gaa til Ministeriet, som meddelte, at Kokkene var tørret Gødning.

Niels Jensen, en gammel Bonde her af Byen (50 Aar), Rasmus Pedersen, Ungkarl (24 Aar) og Peder Pedersen Smed, Ungkarl (22 Aar); de to sidstnævnte drev i Land paa Sejerø, den ene ved Sande (Saane) og den anden ved Mastrup, medens Degnen og Niels Jensen drev i Land paa Odden og blev begravet der. (Kirkebogen).

3. J a c o b J e n s e n R a h r (1664—1702) blev født 1632, kaldet 1664 af Pastor Oluf Pochstein paa Sejerø. Han klager i 1695 over Degneboligen og Haven. Han blev begravet 30. Aug. 1702. (Præsten kalder ham „vor gode, gamle Degn“); men han havde allerede 2 Aar før afstaaet Embedet til Jørgen Nielsen Friis.

Rahr blev gift i Sejerø Kirke d. 29. Aug. 1666 med Karen Pedersdatter fra Sejerby, og hun blev begravet d. 15. April 1720 (80 Aar).

Børn: Anna, døbt i April 1668.

4. J ø r g e n N i e l s e n F r i i s (1700—1703) blev født 1678. D. 10. April 1703 blev Jørgen Nielsen (Friis), Vikarius her i 3 Aar og siden ordineret Degn $\frac{1}{2}$ Aar, begravet i sin Alders 24. Aar 7 Mdr. (Kirkebogen).

5. H a n s V i l l a d s e n (1703—1723) blev født 1663, Student (København) 1681, kaldet 1703 og døde d. 28. Jan. 1723. Han blev gift i Sejerø Kirke d. 8. Jan. 1704 med Mette Andersdatter fra Sejerby, og hun blev begravet d. 28. Oktbr. 1722 (55 Aar).

I de første Aar, han var paa Sejerø, var han drikfældig og passede ikke sit Embede. Der er maaske blevet klaget til Provsten over ham; thi han maatte d. 10. April 1712 afgive følgende Erklæring, der findes i Skippinge Herreds Provsti-Protokol: „Jeg underskrevne har grovelig forsyndet mig mod min fromme Biskop, idet jeg ikke har holdt den af mig givne Ed, da jeg blev kaldet til Degneembedet paa Sejerø. 1) Jeg har ikke lært Ungdommen Luthers lille Katekismus. 2) Jeg har ikke passeret mit Embede i Kirken; mit Liv og Levned har heller ikke været saaledes, at ingen kunde tage Forargelse af mig eller tale ilde om Orden for min Skyld. 3) Jeg har ikke været min Biskop, Provst og Præst som min kristelige Øvrighed hørig og lydlig i alt, hvad kristeligt og ret er. Saa er det min allerydmygste Bøn til min højgunstige Biskop, at han for Guds Skyld vil forlade mig denne min Ulydighed og store For-

seelse. Jeg vil med Guds Bistand herefter med Flittighed oprette det, som hidindtil saa ilde af mig er forsømt. Jeg lover at leve ædruelig og ugentlig undervise Ungdommen. Jeg vil staa paa Kirkegulvet at oplæse Bønner baade før og efter Gudstjenesten og synge Salmer. Skulde jeg herefter ikke holde dette, da skal og vil jeg uden Rettergang fratræde mit Embede“.

6. Christopher Sørensen Breum (1723—1741) blev født i Breum (Jylland) 1695, Student fra Viborg 1718, kaldet til Sejerø 1723 af Fr. Rostgaard. Han var fortrukken og kunde ikke enes med Otto Grundtvig (se Side 90). Han døde d. 12. Marts 1741.

Han var gift med Maren Jensdatter Finding.

Børn: 1) Sophia, døbt 6. S. e. Tr. 1723. 2) Maren, døbt 4. S. i Adv. 1729 og begravet 24. April 1731. 3) Maren, født 1732. 4) Mette, født 1735. 5) Anna, født 1740.

7. Johan Otto Langemach (1741—1742) blev født 1712, Student fra Vordingborg 1731, Skoleholder i Køng Sogn 1736, Degn paa Sejerø 1741 og i Svallerup 1742, hvor han døde d. 3. Maj 1744. Han blev gift i Sejerø Kirke d. 10. Decbr. 1741 med Breums Enke, Maren Jensdatter Finding, og hun døde paa Fuirendahl den 17. Januar 1782.

Barn: Gerhard, født 2. Oktbr. og død 4. Oktbr. 1742.

8. Augustinus Hytter (1743—1775) blev født 1719, Student privat 1741, Skoleholder i Kirkevalsø, Degn paa Sejerø 1743, hvor han døde d. 9. Marts 1775. Han blev gift i Sejerø Kirke d. 25. Juli 1745 med Bodil Dinesdatter fra Sejerby, og hun døde d. 3. Febr. 1778 (70 Aar). De efterlod sig ingen Børn.

Biskoppen skriver om ham (1750—56), at han opfører sig godt og upaaklageligt.

9. Jørgen Christian Marstrand (1775—1793). Han aflagde Ed for Biskop Harboe 1775. Ved Visitationen 1789 fik han af Biskop Balle Vedtegningen, at han er „skikkelig, flittig og duelig“. Provsten omtaler ham som „en ordentlig og skikkelig Mand, som paa sin Side gør alt til, at ingen Uorden i Henseende til Gudstjenesten begaas“ (det var i Pastor Schmidts Tid). Han ansøger d. 12.

Maj 1792 Biskop Balle om Forflyttelse; han beder om, at Biskoppen „ikke vil forglemme mig, Kone og Børn i dette Sulte-Brød, men have os i Naade og Erindring, saa snart der kunde gives Lejlighed til noget bedre, enten i en Købstad eller paa Landet“. I Jan. 1793 fik han Embede i Ringe paa Fyn. Han var gift med Anne From og havde en Datter.

10. H a n s C h r i s t i a n P e d e r s e n (1793—1829) blev født 1757. Han var maaske Skriver ved Rentekammeret, før han 1793 blev kaldet til Sejerø, hvor han døde d. 11. Oktbr. 1829. Han var gift med Charlotte Meredin.

Børn: 1) Christian Drejer, født 1792. 2) Johan Peder, f. 1795. 3) Charlotte Sofie Amalie, f. 1798. 4) Juliane Lovise, f. 1800. 5) Frederik Meredin, f. 1804. 6) Diderik Adolf, f. 1806.

Af Biskop Balles Visitatsbog d. 17. Juli 1803: „Degen Pedersen synger maadelig, og hans Katekisation er ikkun Lektie-Høren. Ved Børnenes Fremgang i Skolen var meget at erindre, som i Skole-Journalen er antegnet.“

D. 4. Aug. 1825 visiterede Provst Dycher i Sejerø Skole, „med hvilken jeg ingen Grund havde til at være tilfreds, da den skolepligtige Ungdom, naar undtagen et Barn, som Sognepræsten Hr. Schram underviser i Religionens Sandheder, røbede megen Uvidenhed saavel i Henseende til Udenadslæsning som Højtlæsning; men Skolelærer Pedersen forstaa aldeles ikke at katekisere ... Jeg maa paalægge Skolelærer Pedersen, dersom han vil vedblive sit Embede at opfylde, med Flid at faa paa-begyndt Pligten mod Ungdommens bedre Undervisning, saaledes som han kan forsvare det. Saavel Skrivning som Regning forsømmes.“ ...

Pedersen var en meget daarlig Lærer og forfalden til Drik. Efter Sigende mødte han undertiden drukken i Skolen, hvorfor Børnenes Undervisning i høj Grad blev forsømt. Det fortælles, at han engang faldt i Søvn paa Katederstolen. Nogle Drengene listede sig saa hen og sømmede hans Frakke fast til Stolen. Da han omsider vaagnede og rejste sig op, hang Stolen fast ved Frakken. Han

blev meget vred herover og lod sin Vrede gaa ud over Børnene.

Han var den sidste Degn.

Lærerne.

11. Carl Anton Ludvigsen (1829—1846 og 1849—1854) blev født 1809, dimitteret 1829 fra Skaarup Seminarium med Karakteren „Bekvem“ (3. Karakter) og ansattes straks efter paa Sejerø. Fra 3. Oktbr. 1846 til 14. April 1849 var han Lærer i Gyrstinge ved Ringsted. Den 14. April 1849 fik han af Provsten Lov til at bytte Embede med Lærer N. Chr. Hermann paa Sejerø, hvorefter Ludvigsen saa atter kom til Sejerø. 1854 blev han kaldet til Lærer i Førslev ved Ringsted. Han døde d. 21. Juni 1873.

Han omtales som en streng Lærer.

Biskop Mynster skriver i sin Visitatsbog: D. 8. Juni 1839 visiterede jeg i Sejerø Skole. Ludvigsen er en skikkelig Mand, der passer Skolen med Flid, men er en meget maadelig Kateket. Karakterer fra øverste Klasse: Læsning tg×, Skrivning mg, Religion mg, Hovedregning (meget simpel) tg og Gymnastik g.

Pastor Heineth, der hvert Aar aflagde 10—15 Besøg i Skolen, udtaler sin store Tilfredshed med Lærer og Børn.

12. Niels Christian Hermann (1846—1849) blev født 1818, Student og cand. phil., dimitteret som Privatist fra Snedsted med Første Karakter, Lærer paa Sejerø fra 12. Decbr. 1846 og i Gyrstinge den 14. April 1849.

Af Biskop Mynsters Visitatsbog: D. 25. Juli 1848 visiterede Mynster i Sejerø Skole: „Hermann har ikke noget godt Greb paa Undervisning og er ganske uøvet og forlegen i Katekisationen. Alt i Skolen er sagtfærdigt og trent. Karakterer: Læsning g og Religion tg?“

13. Niels Theodor Schou (1854—1873) blev født i Kallundborg d. 4. Maj 1825 som Søn af Bager Hans Schou og Mariane Harder, dimitteret fra Jonstrup 1846 med Anden Karakter („Duelig“), Andenlærer i Raklev,

Tredielærer ved Kallundborg Borgerskole, Lærer og Kirkesanger paa Sejerø d. 17. Aug. 1854. Han døde d. 25. Maj 1873 og blev begravet paa Sejerø Kirkegaard. Han var gift med Nikoline Marie Pedersen.

Om Visitationen d. 2. Aug. 1861 skriver Biskop Martensen saaledes: „I Skolen lod Børnenes Fremgang ikke lidet tilbage at ønske, hvilket skyldes dels Skoleforsømmelser og dels Lærerens mangelfulde Katekisation, i hvilken Henseende han opfordres til Flid og Anstrengelse.“ Provst Swane skriver d. 31. Juli 1870: „I Skolen fandtes ikke synderlig Fremgang, og det er nødvendigt, at Læreren fra 1. Oktbr. erholder sig en duelig Medhjælper.“

Som Hjælpelærere virkede Lærerne Leth, Jens Marius Jensen og Jens Chr. Fogh.

14. **Victor Holst** (1873—1895) blev født i Kallundborg d. 16. Aug. 1844 som Søn af Urmager Peter Holst og Christiane Dahm, dimitteret fra Jonstrup 1864 med Første Karakter, Hjælpelærer i Kirkeværløse fra Novbr 1864, Lærer i Stokkebjerg, Hjembæk Sogn, fra Marts 1868, Lærer og Kirkesanger paa Sejerø fra 1. Aug 1873. Efter nogen Strid med Sogneraadet søgte han sin Afsked paa Grund af Sygdom. Han fik saa sin Afsked med Pension fra 30. Novbr. 1895. Siden den Tid har han boet i København og arbejdet som Bogholder paa en Fabrik, der ejes af en af hans Skoleelever fra Stokkebjerg.

15. **Johan Andreas Skjoldager** (1895—1922) blev født d. 25. Aug. 1861 i Hørsholm som Søn af Lærer Kristian Gjødert Skjoldager og Emma Emilie Halberg, dimitteret fra Jonstrup 1881 med Anden Karakter, Hjælpelærer i Hørsholm 1881, Lærer samme Sted 1885, Lærer og Organist paa Sejerø d. 27. Decbr. 1895. Han fik sin Afsked med Pension d. 30. Sept. 1922 paa Grund af Sygdom og bor nu i Værløse.

Han var med til at oprette Sejerø Sygekasse d. 2. Jan. 1899, og han var Sygekassens Formand, indtil den blev statsanerkendt d. 1. April 1918.

16. Niels Olsen Christiansen (1923—) blev født 10. Juli 1885 paa Vester paa Sejerø som Søn af Hmd. Søren Christiansen og Ane Lisbeth Olsdatter. Præliminæreksamen (1909) ved Universitetet, dimitteret fra Haslev (1916) med Hovedkarakter: g+. Vikar forskellige Steder, bl. a. i Helsingør, derefter ved Sejerby Skole 1. April 1922 under Skjoldagers Sygdom og Vakance. Kaldet af Roskilde Biskop d. 12. Marts 1923 til Lærer ved Sejerby Skole.

2. Lærerne ved Vesterskolen.

1. Jens Christian Jacobsen (1891—1892) blev født i Randers d. 1. Jan. 1851 som Søn af Købmand Sten Daniel Jacobsen og Kirstine Jacobsen, dimitteret fra Jelling 1883, Lærer ved H. C. Frederiksens Skole i Ordrup fra 1. Sept. 1883, Lærer ved et Børnehjem i Aakirkeby fra 1. Marts 1884, Huslærer paa Boltinggaard fra Foraar 1885, Lærer ved Friskolen paa Sejerø d. 16. Oktbr. 1886 og ved Vesterskolen paa Sejerø den 17. December 1890. Da Lønnen her var meget lille, søgte han anden Virksomhed og fik Plads som Bogholder paa en Cigarfabrik i Fredericia, hvorefter han forlod Sejerø i Sept. 1892. Efter et Aars Forløb blev han Købmand i Sinding ved Silkeborg og derefter i Outrup paa Mors. Han bor nu i Nykøbing Mors og er Bogholder ved en Trælasthandel.

Som Lærer paa Sejerø søgte han at vække Beboernes Interesse for Husflid. Han har tilplantet Haven ved Vesterskolen.

2. Peter Andersen-Møller (1892—1922). Peter Andersen blev født d. 31. Marts 1859 i Kongstrup paa Sejerø som Søn af Møller Anders Mogensen, Kongstrup Mølle. Han blev dimitteret fra Københavns Seminarium 1889 med Anden Karakter. Efter at han havde været Hjælpelærer omtrent et Aar i en Landsbyskole nær Thisted, blev han ansat som Lærer ved Vesterskolen paa Sejerø d. 14. Novbr. 1892. Han blev senere Kirkesanger. Formand for Sejerø Sogneraad 1896—1922. En Tid For-

mand for Værgeraadet. Ved Navneforandring 1909 antog han Navnet Andersen-Møller. I Anledning af sit Jubilæum som Sogneraadsformand blev han d. 15. Maj 1921 Dannebrogsmænd. Paa Grund af Sygdom fik han sin Afsked med Pension d. 30. Novbr. 1922. Han bor nu i Roskilde. — Han er omtalt i „Lærerne og Samfundet“.

3. Jens Kristian Larsen (1923—) er født d. 4. Febr. 1891 i Islemark, Rødovre Sogn, som Søn af Arbejdsmand Lars Peter Larsen og Sophie Dorotea Pedersen, dimitteret fra Jonstrup 1914 med Hovedkarakter: mg÷, Lærer i Usserød, Birkerød Kommune, d. 1. April 1919. Herfra blev han kaldet til Lærer ved Vesterskolen paa Sejerø fra d. 1. Marts 1923.

Sognefogederne.

De kaldes i ældre Tid Landfogeder. Søren Poulsen kaldes ogsaa Bondefoged. Alle Fogederne har boet i Sejerby undtagen Hans Jensen. De har alle sammen været Gaardmænd undtagen Mads Frederiksen.

1. S ø f r e n M a t s e n (1566—1589) er den første Sognefoged, man kender. D. 2. Aug. 1566 udsendtes et kgl. aabent Brev om, at Søfren Matsen i Sejerby maa være fri for Afgift af sin Gaard, saa længe han er Foged paa Øen.

2. M o r t e n B r u n (1589—1601). D. 4. April 1589 udstedtes et aabent Brev om, at Morten Brun, der er beskikket til Foged paa Sejerø, maa være fri for at svare Tyng og Afgift af sin Gaard, saa længe han er Foged. Han skal være Lensmanden paa Dragsholm lydige og holde sin Gaard i god Stand. Han nævnes 1591 som Fæster af G. 1.

3. (ukendt).

4. O l l u f C h r i s t e n s e n nævnes i Jordebogen som Fæster af G. 5 fra 1605—35. Han nævnes som Landfoged i Meddelelser om Ekstraskatter til Dragsholm Slots Len fra 1625—32. Han kan ikke sættes som Morten Bruns Efterfølger, da han først nævnes i Jordebogen 1605, og Morten Brun nævnes ikke i Jordebogen 1602.

5. D i n i s J e s p e r s e n nævnes som Foged 1638, i Jordebogen som Fæster af G. 3 fra 1630—33 og G. 4 fra 1634—51.

6. H a n s J e n s e n nævnes i Meddelelser om Ekstra-

skatter til Dragsholm fra 1641—45. Han nævnes i Jordebogen som Fæster af G. 8 i Kongstrup fra 1630—51.

7. Anders Pedersen blev født 1628 og nævnes i Matriklerne 1662 og 1685 som Fæster af G. 5. Han blev begravet d. 20. Febr. 1689.

8. Christen Christensen (1689—ca. 1698) nævnes 1692 som Fæster af G. 15 og aflagde Ed som Birkefoged d. 10. Maj 1693.

9. Søren Pedersen paa Stakkesti (ca. 1698—1709) blev født 1631 og nævnes i 1685 og 1692 som Fæster af G. 8. Han blev begravet d. 10. Jan. 1709.

10. Hans Rasmussen (1709—1721) blev født 1660 og nævnes som Fæster i 1685 og 1692 af G. 18. Han blev begravet i Egeligkiste d. 11. April 1721.

11. Søren Poulsen (1721—1731) blev døbt 1. Søndag i Advent 1677 og var Søn af Poul Søfrensens (G. 19). Søren Poulsen maa sikkert have haft Faderens Gaard i Fæste¹⁾. Sagnet fortæller ellers, at han boede i G. 18; men det er dog næppe sandsynligt. Hans Klage over Jens Sleth og hans Strid med Hornbech er omtalt i det foregaaende. Han blev gift d. 14. Maj 1706 med Maren Michelsdatter (født 1781 og død d. 31. Decbr. 1731). Deres Børn er (1) Ane, født 1715 og død før 1720, (2) Ane, født 1720, (3) Povel, født 1721 og (4) Sidse, født 1723. Povel maa være død før 1732; thi i Skiftet over Søren Poulsen 1732 nævnes kun to Døtre, hvoraf den ældste var Krøbling. Søren Poulsen blev begravet d. 25. Juni 1738.

12. Jacob Sørensen (1731—1732) blev født 1670 og begravet d. 15. Jan. 1745.

13. Jens Mogensen (1732—1739 (?)) blev født 1694 og begravet d. 12. Marts 1762.

14. Søren Pedersen Østerballe (1739—1748) blev født 1702. Han maa have haft G. 19 i Fæste.

¹⁾ Der er vist ikke bevaret nogen Jordebog fra 1692 til 1778; derfor kan det ikke bestemt siges, hvilken Gaard Søren P. havde i Fæste.

Otto Grundtvig skriver i Kirkebogen: „D. 4. Juli 1748 begravedes Søren Pedersen Østerballe (46 Aar), Foged, Dommer og Kirkevæрге, som af sin modne Forstand, ædle Hjerter og uskrymtet Guds frygt var et rart Eksempel blandt sit Folk.“

15. Søren Pedersen Stakkesti (1748—1760) blev født 1705 og døde 1766.

16. Peder Jørgensen (1760—1793) blev døbt 4. Søndag i Adv., 1714 og var Søn af Jørgen Søfrensen, Gmd. paa Stakkesti i Sejerby. Han var gift med Kirsten Jensdatter (f. 1714, d. 1802). Han havde i mange Aar Borrebjerggaarden i Fæste. Han overlod i 1780'erne Gaarden til sin Søn, Rasmus Pedersen (d. 1826). Han blev dog selv boende i Gaarden. I Folketællingslisten 1801 staar der: „Peder Jørgensen lever af, hvad han fordem har forhvervet sig som Skipper, Bonde og Foged.“ Han blev begravet d. 20. Juni 1801.

17. Peder Christensen Møller (1793—1802) blev født 1732. Han havde Gaarden ved Stenbæk i Fæste og var Ejer af Sejerby Mølle og Kro. Efter Udskiftningen fæstede han 3 Huslodder (Matr. Nr. 24) Nordøst for Sejerby. Da han i 1802 tog sin Afsked som Foged, fik han som en Slags Pension Lov til at have de 3 Huslodder uden Fæsteafgift. Han blev begravet d. 22. Decbr. 1807.

18. Niels Pedersen Møller (1802—1806) blev født 1758. Han var Søn af Peder Christensen Møller. Han var Fæster af Gaarden ved Stenbæk og købte den 1805; men han overlod den straks efter til sin Søn. Han købte 1805 de 3 Huslodder, som hans Fader havde i Fæste; men han solgte dem igen 1809—10 til Kaptajn Køppen, da han ikke kunde klare sig. Han blev mere og mere fattig, og han kom snart efter paa Fattigvæsenet. Han døde som Fattiglem den 19. Maj 1832. Han var den sidste Birke-dommer.

19. Ole Sørensen (1806—1811) blev født i Oktober 1756. Han købte 1805 G. 17. Han havde en hel Del Genvordigheder under Krigen 1808, idet han bl. a. to

Gange blev arresteret. Han gik ellers Fjenden i Møde som Underhandler for at afværge Plyndringer. Han blev begravet d. 17. April 1813.

20. Mads Frederiksen (1811—1823) blev født i Saltbæk 1783. Han er sandsynligvis kommet til Sejerø som Tjenestekarl og blev gift der; thi i 1807 blev hans Søn Dines døbt, og i Ansøgningen til Kongen (25. Marts 1810) staar der, at „hans Kone og Børn sidder i den største Nød og Elendighed“, da han i 2 Aar har været i engelsk Fangenskab. (Han var med „Prins Kristian“ og blev taget til Fange 1808.) Han var Husmand og boede i et Hus i Sejerby. Han nævnes 1810 som Fæster af en Huslod (Matr. Nr. 53) ved Vestergærde. Han er sikkert blevet valgt til Sognefoged, fordi ingen af Bønderne har ønsket at være Foged under de vanskelige Krigsforhold. Kaptajn Køppen har maaske ogsaa gjort sin Indflydelse gældende til Fordel for ham. Senere kom han til at eje Husloden ved Knoldebjerg og boede der. Ifølge Kirkebogen rejste han med sin Hustru og Børn af andet Ægteskab (Børnene af første Ægteskab blev paa Sejerø) fra Sejerø 1826 til Selchausdals Gods for at passe Fiskeriet i Tissø.

21. Rasmus Pedersen (1823—1831) blev født 1776. Han var Ejer af G. 19. Efter Sigende fik Pastor Winsløv ham afsat som Foged, fordi han ikke vilde rette sig efter ham. Han døde d. 14. Novbr. 1856.

22. Ole Jørgensen „Friis“ (1831—1857). Ole Jørgensen blev født i Illerup 1788. Efter Sigende var han af Sigøjnerslægt. Han var Smed. Medens han var Soldat paa Sejerø (1809), blev han efter Sigende antaget til Sognesmed, og han blev derfor fri for Krigstjenesten, hvorfor man kaldte ham „den fri“ eller Ole „fri“. Senere blev „fri“ forandret til „Friis“, og han lod sig saa kalde ved det Navn. 1831 fik Pastor Winsløv, der var hans gode Ven, ham valgt til Sognefoged. Han var Winsløvs trofaste Hjælper til at holde Orden paa Ungdommen. Han omtales som en dygtig Foged. Han tog sig en Del af Skolens Forhold, skønt han ingen Børn havde selv. Biskop

Mynster skriver i sin Visitatsbog d. 9. Juni 1839: „Skolen er nu i meget god Stand, hvilket for en stor Del skyldes Sognefoged Friis. 1837 købte han G. 5. Han døde den 7. Novbr. 1857.

23. J ø r g e n P e d e r s e n (1857—1860). Han ejede Kroen. Efter Sigende maatte han tage sin Afsked, fordi Øvrigheden kom i Tanker om, at Stillingen som Foged og Kromand ikke burde ihændehaves af samme Mand.

24. R a s m u s R a s m u s s e n (1860—1884) var Søn af Sognefoged Rasmus Pedersen. Rasmus Rasmussen fik efter Faderen G. 19. Han kom senere til at eje G. 17. og 1 i Kongstrup (1863). Han var en Tid Formand for Sejerby Bylav og Sejerø Sogneraad. Han var Bestyrer af Brevsamlingsstedet.

25. A n d e r s P e d e r s e n (1884 til sin Død 1902). Han ejede G. 10. Han var Formand for Sejerby Bylav (1886—1902) og Formand for Sogneraadet til 1896.

26. O l e S ø r e n R a s m u s s e n (1902 til sin Død 1920) var Søn af Sognefoged Rasmus Rasmussen. Han var en Tid Ejer af Halvparten af G. 17 og senere Ejer af Tadebæksgaarden. Han var Bestyrer af Brevsamlingsstedet.

27. A n d e r s R a s m u s A n d e r s e n er nuværende Sognefoged (fra 1920). Han er Dattersøn af Sognefoged Rasmus Rasmussen. Han er Ejer af G. 19.

Skikke.

Sejerøboerne har i gamle Dage haft en Mængde ejendommelige Skikke, hvoraf de fleste nu er forsvundet.

Bryllup. Fra meget gammel Tid stammede den Skik, at enhver, der bragte $\frac{1}{2}$ eller 1 Skp. Rug eller Byg til Mølle og forærede den til et Bryllup, var selvskreven til at komme med. Hvem der gerne vilde til Bryllup, kunde altsaa indbyde sig selv. Denne Skik hørte op i 1850'erne.

I tidligere Tid stod Brylluppet altid om Fredagen. Dagen før skete Indbydelsen, og den foregik paa den Maade, at Brudgommen, som den Dag blev kaldt Bedemanden (Beemani), red hen til dem, der skulde indbydes, og indbød dem til sit Bryllup. Hvert Sted fik han Snaps og Øl, saa han skulde passe godt paa ikke at blive beruset, især hvis han skulde indbyde mange. Aftenen før Brylluppet leverede de indbudte „Proviant“. En Gaardmand gav en stor Spand Mælk, Flæsk og Rullepølse, $\frac{1}{2}$ Gaas, et Faare- eller Lammelaar og 1 eller 2 Pund Smør; en Husmand noget mindre. Naar man kom med „Provianten“, blev man modtaget af Koner eller Piger, der tog mod Varerne, som straks blev sorteret og lagt til Side.

Brylluppet blev i Almindelighed holdt i Brudens Hjem, og laa dette et Stykke fra Kirken, kørte man til Kirke. Vognen med Brudeparret kørte først baade til og fra Kirke. Vielsen foregik Kl. 11 $\frac{1}{2}$. — I ældre Tid blev Brudeparret først viet om Søndagen, skønt der var blevet holdt Bryllupsgilde baade Fredag og Lørdag. — Efter at Vielsen var foretaget, gik først Brud og Brudgom op til Alteret og ofrede til Præst og Degn. Offeret til Degnen

blev lagt paa Degnestolen. Derefter gik hele Følget op og ofrede. Naar Brudeparret gik ud af Kirkegaardslaagen, stod de unge Karle opstillet i to Rækker (ved store Bryllupper var der indtil 15 i hver Række) og skød med deres Bøsser over Hovedet paa Parret. Ved disse Skud troede man at kunne bortskræmme det onde fra Brudeparret. Endnu i vor Tid skyder man undertiden over Brudeparret.

Ingen Gæster mødte før Middagen; nogle overværede Vielsen, andre kom hjemmefra til Bryllupshuset, hvor alle blev budt velkommen udenfor af Brudens Fader.

I ældre Tid bestod Bryllupsmiddagen af Byggrød og Stokfisk. Senere hen i Tiden fik man Risengrød og Klipfisk. Hver af Gæsterne mødte selv med Ske. Til Aften fik man „Paalægsmad“ (Smørrebrød), til Kvældsnavder (Kl. 10—12) Kød (Svine- og Faarekød) og „Fuldskager“¹⁾ og Kartofler.

Efter Aftensmaden begyndte Dansen, som varede til langt ud paa Natten. Brændevin var til Stede i rigelig Mængde, og af og til blev der skænket Snapse. Mændene drak ogsaa Kaffepunche, de saakaldte „Knægte“.

Næste Dag (Lørdag) var der Andendagsgilde, og somme Tider mødte alle Gæsterne igen enten til Middag eller ud paa Eftermiddagen; undertiden var det kun den nærmeste Familie, der kom.

Man drak ogsaa Kaffe med Kandis (brunt Sukker) til, dog ikke i saa rigelig Mængde som nu.

I ældre Tid blev nogle unge indbudt til at komme om Aftenen den første Dag nærmest for at danse, og de fik kun et Rundtenomsstykke Smørrebrød, men ikke Kød og

¹⁾ „Fuldskager“ er en Slags Boller, der laves af en haard Bygmelsdej (æltet af Bygmel og Mælk), hvorefter de koges. Man skelner mellem „tykke Fuldskager“ (næsten kuglerunde), hvori der er skjult noget hakket Svinekød, og „flade Fuldskager“ eller blot „Fuldskager“, hvori der intet Kød er, og sidstnævnte spises til Svinekød, Æggekage, kogt Sennep, Meldyppe eller Sirup. „Fuldskager“ betyder „fyldte Kager“. „Fuldskager“ er Nationalret den Dag i Dag.

„Fuldskager“. Derimod fik de Øl og Snaps. Omkring 1850'erne eller 60'erne forsvandt denne Skik.

Nu om Stunder holder man ikke Bryllup paa denne Maade; men man taler dog om „at holde Bryllup paa gammeldags Manér“.

I ældre Tid blev der ingen Barselgilder holdt. Børnene blev døbt den første Søndag, efter at de var født. Før de blev døbt, skulde der altid vaages over dem; om Natten brændte der Lys i Stuen. Der blev lagt Staal i Vuggen.

Konfirmationsgilder blev holdt paa den Maade, at alle Drengene var sammen Konfirmationsdagen hos en af Kammeraterne, næste Søndag hos en anden og saa fremdeles, til de havde været hos alle. Det samme var Tilfældet med Pigerne. Denne Skik er ophørt omkring 1900.

Begravelse. Dagen før Begravelsen gravede 4 Mand Graven, og disse 4 Mand ringede paa Begravelsesdagen; denne Skik ophørte omkring 1900. I ældre Tid, da der ikke var saa mange Folk paa Øen, gik to Mænd hver for sig Dagen før Begravelsen omkring fra Sted til Sted og indbød alle Folk til Begravelsen. Senere blev der 3, nu er der 4 Mand til at „bede“ til Begravelse. Naar disse Mænd var færdige med Indbydelsen og Gravningen, kom de og fik Aftensmad sammen med afdødes Familie. Aftensmaden bestod af Kød og „Fuldskager“ (og Kartofler). De samme Mænd spiste til Middag i afdødes Hjem paa Begravelsesdagen.

Før Begravelsen blev der i Hjemmet budt Snaps, Øl og Tobak til dem, der ønskede det.

Man averterer ikke Dødsfald i Avisen.

Høstgilder blev som Regel holdt paa Gaardene ved Høstens Ophør. Høstfolkene blev indbudt og fik Kød-suppe til Middag. Til Aften fik de Smørrebrød. De ophørte omkring 1880.

Nytaarsny. Man maatte ikke være inde i Stuen og se Nytaarsny; men man skulde ud i det fri. Den Aften,

man kunde vente det, gik man stille ud og saa ned eller til Siden, indtil man var ude fra Huset. Man skulde helst have en nyttig Ting i Haanden, f. Eks. en Mønt, et Stykke Brød eller en Salmebog. Havde man en Salmebog i Haanden, slog man op i den for at se, hvad der skulde hænde i det ny Aar. Slog man op paa en Bryllupssalme, betød det Bryllup o. s. v. Undertiden sagde man følgende Ramse: „Velkommen Nytaarsny med Flæsk og med Bøste (Flæskeside), med godt Korn at høste, velkommen Nytaarsny!“

Fra gamle Dage stammer den Skik: „A t k ø r e a d B j e r g e t („Bieret“) eller a d G n i b e n (til). Søndagen før St. Hansdag kaldtes „Biersøndagen“, og den Eftermiddag kørte de fleste, der havde Heste og Vogn, en Tur ud paa „Bieret“, hvor nogle spændte fra og tilbragte Eftermiddagen i Selskab med hverandre. Søndagen efter St. Hansdag kaldtes „Gnibesøndag“, og den Dag kørte Folk ud paa Gniben. I ældre Tid red de unge Karle derud. Begge Søndage mødte Kromanden derude med Øi, Sodavand og Boller. Undertiden blev der danset ude paa Gniben.

Det kan tænkes, at denne Skik er opstaaet, fordi Folk, der forhen kun boede i 3 Byer, havde Lyst til at se Markerne før Høst; de gamle talte altid om, at man omkring St. Hansdag kunde se, hvorledes Høsten tegnede til at blive. Denne Skik er ophørt for en Snes Aar siden.

„A t h a v e D a g“. Fra gammel Tid stammer den Skik, at Konerne i Gaardene har hver sin „Dag“ i Februar. Den Kone, der bor i Gaard Nr. 1 i Sejerby, har „Dag“ den 1. Febr. Konen i G. Nr. 2 har „Dag“ d. 2. Febr. Saaledes fortsættes der efter Gaardenes Rækkefølge (se Byerne). Præstens og Degnens Kone har ogsaa „Dag“ efter Præstegaardens og Skolens Beliggenhed. Saaledes bliver der i alt 22 „Dage“ til Sejerby før Udskiftningen, efter den kun 21 Dage.

Efter at Gaardmandskonerne i Sejerby har haft „Dag“, begynder Gaardmandskonerne i Kongstrup at have „Dag“. Her begynder man med Gaard Nr. 1, der

ligger nærmest Kongstrup Mølle. Den sidste Gaard, der ligger paa Nordøstsiden af Gaden, havde før Udskiftningen aldrig „Dag“; efter den har den „Dag“ hvert fjerde Aar.

Udflyttergaardene beholdt den „Dag“, de havde ifølge deres Beliggenhed i Byen. Hvis en Gaard var delt i to Dele, havde Hovedgaarden „Dag“ om Eftermiddagen, medens den anden „Gaard“ havde „Dag“ om Formiddagen.

I Marts har Gaardmændene „Dag“ i samme Orden som Konerne. 2 Gaardmænd i Mastrup faar „Dag“, og der begyndes med den Gaard, der ligger længst mod Syd; de to Gaarde mod Nordøst faar ingen „Dag“.

Man sagde, at Konerne rasede paa „deres Dag“, naar Vejret var daarligt; i Storm skældte de ud paa Pigerne; i graat Vejr og Taage var de gnavne; i Solskin saa de mildt; i Regnvejr græd de eller var gnavne, og i Snevejr rystede de Blaar.

For nogle Aar siden regnede man med „Dagen“, og nogle havde Selskab paa deres „Dag“; men nu er der vist ingen, der taler om „at have Dag“.¹⁾

Februar kaldte Sejerøboerne i tidligere Tid „Hustrumaaned“, maaske fordi Hustruerne havde „Dag“ i denne Maaned, eller fordi Søfolk ofte tilbragte denne Maaned i Hjemmet.

D a n s. I tidligere Tid blev der danset meget. I Fastelavnstiden dansedes der skiftevis hos Bønderne i Sejerby. Baade unge og gamle deltog i Dansen. Man blev opvartet med Øl og Brændevin. Til andre Tider dansede de unge rundt omkring hos Folk. Man kaldte en Stue for Julestue, naar der var Musik og Dans i den, selv om det ikke var i Juletiden. Disse Danseskikke er for længst forsvundet.

¹⁾ Denne Skik findes ogsaa paa Djursland, Samsø, Nekselø og i Kallundborgegnen (jvf. H. F. Feilberg: Dansk Bondeliv).

Overtro.

I ældre Tid omtales Sejerøboerne som meget overtroiske; men de har sikkert ikke været mere overtroiske end Folk i andre Egne af Danmark. Overtroen har maa-ske holdt sig noget længere der end mange Steder. Nu er den vel saa godt som forsvundet, idet vor Tids Oplysning har overvundet den.

Man mente, at der i de mange Bakker boede overnaturlige Væsener (Bakkemænd, Nisser og Trolde), der i Almindelighed var fjendtligt sindet mod Menneskene, og man forsøgte at værgе sig mod dem saa godt, man formaaede.

Korsets Tegn var et sikkert Værn mod alt ondt. Naar Sæden efter Tærskning var baaret paa Loftet, tegnede man med en Rive et Kors i Sædbunken. Naar man havde æltet Smør, lavede man et Kors i det med Smørstikken. Man slog Kors med Kniven paa Enden af Brødet, før man skar af det. Naar Kirkeklokkerne ringede om Aftenen, slog man Kors for sig. Ved mange andre Lejligheder benyttede man Korsets Tegn.

Staal (Knive, Sakse, Hesteko m. m.) var ogsaa Værn mod ondt. Naar man fik et nyt Kreatur eller naar Kreaturerne skulde i Stald om Efteraaret, skulde der være en Kniv over Stalddøren, for ellers fik man ikke Held med dem. Naar man malkede en Ko første Gang efter Kælvning, havde man Staal (Kniv eller lign.) i Spanden.

Brøndmoren. For at faa smaa Børn til at holde sig borte fra Brøndene, sagde man, at der boede en Brøndmor nede i dem, og hun tog og beholdt dem, hvis de kom for nær.

Man maatte ikke pege mod Himlen.

Man mente, at de, der var født paa en Søndag, kunde se mere end andre. Der var dog ogsaa andre, der saa noget, navnlig Folk med livlig Fantasi. Det, man saa, blev fortalt. Paa den Maade opstod der en hel Del „Fortællinger“ om overnaturlige Ting, og det var ret almindeligt i tidligere Tid at drøfte den Slags i Selskab. Her skal nævnes nogle af disse „Historier“.

I Lønmosen løb der om Aftenen en So omkring; det skulde være en forhekset Trold.

Borrebjerg kan undertiden hæve sig paa Ildsøjler, medens Aasen slaar Revner, saa man kan se, at den indvendig er fyldt med Ild.

Folk, som om Aftenen kørte med een Hest, kunde pludselig faa to Heste for et Stykke Vej, hvorefter den ene Hest pludselig løb bort fra Vognen igen. Det var særlig ved Aasen, at man kunde opleve det.

En Ko var ved at kælte, og man vaagede over den om Natten. De, der vaagede, faldt i Søvn; da de noget efter vaagnede og gik ud for at se til Koen, havde den kælvet, og efter at de havde baaret Kalven hen i Kalvehuset, rejste den sig op og lo dem op i Ansigtet, hvorefter den løb sin Vej. Først næste Morgen kælvede Koen. Det var en Bakkemand, der havde taget Skikkelse paa som en Kalv, sagde man. Denne „Historie“ henlægges til flere Gaarde.

En Mastrupgaardmand gravede i Kongshøj efter Oldsager. Da han havde gravet i nogen Tid, kom han til at se mod Mastrup, og han saa da, at Byen stod i lys Lue. Han smed Spaden og skyndte sig mod Byen; men da han naaede derhen, var der ingen Ild at se nogen Steder. Han gik saa atter ud til Kongshøj igen og gravede paa ny. Saa viste der sig en Hare, som han ikke kunde jage væk. Han skød et Par Gange paa den, saa den trillede rundt; men den kom igen. Saa turde han ikke grave mere.

Sagn.

Folk har sikkert for en Del Aar siden kendt mange Sagn om Sejerø; men kun faa af dem er nu bevaret.

Sodø. Før Sejerø blev til, laa der en Ø, som hed Sodø, et Stykke længere mod Sønder, end Sejerø nu ligger. En Nat i en voldsom Storm sank Sodø, og Sejerø flød op. Paa det Sted, hvor Sodø sank, er der nu en Grund, og det har flere Gange truffet sig, at naar Baade under Havblik er kommet hen over Grunden, har Folkene kunnet se brændte Mursten ligge dernede. (P. K. Thorsen i „Skattegraveren“ 1884).

Sejerøs Undergang. En Lille Juleaften vil Sejerø synke i Havet. Men noget længere mod Vest vil der dukke en anden Ø, som ogsaa hedder Sejerø, op af Havet. Denne Ø vil ligge i Nærheden af Mols, og Molboerne vil blive i høj Grad forskrækkede, naar de ser den. De vil nemlig tro, at det er et Uhyre, der vil komme og sluge deres Land.

Sagn om Kirken. Sejerøboerne tænkte først paa at bygge Kirken ude i en Mose paa Kløveholm; det var nok et underligt Sted; men saa kom den til at ligge omtrent midt imellem alle tre Byer. Det kunde ikke blive til noget, for alt, hvad der blev bygget op om Dagen, blev revet ned om Natten af Spøgeri. Langt om længe hittede de saa paa en Udvej; de blev enige om at binde to Kalve sammen en Aften, og hvor de laa om Morgenen, skulde Kirken bygges. Paa den Maade kom Kirken til at staa, hvor den nu staa.

Der fortælles ogsaa mange andre Ting om Kirken.

Der skal have huseret et fælt Spøgelse, som kaldtes Kirke-
mo'ren.

Nogle siger, at Kirken blev bygget over en levende
So med ti Grise; andre, at det var over en levende Høne
med tolv Kyllinger.

Saa fortælles der ogsaa, at en Lindorm havde en-
gang lagt sig uden for Kirkedøren, som dengang vendte
mod Sønder. Der laa den hver Dag og soled sig, og ingen
Mennesker turde komme den nær. Til sidst fedede man
en Tyr paa sød Mælk og Hvedebrød, slap den ind paa
Kirkegaarden og lod den rive Lindormen ihjel. Nogle si-
ger, at dette var Grunden til, at den gamle Kirkedør blev
muret til, og at der blev lavet en ny mod Nord; men
andre siger, at Historien om Lindormen ikke har meget
paa sig, og at det var af en hel anden Aarsag, der blev
lavet en ny Indgang. En Helligdag var alle Folk i Kirke,
og da de kom ud af Kirken, saa de, at hele Byen var
brændt af imens. For at det ikke skulde ske tiere, blev
der lavet en Dør i den nordre Væg, saadan at Folk nu
kan sidde inde i Kirken og se ud over hele Byen, naar
Døren staar aaben (P. K. Thorsen i „Skattegraveren“
(1884).

Svenskerne¹⁾. Svenskerne havde engang under
en Krig med Danskerne erobret Sejerø, og den svenske
Konge satte en Statholder til at holde Folk i Ave. Sejerø-
boerne gjorde imidlertid Opstand imod ham, og da Sven-
skeren ikke kunde komme bort fra Øen, prøvede han paa
at skjule sig i nogle Slaaentorn paa Bjerget. De opdagede
hans Skjulested og blev ved at stikke ind efter ham med
„Tyver“ (Forke) saa længe, at han døde. Da den svenske
Konge fik det at vide, blev han vred og besluttede at
tage en frygtelig Hævn. Han sendte et Orlogsskib til
Øen og befalede Kaptajnen at lade Præsten levende flaa
og hans Hud udspile paa Kirkedøren samt at brænde alle
Indbyggerne levende.

¹⁾ Efter E. T. Kristensen: Danske Sagn.

Da Præsten hørte det, flygtede han; han skyndte sig ud til Marebjerg, og det gik i saadan en Fart, at Hjulene løb af Vognen tre Gange undervejs; men han naaede dog at komme derud, slap om Bord paa et Skib, som laa der, og sejlede hen til Jylland.

Sejerøboerne kunde dog ikke løbe deres Vej. Svenskerne drev dem sammen i Kirken, og det var Mening, at de skulde brændes inde der alle sammen. Vaabenhuset blev derfor fyldt med Halm; men før der blev stukket Ild i den, vilde Kaptajnen holde en Tale til Sejerøboerne. Han gik derfor op paa Prædikestolen og begyndte at bære sig ad som en Præst; men lige med eet kom han til at se ud ad Vinduet, der er ved Siden af Prædikestolen, og der viste sig for ham Synet af den danske Flaade, der kom sejlede oppe under Refsnæs: „Ta' mig tusin djæblar!“ brølte han og fo'r ned af Prædikestolen, „nu kommer Danskerne!“ Svenskerne skyndte sig at komme bort; men der kom ingen dansk Flaade; det var kun et Syn, han havde haft.

M o r d e t p a a S k a t t e o p k r æ v e r e n . Efter at Kongens Skatteopkræver engang i gamle Dage havde været paa Samsø og krævet Skat op, kom han til Sejerø i et lignende Ærinde. Da han kom til Mastrup, blev Mastrupperne enige om at slaa ham ihjel, og det gjorde de, og de røvede alle hans Penge. Samtidig syntes de at høre en Stemme, der sagde: „Fra nu af skal Mastrupperne ikke mere kunne enes“.

I gamle Dage gik Bønderne med Frakker, hvori der var dobbelt saa mange Sølvknapper, som der var Knap-huller. Naar de kom og betalte Landgilde til Godsejeren, hændte det undertiden, at han præsenterede dem for andre Godsejere og sagde: „Sikke flotte Bønder jeg har paa Sejerø“.

D e t ø s t r e R e v . Der fortælles følgende Sagn om, hvorledes det østre Rev har faaet zigzag Form. Der boede engang en Troldkvinde paa Sejerø. Hun blev imidlertid

ked af at bo der; men da hun ikke havde nogen Baad at sejle bort i, gav hun sig til at samle Sten og Sand i sit Forklæde og bar dem ud i Vandet. Først byggede hun i Retning af Nekselø, da hun mente, at den Ø var nærmest. Da hun en Tid havde bygget paa Revet i denne Retning, kom hun i Tanker om, at Ordrup Næs laa nærmere, og hun begyndte da at bygge i den Retning. Efter nogen Tids Forløb syntes hun atter, at Nekselø var nærmest, og hun byggede i Retning af den. Da det varede for længe, inden hun naaede nogen af de nævnte Steder, opgav hun sit Forsøg, efter at hun havde kastet det sidste Forklædefuld ud i Havet, og det dannede „Kollen“.

Der gik engang en Dreng og græd ude under Bokbjerg (Bukkebjerg). Saa kom der en gammel Kone og spurgte ham om, hvorfor han græd. Han svarede, at det var, fordi han var blevet saa vaad. Hun sagde saa, at han kunde gaa hjem med hende og blive tørret. Det gjorde han, og før han forlod hende, sagde hun til ham, at hvis nogen spurgte ham, hvor han havde været henne, skulde han sige, at han havde været hos „Sokkelaadhose“.

Der boede engang en Kone i Nølkebjerg (Nellikebjerg), og hun var i Omstændigheder. Jordmoderen blev nu hentet og udrettede sit Ærinde. Som Betaling fik hun en „Skoldekage“¹⁾ (Skuelkav). Hun var ikke tilfreds hermed og kastede det halve af den bort paa Vejen hjem. Da hun kom hjem, opdagede hun, at „Skoldekagen“ var blevet til Guld. Hun skyndte sig da af Sted for at lede efter den anden Halvdel, men hun kunde ikke finde den.

En Mand reparerer en Bakkemands Ovntræ. Da en Gaardmand i Sejerby en Dag var ude at pløje paa sin Mark paa Grønnebjerg, fik han Øje paa et Ovntræ (Brødskodde), som var itu; det laa paa Siden af Bakken. Han mente, at det var en Bakkemand, som

¹⁾ „Skoldekager“ blev lavet af sigtet Rugmelsdejg og bagt i Ovnmundingen, mens Ovnen blev opvarmet.

havde lagt det der for at faa det repareret. Han tog det saa med sig til Byen og lavede det i Stand, hvorefter han atter bar det ud paa Grønnebjerg. Da han den næste Dag kom ud paa Marken, laa der en „Skoldekage“; han gemte den forsigtigt, og om Aftenen var den forvandelt til et Guldstykke.

Knoldebjerg staa r paa Pæle. En Præst paa Sejerø fik engang Besøg af en Student, som skulde tilbringe sin Ferie der. En Dag gik de gennem Sejerby, og da de kom neden for Byen, saa Præsten, at Knoldebjerg stod paa fire Pæle, og han spurgte Studenten, om han ikke kunde se det; men han sagde nej. Præsten vendte nu Ryggen mod Bakken og sagde til ham, at han skulde træde paa hans højre Fod og se ud over hans venstre Skulder, saa vilde han se Bakken staa paa fire Pæle. Han gjorde, som Præsten sagde, og saa Knoldebjerg staa paa 4 Pæle. Saa sagde Præsten til ham: „Hvis Du var saa kraftig som jeg, skulde Bakken komme til at staa paa fire Pæle til i Morgen, saa Folk kunde se det“.

Kongshøjmanden. I Kongshøj boede Kongshøjmanden eller Ømanden, som ikke var i Slægt med de almindelige Bakkefolk, men var en vældig Kæmpe, der i maanelyse Nætter red paa en hvid Hest gennem hele Øen fra Spids til Spids. Ved en bestemt Brønd i en Gaard i Sejerby vandede han sin Hest, og hvis Porten til denne Gaard nogen Sinde var lukket eller Brønden dækket til, vilde Gaarden brænde eller blæse om¹⁾.

¹⁾ Efter „Dansk Folkemindesamling“.

29'

28'

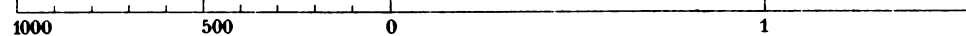
27'

26'

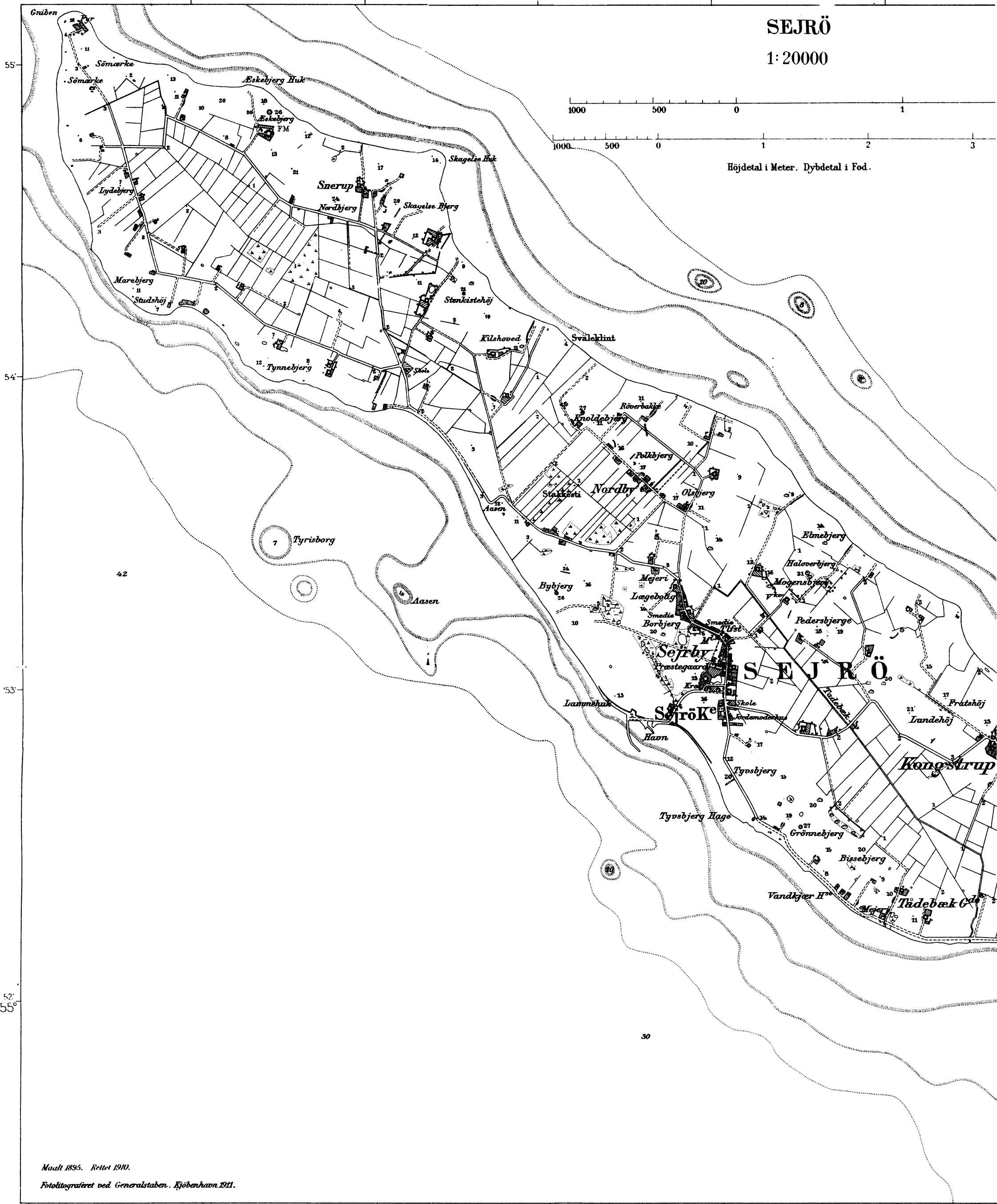
25'

SEJRÖ

1:20000

Höjdetal i Meter. Dybdetal i Fod.

Målt 1895. Rettet 1910.

Fotolitografert ved Generalstaben. Kjøbenhavn 1911.

26' 25' 24' 23' 22' 21'

SEJRÖ

1:20000

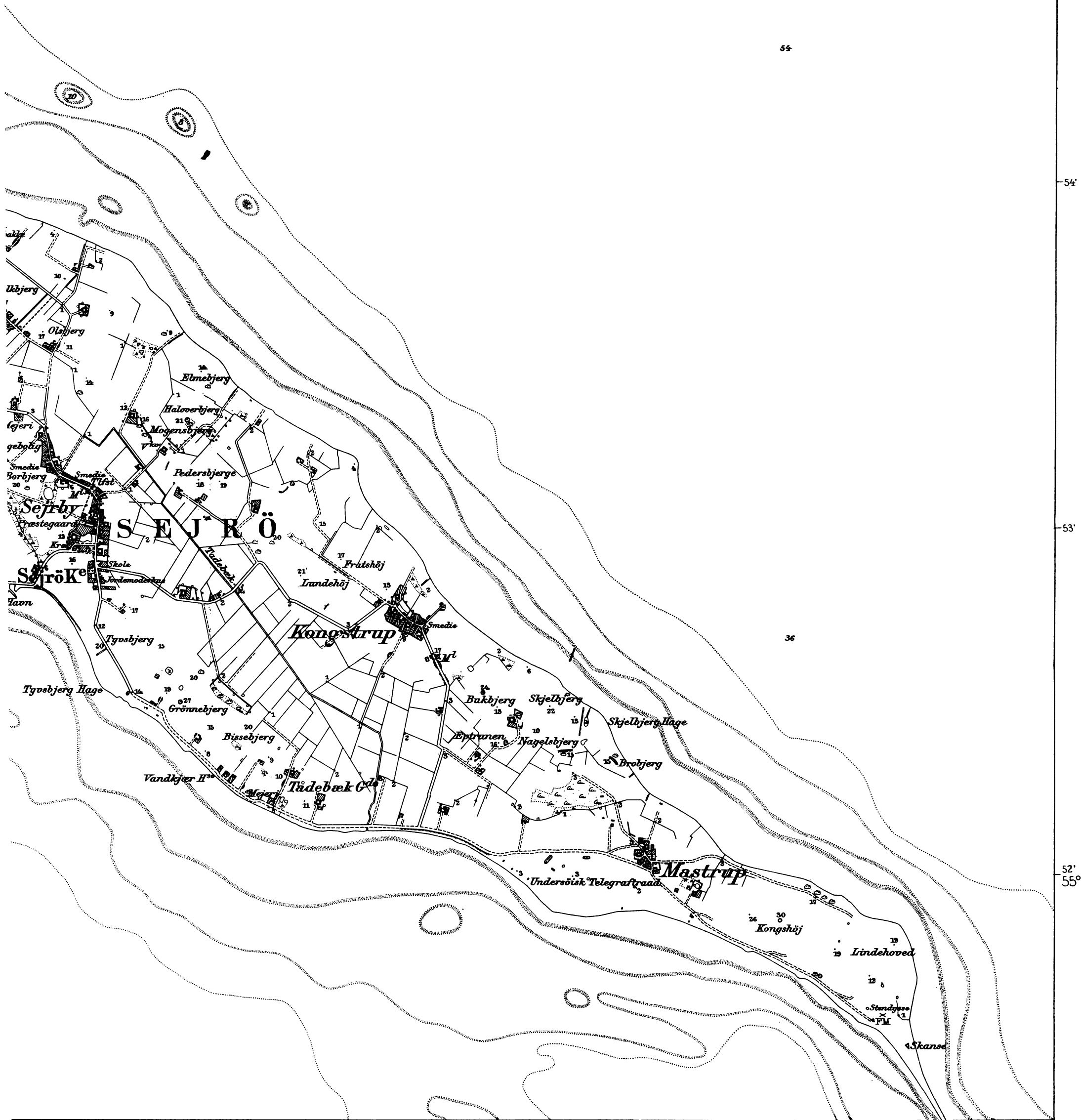
Særtryk

500 0 1 2000 Meter

0 1 2 3 4000 Alen

Höjdetal i Meter. Dybdetal i Fod.

54

54'

53'

52'

55°

26' 25' 24' 23' 22'

Sejrø Sydøstrev